

Møte torsdag den 22. november 2012 kl. 10

President: Dag Terje Andersen

Dagsorden (nr. 19):

1. Interpellasjon fra representanten Ine M. Eriksen Sør-eide til utenriksministeren:
«På WTOs 8. ministerkonferanse i Genève 15.–17. desember 2011 undertegnet daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre en uttalelse der Norge sammen med en større gruppe av WTOs medlemsland forpliktet seg til å arbeide mot proteksjonisme og avstå fra å reise nye handelsbarrierer mot varer og tjenester. Bakgrunnen var, som det står i uttalelsen, utsiktene til at den usikre globale økonomiske situasjonen kunne føre til økt handelsproteksjonisme.
På hvilken måte har regjeringen konkret fulgt opp forpliktelsen Norge undertegnet på WTOs 8. minister-møte?»
2. Interpellasjon fra representanten Ine M. Eriksen Sør-eide til utenriksministeren:
«I den senere tid har toneangivende representanter for fagbevegelsen tatt til orde for at arbeidslivspolitikkk skal tas ut av EØS-avtalen. Arbeidslivspolitikkk berører to av de fire friheter i avtalen: fri bevegelse av arbeidskraft og av tjenester.
Hva mener utenriksministeren konsekvensene vil være for EØS-avtalen og for norske interesser dersom Norge tok til orde for å ta arbeidslivspolitikkk ut av EØS-avtalen?»
3. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Borghild Tenden og Trine Skei Grande om etablering av en treårig profesjonsutdanning i karriereveiledning
(Innst. 39 S (2012–2013), jf. Dokument 8:111 S (2011–2012))
4. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Erna Solberg, Elisabeth Aspaker, Svein Harberg og Eivind Nævdal-Bolstad om en strategi for økt internasjonalisering i utdanning og arbeidsliv
(Innst. 41 S (2012–2013), jf. Dokument 8:113 S (2011–2012))
5. Interpellasjon fra representanten Dagrun Eriksen til kunnskapsministeren:
«Norge har gode ordninger som gjør det mulig å kombinere arbeid med familieliv. Det har stor betydning for kvinners mulighet til å arbeide. Flere kvinner enn tidligere tar lange utdanningsløp, og det tilsier at samfunnet må ha økonomiske ordninger som gjør det mulig å få barn mens man studerer. Ifølge tall fra SSB fra 2010 bor 7 pst. av studentene i Norge sammen med egne eller partners barn. Få av disse har økonomi til å være heltidsstudenter, og situasjonen er særlig krevende for enslige forsørgere. Studenter som har barn, etterlyser bl.a. mer fleksibilitet i studiene, bedre rådgiving og mulighet for gradert sykemelding.
Hva vil statsråden gjøre for å sikre at barn av stude-

rende foreldre får en trygg og god oppvekst, samtidig som foreldrene kan fullføre studiene?»

6. Interpellasjon fra representanten Anne Tingelstad Wøien til kunnskapsministeren:
«Meld. St. 9 for 2011–2012 Velkommen til bords, forventer at matproduksjonen skal økes med 20 pst. de neste 20 åra. For å oppnå dette trenger produsentene bedre lønnsomhet både gjennom økt produktivitet og bedre betalt for maten de produserer. Forskning og økt kompetanse er en forutsetning for å få de beste agronomer og rådgivere. Klimaforandringer, krav til dyrevelferd, god avdrott osv. krever kunnskap. Dette gjelder også de som skal viderefordre råvarene. Selv om søkinga til landbruksfag innen høyere utdanning i år viser en gledelig økning, uteksamineres det årlig færre kandidater i de tradisjonelle landbruksfagene enn næringa har behov for. Spesielt bekymringsfullt er søkinga til naturbruk i videregående skole, og at dette skoleslaget i svært liten grad rekrutterer til høyere utdanning.
Hvilke tiltak ser statsråden er nødvendig for at flere velger landbruksfaglige utdanninger i framtida?»
7. Interpellasjon fra representanten Bent Høie til helse- og omsorgsministeren:
«Siden regjeringen kom til makten, har helsekøene økt med over 80 000, viste tall ved inngangen til 2012. Parallelt med at pasienter venter for lenge med både alvorlige og mindre alvorlige, men belastende sykdommer og skader, ser vi at private klinikker har både kapasitet og kompetanse som står ubenyttet. Det offentlige kjøper kun en begrenset mengde av disse tjenestene, som rasjoneres ut til noen ventende pasienter. I økende grad tegnes private helseforsikringer, eller behandling/diagnostisering utenfor sykehus betales av egen lomme, og ikke sjelden er resultatet økt gjeld. Bedre samarbeid mellom det offentlige og private kunne redusert køene, dempet presset på offentlig helsevesen og stagget utviklingen mot en mer klassedelt helsetjeneste.
Deler statsråden bekymringen om at vi i sju år har sett en glidning mot en mer klassedelt helsetjeneste, og ser han behov for å slutte rasjoneringen av privat behandling til ventende pasienter?»
8. Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om finansiering av fv. 545 i Fitjar og Stord kommunar i Hordaland
(Innst. 50 S (2012–2013), jf. Prop. 149 S (2011–2012))
9. Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Robert Eriksson, Laila Marie Rei-ertsen, Jan-Henrik Fredriksen og Arne Sortevik om å innføre en midlertidig opphevelse av kabotasjeregulene innenfor veibasert godstransport
(Innst. 58 S (2012–2013), jf. Dokument 8:135 S (2011–2012))
10. Interpellasjon fra representanten Øyvind Halleraker til samferdselsministeren:
«I 1992 vedtok Stortinget at Ringeriksbanen skulle bygges ut med sikte på oppstart i 1994–1997. Konsept-

valgutredningen for prosjektet var ferdig i 2008, og den estimerte at banestrekningen ville skaffe ca. 930 000 nye jernbanepassasjerer. Likevel har lite skjedd, og nå sier ryktene at banen vil falle ut av ny Nasjonal transportplan 2014–2023. Ringeriksbanen vil forkorte reisetiden mellom Bergen og Oslo med én liten time og bli et viktig første byggesteg på en høyhastighetsbane mellom Norges to største byer. Prosjektet er også viktig som en fjerde intercitystrekning rundt Oslo.

Hvordan vil statsråden sikre at denne blir en prioritert del av ny Nasjonal transportplan 2014–2023, og slik forhindre at Jernbaneverket ikke fortsetter å levere konseptvalgutredninger som ikke holder god nok kvalitet?»

11. Referat

Minnetale over tidligere stortingsrepresentant Hans Hammond Rossbach

Presidenten: Ærede medrepresentanter!

Tidligere stortingsrepresentant Hans Hammond Rossbach er død, nær 81 år gammel.

Rossbach representerte Venstre og ble valgt inn på Stortinget i 1965 for Møre og Romsdal. Han takket nei til nominering i 1985 etter å ha sittet sammenhengende i fem perioder på Stortinget.

Det var debatten rundt Fellesmarkedet i 1961 som vekket hans politiske engasjement og førte ham inn i lokal- og fylkespolitikken. På Stortinget markerte han seg sterkt i de store oljeutvinningsdebattene, der han vektla fiskeri- og naturressurser. Hans Hammond Rossbach var opptatt av å spare for framtidens generasjoner gjennom et lavere oljeutvinningstempo, og han talte varmt for en mer rettferdig global fordeling. Han advarte mot store inngrep i naturen og kjempet utrettelig for Altaelva og Mardalsfossen. Han gjorde en iherdig innsats for Kristiansunds fastlandsforbindelse.

Hans sosiale engasjement var stort, og han var opptatt av å bedre forholdene i eldreomsorgen. Rossbach lyttet når folk delte sine erfaringer eller sine vurderinger med ham. Dette gjorde ham til en respektert politiker.

Under sine år i Stortinget ble han stadig viktigere for partiet, først som medlem i landsstyret, deretter som nestleder, før han ble partiets leder i 1976 og fram til 1982. Han var parlamentarisk leder i tolv år i perioden 1973–1985.

En av hans mest utfordrende oppgaver fikk han som leder av Venstres EF-utvalg. Utvalget presenterte en bred utredning som han håpet ville samle fraksjonene. Det lyktes ikke, men han arbeidet for forsoning og gjenforening. Han ble i tiden etter splittelsen av Venstre i 1972 i stor grad partiets klippe i nasjonalforsamlingen.

Rossbach var utdannet sosialøkonom og tok opp igjen sin gjerning i skoleverket da han vendte tilbake til hjembyen. Han fortsatte å undervise i sosialøkonomi ved Atlanten videregående skole, men var også sensor og foreleser ved Bedriftsøkonomisk Institutt. Han viet samtidig mye av sin tid til etablering av et nasjonalt kystkultursenter i Vågen i Kristiansund.

Vi takker Hans Hammond Rossbach for hans virke og lyser fred over hans minne.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Presidenten: Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet, om nødvendig, fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:04:15]

Interpellasjon fra representanten Ine M. Eriksen Søreide til utenriksministeren:

«På WTOs 8. ministerkonferanse i Genève 15.–17. desember 2011 undertegnet daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre en uttalelse der Norge sammen med en større gruppe av WTOs medlemsland forpliktet seg til å arbeide mot proteksjonisme og avstå fra å reise nye handelsbarrierer mot varer og tjenester. Bakgrunnen var, som det står i uttalelsen, utsiktene til at den usikre globale økonomiske situasjonen kunne føre til økt handelsproteksjonisme.

På hvilken måte har regjeringen konkret fulgt opp forpliktelsen Norge undertegnet på WTOs 8. ministermøte?»

Ine M. Eriksen Søreide (H) [10:05:18]: Et utenrikspolitisk utviklingstrekk ved den økonomiske krisen er faren for økt proteksjonisme. Det var et vanlig nasjonalt tiltak på 1930-tallet, men vi ser i ettertid at det kom til å gå en direkte linje fra krise til mottiltak, rivaliserende proteksjonisme, en enda dypere krise og like åpen konfrontasjon.

Min opplevelse er at denne unike lærdommen er godt forankret blant flertallet av verdens ledere. I Europa er EU-samarbeidet en viktig sperre mot lettvinde handelshindringer, og at en nabo vender seg mot den andre. Dette skaper stabilitet, særlig for de nye medlemslandene.

Presset for økt proteksjonisme smyer seg ofte fram, ofte i forkledning. Vi ser at den amerikanske kongressen, mot Obamas ønske, tar til orde for krav om å kjøpe amerikansk i forbindelse med tiltak for å styrke økonomien. Det vil være et alvorlig feilsteg. Det kan sette i gang en kjedereaksjon av konkurrerende proteksjonisme over hele verden. Med en åpen økonomi og sterkt avhengig av internasjonal handel vil Norge kunne rammes hardt av en slik utvikling.

«Regjeringen vil derfor arbeide i alle relevante fora for å motvirke økt proteksjonisme.»

Jeg fant ut at det var en god idé å begynne med det jeg mener er et godt avsnitt fra daværende utenriksminister Jonas Gahr Støres utenrikspolitiske redegjørelse holdt 10. februar 2009. For det er ingen tvil om at den situasjonen man ser i verdensøkonomien og i europeisk økonomi, lett kan spore til økt proteksjonisme. Det var derfor med stor begeistring jeg, og mange med meg, kunne lese at daværende utenriksminister Gahr Støre under WTOs 8. ministerkonferanse i Genève i midten av desember i fjor undertegnet et kraftfullt opprop mot alle former for protek-

sjonisme. Det var ikke nok, mente de nærmere 50 utenriksministre som undertegnet oppropet, å vise til de generelle vedtakene man hadde gjort på WTOs ministerkonferanse, man ønsket ytterligere å forplikte seg i forhold til det. Det var et løfte om å bekjempe alle former for proteksjonisme. Man ønsket å forplikte seg til å avstå fra nye handelsbarrierer for varer og tjenester.

Fra Høyres side deler vi denne bekymringa, og vi var glade for at regjeringa så klart og tydelig tok avstand fra proteksjonisme. Men det holder ikke å ta avstand fra proteksjonisme i erklæringer. Det holder heller ikke å komme med fine utsagn i utenrikspolitiske redegjørelser, og det holder ikke, som man gjorde i forbindelse med trontalen i år, å understreke at vi har det veldig bra i Norge, men at det er økonomisk ustabilitet, sosial uro og høy arbeidsledighet mange steder i Europa. Da må man også fra norsk side sette inn tiltak som bidrar til å løse den situasjonen.

Det har vært mange diskusjoner i denne sal, og flere kommer det sikkert til å bli, om regjeringas vedtak om prosenttoll på ost, kjøtt og visse blomstersorter. Det er ingen som har betvilt at dette er innenfor regelverket av hva Norge har anledning til å gjøre. Samtidig har mange stilt det, etter min oppfatning, betimelige spørsmålet om det er klok politikk i et Europa i krise og i en verden som trenger handel mer enn noensinne. Hvilket politisk signal sender det at vi som sitter her og har det godt i vår del av verden, ønsker å bygge opp handelsbarrierer og tollmurer mot andre land? Og ikke minst: Hvilket signal sender det i relasjon til de politiske erklæringene Norge har kommet med? Vi skulle så seint som i desember i fjor bekjempe all form for proteksjonisme og avstå fra å bygge opp ytterligere handelshindringer for varer og tjenester.

Det som har skjedd i kjølvannet av tollsaken, har vært til dels sterke reaksjoner fra mange. I ingen av de reaksjonene er det lagt til grunn at Norge ikke har anledning til å gjøre det. Likevel ønsker jeg å understreke det som ofte kanskje glemmes i denne sal, nemlig at det er forskjell på jus og politikk. Selv om man reelt sett kan ha lov til å gjøre en ting og være innenfor regelverket, kan politikken og det politiske signalet slå veldig uheldig ut. Jusprofessor Fredrik Sejersted, som er mannen bak den store rapporten om Norges avtaler og forhold til EU, sier som så:

«Selv om det kan være rom innenfor avtalen til å velge mellom ulike måter å regne ut tollsatsene på, vil enhver mekanisme som fører til økte tollsatser, gå mot selve ånden eller intensjonen i EØS-avtalens artikkel 19.»

Han sier videre – ut fra artikkel 19, annet ledd – at partene skal

«fortsette sine bestrebelser med sikte på en gradvis liberalisering av handelen med landbruksvarer».

Det er nettopp det som er kjernen i spørsmålet om proteksjonisme, om handelshindringer. Hva har vi anledning til å gjøre, og hva er det politisk klokt å gjøre?

Dette handler ikke bare om handel med våre nærmeste naboer. Nå er det jo rett nok sånn – som også utenriksministeren i mange sammenhenger har understreket – at EU er vår viktigste handelspartner. Nærmere 80 pst. av all vår eksport går til EU. Det er helt naturlig – det er våre nærmeste naboland.

Men dette gjelder jo også regjeringas politikk med handel overfor andre land, som ligger lenger unna. La meg f.eks. nevne spørsmålet om kjøttimport fra afrikanske land. Dette har jo vært en diskusjon i lang tid. Fra 2002 innførte Norge toll- og kvotefrihet på varer fra verdens fattigste land. Tanken var å åpne våre markeder for varer som det var mulig å produsere i fattigere land, og på den måten stimulere økonomien i fattige land. Vi hadde, og har, mange avtaler med mange land, men så viser det seg at så fort volumet på eksporten av kjøttvarer til Norge når et visst nivå – faktisk det nivået der det er mulig for landene som eksporterer, å tjene penger og bygge opp økonomien – sier Norge stopp.

Det er ingen som betviler at Norge har anledning til det innenfor regelverket. Det står for så vidt Norge fritt å vurdere hvor stor import vi vil ha. Det er det da heller ingen som betviler. Spørsmålet er hvilket politisk signal det sender at vi – et av verdens rikeste land – så fort eksporten fra fattige land når et volum som gjør at intensjonene bak den handelen, nemlig å stable en økonomi på beina, blir oppfylt, stenger Norge portene. Så seint som i juni i år la regjeringa fram en egen strategi for landbruk i Afrika, og tanken bak den strategien er etter min oppfatning god. Tanken med strategien er å sørge for at man får mer, et større potensial, ut av landbruk i fattige land. Ikke bare skulle man tenke på de tradisjonelle landbruksvarene, det var også viktig å tenke stordrift, ifølge regjeringas strategi. Dette var altså i juni i år. Problemet er bare at de landene som har landbruksvarer å eksportere, når taket – eller møter veggen – i Norge så fort volumet er av en viss størrelse.

Da utenriksminister Jonas Gahr Støre i desember undertegnet erklæringa sammen med mange andre utenriksministre i Verdens handelsorganisasjon, må jo tanken ha vært at Norge skulle innføre noen konkrete tiltak for å følge opp nettopp den intensjonen. En intensjonserklæring på et papir holder som kjent ikke så veldig lenge, dersom politikken ikke følger etter. Bakgrunnen for at jeg reiser dette spørsmålet nå, er ikke bare tollsaken som den ligger, og de reaksjonene den har skapt, men det større handelspolitiske bildet av hvordan Norge agerer i handel med andre land.

Jeg har vært inne på spørsmålet om landbruksvarer fra fattige afrikanske land. Men det handler også om importen, særlig av ost, fra EU – det er jo særlig EU som er markedet vi importerer ost fra – om hvilket politisk signal det sender, og ikke minst frykten for at det kan skape motreaksjoner. Jeg har sett flere steder at representanter for regjeringa mener at det er opposisjonen i Det norske storting som setter EU på ideen om at de kan komme med mottiltak. Med all respekt for opposisjonen på Stortinget – som jeg sjølsagt har dyp respekt for – så tror jeg faktisk at EU sjøl kom på tanken at dette kunne skape motreaksjoner. Det er ikke fordi EU er en irrasjonell aktør, men det er fordi EU også innenfor regelverket har anledning til å komme med mottiltak på sektorer som har stor betydning for Norge, som f.eks. fiskeri og havbruk. Etter min oppfatning – på samme måte som det sett fra vårt ståsted ville være uklokt – tror jeg nok også EU ser på det som relativt uklokt at Norge har innført strengere regler for toll.

Utenriksminister Espen Barth Eide [10:15:45]: Representanten Eriksen Søreide tar opp et meget relevant tema i en tid da Europa er inne i sin verste krise siden annen verdenskrig – en tid da den økonomiske aktiviteten fortsatt er lavere enn før finanskrisen i mange land.

Ansvarlige myndigheter strever med å finne veien ut av denne krisen, nasjonalt, regionalt og globalt, og med å finne den rette balansen mellom tiltak som fremmer økonomisk disiplin og omstillingsevne, og tiltak som stimulerer til aktivitet.

En problemstilling som er mindre i fokus – heldigvis – er tiltak for å begrense internasjonal handel. Hovedårsaken er at vi i dag har et globalt rammeverk. Dette har vært en effektiv buffer mot ukontrollert proteksjonisme.

Som interpellanten nevnte: Generasjonene før oss har fått erfare hva som kan skje i en verden uten robuste spilleregler, uten gode arenaer for samarbeid og uten mekanismer for å løse konflikter. Allerede før annen verdenskrig var over, ble det igangsatt et arbeid med en ny, global samarbeidsarkitektur. På handelsområdet kom Generalavtalen for toll og handel, GATT, på plass i 1947.

Siden den gang er GATT videreutviklet til Verdens handelsorganisasjon, med 157 medlemmer som representerer 97 pst. av verdenshandelen. I snart 65 år har dette regimet bidratt til å forebygge og forhindre at handelskonflikter kommer ut av kontroll.

Knappt noen gang tidligere har dette regimet blitt utsatt for en tøffere test enn i løpet av de siste årene.

En fersk rapport fra WTO viser at det siden 2008 er innført restriktive tiltak av ulik art som berører omkring 3 pst. av verdenshandelen. Dette er bekymringsfullt, men gitt det dramatiske bakteppet er det aller viktigste at verdenssamfunnet så langt har vært i stand til å forhindre en ukontrollert eskalering i proteksjonistisk retning.

Handelsregimet har med andre ord så langt bestått testen. Samtidig ville en utvidet WTO-avtale, en avslutning av Doha-runden, være av stor betydning i møte med de globale økonomiske utfordringene. Det har Norge jobbet aktivt for, men dessverre er utsiktene dårlige. Verden har forandret seg mye siden 2001. Endrede handelspolitiske maktforhold, en stadig mer kompleks dagsorden og vedvarende uenighet mellom de handelspolitiske stormaktene – nye som gamle – gjør at utsiktene dessverre er dårlige.

Like fullt er WTO viktig, ikke minst som bolverk mot økonomisk nasjonalisme, proteksjonisme, i krisetider. Det økende antallet nye medlemmer i WTO, Kina og Russland bl.a., har økt organisasjonens betydning i så måte. Igjen er Norge et aktivt medlem, både som støttespiller og som bruker av WTOs tvistemekanismer – panelordningen – i konkrete handelspolitiske konflikter.

WTO var samlet til ministermøte i desember i fjor. Oppmerksomheten var rettet mot den økonomiske situasjonen og WTOs rolle i den sammenheng. Det var heller ikke da mulig å se slutten på Doha-runden.

Men til tross for det turbulente bakteppet ble medlemslandene enige om en politisk erklæring. Den understreket betydningen av det multilaterale handelssystemet, betydningen for økonomisk vekst, sysselsetting og utvik-

ling, og den pekte på WTOs sentrale rolle i kampen mot proteksjonisme.

I tillegg sluttet Norge seg til en gruppe av 49 land som støttet et opprop med sterke advarsler mot å ty til proteksjonistiske tiltak i en vanskelig økonomisk tid. Oppropet inneholder en forpliktelse om å avstå fra å innføre nye barrierer mot handel med varer og tjenester. Det gir et løfte om å vise maksimal tilbakeholdenhet mot å innføre tiltak som måtte ha betydelig proteksjonistisk virkning. Norges tilslutning til dette oppropet var – og er – naturlig, gitt hvordan vår egen vekst, velstand og velferd henger nøye sammen med våre tette bånd til omverdenen. Det multilaterale handelssystemet har tjent oss vel, ikke bare som et vern mot den sterkeste rett og proteksjonisme, men også som en plattform for vekst og velferd. Norge har som kjent en svært åpen økonomi.

Interpellanten spør hva regjeringen har gjort for å følge opp dette oppropet. Svaret følger av det jeg har pekt på: Vårt viktigste vern mot proteksjonisme er det globale handelsregimet forankret i WTO. Det viktigste vi kan gjøre, er å støtte opp om, videreutvikle og styrke dette regimet.

Dette arbeidet prioriterer regjeringen høyt.

WTO har de senere årene vært oppfattet nær sagt som synonymt med Doha-forhandlingene. Den ordinære virksomheten i organisasjonen har fått mindre oppmerksomhet. Krisen har imidlertid løftet fram selve regelverkets egenverdi. WTOs betydning som forsvarsværk mot proteksjonisme – uavhengig av Doha-runden – er igjen kommet i forgrunnen. Det er bra.

Det har nå gått over et tiår siden verdens nest største økonomi, Kina, ble med i WTO. Det er liten tvil om at det faktum at vestlige land i økonomisk tilbakegang og Kina er deltakere i samme handelsregime, har bidratt til å dempe kravene om proteksjonistiske tiltak med potensielt ubehagelige politiske overtoner.

For at WTO skal forbli relevant og effektivt, må systemet pleies og vedlikeholdes. WTOs rolle som overvåker av utviklingen i verdenshandelen og av det enkelte lands handelspolitikk er helt sentral i denne sammenheng.

Norge legger derfor veldig stor vekt på aktiv bruk av organisasjonens regulære organer og instrumenter. Vi følger aktivt opp andre lands etterlevelse av regelverket. Vi tar jevnlig opp konkrete problemer som norske eksportører møter i andre land.

Vi passer også på å etterleve regelverket selv, og det er ikke aktuelt for regjeringen å gå ut over våre handelspolitiske forpliktelser.

For eksempel er forslaget til omlegging til prosenttoll for enkelte landbruksvarer en mulighet som vi har innenfor rammen av våre forpliktelser i WTO. Vi har selvfølgelig vurdert dette spørsmålet i lys av våre overordnede handelspolitiske interesser, noe jeg pekte på i flere innlegg i Stortinget i forrige uke.

Jeg bare minner om at argumentet da, som nå, er at vi gikk fra kronetoll til prosenttoll fordi den faste kronetollen på seks konkrete tollinjer hadde gitt stadig mindre beskyttelse fordi kroneverdien var lik, så det var ikke en konstant, men en fallende beskyttelse, og det nærmet seg en situasjon hvor disse produktene ville bli utkonkurrert av oster

fra EU. Vi korrigerer det ved å bruke den retten vi har til å gå fra kronetoll til prosenttoll.

Norge står i fremste rekke når det gjelder åpenhet – om hvilke regler som gjelder i Norge – og i det å stille oss åpen for en kritisk gjennomgang av vår egen politikk.

Vi deltar også aktivt i drøftelser om hvordan det daglige arbeidet i organisasjonen kan forbedres og effektiviseres. At Norges ambassadør til WTO nå innehar vervet som leder for WTOs hovedråd, viser at vi nyter stor respekt i organisasjonens arbeid.

Norge har i noen få tilfeller gått til det skritt å benytte seg av WTOs tvisteløsningssystem. Dette systemet er avgjørende for regelverkets gjennomslagskraft. Vi deltar også aktivt som såkalt tredjepart i en rekke tvistesaker – ikke nødvendigvis fordi vi tar parti for en av partene, men fordi vi har interesse av at regelfortolkningen skjer på en riktig måte, og at tvisteløsningssystemet fungerer effektivt.

Vedlikehold er ikke tilstrekkelig for at systemet skal fortsette å være relevant i en verden i utvikling. Derfor er det svært uheldig at Doha-runden har stoppet opp. Systemet må utvikles videre – ikke minst for å bli et bedre instrument for å støtte utviklingslandenes integrasjon i verdensøkonomien. Norge har etter mitt syn vært en konstruktiv aktør i Doha-forhandlingene – både for å ivareta våre egne interesser og for å støtte utviklingslandenes interesser, og da særlig de aller fattigste landene.

Nettopp fordi vi verdsetter systemet så høyt, har Norge hele tiden engasjert seg for å finne løsninger, både på områder der vi har offensive interesser, på områder der vi har defensive interesser, og der vi ikke har noen direkte interesser.

Til tross for vår relativt begrensede betydning i verdensøkonomien ser vi at Norge blir invitert med i sentrale drøftelser og diskusjoner, nettopp fordi vi er en respektert bidragsyter. Det skal vi fortsette å være.

Regjeringen bidrar også til å motvirke proteksjonisme ved å redusere handelsbarrierer på andre måter enn gjennom WTO. Ett eksempel er forhandlinger om frihandelsavtaler gjennom EFTA som innebærer reduksjon av handelsbarrierer for både varer og tjenester.

Et annet eksempel er de forbedringene regjeringen har foreslått i den såkalte GSP-ordningen, som innebærer at utviklingslandene vil få bedre adgang til det norske markedet for både industrivarer og en rekke landbruksvarer. Som en følge av dette vil bl.a. 29 land i gruppen av lavere mellominntektsland få tollfrihet for alle industrivarer, tollfrihet for ytterligere 51 tollinjer på landbruksområdet og 50 pst. tollreduksjon på ytterligere 15 landbruksvarer.

For å konkludere: Norges økonomi har vært, er, og vil fortsatt være åpen mot omverdenen. Vi arbeider aktivt for friere handel. I vår utenriks- og handelspolitikk vil vi fortsette å arbeide sammen med land som deler våre syn, for å forhindre en proteksjonistisk utvikling.

Her står det daglige arbeidet for å bevare, styrke og fremme det regelbaserte, globale handelssystemet forankret i WTO helt sentralt.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [10:25:36]: Jeg takker utenriksministeren for svaret. Det er alltid interessant å diskutere handelspolitiske spørsmål, og jeg synes også det er godt å høre at regjeringa virker å ha trykk på det som skjer med Doha-runden – eller det som ikke skjer akkurat nå, men som forhåpentligvis vil lede til en slutføring.

Utenriksministeren nevnte bl.a. nødvendigheten av å justere tollsatsene fordi kronetollen hadde gitt stadig fallende beskyttelse. For å gi noen eksempler på hva de økte tollsatsene vil føre til, hadde vi tidligere rundt 20–50 pst. av innkjøpspris som tollsats på ost. Nå vil den tollsatsen bli på mellom 233 og 277 pst. Det er en relativt vesentlig økning. Jeg vil nok gå så langt som å kalle det mer enn en justering, det er en stor økning. På biff blir den nye tollsatsen 344 pst., og forbrukerprisen på importert biff øker med 78 pst. Det er store tall.

Jeg er ikke et øyeblikk i tvil om at det er fornuftig at Norge har et visst importvern. Det er det full enighet om i denne sal. Spørsmålet er bare hvor langt det skal gå, og hvor langt det skal gå på bekostning av import, eller da eksport, fra land der situasjonen er nokså annerledes enn vår egen. Det handler også om timing: På hvilket tidspunkt kommer ønsket om å øke tollsatsene i Norge?

Etter min oppfatning kan man også rubrisere det i to viktige stikkord:

Det ene er solidariteten med land som er vesentlig dårligere stilt enn oss akkurat i den kritiske fasen vi er i nå. Der som Norge ønsket å justere tollsatsen fordi kronetollen ga mindre beskyttelse, er spørsmålet: Hvilket tidspunkt gjør man det på: på et tidspunkt da Europa er som mest i krise, eller på et annet tidspunkt? Det handler om solidariteten.

Det andre er spørsmålet om intensjonene, og kanskje spesielt i forhold til artikkel 19 i EØS-avtalen og den intensjonserklæringa som utenriksminister Gahr Støre undertegnet i desember. Igjen er det ingen som betviler et øyeblikk at Norge har rett til å gjøre det vi nå gjør. Spørsmålet er – timingmessig og politisk – hvor klokt det er, og også om ikke det faktisk strider mot intensjonene i de avtalene vi har inngått.

At reaksjonene fra EU-hold ble sterke, var ikke annet enn å forvente. Samtidig mener jeg at det er helt usannsynlig at EU skulle opptre som en irrasjonell aktør i denne sammenhengen. Men jeg tror nok EU kommer til å bruke de midlene og mekanismen EU har på sin side, til å kunne vise at de mener alvor med at handelen skal være så fri og åpen som mulig.

Utenriksminister Espen Barth Eide [10:28:55]: Jeg vil for det første si meg glad for at det er så bred enighet om de handelspolitiske hovedlinjene som vi hører her, og for det andre si meg svært glad for at det nå er blitt så tydelig, også fra Høyres side, at dette ikke er noe brudd med de formelle reglene vi inngår i. I begynnelsen av denne debatten kunne man få inntrykk av at det nærmest var et handelspolitisk linjeskifte, og at vi utsatte oss for voldsomme motreaksjoner ved nærmest å bryte både EØS-avtalen og WTO. Det har blitt kraftig dempet, og det er vel nå dempet helt ned til at det utelukkende er spørsmål om en slags in-

tensjon. Da er det et poeng å minne om at av 1 100 varebeskrivelser eller tollinjer på landbruksområdet skjer det altså en justering eller endring på seks av disse tollinjene, og dette skjer samtidig som den tollfrie ostekvoten for EU blir utvidet fra 4 700 tonn til 7 200 tonn. Det er altså først etter at den kvoten er oppfylt at denne tollen vil slå inn. Så det er viktig å se proporsjonene i dette.

Så tror jeg kanskje det er greit å minne om at det handler om noen få konkrete produkter, som ikke nødvendigvis lages i EUs fattigste medlemsland – for å si det slik, men nok i større grad i våre nærmeste naboland. Dette dreier seg mest om noen faste volumoster som lages i Norge, og som faktisk er viktige – slik det ble grundig opplyst om i debatten i forrige uke – og en ganske sentral bærebjelke for mye av den landbruksproduksjonen vi har i Norge.

Jeg vil også gjenta noe jeg sa i forrige uke, nemlig at jeg altså er en stor tilhenger av den europeiske integrasjonen og har stor sympati for EU. Det er ikke først og fremst den felles landbrukspolitikken som har gjort meg begeistret for EU, og jeg har ikke noe veldig stort behov for at EU skal lære oss hvordan man skal drive deregulering på landbruksområdet, for hvis det er noe vi har til felles med EU, er det at vi har en betydelig beskyttelsestoll mot verden utenfor og betydelige subsidier, det er bare at vårt subsidienivå er høyere enn EUs. Så strukturelt er vi ganske like, og vi gjør en justering innenfor et hovedspor.

Det er også nødvendig å minne om at eksporten av landbruksvarer fra EU til Norge har gått kraftig opp. Den har den siste tiårsperioden økt med 150 pst., mens eksporten av landbruksprodukter fra Norge til EU har økt med kun 45 pst. Så den liberaliseringen som har skjedd, har helt åpenbart gått i EUs favør. Det er greit, men da er det altså rom for å gjøre en justering. Det ville glede meg om det etter hvert kom fram i denne debatten om Høyre ved – mot formodning – et regjeringsskifte faktisk ville gjøre om på dette, og om det er slik at man nå kunne si klart og tydelig at man vil gjeninnføre kronetoll til den samme tollen som var, om man skulle få anledning til det neste år. Det tror jeg mange velgere, ikke minst i landbruksnæringen, gjerne vil vite.

Laila Gustavsen (A) [10:32:10]: Representanten Eriksen Søreide sa et par ting i debatten som jeg var veldig enig i. Det første hun sa – kort oppsummert – var at det ikke holder med fine ord, men at det er handling som er viktig. Det kan jeg si at jeg er helt enig i. Representanten Eriksen Søreide spurte også om det var klokke politikk å endre ostetollen fra kronetoll til prosenttoll. Da har jeg lyst til å svare at for Arbeiderpartiets og den rød-grønne regjeringens del, så er svaret ja. Det er jo nettopp derfor vi gjør det.

Debatten om endring i toll på enkelte landbruksprodukter har jo blitt utrolig blåst opp, man overdramatiserer konsekvensene. Først var det reaksjonene fra EU på handelen med fisk som ble dratt inn i debatten. Nå er det liksom hele frihandelsregimet i WTO som dette har store konsekvenser for. Ja, til og med de økonomiske forutsetningene for å bekjempe finanskrisen blir dratt inn som et moment i denne debatten. Jeg har lyst til å si at jeg er glad for at representanten Eriksen Søreide synes at Norge spiller en veldig viktig rolle i utenriks- og handelspolitikken, men det

er kanskje mulig å be om en viss grad av edruelighet når det kommer til hva slags konsekvenser dette skal ha for verdenshandelen og for bekjempelsen av den økonomiske krisen i Europa og i verden.

Jeg har lyst til å ta for meg noen ting som representanten Eriksen Søreide tok opp. For det første: Den norske tolltariffen omfatter omtrent 1 100 tollinjer på landbruksområdet. Endringen som er foreslått i budsjettet, dreier seg om seks av de tollinjene. Så det første spørsmålet til Høyre er: Mener Høyre dette er en dramatisk endring og en gjennomgående endring i tolltariffen?

Det andre som Eriksen Søreide var inne på, som jeg har lyst til å ta opp, er importen av storfekjøtt fra utviklingsland. Det er jo nettopp etablert en egen kvote for det. Den har et omfang som er omtrent dobbelt så stort som dagens import. Jeg har også lyst til å si at for Arbeiderpartiets del er det selvfølgelig en viktig sak å følge. Hvis den grensen blir nådd, er det selvfølgelig viktig å se på om den er stor nok. Men i hvert fall i forhold til dagens import av storfekjøtt, er den kvoten stor nok. De spesielle ordningene med tollfri import av til sammen 3 700 tonn storfekjøtt fra Botswana, Namibia og Swaziland blir ikke påvirket av den omleggingen.

Jeg har derfor veldig vanskelig for å forstå at dette kan framstilles som en dramatisk endring av norsk handelspolitikk. Tvert imot, det dette handler om, er jo å forsvare norsk landbrukspolitik, og importvernet er et sentralt virkemiddel i den forbindelse. Jeg håper at vi i dag kan få svar på det spørsmålet som utenriksministeren akkurat stilte: Kommer Høyre og Fremskrittspartiet i en eventuell ny regjering eller i årets statsbudsjett til å endre tilbake regjeringens opplegg for toll på enkelte landbruksvarer? Det fikk vi ikke svar på fra representanten Flåtten i forrige uke, og det har heller ikke representanten Eriksen Søreide i dag sagt noe som helst om. Det er nemlig en viktig avklaring som norske bønder bør få.

Høyre snakker om at det er forskjell på jus og politikk, og hva det er politisk klokt å gjøre. For Arbeiderpartiets del er det i hvert fall sann at vi er for en regelstyrt handelspolitikk og for en politikk både i WTO og i EØS der vi bruker handlingsrommet vårt. Jeg legger også merke til at både når det gjelder debatten om EØS og arbeidsliv, som vi skal ha etterpå i dag, og i forbindelse med tollsaken, så har vel ikke Høyre markert seg på noe særlig offensivt vis til forsvar for norske interesser.

Morten Høglund (FrP) [10:37:16]: Jeg vil få lov å takke interpellanten for en viktig interpellasjon, og jeg vil si at interpellasjonen har et bredt utgangspunkt om proteksjonisme generelt, og at den går langt utover de konkrete eksemplene som nå har vært boret ekstra i gjennom flere debatter. Jeg vil også si at jeg slutter meg til veldig mye av det utenriksministeren sier, og hans generelle holdning knyttet til proteksjonisme – det er bra. Det er en fortsettelse av det hans forgjenger også sto for. Jeg er også enig med utenriksministeren i at EU ikke er et glansbilde når det gjelder proteksjonisme, frihandel og landbrukspolitik. Det er mange ting vi kan være enige om.

Det var veldig gledelig i fjor i Genève da Norge under-

skrev denne erklæringen. Det ble satt pris på av mange. Enkelte i NGO-miljøet var noe skeptiske, men det kan vi – i hvert fall fra denne siden av det politiske landskapet – leve godt med. Endelig virket det som om det var de bredere utenriks- og næringspolitiske interessene som ble satt i forsetet, foran snevre landbruksinteresser. I de årene jeg har fulgt WTO-forhandlingene og handelspolitikk, er det ingen tvil om at her har det vært – og er – en konstant kamp mellom ulike interesser. Representanten Gustavsen nevnte nå kjøtt fra Swaziland. Det – jeg vil si til dels uverdige – spillet vi hadde rundt Swaziland for noen år tilbake i Stortinget, er et eksempel nettopp på hvordan disse interessene kommer opp mot hverandre. Norge gikk inn med utviklingsstøtte til Swaziland for at de skulle bygge opp sitt landbruk og være i stand til å eksportere. Da spørsmålet om å eksportere til Norge kom opp, sa vi nei, men etter noen runder innså vel alle at dette kunne ikke fortsette. Så det å ha en sammenheng i politikken er viktig.

Så er det spørsmålet om ny WTO-avtale. Optimismen er ikke stor. Vi kan håpe, men denne representanten har – om ikke akkurat gitt opp – sett at vi må søke også andre spor, innenfor eksisterende regelverk, men også i forholdet til frihandelsavtaler som er nevnt. Her søker Norge å ivareta egne interesser sammen med EFTA, og det er bra. Et mål har vært å ligge i forkant av EU på en del områder, og det har vi klart. I det minste bør vi ligge parallelt. Jeg vil komme med en utfordring til til utenriksministeren: Det foregår nå en mulighetsstudie i EU med tanke på en frihandelsavtale med USA. Hvor langt man kommer til å komme med den i form av realisering, er veldig usikkert, men USA har også til dels en aggressiv holdning for å få på plass nye finansavtaler. USA er fortsatt verdens største økonomi. Om de så blir forbigått av Kina om noen år, kommer de til å være nr. 2 eller 3 i en lang horisont. Hvordan stiller utenriksministeren seg til å gjøre det samme – sammen med EFTA-partnere – som man nå gjør i EU, og undersøke hvilke muligheter det er?

Så er det bred støtte for mer handel med utviklingsland, og det skjer noen små justeringer i dette budsjettet i GSP-ordningen. Provenyet der utgjør 0,39 pst. av økningen i bistandsbudsjettet. Det er veldig symbolsk. Vårt syn er at skal vi få til et reelt løft i handelen med utviklingsland, må det gis lettelse til mellominntektsland. Det kan være en motor for å få i gang økt handel mellom Norge og mange utviklingsland hvis det er det som reelt er målet. Vi har lenge ment at den doble holdningen hvor Norge på den ene siden er veldig offensiv på fiskeri og en del tjenester, og på den annen side er veldig defensiv på landbruk, ikke tjener norske interesser totalt sett. Når vi da blir utfordret på hva vi vil gjøre i en ny regjering, kan ikke jeg snakke på vegne av den regjeringen, men vi har lagt frem mange forslag om lettelse i importvernet og mange forslag til endringer av norsk landbrukspolitikk, som det er tilgjengelig for alle å gå inn på. Så hva vi står for i denne saken, bør ikke være noen hemmelighet.

Ivar Kristiansen (H) [10:42:37]: Ja, spørsmålet om hva en annen regjering ville ha gjort, blir omtrent som en slags omvendt bevisførsel. Jeg tror at ingen verken i

eller utenfor denne sal har noen slags grunn til å tvile på det – man ville neppe ha foretatt eksperimentet med å blåse opp tollsatsene på ost og biff, som man nettopp gjorde, i et slags håp om at dette skulle gå upåaktet hen.

Så sies det herfra i dag at denne saken blåses opp, og opposisjonspartiene blir mer enn kritisert for at man har tillatt seg å påpeke at det ikke er noen særlig stor grad av samsvar mellom liv og lære i handelspolitikken, med henvisning til dette eksemplet. Man kan med en viss rett si at det er ikke noe gigantisk eksempel, men man kan ikke i internasjonale institusjoner slåss for nedbygging av handelsbarrierene og så med venstrehandta gjøre det stikk motsatte.

Jeg tror det blir bortkastet tid å kritisere EUs landbrukspolitikk. EU er en handelsblokk hvor Norge har den eksklusivitet å ha tilgang til EUs indre marked, og det er EU, Den europeiske union, som selv setter opp regler for handel. Europa, EU – Den europeiske union – er blitt en betydelig handelsblokk, som matcher USA, som matcher Kina, som matcher India, til glede for Norge og vår mulighet til å sende det alt vesentlige av det vi produserer av varer og tjenester, inn i det indre marked, uten tollbarriere.

Så er spørsmålet: Endrer man handelspolitikk? Er dette noe brudd på norsk handelspolitikk? Nei, det er ingen fra Høyres side som noen gang har påstått dette, men vi har påpekt den beklagelige mangel på sammenheng mellom liv og lære. Når utenriksministeren i dag viser til at EU har økt sin eksport av landbruksprodukter til Norge, er det den interessante finten om at man anskueliggjør forskjellen på offensive og defensive interesser. Man glemmer i farten, bevisst sannsynligvis, at for få år siden sendte Norge 50 000 tonn laks inn i det europeiske markedet. I dag ligger sannsynligvis tallet på mellom 700 000 og 800 000 tonn – altså en gigantisk langt større eksport av mat fra Norge til EU enn omvendt. Dette er jo det som er poenget i denne saken, at det er sammenheng. Som en viss tidligere statsminister uttrykte: Alt henger sammen med alt. Det må man heller ikke glemme i denne debatten.

Norge har rikelig erfaring i hva det betyr å utfordre handelssystemer. Man har erfaring fra USA, straffetoll på norsk laks, på norsk fisk. Vi har det i utallige eksempler fra EU, hvor norsk fiskerinæring har vært rammet – minstetprisordning, straffetoll, innføring av førkvote osv. Antidumping er et kjent begrep. Derfor burde norsk fiskerinæring også ha vært spart for den kritikk som har kommet fra regjeringspartiene når man har tillatt seg i forsiktige vendinger å minne om at dette blir galt – dette kan ha sin negative virkning i markedet.

Høyre har større tro, sannsynligvis, på at handel og utvikling henger sammen med demokrati som en basis for å skape vekst og utvikling også i den fattige delen av verden. Men det er åpenbart, i en tid hvor finanskrisen rammer andre land langt mer enn det land som fortsatt hviler på den grønne gren, at det å ta i bruk fikse ideer som beskyttelse er nærliggende. Vi ser hvordan handelssystemer blir utfordret i en tid da ledighet og økonomisk stagnasjon får lov til å utvikle seg. Derfor bør det være en klar sammenheng i den politikk som Norge fører i de viktigste institusjonene – f.eks. i Verdens handelsorganisasjon og de forhandlingsrunder man gjennomfører der. Man skal ha en

sammenheng mellom liv og lære, og jeg tror vi alle sammen i det lange løp vil stå oss på å bidra til å bygge ned toll- og handelsbarrierer også i den praktiske hverdagen i utøvelsen av den norske politikken på hjemmebane.

Lars Peder Brekk (Sp) [10:47:58]: Senterpartiet er for regelstyrt handelspolitikk, og vi forholder oss til eksisterende avtaler som EØS-avtalen og WTO-avtalen. Uttalelsen fra daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre er en politisk erklæring som advarer mot at nye handelsbegrensende tiltak i dagens vanskelige økonomiske situasjon kan føre til økt proteksjonisme. Men oppropet endrer ikke landenes rettslige handlefrihet i forhold til WTOs regelverk. Landene som står bak oppropet, avgir et løfte om å utvise tilbakeholdenhet i innføring av nye tiltak som kan ha betydelig proteksjonistisk virkning.

Det er viktig å merke seg at oppropet gjelder nye tiltak, og det er derfor ikke til hinder for at norske myndigheter fortsatt kan ivareta norske interesser innenfor eksisterende regelverk. Vi fraskriver oss ikke muligheten til å bruke det handlingsrommet som er innenfor eksisterende WTO-avtale når det gjelder prosenttoll/kronetoll.

Høyre og Fremskrittspartiet insinuerer ofte at de mener at det norske importvernet for landbruksprodukter er proteksjonistisk. Idealet synes i mange tilfeller å være EU. Men er EU-landene fri for proteksjonisme overfor Norge, overfor andre handelspartnere, overfor u-land? Nei, EU benytter de samme proteksjonistiske virkemidlene som Norge for å benytte egen landbruksproduksjon, som også utenriksministeren her har påpekt. Et eksempel: Tollbelastningene øker med graden av bearbeiding av fiskevarer. Det gir arbeidsplasser og verdiskaping i EU-landene som vi da går glipp av i Norge, som i større grad forblir en råvareeksportør. For eksempel blir tollene nær seksdoblet hvis man skal eksportere røykelaks framfor fersk eller frossen laks. Det drar ikke minst industrien i Danmark nytte av.

Jeg registrerer også at Høyre, i sitt alternative statsbudsjett, foreslår at regjeringens forslag om å innføre prosenttoll for noen landbruksprodukter skal reverseres. Det er hvert fall det jeg har oppfattet. Begrunnelsen er at Høyre mener det er feil at norske forbrukere skal betale mer for produktene. Høyre mener også at dette er dårlig handelspolitikk overfor våre naboland, EU-land og land i den tredje verden.

Det Høyre egentlig gjør, er å prioritere EUs matindustri foran norske bønder og norsk matindustri. Det er konsekvensen av budsjettforslaget og Høyres holdning i denne saken.

Verden er tjent med åpne og forutsigbare handelssystemer, noe som Norge har arbeidet hardt for under Doha-forhandlingene i WTO. Sammen med EU har Norge også arbeidet hardt for løsninger som gjør det mulig å opprettholde landbruk i land med krevende produksjonsforhold.

Interpellanten nevner også EØS-avtalens artikkel 19 og forhandlingene der, men jeg har lyst å understreke at i artikkel 19 står det mer enn det som interpellanten påpeker. Det står at det skal være basert på en balansert utvikling i handelen, men det som er faktum, er at utviklingen har vært entydig i EUs favør og Norges ufavør.

Interpellanten nevner gradvis liberalisering, men hun underslår åpenbart at det i artikkel 19 også står at dette skal skje innenfor partenes respektive landbrukspolitikk. Hvorfor underslår interpellanten et viktig poeng, at vi skal ta hensyn til både EUs og Norges landbrukspolitikk når vi forhandler? Det er det Norge har gjort. Vi ble enige med EU i januar 2010 om en ny artikkel 19-avtale. Det gir økte kvoter.

Som et eksempel vil jeg til slutt understreke at Statens landbruksforvaltning før helgen avsluttet auksjoner på neste års tollfrikvoter på de fleste landbruksvarer. Resultatet var en prisvekst på snau 50 øre per kilo importost. Det er en økning på under 2,1 pst. fra i fjor, og omtrent på samme nivå som den generelle prisstigningen. Det viser at tollkvotene vi har fått på plass sammen med EU, gir en god dekning av behovet man har for eksport av ost til Norge. Det ivaretar både våre og EUs interesser, og det er ingen grunn til å ta skremmeskuddene fra høyresiden alvorlig i denne saken.

Peter N. Myhre (FrP) [10:53:07]: Det som gir grunn til uro, og som sikkert også interpellanten har brukt som sin begrunnelse for å fremme interpellasjonen, er at det fra regjeringens side mangler samsvar mellom argumentasjon og konklusjon.

Vi er alle begeistret når utenriksministeren snakker om at det er enighet om handelspolitiske linjer for frihandel, som gir økonomisk vekst, velferd og velstand. Det kunne vært klippet ut av Fremskrittspartiets program. Men så kommer konklusjonen: Man øker tollsatsene for eksport fra EU til Norge på et bestemt vareslag. Det betyr altså at konklusjonen fra regjeringens og utenriksministerens side er at frihandel er veldig fine greier – forutsatt at det ikke rammer norske produsenter.

Det er ingen stor endring når man legger om fra krone-toll til prosenttoll – forutsatt at man holder tollprosenten på et rimelig nivå. Det er ikke endringen i seg selv og omfanget av den i kroner eller volumer som bekymrer. Det er det politiske signalet dette gir, at Norge øker sine handelshindringer overfor våre nærmeste samarbeidspartnere, som er egnet til bekymring.

I EU er osteindustrien av stor betydning. I EU er de stolte av produktene sine, og de ønsker å eksportere dem, og norske forbrukere ønsker å kjøpe dem. På denne måten skaper EU eksportinntekter, som de igjen kan bruke til å importere vareslag som det ikke er så mye – hvert fall ikke tilstrekkelig – av i EU, f.eks. olje, gass eller fisk, og det er jo norsk eksportindustri. Dette henger sammen: Hvis vi først begynner, risikerer vi at dette fører til at domino-brikkene faller, at enkelttiltak – som er små og ubetydelige i seg selv – blir innført, og at summen gir et mer proteksjonistisk Europa og vanskeligere forhold for norsk eksportindustri. Dette er et dristig og helt unødvendig tiltak, som kan føre til mottiltak, som kan ramme Norge sterkt.

Det er mange politikere fra rød-grønne partier som har lovprist den regelstyrte verdenshandelen allerede i denne debatten, og det er nok ingen i denne salen som mener at man ikke skal ha en regelstyrt verdenshandel, men regel-

styring er det motsatte av frihandel. Det betyr at jo mer regelstyring man får, og jo mer begeistret man er for det, desto vanskeligere blir det for frihandelen å fungere. Derfor er det noen av oss som er bekymret over de politiske signalene som regjeringen gir ved sin håndtering av regelverket som gir Norge rett til å ha prosenttoll istedenfor kronetoll. Det er en uheldig utvikling, og det kan få alvorlige konsekvenser.

Peter Skovholt Gitmark (H) [10:56:58]: Jeg tror det er verdt å minne om det aller viktigste først: Verden har de siste 100 årene gjennomgått en formidabel velstandsøkning. De landene som har kommet best ut, er de med en mest åpen økonomi, og som tar i bruk handel i størst mulig grad. De landene hvor vi nå ser at mennesker i titalls millioner arbeider seg ut av fattigdom, er nettopp de som åpner opp sine økonomier og i større grad tar del i verdenshandelen enn de har gjort tidligere. Det er en klar sammenheng mellom økonomisk vekst, handel og utvikling.

Menneskerettigheter er en grunnpilar i Høyres utviklingspolitikk. Sammen med handel og økonomisk vekst legger menneskerettigheter grunnlaget for utvikling.

Jeg tror det samtidig er verdt å minne om at utviklingspolitikk må være langt mer enn bistandspolitik. Skal man nå målene i utviklingspolitikken, må man se ulike virkemidler i sammenheng, og det setter spesielle krav til utformingen av en nasjonal politikk. Samordning er et viktig grep i et lands handels- og utviklingspolitikk, og Høyre ønsker en åpen handelspolitikk. Vi mener at handel er en viktig nøkkel for å skape. Norge må gjennom sine forhandlingsposisjoner bidra til å gjennomføre de målene vi setter oss – også for utviklingspolitikken.

En liten historie: I USA for ikke mange år siden var det et massivt press for å redde den amerikanske stålindustrien. Kongressen ga etter for presset, men effekten av redningstiltakene og proteksjonismen fra amerikansk stålindustri var massiv industridød i bilindustrien og tap av arbeidsplasser i et antall som var mange ganger så stort som dem man kortsiktig klarte å redde i stålindustrien. Det er kortsiktighet, og det dette eksemplet viser, er at en åpen økonomi er langt bedre rustet, totalt sett, til å imøtekomme de utfordringer man møter.

Samtidig er det viktig å si at handelspolitikk også handler om å ivareta forbrukerinteresser. Når utenriksministeren nå snakker om å justere fra et sted mellom 20 og 50 pst. toll på ost opp til mellom 233 og 277 pst. toll, er ikke det en justering for meg, men det må det være i utenriksministerens mer finslipte vokabular. For meg handler det om effektivt å stenge enkelte varer ute fra det norske markedet, og effektivt hindre norske forbrukere i å få tak i disse varene. Det samme skjer når man øker tollene på enkelte biffprodukter til 344 pst.

Jeg har behov for å komme inn på et moment som ikke har vært nevnt så langt. Det handler om bilaterale investeringsavtaler – BITs – som er viktige for å stimulere til utenlandske investeringer i utviklingsland. En BIT er en traktat mellom to suverene stater som skal legge til rette for investeringer mellom statene og sikre investeringer minimumsbeskyttelse. BIT-en inneholder bestemmelser om rettferdig

og rimelig behandling av investeringer, om rett til fri inn- og utførsel av kapital, om at direkte eller indirekte ekspropriasjon ikke skal skje uten hjemmel i lov eller uten omgående, tilstrekkelig og effektiv erstatning, og gjerne at investeringen ikke skal gis dårligere vilkår enn investeringer fra andre land.

Høyre er en pådriver for å få på plass flere slike avtaler. Blant annet mangler vi en BIT-avtale med India. Jeg ber utenriksministeren kommentere det og viktigheten av BIT-avtaler, for man ser nå en politisk uvilje blant flere av de rød-grønne partiene når man hevder at denne type avtaler, som sikrer investeringer, men som henviser problemer til internasjonale voldgiftsdomstoler, utfordrer selvrådet. De er viktige for å få på plass mer handel og større grad av kapitalflyt, og de bør diskuteres i denne debatten. Jeg håper utenriksministeren kommenterer det til slutt.

Så har Senterpartiets Brekk helt rett når han sier at Høyre vil reversere overgangen fra kronetoll til prosenttoll. Ja, vi prioriterer – vi prioriterer norske forbruksinteresser, og vi prioriterer norsk eksport. Vi holder prinsippene høyt og arbeider for en friere handel.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:02:18]: Jeg vil også takke for en viktig interpellasjonsdebatt omkring handelsregler, den internasjonale krisen og proteksjonisme.

Allerede før annen verdenskrigs slutt ble det gjort en avtale i Bretton Woods i USA fordi en så at her måtte en bygge opp igjen etter en forferdelig krig. Vi fikk grunnlaget for de internasjonale institusjonene, den gang kalt IMF og Verdensbanken, og det var sjølsagt at en gradvis måtte lette handelen mellom land. Det var helt nødvendig for å skape tryggere og mer positive forhold for de mange mennesker som led materiell nød etter den annen verdenskrig. Det var altså et hensiktsmessig, et viktig og et sjølsagt regelverk som en kom til enighet om.

Dette utviklet seg, og på 1990-tallet gikk en fra General Agreement on Tariffs and Trade, altså GATT-avtalen, til World Trade Organization – en gikk fra en avtale til en organisasjon når det gjelder handel. Det ble et sterkere regelverk, og regelverket var basert på en veldig sterk ideologi. En gikk over fra – hva skal en kalle det – et nyttehensyn til mer en teoretisk ideologi om at dess friere handel dess bedre handel, som fører til større trygghet for menneskene.

Denne ideologien utviklet seg videre, og ikke minst Det internasjonale pengefondet så sårbarheten i ideologien. De så at det ville kunne gi krevende situasjoner, og de prøvde å bygge opp systemer med «early warning and full transparency», altså overvåking av landene, for dermed å dempe det de så som risikoen i denne friest-mulig-ideologien.

Resultatet kjenner vi: Disse risikodempende tiltakene fungerte for dårlig, for å si det diplomatisk. Resultatet ble feilslått. Det beste eksemplet er Det internasjonale pengefondet, hvor det er stor grad av ustabilitet. Konsekvensen ble at det til sjuende og sist var nasjonalstatene som måtte ta ansvaret for den internasjonale situasjonen som en kom oppi. Krisen utviklet seg så langt etter hvert at flere nasjonalstaters økonomiske evne ble oppbrukt.

Derfor er vi nå i en situasjon hvor vi har gått fra en finanskrisen til en politisk og sosial krise i en rekke land.

Det er noen som har gjort stort inntrykk på meg, bl.a. Strauss-Kahn, tidligere sjef for Det internasjonale pengefondet, som var i R 4 i regjeringsskvartalet en uke etter at Sigbjørn Johnsen tiltrådte og holdt en times foredrag over temaet finanskrisa og krig. Jeg ser at flere representanter ler av Strauss-Kahn – dere må bare gjøre det. Strauss-Kahn holdt der et foredrag om finanskrisa og krig med referanse til den avtale som ble gjort med Tyskland etter første verdenskrig. Jeg vil be om at flere legger seg det på minne: Du kan presse et folk til en slik belastning at det fører til større problemer enn det en har oversikt over.

Vi er i en djupt alvorlig situasjon, og denne realiteten er fjern for mange av Høyres og Fremskrittspartiets representanter i denne sal. Det er noe jeg djupt beklager. Det trengs derfor en ny debatt ut fra de nye realiteter, en debatt om fra friest mulig handel til rettfærdig handel. På 1970-tallet hadde vi en slik debatt, hvor internasjonal solidaritet i store ungdomsmiljøer var sterkt framme, og en diskuterte da: Hvordan kan vi modernisere internasjonalt regelverk for å bli oppdatert i forhold til den utfordringa vi står overfor? Det er den debatten som trengs – en ny ideologisk debatt om utviklinga av framtidens regelverk for internasjonal handel. Hvis vi ikke gjør det, kan alternativet bli mye større og mer krevende enn det vi har noen som helst oversikt over i dag.

Vi må altså gå fra å drøfte avbøtende tiltak – små kranbiler som hele tida må erstattes av større kranbiler for å rette opp den kollisjonen og de ulykker som har skjedd – til å diskutere årsakene til problemene. Friest mulig handel uten internasjonale institusjoner som har de nødvendige økonomiske muskler til å rette opp svakhetene, er uanstendig.

Enhver tid har sine regelverk – 1947–1980, 1980–2010. Vi er inne i en ny epoke. Da er den viktige debatten hvordan vi skal korrigere dagens handelsregelverk, og den bør Norge og den rød-grønne regjeringa være en aktiv deltaker i.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [11:07:47]: Jeg vil takke for en interessant og tidvis litt frisk debatt. Sann skal det jo være når det er interpellasjonsdebatter. Jeg legger merke til at diskusjonen om dette er litt plagsomt for enkelte av regjeringspartienes representanter, og da er det veldig lett, selvfølgelig, å ty til beskjeden om at det er opposisjonen som blåser dette opp. Men det er nå engang sann at de reaksjonene som har kommet på det vi har gjort med hensyn til prosenttoll, har vært ektefølte, og de har vært til dels sterke.

La meg bare kort kommentere noen av de tingene som har kommet fram. Det ene er noe som også representanten Peter Skovholt Gitmark nevnte: De som har lest vårt utmerkede alternative budsjett – det er lesning jeg selvfølgelig veldig sterkt anbefaler – vil se at vi ønsker å reversere vedtaket om prosenttoll. Det står klart og tydelig, og det har også vært kommunisert klart. Det samme har poenget som flere har vært inne på her i dag, nemlig at det er ingen som betviler Norges juridiske rett til å gjøre som vi gjør. Spørsmålet er om intensjonene i avtalene og vedtakene følges opp ved å gjøre det på den måten.

Så mente representanten Laila Gustavsen at det var litt pussig å trekke inn finanskrisa. Representanten Lundteigen mente at vi ikke trakk inn finanskrisa. Så jeg vet ikke helt hvilket bein regjeringa står på her. Men la nå det være sagt at spørsmålet om finanskrisa trekker særlig Verdens handelsorganisasjon inn som den tyngste begrunnelsen for den erklæringa som utenriksministeren signerte i desember i fjor. Nettopp det at finanskrisa nå er sterk og har store konsekvenser for innbyggere i svært mange land, gjør at man må avstå fra proteksjonistiske tiltak for å bedre situasjonen. Der har alle en rolle, også Norge. Det vi gjør, sender noen politiske signaler, og det gir noen økonomiske resultater.

Så vil jeg også knytte an en kommentar til det representanten Gustavsen sier om kvoter på storfekjøtt. Representanten sier: Det er viktig å se på om kvota på storfekjøtt er stor nok når kvota nås.

Vel, all erfaring med denne regjeringa tilsier at når kvota nås, vurderer man ikke om den er stor nok, men når man kan stoppe den så det ikke blir importert mer kjøtt fra fattige land. Eksempelet er jo sauekjøtt fra Namibia, Botswana og Swaziland. I statsbudsjettet for 2010 innførte regjeringa en importbegrensning på 400 tonn, og det var nettopp fordi Stortingets og regjeringas intensjon om økt import av sauekjøtt fra disse landene fungerte. Forbrukerne ville ha det, de ville kjøpe mer. Men da man nådde taket, sa man stopp og innførte en kvotebegrensning som Høyre den gangen gikk imot. Det utgjorde 1,6 pst. av den totale sauekjøttproduksjonen i Norge, men likevel mente man at det skulle stoppes.

Poenget er å ha en sammenheng mellom ord og handling.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:11:08]: Jeg takker for en god debatt og konstaterer, i tråd med det jeg i og for seg trodde før jeg kom, at det er bred enighet om WTO-regelverket, at vi skal føre en offensiv handelspolitikk, og at det er uenighet om seks konkrete tollinjer på landbruksområdet. Det var også mitt inntrykk i forrige uke, så der har vi en konstant situasjon.

Jeg har lyst til å si at Norge er en særlig åpen økonomi. Vi har særlig stor interesse i en regelstyrt internasjonal orden og et regelstyrt handelssystem. Jeg er uenig med representanten Peter N. Myhre som sier at regelstyrt er det motsatte av frihandel, for jeg mener at frihandel fremmes gjennom klare og tydelige regler. Ren frihandel uten noen regler er den sterkestes rett, og det er det ikke mange i Norge – meg bekjent – som egentlig ønsker.

Vi har vært opptatt av å si i denne debatten, som i den debatten vi fører parallelt om EØS, at vi tror på WTO, vi bruker og styrker WTO, vi tror på EØS, vi bruker og styrker EØS, og vi forsvarer norske interesser. Hver gang vi faktisk gjør det, kommer opposisjonen – særlig partiet Høyres representanter her i salen – og protesterer mot den aktive bruken av det handlingsrommet vi har. Det skal man åpenbart helst ikke gjøre.

Jeg har lyst til å gi en kommentar til innlegget fra representanten Kristiansen. Det må være lov å minne om at omtrent alle land jeg vet om, har både offensive og defen-

sive interesser. Det er ikke bare Norge. Norge eksporterer fisk, og vi har omfattende offensive interesser på det området. Norge ønsker å opprettholde et bærekraftig landbruk i et land som er både langstrakt, kaldt og fullt av bakker og fjell og karrige forhold. Da trenger vi beskyttelse. Det er normalt.

I Europas naboland i Nord-Afrika er det en rekke land som ønsker å eksportere varer de kan eksportere, til EU, f.eks. oliven, appelsiner og en rekke andre middelhavsprodukter. De er underlagt betydelig toll, og gjett hvorfor: Det er fordi en del av EUs medlemsland produserer de produktene. Vi har ikke toll på dem, vi produserer dem ikke. Det er faktisk ganske normalt at man har en balanse mellom offensive og defensive interesser. Det har også vi. Logikken i det vi hører fra opposisjonen, kan ikke bare være å reversere økt toll på noen tollinjer, det må være å gjøre noe helt annet med hele tollvernet i Norge.

Så til representanten Gitmarks konkrete spørsmål: Vi arbeider med en frihandelsavtale med India. Når det gjelder spørsmålet om BITs, må jeg henvise til nærings- og handelsministeren som holder i akkurat det. Men vi arbeider altså for mange frihandelsavtaler som en del av det generelle arbeidet.

Helt til slutt vil jeg minne om at det vi gjør på ost, er å øke tollen, men også å øke den tollfrie kvoten. Det betyr altså både liberalisering og tilstramming, avhengig av hvor stor importen blir.

Presidenten: Debatten i sak nr. 1 er dermed avsluttet.

Sak nr. 2 [11:14:22]

Interpellasjon fra representanten Ine M. Eriksen Søreide til utenriksministeren:

«I den senere tid har toneangivende representanter for fagbevegelsen tatt til orde for at arbeidslivspolitikkk skal tas ut av EØS-avtalen. Arbeidslivspolitikkk berører to av de fire friheter i avtalen: fri bevegelse av arbeidskraft og av tjenester.

Hva mener utenriksministeren konsekvensene vil være for EØS-avtalen og for norske interesser dersom Norge tok til orde for å ta arbeidslivspolitikkk ut av EØS-avtalen?»

Ine M. Eriksen Søreide (H) [11:15:07]: EØS-avtalen har tjent Norge veldig godt. Den sikrer adgang for våre eksportbedrifter til et indre marked som dermed også betyr levedyktige arbeidsplasser i Norge. EU er det viktigste politiske og økonomiske fellesskapet i vår del av verden, og EØS-avtalen sammen med de andre avtalene vi har med EU – som også er et betydelig antall – er vår livline til Europa.

La meg sitere en person som bør være kjent for regjeringas representanter, nemlig Martin Kolberg. Han deltok på programmet Kristiansen & Strand den 27. oktober. Da sa han meget klart: Dersom ikke angrepene på EØS-avtalen opphører, vil det gjøre oss regjeringssudyktig. Det er ganske sterkt sagt, og et nokså klart uttrykk for hvordan det oppfattes når sentrale deler av fagbevegelsen, Senterpartiet

og SV angriper EØS-avtalen så å si innenfra og forsøker å få Norge til å ta ut sentrale deler av avtalen.

Perioden EØS-avtalen har vært i kraft i Norge, har sammenfalt i tid med en svært positiv utvikling for norsk økonomi, og ikke minst også for norsk arbeidsliv. Verdiskapningen har gått opp, sysselsettingen har gått opp, og Norges bruttonasjonalprodukt har siden 1994 økt med nesten 50 pst. og BNP for Fastlands-Norge med nesten 60 pst. Det har altså vært en voldsom utvikling.

EØS-avtalen gjør oss til en del av et felles arbeidsmarked i Europa med over 250 millioner arbeidstakere. Norge har siden utvidelsen av EU i 2004 vært et av de landene som har utnyttet dette i størst grad, fordi vi har stor arbeidsinnvandring. I løpet av det siste året alene har sju av ti nyansatte kommet fra land utenfor Norge. Så man kan egentlig si at veldig mye av den velferden vi opplever i Norge i dag, og som vi har opplevd av utvikling de siste 20 årene, skriver seg fra det at vi er medlem av et økonomisk fellesskap gjennom EØS-avtalen, at vi har tilgang på arbeidskraft – det er helt avgjørende.

På arbeidslivsfeltet har det meste av EUs regler for arbeidsmiljø og arbeidstakernes rettigheter blitt tatt inn i EØS-avtalen. Avtalen sikrer trygge rammevilkår for norske bedrifter og arbeidstakere. Vi står også fritt til å bestemme egne regler, f.eks. på områder som arbeidsmiljø, likestilling, arbeidsmarkedspolitikk, pensjons- og trygdepolitikk, sosial politikk og integreringspolitikk. Det gir oss et betydelig handlingsrom innenfor avtaleverket. EU kan også her vedta minimumsregler, men vi står fritt til å ha strengere regler. Det har vi utnyttet. Vi har sett at direktivene kan tilpasses norske forhold. Det så vi bl.a. i arbeidet med vikarbyrådirektivet tidligere i år, hvor Stortinget vedtok en tiltakspakke.

I hovedsak har den felles regelverksutforminga styrket arbeidstakernes rettigheter sett i sammenheng med situasjonen før EØS-avtalen ble inngått. Samtidig har lønnsnivået i Norge hatt en langt raskere vekst enn i våre naboland. Hva ville konsekvensen være av å ta arbeidsliv ut av EØS-avtalen? Vel, som Høyre ser det, vil det innebære en full reforhandling av Norges avtaler med EU innenfor EØS-avtalen, og det ville resultere i en frihandelsavtale. Avtalen per i dag har ikke mekanismer for å ta enkeltdele ut av den. Det betyr altså at man får en full reforhandling av hele avtalen. Det vil ha umiddelbare konsekvenser for norske bedrifter, for arbeidsplasser og dermed også for den norske velferden.

En frihandelsavtale vil også ha en god del konsekvenser, og jeg skal nevne noen her. Det harmoniserte regelverket vi har brukt år på å bygge opp, vil forsvinne. Prinsippet om fri bevegelse av bl.a. tjenester i EØS-området vil man ikke nødvendigvis få gjennom en frihandelsavtale. En oppsigelse av EØS-avtalen vil innebære at Norge må forhandle frihandelsavtaler med kommisjonen og med enkeltmedlemsland. Fellesreguleringa i EØS på spesifikke tjenestesektorer vil forsvinne. Kort og godt: En frihandelsavtale er noe helt annet enn full deltakelse i EUs indre marked, og vil innebære en klar forverring for norsk arbeidsliv. Det vil på en måte innebære at vi skrur klokka 20 år tilbake i tid, og at vi gir avkall på de rettighetene vi har opparbe-

det som likeverdige økonomiske partnere i det europeiske samarbeidet.

Sveits har av mange blitt nevnt som en mulig løsning. Til det er å si at Sveits har det man vel må kunne kalle et lappeteppe av avtaler med EU, faktisk 120 i tallet, og de har det tatt lang tid å framforhandle. På toppen av det ønsker EU veldig klart å kvitte seg med den typen avtaler Sveits har, for det er lite hensiktsmessig for EU, og det er også ganske lite hensiktsmessig for Sveits.

EU har, spesielt i den fasen den er i nå, veldig liten interesse av å la land agere på samme måte som Sveits har gjort gjennom sine avtaler, og har også liten interesse av å la land få drive med det som på godt norsk kalles «cherry picking» av de delene av avtalen som passer dem best.

Er det én ting komiteen ofte hører i møte med representanter for EU eller politikere i Europa, er det nettopp poenget om at EØS-avtalen og EU i stadig sterkere grad preges av mer og mer homogenitet. Alle skal følge de samme reglene. Det er rett og slett fordi EU er et økonomisk og politisk fellesskap som staker ut kursen framover, og som ikke nødvendigvis har tid til å holde på med alt som er på siden av tilpasninger til regelverket.

Vi har gjennom årenes løp blitt oppfattet som en plikt-oppfyllende og seriøs aktør mot EU. Men jeg tror nok at en oppsigelse av avtalen ved å ta arbeidslivet ut og krav om reforhandling, ville vekke noe undring hos våre handelspartnere.

Den store utredninga om Norges forhold til EU og avtalene har samlet noen betraktninger om hvordan Norges avtaler med EU blir oppfattet i Europa. Det er ganske interessant lesning. Noen regner nok Norge som et nesten-medlem uten politisk innflytelse. Andre er litt misunnelige og mener Norge er i en særstilling.

I Storbritannia er det som kjent mye diskusjon om EU. Det har også vært en debatt om Storbritannias tilknytningsform til EU. I den anledning uttalte statsminister David Cameron i fjor høst at å forlate EU ikke er i deres nasjonale interesse. Utenfor vil de ende opp som Norge – underlagt alle regler for det indre marked, men uten makt til å forme de samme reglene.

Jeg er, som den britiske statsministeren, tilhenger av fullt medlemskap i EU fordi jeg innser at det demokratiske underskuddet ved ikke å være fullverdig medlem er et problem. Men all den tid vi ikke er medlem – det er for tida dessverre ikke noen stor, aktuell problemstilling – syns jeg vi skal gjøre alt vi kan for å bevare den EØS-avtalen som faktisk både sikrer oss tilgang og gir oss den muligheten vi har hatt til å bygge opp vår velferd.

Det er særlig i de siste månedene at den store diskusjonen om å ta deler av EØS-avtalen ut av den, eller å stemme imot de enkelte direktiver og bruke reservasjonsretten, har kommet sterkt opp. I de halvårlige redegjørelsene om EU og EØS-saker som utenriksministeren har her i salen, ble Høyre så sent som for et halvt år siden anklaget for å snakke ned EØS-avtalen fordi vi påpeker noen av de politiske og demokratiske utfordringene som er der, ved at vi adopterer et stort regelverk vi ikke sitter rundt bordet og er med på å vedta.

Jeg vil vel si at et større problem enn at noen påpeker

de åpenbare svakheter og mangler ved den siden av EØS-avtalen, er at regjeringspartiene, og kanskje spesielt Arbeiderpartiet, har latt være å snakke om EØS-avtalen og dermed gjort at mange krefter både i fagbevegelsen og blant regjeringspartnerne har fått relativt fritt spillerom til å kunne agere på den måten de har gjort.

Det er mye man kan si om EØS-avtalen. Som sagt mener jeg det er en avtale som har tjent oss veldig godt, og som kommer til å fortsette å tjene oss veldig godt all den tid vi ikke har et fullt medlemskap. Den vil ha sine feil og mangler. Det ville også et EU-medlemskap ha hatt. Men jeg mener at konsekvensen av nå å skulle be om en full reforhandling av EØS-avtalen nesten ikke er til å overskue for et land som Norge, med en helt åpen økonomi – som vi diskuterte i den forrige interpellasjonsdebatten – og en full avhengighet av det indre markedet i EU, dit nær 80 pst. av vår eksport går.

Derfor er det også viktig å få klarhet i hva utenriksministeren vurderer som konsekvensene av å ta arbeidsliv ut av EØS-avtalen. Jeg mener det er en viktig kommunikasjon for å unngå å skape ytterligere usikkerhet om både hva som er regjeringas politikk, og hva som kan bli konsekvensene for norsk arbeidsliv, for norske arbeidstakere og for norsk velferd dersom man tar arbeidslivet ut.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:25:25]: Jeg vil begynne med å si at dersom det på noe tidspunkt skulle ha hersket noen usikkerhet om dette spørsmålet, ble det solid avklart i forrige uke da vi hadde både en redegjørelse og en redegjørelsesdebatt her i salen. Hvis det var én ting jeg tok ut av den debatten, er det at EØS-avtalen står klippefast i Norge. Det er meget bred enighet om den, og det er helt uaktuelt å velge en svakere tilknytningsform til EU enn EØS-avtalen.

Det er også et viktig poeng i den sammenheng at Sveits ikke har en frihandelsavtale, men en omfattende avtale som dekker veldig mange av de samme områdene som EØS-avtalen gjør, men på en måte som ikke gir den samme rettslige adgangen som EØS-avtalen. Jeg tror ikke det er en aktuell politikk. Det er i hvert fall ingen aktuell politikk for denne regjeringen. Jeg vil også minne interpellanten om at Fremskrittspartiet derimot i sitt program har en formulering om at de ønsker reforhandling av EØS-avtalen. Jeg tror derfor at det i eventuelle samtaler om en mulig borgerlig regjering, i den grad det skulle være behov for noe slikt, kan være lurt å ta en samtale med dem om den innsikten representanten Eriksen Søreide nå delte med oss.

Bakteppet for denne diskusjonen er knyttet til arbeidsliv og EØS. I mange europeiske land er dette blitt en sentral problemstilling. Vi ser et Europa i ubalanse, med store offentlige underskudd, stigende arbeidsledighet og økende sosial uro.

De tiltak en del land setter i verk for å løse disse utfordringene, setter opparbeidede rettigheter og velferdsordninger under press. Da er det naturlig at både folk og myndigheter blir urolige.

Her hjemme har vi også utfordringer i deler av norsk arbeidsliv, med frykt for sosial dumping og lavlønnskonkurranse. Denne bekymringen er reell. Regjeringen deler

bekymringen til en samlet fagbevegelse når det gjelder dette.

Til selve spørsmålet om løsningen på disse utfordringene er å ta arbeidslivsspørsmål ut av EØS-avtalen, er regjeringens utgangspunkt som nevnt klart og tydelig: Det er ikke aktuell politikk.

Vi mener at det rammeverket vi har i dag, tjener norske interesser godt – også på arbeidslivsområdet. Norge er en integrert del av det indre marked, som forutsetter fri bevegelse av varer, tjenester, kapital og personer. Det er ikke mulig å se for seg at Norge skulle velge bort en av disse fire frihetene. EØS dreier seg om kobling til fire friheter, ikke til én, to eller tre friheter, og det er heller ikke ønskelig.

80 pst. av vår eksport går til EU. Vel 87 pst. av alle registrerte arbeidsinnvandrere kommer fra EU-land. Det har bidratt til økt aktivitet og lønnsomhet i næringslivet, og det bidrar til arbeidsplasser og trygging av velferdsstaten.

I de snart 19 år som avtalen har virket, har den norske arbeidslivsmodellen stått seg godt.

I den offentlige utredningen NOU 2012: 2, Utenfor og innenfor, er et eget kapittel dedikert til arbeidslivet og arbeidsmarkedet. Her står det bl.a. følgende:

Perioden, altså utviklingen siden 1994, «har vært preget av positiv utvikling i investeringer, sysselsetting, ledighet, lønns- og arbeidsvilkår og det kollektive avtaleverket. Samarbeidet mellom partene i arbeidslivet og myndighetene er videreført, frontfagsmodellen for forhandlinger er styrket, og arbeidstakernes rettigheter er forbedret på viktige områder.»

Jeg deler denne vurderingen.

Det er på det rene at en rekke direktiver har gitt også norske arbeidstakere bedre rettigheter. I en del tilfeller er det partene i arbeidslivet – de som deltar i den sosiale dialog med EU – som er blitt enige om avtaler som blir til EU-direktiver. Det er naturlig å regne denne sosiale dialogen som en del av arbeidslivsområdet i EØS-avtalen.

Det er også slik at den arbeidsrettslige lovgivningen som EU utformer, omfatter alt fra helse-, miljø- og sikkerhetsregler til arbeidsrett og regler om likelønn og ikke-diskriminering. Det meste er snakk om minimumsreguleringer.

Norge kan derfor som hovedregel ha et høyere verne-nivå.

La oss heller ikke glemme at EØS-avtalen også gir norske arbeidstakere samme frie tilgang til arbeidsmarkedet i Europa som EU-borgerne. De får tilgang til sosiale ytelser, rett til godkjenning av yrkeskvalifikasjoner og samordning av trygderettigheter.

På samme måte har norske virksomheter og deres arbeidstakere adgang til å yte tjenester i de andre EØS-landene – på samme vilkår som virksomhetene på stedet.

Ved å delta i dette rammeverket, som arbeidslivsområdet er en integrert del av, tar vi også vår del av ansvaret for å bidra til utviklingen i Europa. Norge har – og skal ha – et konkret og solidarisk engasjement for de felles europeiske utfordringene. Europa er vår verdensdel, og vi kan ikke stenge oss ute fra Europas utfordringer.

Som jeg har sagt: Det er utfordringer i norsk arbeidsliv. Derfor er regjeringen veldig opptatt av å sikre gode stan-

darder for arbeidsliv og arbeidstakerrettigheter i det indre marked. Arbeidsliv og velferd er en av de sentrale prioriteringene i regjeringens europapolitikk. Vi legger avgjørende vekt på sikre et ryddig arbeidsliv. Å verne om arbeidstakernes rettigheter har meget høy prioritet. Det er viktig for oss nasjonalt og i arbeidet vi gjør internasjonalt.

Utfordringen knyttet til sosial dumping har vi møtt med to tiltakspakker siden 2005. Nå diskuterer vi en ny pakke.

Et anstendig arbeidsliv er også en viktig målsetting i vårt EU/EØS-samarbeid. Vi arbeider her aktivt med å fremme norske synspunkter. Vi bruker med andre ord handlingsrommet for tidligst mulig å påvirke prosessene i EU – og for å få innflytelse på regelverk som det er aktuelt å ta inn i EØS-avtalen. Som vi sier i meldingen vi diskuterte i forrige uke: Dette skal vi gjøre enda mer av og enda bedre i fremtiden.

Vi må her ikke glemme at ønsket om å forsvare arbeidstakernes rettigheter også står sterkt i EU. For ikke lenge siden måtte Europakommisjonen trekke den såkalte Monti II-forordningen, om forholdet mellom retten til kollektive skritt og de økonomiske frihetene. Dette forslaget møtte stor motstand fra flere hold, inklusive europeisk fagbevegelse og tolv nasjonale parlamenter. Det var en reell frykt for at dette kunne begrense de kollektive rettighetene. Denne motstanden var en posisjon norske myndigheter delte.

Vi står derfor ikke alene, hvis noen skulle tro det, men vi har mange allierte i EU i dette viktige arbeidet med å sikre arbeidstakernes interesser.

Regjeringen er opptatt av å sikre en videreføring av den norske arbeidslivsmodellen. Dette innebærer bl.a. videreføring av trepartssamarbeidet og sikring av lønns- og arbeidsvilkår for arbeidstakere i møtet med grenseoverskridende etablering og tjenesteyting. Det innebærer å beskytte kollektive rettigheter, herunder streikeretten.

Her er det viktig å huske på at vi har videreført hovedtrekkene i den norske modellen for lov- og avtaleregulering, lønnsdannelse, partssamarbeid og arbeidsmarkeds-politikk siden 1994 – da EØS-avtalen trådte i kraft.

Regjeringen vil fortsette å bruke de muligheter og det handlingsrom som måtte foreligge ved gjennomføring av EØS-regelverket i Norge, for på den måten å bidra til et velfungerende indre marked – og for å ivareta den norske arbeidslivsmodellen, næringslivets behov og hensynet til norsk verdiskaping.

For å konkludere klart og tydelig:

Å skulle ta arbeidslivsspørsmål ut av EØS-avtalen fremstår av det bildet jeg har tegnet, som politisk sett helt uaktuelt for denne regjeringen. Det ville være i strid med EØS-avtalens prinsipper om et felles regelverk. Vi ville møte liten politisk forståelse hos våre naboland og i EU for øvrig for at Norge – ja, spesielt i en situasjon hvor mange land står oppe i en dyp økonomisk krise – skulle ta ut sentrale deler av EØS-avtalen. Det ville gjøre det vanskeligere for våre europeiske handelspartnere å få innpass på vårt norske marked. Og økonomisk ville det svekke de rammebetingelser som norsk næringsliv jobber innenfor – og som norske arbeidstakere er helt avhengig av.

Rettslig ville det i realiteten bety at det åpnes opp for – som interpellanten påpeker – en reforhandling av hele EØS. En slik tilnærming ville sette EØS-avtalen i fare. Den ble i sin tid fremforhandlet av tolv EU-land og seks – etter hvert sju – EFTA-land, noe som ga et relativt godt og balansert resultat. I dag – med 27 EU-land og 3 EFTA-land, hvorav de siste er blant de rikeste landene i Europa – er styrkeforholdet, for å si det forsiktig, blitt vesentlig endret.

Løsningen ligger derfor i å søke å styrke arbeidstakernes rettigheter i Norge og å arbeide aktivt i det europeiske politiske rom for å bidra til at det samme er tilfellet der. Ofte er svaret noe vi finner i norske tiltak, f.eks. når det gjelder arbeidstilsyn og håndhevelse av eksisterende regler i det norske markedet, fremfor å prøve å ta denne delen ut av EØS-avtalen.

Per-Kristian Foss hadde her overtatt presidentplassen.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [11:34:47]: Jeg takker utenriksministeren for et klart og utvetydig svar. Det var et innlegg jeg følte meg såpass hjemme i at jeg så å si kunne holdt det sjøl. Det var et varmt forsvar for EØS-avtalen, og det var også en klar avvisning av angrepene på EØS-avtalen, representert ved å ta arbeidsliv ut.

Jeg registrerer det utenriksministeren sier, at EØS-avtalen står klippefast, og at det er helt uaktuelt å velge en svakere tilknytning. Jeg registrerer også det han sier om at det å skulle ta arbeidslivsspørsmål ut ville være politisk helt uaktuelt, være i strid med regelverket og møte liten politisk forståelse.

Det er betryggende å høre. Jeg håper bare at den samme beskjeden også sendes til de to partiene i regjering, som nå i programprosessen fram mot valget programfester helt andre ting enn at EØS-avtalen står klippefast. Jeg håper også det er en klar beskjed til LO-kongressen, der et flertall av representantene kan komme til å vedta formuleringer om at arbeidsliv skal tas ut av EØS-avtalen. Det er disse tingene som bidrar til å skape usikkerheten.

I SVs programutkast legges det opp til at Norge skal innlede forhandlinger med EU om en mindre omfattende handels- og samarbeidsavtale som erstatter dagens EØS-avtale. Det utenriksministeren nå sier, er at dette er helt uaktuelt. Han sier også at dette er noe som vil være i strid med regelverket og møte liten politisk forståelse. Senterpartiet har på sin side uttalt at de «erkjenner grunnlaget for denne regjeringen, men ikke den neste».

Dette vil altså si at dersom det mot formodning skulle bli en fortsettelse av denne regjeringa ved valget i 2013, kan ikke norske velgere være sikre på at regjeringa ønsker å videreføre EØS-avtalen. Sentrale kilder både i SV og i Senterpartiet går jo åpent ut og sier at man ønsker at dette skal være et forhandlingspunkt i eventuelle regjeringsforhandlinger. Det er nettopp denne usikkerheten som gjør det nødvendig å reise denne interpellasjonsdebatten.

Jeg er veldig glad for det utenriksministeren sier. Det har min fulle og helhjertede støtte, og er en viktig avklaring fra Arbeiderpartiets side. Men det er fortsatt et usik-

kerhetsmoment når to av regjeringspartiene mener noe helt annet. Det er også et usikkerhetsmoment at sentrale krefter i fagbevegelsen også har et annet syn. Det er fortsatt en god stund igjen til valget, og det er mange programmer som skal lages, men det er behov for en avklaring om hvorvidt dette er noe som vil stå seg ved en eventuell – om enn lite trolig – fortsettelse av denne regjeringa.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:38:05]: Jeg skjønner at representanten Eriksen Søreide er skuffet over at det ikke er mer strid enn det er. Jeg vil anbefale en gjennomlesning av hele debatten i forrige uke, da det ble meget klart slått fast – f.eks. av representanten Brekk – at man står ved inngåtte avtaler. Jeg oppfatter det slik at denne debatten på mange måter ble landet i forrige uke.

Jeg minner om at regjeringen slår fast i sin første tiltredelseserklæring, Soria Moria-regjeringsplattformen, at vi regjerer på grunnlag av EØS. Det var klart også på forhånd, da de tre partiene søkte flertall sammen. Det samme sa vi i inneværende regjeringsplattform. Og vi la for en måned siden fram en melding som nok engang bekrefter at vi både står på EØS, at vi mener at EØS fungerer godt, og at vi skal bruke det mer aktivt.

Så er det slik at verken jeg eller andre gir «beskjed» til LO om hva LO skal mene. Men vi har en god dialog med LO om disse spørsmålene, for vi mener at bekymringen er reell. Selv om jeg sier og mener sterkt at prinsippene og reglene i norsk arbeidsliv har stått seg godt siden 1994, er det slik at når en norsk transportarbeider ser en rumensk kollega kjøre med sommerdekk på vinterføre, sove i bilen og tjene betydelig mindre, har han en reell bekymring som man må ta på alvor. Derfor ønsker vi å adressere disse spørsmålene ikke gjennom reforhandling eller utmelding av EØS, men gjennom et stadig mer aktivt arbeid mot sosial dumping.

Arbeidsinnvandring har tjent Norge svært godt. Det hadde rett og slett vært betydelig ubalanse i norsk økonomi om vi ikke gjennom EØS-avtalen hadde en enkel adgang til å få kvalifisert arbeidskraft til Norge i en tid med mer etterspørsel etter enn tilbud om arbeidskraft. Men det kommer med noen kostnader. De kostnadene er mindre enn fordelene, men de må adresseres. Derfor er regjeringens politikk generell på dette området: En kraftig opptrapping av arbeidet med å fremme arbeidstakerrettigheter, deltakelse i forhandlingsprosesser, unngå sosial dumping, osv. i EØS og i Norge.

Det som kunne vært interessant å høre – når vi nå er enige om at EØS ligger til grunn, i tillegg til et svar på om man vil ta diskusjonen med Fremskrittspartiet om deres programpunkt om reforhandling – er hva Høyre har tenkt å gjøre, ikke med EØS-avtalen, for det vet vi, men med spørsmål om rettigheter i arbeidslivet, for noen av disse diskusjonene i Europa går mellom høyresiden og venstresiden. Det er vel også en av grunnene til at Eriksen Søreides søsterparti i Storbritannia er skeptisk til EU, fordi de synes det kan bli litt mye sosialisme i det som kommer fra Brussel. Derfor vil jeg gjerne høre litt om hva Høyre mener om det.

Anette Trettebergstuen (A) [11:41:23]: Når vi nå har fått en debatt om EØS og arbeidsliv – en debatt vi skal ta, og tar – handler det dypst sett om en bekymring for en utvikling i deler av norsk arbeidsliv som vi skal ta på alvor.

Det går for det meste godt her i landet. Siden de rød-grønne tok over i 2005, har vi kombinert økt vekst i sysselsettingen med å styrke arbeidstakernes rettigheter – rettigheter som opposisjonen satte på spill.

Men selv om hovedbildet i norsk arbeidsliv er svært bra, ser vi at det i deler av det er en brutalisering, med omgåelse av arbeidslivsregelverket og et stort omfang av sosial dumping. Halvparten av de yrkesaktive medlemmene i bygningsavdelingen i Oslo er fra Øst-Europa. I byggenæringen alene er det 107 000 arbeidsinnvandrere fra EØS-området. Nesten overalt i de fleste bransjer over hele landet ser vi en slik utvikling. Disse folkene fyller et behov. De er en forutsetning for den veksten vi har opplevd de siste årene, og de er en nødvendighet for at vi skal holde hjulene i gang. Vi trenger disse folkene, vi skal takke disse folkene, og de skal behandles på like anstendige vilkår som norske arbeidsfolk.

Forskjellen mellom oss og opposisjonen er at vi er opp-tatt av alle delene av arbeidsinnvandringen – alle konsekvensene av den, også de mindre positive. Baksiden er jo nettopp sosial dumping, useriøsitet og brudd på norske standarder, som skapes i møte med arbeidskraft som er vant til – og derfor ofte villig til – å jobbe på andre vilkår, og arbeidsgivere som ønsker mest mulig profitt raskest mulig. Jeg og Arbeiderpartiet er veldig bekymret for hva dette gjør, ikke bare med lønns- og arbeidsvilkår på den enkelte byggeplass eller her og nå, men også med den norske arbeidslivsmodellen og samfunnet vårt i sin helhet på sikt. Den bekymringen deler vi med fagbevegelsen, og derfor er dette en av våre høyest prioriterte oppgaver. Innsatsen mot sosial dumping skal fortsatt føres kraftfullt.

Siden vi tok over i 2005, har vi gjort mye. Vi har i denne salen tatt 30 initiativ – og 30 vedtak – for et bedre arbeidsliv. Høyresiden har stemt imot det meste. Vi har gjennomført to planer mot sosial dumping, som Fafo sier at har hatt effekt, og vi har lansert at til våren kommer den tredje. Vi handler, og vi vil videre, for dette problemet blir ikke mindre.

Men dette problemet, som vi ser brer om seg, har ingenting med EØS-avtalen å gjøre – det har å gjøre med vår åpne økonomi og vårt behov for arbeidskraft. Årene siden 2005 viser at det ikke er noe i veien for å ta grep for å styrke kvaliteten på arbeidslivet innenfor rammene av EØS. Ikke bare er handlefriheten innenfor EØS stor, men regelverket fra EU har også ført til bedre vern og utvidede rettigheter for norske arbeidstakere på noen områder fordi det kom som følge av et direktiv, som utenriksministeren var inne på. Disse rettighetene gir et varig vern fordi de er direktivrelaterte – og det er viktig! Stortinget kan ikke bare vedta bestemmelser som svekker disse rettighetene. Det er ekstremt viktig – om vi en eller annen gang mot formodning skulle få en Høyre-Fremskrittsparti-regjering, som vi vet nettopp ønsker å svekke disse rettighetene.

Vi må huske på at de arbeidslivsrelaterte direktivene, som vi her hjemme kanskje kan klage over at ikke går langt

nok, har økt standarden betraktelig i Øst- og Sør-Europa. Vi er alle tjent med å ha et felles gulv. Det hjelper oss til å kunne opprettholde våre standarder, fordi det minsker avstanden mellom oss og andre europeiske land.

Ta arbeidstidsdirektivet: Det er et svært omstridt direktiv, og det er oppe til diskusjon. Det setter en maksgrense for ukentlig arbeidstid, det regulerer hvileperioder, nattarbeid og ferie – 48-timers arbeidsuke, står det i direktivet. Så har noen medlemsland forhandlet seg fram til unntak på 60 timer. 48- eller 60-timers arbeidsuke er jo ingenting å rope hurra for, så hva er poenget mitt med å dra opp dette? Jo, poenget er at dersom vi ikke hadde hatt et slikt direktiv, kunne 60-timers arbeidsuke eller mer vært normen hos flertallet av EU-landene. På grunn av direktivet har man ikke anledning til det. Det er en fordel for oss at våre viktigste handelspartnere ikke har anledning til å benytte seg av det. Britiske Labour sier også at fire ukers ferie hadde vært politisk umulig i Storbritannia i dag hadde det ikke vært for direktivet. Så felles kjøreregler er vi alle tjent med.

Vi ser også at vi utfordres på viktige deler av vår politikk når det gjelder EU-systemet. Høyredreining og økonomisk krise i Europa forsterker dette bildet. Problemene knyttet til sosial dumping vil bare bli verre. Men å ta arbeidslivet ut av EØS-avtalen er ikke et alternativ, og det vil heller ikke løse noen av problemene i norsk arbeidsliv – tvert imot. Løsningene er å være pådrivere og fortsette med Arbeiderpartiets kurs. Vi slår ring om avtalen. Vi skal fortsatt arbeide for at nye EU-regler ikke skal legge hindringer i veien for tiltak som Norge har innført, eller har planer om å innføre. En høyreregjering vet vi ikke vil gjøre det samme.

Morten Høglund (FrP) [11:46:49]: Vi gikk jo relativt grundig igjennom en del av disse problemstillingene i forrige uke, som også utenriksministeren var inne på. Men jeg vil takke interpellanten for å reise nok en debatt om dette, for EØS-avtalen er viktig for Norge – og den vil fortsatt være det.

Når utenriksministeren sier at vi har programfestet – eller har forslag om – å reforhandle avtalen, står ikke det i den teksten jeg sitter med, og jeg tror heller ikke noen andre i Fremskrittspartiet sitter med en slik tekst. At enkelte medlemmer i Fremskrittspartiet har kommet med slike utsagn, er ikke det samme som at dette ligger programfestet. Jeg er helt klar på at det store flertallet i Fremskrittspartiet er for EØS-avtalen og ønsker å beholde EØS-avtalen. Men så peker vi i programmet – det er riktig – på utfordringer innenfor noen deler av området. Andre utfordringer er blitt pekt på her i denne salen, i denne debatten og i debatten forrige uke – og det kommer man til å gjøre videre. Det handler om å diskutere hvordan vi bruker handlingsrommet. Det handler om å diskutere hvordan vi utformer en politikk i Norge og i Europa, og i den diskusjonen vil selvfølgelig også vi ta del. Vi er med i mange arbeidsgrupper i Europa – konstant – selv om vi ikke er medlem av EU. Og selv om jeg ikke ønsker at vi skal være medlem av EU, skal vi ha det aktive samarbeidet – påvirkningen – på viktige områder som betyr noe.

Jeg er overbevist om at man lytter til Norges stemme

når den er relevant, når vi kommer med relevante innvendinger, og når vi makter å finne samarbeidspartnere i Europa som deler vårt syn på mange områder. Så ting er ikke håpløse. Det å sette avtalen på spill ønsker vi ikke å gjøre.

I forrige uke snakket jeg om en gjennomgang for å se på en teknisk oppdatering av avtalen. Jeg mener det kunne være på sin plass. Men det handler ikke om å ta det materielle innholdet og si at av de fire friheter og av det indre marked skal vi nå bare velge halvparten eller tre fjerdedeler. Det handler om å se på de traktatmessige endringer som er gjort i EU siden begynnelsen av 1990-tallet og frem til i dag, det juridiske grunnlaget som styrer EØS-traktaten og EU-samarbeidet, og om det er parallellforskyvninger her som gjør at vi bør få dette mer i overensstemmelse, slik at når f.eks. norske bedrifter, norske aktører og norske personer dømmes etter regelverket, dømmes man på likt grunnlag. Dette er nettopp en problemstilling som tidligere er påpekt av dommere i EFTA-domstolen. Det er ikke en hypotetisk problemstilling. Jeg vil på ingen måte hevde, og jeg vil heller ikke tro, at det ville sette norske arbeidsplasser på spill om vi skulle ta opp slike utfordringer og problemstillinger – hvis vi gjorde det på en skikkelig måte. Nådde vi ikke frem, er jeg av den overbevisning at det er best å beholde det vi har. Men en avtale inngått mellom venner og partnere, er også til for å utvikles når vi ser behov for det. Det handler om å finne løsninger på praktiske utfordringer.

Sylvi Graham (H) [11:50:32]: Går vi tilbake i historien noen få år, ser vi at det eneste som vel var avklart før regjeringsskiftet i 2005, var at man skulle beholde NATO-medlemskapet og frede EØS-avtalen. Jeg siterer gjerne tidligere partileder Åslaug Haga fra et intervju om hennes bok:

«Vi hadde avklart veldig lite på forhånd, vi var i bunn og grunn bare enig om at vi skulle regjere på basis av EØS-avtalen og NATO-medlemskap. (...) Det er nesten komisk når du ser tilbake.»

Vel, jeg har en avklaring til utenriksministeren og resten av regjeringen: Spørsmålene om NATO-medlemskapet og EØS-avtalen er allerede avklart på ikke-sosialistisk side, og vi sier «ja takk, begge deler». Grunnpillarene i norsk sikkerhetspolitikk og norsk økonomi røkkes ikke ved en borgerlig regjering. Det er derimot stadig uklart å se om avklaringene fra 2005 fortsatt vil gjelde på den rød-grønne siden av politikken. Arbeiderpartiet har på eget initiativ knapt nevnt EU eller EØS-avtalen med et ord i den offentlige debatten de senere årene. Banen har blitt overlatt mer og mer til nei-kreftene i alle de tre regjeringspartiene, og resultatene ser vi nå – som interpellanten har referert til: de anføkelsene som regjeringdeltakende partier og LO har til EØS-avtalen.

Dette er bare én side av saken. Vi har også sett at regjeringspartiene har gått inn for veto i saken om postdirektivet. Nå trenger vi langt fra ukritisk å svelge alt som kommer fra Brussel, men det finnes ulike måter å håndtere uenighet på. Det er noen slag som er langt viktigere å utkjempe enn andre. Som interpellanten også har vært inne på, er det et betydelig handlingsrom i EØS-avtalen, som vi

kunne ha utnyttet langt bedre og smartere enn det er blitt gjort under denne regjeringen. Høyre er ikke like glad i alle direktivene som kommer fra Brussel, men skal man velge ett å ta en fight på, så er vel postdirektivet langt fra det første valget vårt.

Dette er skremmende, for en svært stor andel av verdiskapningen i Fastlands-Norge er helt avhengig av et stabilt og avklart forhold til EU. Når man i næringslivet vurderer om man skal investere eller ikke, har man horisonter som går over år, og til og med over tiår, og da nytter det ikke å skape tvil om EØS-tilknytningen på den måten som regjeringen har gjort. Det er også spesielt, fordi norske arbeidere ikke på noen måte har tapt på tilknytning til EU gjennom EØS. Vi har hatt en fantastisk økonomisk utvikling de siste 20 årene, og en like fantastisk lønnsutvikling som har kommet de aller fleste i samfunnet til gode. Samtidig er rammene for norsk arbeidsliv de samme: Et stort sett velfungerende trepartssamarbeid basert på store, brede og ansvarlige organisasjoner på begge sider, og en nasjonal arbeidsmiljølov legger noen grunnleggende premisser for arbeidslivet. Vi har ikke blitt hindret i å innføre tiltak mot sosial dumping, som f.eks. allmenngjøring av bransjer. Det synes Høyre er bra. Vi vil ha et anstendig arbeidsliv med gode rammer. Det er ikke riktig som representanten Trettebergstuen sier, at vi alltid stemmer mot slike tiltak – langt derifra. Den innflytelsen EU har hatt, har ofte vært til arbeidstakernes fordel. Vi så f.eks. i forbindelse med innføringen av vikarbyrådirektivet at EU presset på for at vikarer skulle få like gode lønns- og arbeidsvilkår som fast ansatte. Selv om man kan si mye om prosessen, var direktivet i seg selv bra.

Alt i alt er Norge og norsk økonomi helt avhengig av å videreføre EØS-avtalen så lenge vi velger å stå utenfor EU. Det er trist og skadelig for norsk økonomi hvis regjeringen bidrar til å fortsette å skape usikkerhet om denne avtalen. Det gleder meg derfor at utenriksministeren i dag så tydelig sier at det er uaktuelt å velge en svakere tilkynningsform til EU enn EØS, enn si å ta ut arbeidslivspolitikken av avtalen.

Karin Andersen (SV) [11:54:35]: Jeg vil starte med en påstand: Det er det organiserte arbeidsliv og fagbevegelsen som har sivilisert Norge, og gjort at folk kan leve av og med arbeidet sitt, og at goder og makt i samfunnet er sterkere fordelt her enn i mange andre land. Det har vært bra for landet – for innbyggerne – og bra for næringslivet og økonomien. Det er å rukke ved denne tryggheten og velferden når høyresiden ønsker seg flere midlertidig ansatte, mer innleie, lavere lønninger for arbeidsfolk og fritak for formuesskatt for milliardærer. Da bryter vi spleiselaget, og det fører til at færre er organisert, og at makta fordeles skjevare i samfunnet. Forskjellene mellom folk øker, og vanlige folks innflytelse i samfunnet svekkes. Det er det denne debatten handler om.

Det er helt riktig at det er høyresidens politikk som truer arbeidstakernes rettigheter i Norge. Det er det som er problemet, både for SV og for fagbevegelsen. Det er høyrepolitikken – ikke hvor reglene eller påleggene kommer fra. Men vi må evne å se når høyrepolitikken kommer fra

EU. Vi må evne å kjenne den igjen, og vi må evne å stoppe den. Det er derfor vi er imot en del av de reglene som kommer, fordi de truer dette. Dette er SV og fagbevegelsen enig om. Vi må sikre at ikke EU via direktiver eller via domstolene kan overprøve norske lønns- og arbeidsvilkår og tariffavtaler, eller sette til side ILO-konvensjoner.

Bekymringen er at vi ser at ESA engasjerer seg i reglene for å endre norsk arbeidsliv, og de fire mest kjente dommene i domstolen – Rüffert, Laval, Viking Line og Luxemburg – blir brukt som brekkstang for å svekke arbeidstakernes rettigheter. Dommene setter arbeidstakernes muligheter for kampmidler og kollektive avtaler til side hvis de hindrer fri etablering og fri tjenesteflyt. Det kan begrense landenes råderett i arbeidslivspolitikken. Fordi disse dommene passer så dårlig med den norske modellen, er vi veldig bekymret for den utviklingen vi ser.

Dette skyter fart – det er på en måte en eksplosiv kraft i dette nå, med krisen i Europa, som er skapt av at høyresiden ikke har villet styre finansakrobatene og bankene og har sendt regningen til vanlige folk, som mister både jobben og pensjonen. Det skaper massearbeidsløshet, og folk kommer selvfølgelig til Norge. SV er for arbeidsinnvandring – vi trenger det, de trenger det – men vi er voldsomt opptatt av hvordan dette forandrer norsk arbeidsliv. Det er jo sånn at når arbeidsløsheten eksploderer, kuttet lønninger, og ingen tør hevde rettighetene sine, for da mister de jobben, enten i EU eller her. Når høyresiden i Norge i tillegg er imot de mest virkningsfulle tiltakene mot sosial dumping, mener jeg at deres taler her i dag blir fryktelig hule.

Det er større og mindre tiltak mot sosial dumping, men de viktigste tiltakene, som virkelig kan bety at sosial dumping blir avslørt og skal koste mye – som innsynsrett og solidaransvar, kollektiv søksmålsrett, som vi jobber med, og store deler av vikarpakken, som de står her og forsvarer – har man altså stemt imot. Og hvorfor gjør de det? Jo, det avslører de når de skriver i innstillinger at disse tiltakene hindrer konkurranse på lønn. Og det betyr å gå ned i lønn, det, for vanlige folk – for renholdere, bygningsarbeidere, stuepiker og andre vanlige arbeidsfolk. Jeg mener det er en ren krigserklæring fra partier som i all sin politikk viser at de er mest for de rike og de privilegerte. Det er sånn at hvis EU sier hopp, hopper Høyre og Fremskrittspartiet, mens vi utfordrer til å bruke handlingsrommet, slik at EU og EØS-avtalen ikke kan gripe inn overfor norske tariffavtaler og norske regler i arbeidslivet.

Det haster med å sikre dette, fordi presset kommer til å øke enormt framover på grunn av den kritiske situasjonen. Det foreligger f.eks. direktiver som risikerer å ha som konsekvens at vi må fjerne noen av tiltakene mot sosial dumping. Jeg vet at den norske regjeringen protesterer mot det – det er jeg helt enig i og veldig glad for – og det hadde vært interessant å høre om den høyresiden som i dag forsvarer norsk arbeidsliv, norske lønninger og norsk lovverk, kunne gi støtte til regjeringen i den kampen, slik at vi kan sikre de tiltakene som gjør at vi beholder det organiserte og velfungerende arbeidsmarkedet i Norge.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:00:03]: Det er en ganske spesiell interpellasjon når vi får greie på formålet, nemlig at det er å avklare usikkerheten om hva Senterpartiet og SV vil med sine kommende stortingsvalgprogram, og også å avklare nærmere hva som skal skje på LO-kongressen. Statsråd Barth Eide sa det veldig tydelig: Det gis ikke beskjed til LO, man er i dialog med LO.

Det syns jeg var et klokt svar. Jeg regner med at det også kanskje gjelder for forholdet til Senterpartiet.

Ine Marie Eriksen Søreide refererte Martin Kolberg – et godt sitat:

«Dersom ikke angrepene på EØS-avtalen opphører, vil det gjøre oss regjeringsudyktige.»

Jeg har et annet og mer kjent sitat fra den samme Kolberg fra Lier og Buskerud. Det er:

«Fagbevegelsen, fagbevegelsen, fagbevegelsen.»

Det står trygt, og jeg vil gå fra en debatt om ideologiske symboler, straffereaksjoner og frykt til en diskusjon om hva som faktisk skjer i det norske arbeidslivet. Hvordan er det med tryggheten i hverdagslivet? Det er aller viktigst for folk, og der er arbeidslivet det mest sentrale. Arbeidslivet ut av EØS – ja, enkelte forsøker å gi et inntrykk av at dette standpunktet skulle innebære å stenge grensene for at arbeidstakere fra land i EØS-området skal ha mulighet til å ta seg arbeid i Norge. Det er så vidt meg bekjent ikke noen av de nasjonale aktørene i fagbevegelsen som har tatt til orde for en slik politikk. Derimot er det stadig flere forbund og lokale LO-avdelinger som tar til orde for at vi igjen må bli herrer i eget hus og ikke lenger akseptere at EØS skal overstyre norske tariffavtaler og norsk lovgivning av betydning for arbeidstakernes rettigheter i arbeidslivet.

En av de største bekymringene ved den etablerte rettsstilstanden i EU er den fundamentale forskyvningen av makt til arbeidsgiversiden og dels til EU-domstolen. De demokratiske problemene blir dermed ytterligere forsterket. EU-retten på dette området angriper ikke bare sjølve streikeretten, men er også et angrep på sjølve organisasjonsretten og retten til kollektive forhandlinger. Professor i arbeidsrett Stein Evju har formulert det slik:

«Men med den tilnærmingen EU-domstolen har bygget på, og den rettstilstanden domstolen derved har etablert, er i realiteten selve fundamentet for de kollektivarbeidsrettslige ordningene og tariffavtalesystemet truet.»

Evju er særdeles klar i sin vurdering av betydningen av disse:

«Og konsekvensene kan være mer vidtrekkende enn for det tariffrettslige og det som knytter seg til «sosial dumping». Rokkes fundamentet for de kollektivarbeidsrettslige ordningene og tariffavtalesystemet, vil det samtidig innebære forskyvninger i samfunnsmessige maktforhold; dermed har det også implikasjoner for samfunnets grunnstrukturer.»

Hallvard Bakke har sagt tilsvarende. Han sa bl.a. i en kronikk i Klassekampen 13. april i år:

«Her må Norge sette foten ned og om nødvendig være villig til å gi opp hele EØS hvis EU ikke vil gå med på endringer. EØS-avtalen må endres slik at den ikke kan gripe inn mot norske tariffavtaler eller mot norsk

lovgivning av betydning for arbeidstakeres rettigheter i arbeidslivet.»

Klokt sagt!

Det blir framhevet at en ikke kan ta ut ett område av EØS-avtalen og samtidig beholde avtalen. Vel, Sverige har ikke innført euro, til tross for at deres medlemskapsavtale med EU forpliktet dem til å gjøre det. Folket sa nei, og EU har stilltiende akseptert.

Det blir framhevet at man ikke kan ha en fungerende handelsavtale med EU uten at den er koblet til alle de fire frihetene. Vel, til tross for et omfattende avtaleverk med EU har ikke Sveits inngått en avtale med EU som dekker tjenestesektoren. Og man er ikke forpliktet verken av tjenstedirektivet, bankinnskuddsgarantidirektivet eller EUs tredje postdirektiv.

Til slutt: Ideologisk dogmatisering over tid gir økende svakheter når en ser resultatene. Ideologi er viktig, ulike ideologier må brynes i offentlig debatt, men viktigst i denne debatten er å se til arbeidslivet rundt seg. Jambyrdigheten i arbeidslivet mellom folk krever kvasse demokratiske redskap som korrigerer markedskreftene. Stadig flere fagfolk taper i dag sin jambyrdige plass i norsk arbeidsliv på grunn av EØS-avtalens innhold og praktisering. Folk ser det, blir mer opplyst og ser årsakene. Derfor er det behov for en endring av EØS-avtalen.

Dagfinn Høybråten (KrF) [12:05:12]: La meg først slå fast at Kristelig Folkeparti vil sikre den norske arbeidslivsmodellen, sikre arbeidstakernes rettigheter og plikter. Vi vil slåss for den modellen som vi er stolte av i Norge. Det har vi gjort i alle de posisjoner vi har vært i – i regjering og i opposisjon – og det kommer vi til å fortsette med uansett hvilken politisk situasjon vi kommer til å være i etter valget i 2013.

Debatten her i dag bekrefter det som kom fram i den debatten vi hadde i forrige uke, at EØS-avtalens stilling her i Stortinget er bunnsolid. Jeg vil igjen rose utenriksministeren for glassklar tale. Man kan velge å oppfatte det som et utspill til dialog, slik representanten Lundteigen antydte, jeg oppfatter det som klar beskjed når utenriksministeren i forrige uke sa at Arbeiderpartiet aldri vil regjere på noe annet grunnlag enn EØS-avtalen. Det er så klar beskjed som det går an å gi.

Det har vært en interessant diskusjon så langt, og den bærer ikke akkurat preg av at forslaget om å ta arbeidslivsdelen ut av EØS-avtalen har noen støtte i denne sal. Representanten Lundteigen er faktisk helt alene om å ha foreslått noe i den retning her i debatten.

Utviklingen vi har hatt i Norge de siste 20 årene, er bygd på EØS-avtalens fire friheter. Vi har en gunstig posisjon som olje- og gassnasjon, men vi har først og fremst en gunstig posisjon fordi vi har en åpen handel – avhengig av andre land, men rammet inn av en avtale som også gir fri bevegelse av arbeidskraft, ikke bare varer og tjenester for øvrig. Det har gitt oss den velferdsveksten som vi har sett de senere årene. EØS-avtalen er en viktig del av det fundamentet.

Har EØS-avtalen ført til en svekkelse av arbeidstakeres interesser her i Norge? Etter vår oppfatning – nei. Vi

har tilpasset oss i Norge uten å svekke den grunnleggende norske modellen. Vi har også gjennom EØS-avtalen og gjennom de tilpasninger Norge har gjort, gitt nye grupper arbeidstakere på det norske arbeidsmarkedet et sterkere vern enn de ellers ville hatt.

Jeg må spørre dem som vil ta arbeidslivsdelen ut av EØS-avtalen: Hva om det kravet hadde kommet fra et av de landene disse arbeidstakerne kommer fra, f.eks. Polen? Hvordan ville man reagert på et slikt utspill?

Representanten Svein Roald Hansen har i en annen sammenheng uttalt at forslaget om å ta arbeidslivsdelen ut av EØS-avtalen er politisk gambling. Martin Kolberg har sagt at det ville gjøre Arbeiderpartiet regjeringsudyktig, og en herværende utenriksminister sa til Fri fagbevegelse for en tid tilbake at han håper LO ikke roter det til for seg selv.

Jeg vil hevde at forslaget er grunnleggende usolidarisk og ikke bør tas til følge. Det er dessuten totalt urealistisk. Det vil aldri bli akseptert, og det er i realiteten ikke noe annet enn et forsøk på å undergrave en EØS-avtale som man fra før av var imot. Det som er oppsiktsvekkende, er at ledelsen i LO har latt denne debatten gå så langt som den har fått lov til å gå. For det er en ren undergravingsvirksomhet, i regi av ytterste venstre fløy, som har svært liten støtte her i Stortinget. Men dette er en LO-sak. Det kan ikke vi verken bestemme eller gi beskjeder om. Vi kan mene, og det gjør vi.

Jeg vil si at drømmen om en handelsavtale à la 1970-tallet er en slags retropolitikk. Det er visstnok moderne i enkelte sammenhenger med retro, men på det handelspolitiske området og på arbeidslivspolitiske området er retro en svært dårlig oppskrift. Jeg mener at vi i Norge derfor bør konsentrere oss om å utnytte EØS-avtalens handlingsrom, stå opp for de verdier og de modeller som vi er stolte av i Norge, og ikke lefle med urealistisk tankespinn.

Laila Gustavsen (A) [12:10:18]: Jeg har lyst til å starte med bare å minne litt om hvorfor EØS ble til. Vi husker tilbake til starten på 1980-tallet: Etter flere år med høyrepolitikk ble det bankkrise og boligkrise, og vi satt med renter på 17 pst. Erkjennelsen av at Norge kunne delta på likeverdige vilkår med det som den gang var EF, vokste fram, og av at den handelsavtalen vi hadde med Europa, ikke ivaretok norske interesser på en god nok måte, bl.a. fordi de manglet konfliktmekanismer. Derfor ble EØS oppfunnet.

Det er slått fast – og det er helt sikkert – at det ikke er mulig å ta arbeidslivet ut av EØS og samtidig ivareta de fire friheter i EØS-avtalen. Fri bevegelse av etableringer, arbeidskraft og tjenester er det som skaper norsk vekst. Tre av ti arbeidsplasser er i dag eid av folk i EU. FMC Technologies, Ågotnes, er et godt eksempel. Av 900 ansatte er 60 utlendinger. De snakker 28 forskjellige språk. 70 pst. av den oljebaserte næringen på Vestlandet har utenlandske statsborgere på lønningslista, ifølge Bergens Tidende. Ifølge Skattedirektoratet hadde 387 100 utenlandske statsborgere skattekort i Norge i fjor, og av dem var det omtrent 100 000 som kom fra land utenfor EØS. Det er et bilde på at EØS-avtalen og arbeidsinnvandring er svært viktig for Norge. Jeg er derfor svært forundret over at deler av Sentrpartiet – som faktisk ivaretar en landbruksnæring som er

helt avhengig av arbeidsinnvandring på norske jorder – står her og sier at de er sterke motstandere av EØS-avtalen. Jeg tror en slik politikk ville ført til at Senterpartiet faktisk ville møtt seg selv i døren.

For Arbeiderpartiet er det viktig at handlingsrommet innenfor arbeidslivsspørsmål brukes. Det er et faktum at det som kommer fra EU, stort sett er minimumsdirektiver, noe både representantene Karin Andersen og Anette Trettebergstuen var godt innom i sine innlegg. Men på grunn av kompromisser i EU er minimumsdirektivene veldig ofte etablert under norsk nivå. Det er da den nasjonale politikken blir veldig viktig.

Jeg har bare lyst til å minne om følgende: Representanten Eriksen Søreide var også inne på temaet vikarbyrådirektivet og refererte til det som en sak der vi hadde et handlingsrom. Da er det litt underlig å vite at Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti faktisk var motstandere av mange av de tiltakene som ble innført som den nasjonale lovgivningspakken i forbindelse med vikarbyrådirektivet. De var motstandere av drøftingsplikt, solidaransvar, innsynsrett og opplysningsplikt. Saken om vikarbyrådirektivet er et veldig godt eksempel på hvor konfliktlinjene går mellom høyresiden og venstresiden når det gjelder arbeidslivspolitikken. Problemet er ikke EU og EØS, problemet er at vi har et Høyre og et Fremskrittsparti både her og i mange andre land som vil undergrave lønns- og arbeidsvilkår, og ikke sikre arbeidstakers rettigheter i Europa.

Jeg har lyst til å avslutte med å si at vi må skjønne, som også flere har vært inne på, at folk som jobber i hotell- og restaurantbransjen, i transportbransjen eller i bygg- og anleggsbransjen, er reelt sett engstelige for de vilkårene de ser enkelte blir gående med. Kampen mot sosial dumping er en kamp den sittende regjering og dette flertallet har jobbet aktivt med i syv år. Det har vi tenkt å fortsette med gjennom en ny handlingsplan 3.

Jeg har bare helt på tampen lyst til å utfordre Høyre til å klargjøre – fordi det er en viktig sak – forholdet mellom ILO-konvensjoner og EU-lovgivning. For Arbeiderpartiets del skal jeg slå fast at ILO-konvensjoner har forrang foran EU-lovgivning. Det ville vært interessant å få høre hva som er Høyres syn. Mener de ILO-konvensjoner skal ha forrang foran EU-lovgivning?

Ine M. Eriksen Søreide (H) [12:15:47]: Jeg vil også i denne debatten takke for en god og frisk debatt.

Jeg legger merke til at en del av debattdeltagerne unngår det som var spørsmålet i min interpellasjon, nemlig hva konsekvensen av å ta arbeidsliv ut av EØS vil være. I stedet mente representanten Karin Andersen at det var mer fornuftig å diskutere spørsmålet om kutt i formuesskatten. Jeg kan si at det å redusere, og etter hvert fjerne, formuesskatten er veldig viktig for å bevare norske arbeidsplasser. Det er jo en tanke som til og med næringsminister Trond Giske tenkte høyt om, helt til statsministeren bryskt satte ham på plass med at slike tanker fikk man da virkelig ikke tenke.

Det andre noe interessante utspillet kom fra representanten Per Olaf Lundteigen. Jeg er for så vidt helt enig i

at regjeringa ikke gir beskjed til LO, men det virker av og til – historisk sett, i hvert fall – som om LO har gitt beskjed til regjeringa. Det er selvfølgelig en helt annen diskusjon. Representanten Per Olaf Lundteigen trekker i tvil mange av de – etter min oppfatning – helt utmerkede poengene som utenriksministeren kom med om hva som ville være problemene og også umulighetene med å ta arbeidsliv ut av EØS-avtalen.

Til representanten Gustavsen: Selv om man ikke er enig i alle måter å bruke handlingsrommet på nasjonalt, er det ikke tvil om at vi er opptatt av å bruke det nasjonale handlingsrommet, men det betyr ikke at man må være enig i alle ting som gjøres.

Etter min oppfatning – en oppfatning jeg også oppfatter at utenriksministeren deler – er det både usolidarisk, uhistorisk og urealistisk å ta arbeidsliv eller en hvilken som helst annen del ut av EØS-avtalen. Jeg er ikke skuffet over at det ikke var mer strid enn det var – som utenriksministeren sa – tvert imot er jeg veldig beroliget over at utenriksministeren så klart og tydelig slår fast det vi er enige om. Men sjøl om regjeringa legger fram stortingsmeldinger og holder taler her i salen og andre steder som gir inntrykk av enighet om EØS, virker det ikke som det budskapet har nådd helt inn hos Senterpartiet og SV – vi kan jo bare høre debatten som har vært her i dag. Vi kan også høre de helt ulike tolkningene de har av muligheten for å ta deler ut av EØS-avtalen. Vi trenger ikke gå lenger tilbake enn til 16. desember 2011, da Liv Signe Navarsete var ute i Aftenposten og åpnet for folkeavstemning om EØS, mente at folket hadde blitt ført bak lyset om EØS-avtalen, og ikke minst mente at det var en realistisk mulighet for å få Norge ut av EØS-avtalen.

Når det gjelder de fire opposisjonspartiene, har de i hvert fall én ting felles: Alle står på EØS-avtalen. Alle stiller seg bak EØS-avtalen. Det er noe annet enn man kan si om dagens regjering. Det er derfor det er en så viktig avklaring at utenriksministeren nå så klart og tydelig sier at det er uaktuell politikk for regjeringa å ta arbeidsliv eller noen annen del ut av EØS-avtalen, og at det er uaktuelt å regjere på noe annet grunnlag enn EØS-avtalen.

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:19:02]: Takk for nok en debatt som setter lys på vår viktigste internasjonale avtale. Jo flere, jo bedre, vil jeg si, fordi dette ligger mitt hjerte nært.

Jeg har lyst til å begynne med å sitere fra utkastet til Fremskrittspartiets program, for jeg synes det blir litt stemoderlig behandlet og fortjener mer oppmerksomhet enn det har fått. Da viser jeg til side 64, linje 45–48, i det som ligger på Fremskrittspartiets hjemmesider. Der står følgende:

«Det norske velferdssystemet er sårbart for høy innvandring. Det er derfor behov for å finne nye løsninger som kan sikre fortsatt gode velferdsordninger, samtidig som det reduserer muligheten til å eksportere velferdsordninger ut av landet. Fremskrittspartiet mener derfor det er behov for å reforhandle EØS-avtalens bestemmelser knyttet til arbeids- og velferdsordninger.»

Jeg skjønner at dette er et utkast, og det skal være debatt. Vi gir altså ikke beskjeder til noen, men et vennlig råd er å tenke seg grundig om. Jeg vil fraråde den type «reforming» av de samme grunner som representanten Eriksen Søreide har vært innom tidligere, men jeg er jo glad for engasjementet for arbeids- og velferdsordninger!

Så skal jeg være litt grei: Jeg tror alle som følger norsk politikk, vet at det på tross av denne formuleringen – og dersom det mot formodning skulle bli en ny regjering med Fremskrittspartiet og Høyre i spissen – neppe er slik at man vil sette EØS-avtalen i spill. Det samme er tilfellet for en ny Stoltenberg-regjering. Poenget er ikke at det ikke er uenighet mellom partier, eller at det er ett partis ønske å endre standpunktet til et annet parti. Poenget er å gjøre klart hva som vil være grunnlaget for en ny slik regjering – det vil være det samme grunnlaget som de to foregående utgavene av Stoltenberg-regjeringen. Det grunnlaget har vi stått oss godt på, og vi har klart oss godt med å legge det til grunn, både i 2005, i 2009 og i den meldingen som Stortinget nå har til behandling.

Så konstaterer jeg at på tross av gjentatte spørsmål – senest nå fra representanten Gustavsen – er det en del ubesvarte spørsmål fra opposisjonens side, og ikke minst fra Høyres side. Jeg er glad for at både representanten Graham og representanten Eriksen Søreide sier at handlingsrommet skal brukes, men jeg har fortsatt til gode å finne ut hva det skal brukes til. For hver gang vi prøver å bruke handlingsrommet, så er det i hvert fall feil, og farlig, og bekymringsfullt – og vi «setter EØS-avtalen i spill». Så hvis vi, ved neste korsvei, kunne få høre hva Høyre vil endre på i EU, så vil det glede meg. Det samme gjelder spørsmålet om forholdet mellom ILO og EU. Der er vi, i hvert fall, veldig klare: De grunnleggende ILO-konvensjonene vi deltar i på arbeidslivets områder, vil gjelde uansett, og disse vil vi forsvare i EØS og beholde i Norge, samme hva som ellers skjer.

Presidenten: Sak nr. 2 er dermed ferdigbehandlet.

Sak nr. 3 [12:22:06]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Borghild Tenden og Trine Skei Grande om etablering av en treårig profesjonsutdanning i karriereveiledning (Innst. 39 S (2012–2013), jf. Dokument 8:111 S (2011–2012))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre vil presidenten foreslå at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Svein Harberg (H) [12:23:06] (ordfører for saken):

Jeg vil først av alt berømme Venstres representanter for å ha løftet denne viktige saken inn til debatt i stortingssalen.

Representantforslaget fra Venstre er et konkret forslag om å følge opp de intensjoner som mange politikere fra flere partier har omtalt i mange debatter her i salen. Det synes å være stor enighet om behovet for å sikre en profesjonell og dyktig rådgivningstjeneste som kan gi god karriereveiledning til de unge. Elevene står foran store og viktige veivalg når de skal orientere seg i et mangfold av studietilbud – gjerne i en fase av livet der drømmene og ønskene for fremtidig arbeid ikke nødvendigvis er entydige. Å finne den gode løsningen der ønsker, interesser og egenskaper kan kombineres for å gi muligheter i arbeidslivet, er krevende. Komiteinnstillingen viser at samtlige partier er enig i ønsket om å bedre tilbudet til elevene.

Regjeringspartiene viser til de tiltak som allerede er gjort for å løfte kvaliteten, og at dette allerede har gitt positiv effekt. Flertallet foreslår på denne bakgrunn at forslaget ikke vedtas. Opposisjonspartiene fremmer forslag som tar til orde for å få på plass utdanning innen karriereveiledning, men har delt seg mellom ett forslag om videreutdanning og ett forslag om treårig profesjonsutdanning. Intensjonen er felles – å få på plass utdanning som sikrer høy kvalitet og kompetanse i utførelsen av veiledningen. De forskjellige forslagsstillerne vil nok argumentere for sine løsninger.

Høyre er enig i at det er ønskelig å få på plass en profesjonsutdanning i karriereveiledning. Vi fremmer derfor, sammen med Venstre, forslag om at regjeringen skal ta initiativ til en slik utdanning. Tilbakemeldinger tyder på at det fortsatt et store mangler i utførelsen av karriereveiledning i skolen, og vi tror at vi nettopp gjennom å bygge denne kompetansen vil kunne sikre at flere gjør gode og riktige valg, som gir dem gode opplevelser i videre utdanning. Mye tyder også på at dette vil være et viktig og målrettet bidrag for å redusere frafallet i videregående utdanning. For Høyre er det også viktig at det gis en mulighet for personer med annen yrkeserfaring å delta i et tilpasset løp, slik at deres erfaring og referanser kan danne grunnlag for en videre utdanning som karriereveilede-re.

Det at regjeringen har satt i gang tiltak som allerede har gitt positive resultater, er bra, men kan ikke være en sovepute. Stadig flere yrker og arbeidsoppgaver krever mer utdanning, og behovet både for spesifikk fagkompetanse og for relevant kunnskap fra andre fagområder gjør seg gjeldende. Å gi råd i et så krevende marked krever kompetente medarbeidere, og en treårig utdanning vil kunne være et viktig bidrag til å bygge slik kompetanse – ikke bare i skolen, men også i næringslivet og i samfunnet for øvrig. Det er i dag vanlig å møte nye utfordringer underveis i arbeidslivet, og ikke minst er det relevant med etter- og videreutdanning. Mange HR-avdelinger vil kunne få et verdifullt kompetanseløft og økt mulighet til å gi gode råd til sine ansatte ved å få profesjonelle karriereveiledere som en del av staben.

Det er et behov for økt kompetanse, og det er gode utdanningsmiljøer som kan gripe fatt i denne utfordringen.

Nå trengs det at statsråden tar et initiativ til å få på plass en utdanning i karriereveiledning.

Jeg fremmer herved det forslaget som Høyre er med på, som ligger i innstillingen.

Presidenten: Da har representanten Svein Harberg tatt opp det forslaget han refererte til.

Tor Bremer (A) [12:27:33]: Det er framleis nokon – heldigvis færre og færre – som trur at Noreg er eit godt velferdssamfunn på grunn av petroleumsformuen vår. Men sanninga er at 85 pst. av vår nasjonalformue er vår noverande og framtidige arbeidsinnsats. Utsegna om at me lever av vår felles arbeidsinnsats er svært dekkande og kan omskrivast med at me lever av vår felles kunnskap. Difor har regjeringa prisverdig nok dei siste åra brukt fleire milliardar kroner på å heva kvaliteten på utdanninga. Full barnehagedekning er eit godt eksempel på god kunnskapspolitikk. På same måte er auka lærartettleik og innføringa av seks nye veketimar i norsk, engelsk og matte også gode eksempel. Difor går det no godt i den norske skulen.

Med dette som utgangspunkt vil eg dra ein direkte link til spørsmålet om korleis rådgjevarar kan rettleia og hjelpe unge menneske til å planleggja livet sitt og synleggjera kva for karriereval som kan vera aktuelle.

Temaet er for så vidt ikkje noko nytt. Dette har vore ein gjengangar i den skulepolitiske debatten i lang tid og har difor også ført til ein viss framgang i kvaliteten på rådgivinga og karriererettleiinga. SINTEF si evaluering av ordninga seier at dette skuldast at rådgiving i større grad har blitt heile skulen sitt ansvar. Men skal ein få eit skikkeleg godt grep på rådgivinga og karriererettleiinga, må ein i mykje sterkare grad profesjonalisera denne oppgåva, både ved å løfta utdanninga opp på høghskulenivå og ved å krympa avstanden til arbeids- og næringslivet.

Sjølv om det blir gjort mykje god rådgiving i skulen i dag, så er den i for stor grad prega av for lite kunnskap om arbeids- og næringslivet sine mange spennande utfordringar på ulike område. Framtidige rådgivarar kan difor med stor fordel hentast direkte frå næringslivet for å få førstehands kjennskap til dei mange karrierevegane som finst i samfunnet vårt.

Ein av dei viktigaste framtidige ressursane er nettopp ungdommen vår og dei utdannings- og yrkesval dei gjer tidleg i utdanninga.

Opposisjonen vil at staten skal gripa inn og styra dette ovanfrå og køyra over skuleeigaren sitt ansvar. Det slår meg at dette illustrerer godt den kritikken som kom i samband med evaluering av Kunnskapsløftet, nemleg at staten ikkje skal styra på den måten som opposisjonen no legg opp til. Opposisjonen legg opp til detaljstyring av skuleeigarane i staden for å styra gjennom kvalitetsindikatorar, kompetansemål og eit definert læringsutbytte.

No har alle dei høgare utdanningsinstitusjonane fått på plass eit råd for samarbeid med arbeidslivet. Dette vil vera eit godt og veleigna forum for skuleeigarane for innspel om kva ein treng av utdanning og kompetanse på dette området. Høgskulane har naturlegvis fullmakt til sjølve og uavhengige av andre å oppretta og eventuelt leggja ned til-

bod. Eg har stor tiltru til at både skuleeigarane og institusjonane kjenner si besøkstid og ser nytten av eit høghskuletilbod på dette området.

Debatten her i dag er forhåpentlegvis òg eit godt innspel til å synleggjera kvifor dette er viktig.

Tord Lien (FrP) [12:31:43]: La meg begynne med å takke både forslagsstillerne for å ha løftet denne debatten og saksordføreren for en god redegjørelse.

Jeg reagerer imidlertid litt på det den siste taleren her sier, om at det går godt i norsk skole. Det er mulig at det er noe som går bedre enn det har gjort tidligere, men å si at det går godt, er vel å ta noe hardt i.

En av de tingene vi sliter med, er at vi ved mange av de høyere utdanningene har stort frafall. Noe skyldes åpenbart sviktende faglig kunnskapsnivå med tanke på det man burde forvente etter 13 år på skole, men jeg tror nok også at noe helt åpenbart skyldes feilvalg. Det er noen utfordringer rundt disse forholdene, og en av dem – tror jeg – er at de valgene som tas i ungdomsskolen, og ikke minst de valgene som tas i videregående skole av elever og kandidater til studier, nok er beslutninger på sviktende grunnlag. En av grunnene til det – og dette er ikke noe jeg mener personlig, dette er noe som vi etter hvert har ganske god dokumentasjon på – handler om at rådgiverne ikke nødvendigvis kjenner til hele det mangslungne arbeidslivet vi har i Norge.

Derfor har Fremskrittspartiet – Kristelig Folkeparti må svare for seg – fremmet et annet forslag i dag enn Høyre og Venstre. Vi mener at det er et selvstendig poeng at man åpner for å tilsette folk som rådgivere i den norske skolen som faktisk har erfaring fra andre deler av arbeidslivet enn skoler. Så vidt jeg kan forstå, tar representanten Bremer feil når han sier at dette er et forsøk på å overstyre skolen. For det er vel slik i dag at det er ganske klare krav til hvilken faglig bakgrunn man skal ha for å kunne bli fast ansatt i den offentlige skolen. Det vi forsøker å gjøre i dag, både Høyre, Venstre, Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiet – i hvert fall Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiet – er å åpne for at også folk med annen faglig bakgrunn skal kunne få fast tilsetting i skolen, under forutsetning av at de tar etter- og videreutdanning som rådgivere.

Jeg er ikke noen ihuga tilhenger av pålegg, men i den grad man skulle begynne med å pålegge ting, skulle man kanskje pålegge folk med lang og viktig erfaring fra næringslivet å avslutte karrieren med to år som rådgiver i den norske skolen. Da hadde vi kunnet sikre at vi fikk inn kompetanse om hvordan næringslivet der ute faktisk fungerer.

Det er hovedårsaken til at Fremskrittspartiet fremmer det forslaget vi gjør i dag sammen med Kristelig Folkeparti. Det er nettopp for å åpne for det representanten Bremer sier, for å kunne hente rådgivere rett inn fra yrkeslivet, rådgivere som har høyere utdanning, som det, etter min oppfatning og min tolkning av dagens regelverk, ikke er anledning til i dag – det ønsker Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiet å gjøre. Da kan jeg ha et lønnlig håp om at representanten Bremer kommer til å stemme for det for-

slaget, siden han åpenbart har gitt inntrykk av at det er det han vil.

Som sagt, opplever ikke vi i Fremskrittspartiet at forslaget fra Høyre og Venstre ivaretar nettopp det viktige behovet å hente inn rådgivere til skolen med kompetanse og lang yrkeserfaring, rådgivere som kjenner også andre deler av yrkeslivet enn skolen, og som vi mener er et viktig selvstendig poeng i denne saken.

Jeg går ut fra at Kristelig Folkeparti vil redegjøre for hvorfor de stemmer som de gjør, men jeg fremmer forslaget som vi har sammen med Kristelig Folkeparti.

Presidenten: Representanten Tord Lien har tatt opp det forslaget han refererte til.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [12:36:15]: Jeg er egentlig litt lei nedpratingen av norsk skole. Nå synes jeg egentlig at vi skal si at det er veldig mye bra i norsk skole. Alt er ikke bra, men det er veldig mye bra i norsk skole. Jeg håper representanten fra Fremskrittspartiet merker seg det.

Så er det også slik at det er tverrpolitisk enighet i Stortinget om at rådgivningstjenesten er veldig viktig. Det er derfor bra at representantene trekker fram erfaringer og ideer fra andre land, som kan bidra til å styrke rådgivningstjenesten.

Det er viktig at rådgivere har god kompetanse, men samtidig er rådgivning av en slik karakter at en snarere trenger kontinuerlig etter- og videreutdanning, framfor en treårig utdanning, og så ferdig med det.

I forslaget vises det til erfaringer fra Sverige og deres program for studie- og yrkesveiledere. I dag har fylkeskommunene etablert egne karrieresentre eller opplæringsentre. Dette er kompetansesentre som fanger opp arbeids- og utdanningssøkere fra en region. Her finner man karriereveiledere som kan hjelpe til med å avdekke behov for videre utdanning, etterutdanning osv.

Mitt lokale karrieresenter er lokalisert på den nye sammenslåtte videregående skolen og samarbeider med øvrig rådgivningstjeneste på skolen, med Nav, med de lokale arbeidsmarkedsbedriftene og med rådgivertjenesten ellers i regionen. Senteret dekker en befolkning på nærmere 30 000, tre kommuner, seks ungdomsskoler, og fra i høst én videregående skole. Ingen av disse skolene har rådgiver i 100 pst. stilling, bortsett fra den nye videregående skolen.

Andre steder i fylkene er det enda lenger mellom både skoler og karrieresentre og dermed også mellom rådgiverne.

Det kunne nok vært ønskelig å ha rådgivere i 100 pst. stillinger på alle skoler, men slik er det ikke i dag. Og om man i stedet f.eks. ville lokalisert alle rådgiverne til et lokalt karrieresenter, ville man mistet den daglige tilgangen på rådgiver på skolen. Det er viktig at de som er tilsatt i rådgiverstillinger, har bred kompetanse fordi de ofte også må fylle andre roller.

Hvordan studie- og yrkesrådgivning integreres i skolens virksomhet, er viktig å diskutere. Etter Senterpartiets mening bør yrkes- og utdanningsveiledningen være et tema gjennom hele utdanningsløpet, et tema som alle lærere tar del i gjennom sin undervisning, i tillegg til den

spesifikke veiledningen som skjer via rådgivningstjenesten.

Man bør søke mot sterkere samordning mellom grunnskolen, den videregående skolen og arbeidslivet. Det vil også være en fordel om skolene etablerer nettverk med eksterne samarbeidspartnere innen arbeids- og næringsliv. Og det er behov for å trekke foresatte inn i veiledningsprosessen i sterkere grad enn vi gjør i dag.

Jeg vil bruke mitt eget distrikt, Hadeland, som et eksempel. Eksempelet er nettopp knyttet til samarbeid. På Hadeland har de utviklet et eget samarbeid som de kaller for HANS. Det står for Hadeland arbeidsgruppe for næringsliv og skole. I dette samarbeidet sitter rådgiverne fra ungdomsskolene, fra den videregående skolen, og fra fylkeskommunen, karrieresenteret, kommunene og næringslivet. For tida arbeider de med lærings- og utviklings-team knyttet til et enda tettere samarbeid mellom skole og arbeidsliv, spesielt innenfor yrkesfagene.

Etableringen av slike sammenhengende tiltakskjeder vil kunne lette overgangen mellom utdanningsnivåene og dermed bidra til å redusere antall omvalg og frafallet i den videregående skolen.

For å gå tilbake til sjølve forslaget som fremmes, mener Senterpartiet at det er bedre å legge til rette for en type modulbasert utdanning innenfor karriereveiledning framfor en treårig profesjonsutdanning. En modulbasert utdanning vil kunne gjøre det mer fleksibelt å ta studiepoeng, også som nettbaserte og desentraliserte studier.

Men uansett hvordan vi tilrettelegger utdanning for rådgivere og karriereveiledere, er det viktig at vi ikke slår oss til ro med at en grunnutdanning er nok. Kommunene må selv også sørge for å ha godt utdannede rådgivere.

Et tett samarbeid mellom skole og arbeidsliv er helt nødvendig for gode rådgivere. Det må i tillegg knyttes tett samarbeid opp mot høyskole- og universitetsnivå.

Faget utdanningsvalg, som ble innført i 2008, har vist seg å fungere veldig ulikt fra skole til skole. Konklusjonen er at flere skoler har fått til faget på en god måte, men for mange har ikke klart å nyttiggjøre seg potensialet som ligger i faget. Dette må skolene få til bedre enn i dag.

Skal vi drive god rådgivning, er samarbeid altså helt vesentlig, ikke minst med foreldrene, som til sjuende og sist er de rådgiverne elevene tross alt lytter mest til.

Trine Skei Grande (V) [12:41:29]: Det er to debatteknikker man blir utsatt for fra posisjonen for tiden. Den ene teknikken er at når man påpeker at ting kan bli bedre, snakker man ned noe. Den andre er at dersom man foreslår noe nytt, griper man inn i de frihetene som fins innenfor denne sektoren – som selvfølgelig ikke er intensjonen, og som selvfølgelig ikke dette rokker ved.

Bare for å holde seg til noen fakta: Det er 25 land i OECD. Vi er på 22. plass når det gjelder å få ut studenter på normert tid. Det er mulig det er å snakke skolen ned, men det er et faktum.

Frafall er en av de store utfordringene vi står overfor, og jeg syns at det er vår plikt i denne sal å foreslå så mange ting vi bare kan for å bedre det. Det fins sikkert en skole på Hedmarken, en skole i Oslo, eller en skole i Rogaland

som jobber bra. Dem må vi lære av, men det er fortsatt sånn at elevundersøkelsen i 2012 viser at 50 pst. av alle elevene aldri har fått yrkesveiledning. De har ikke fått det engang. At det da fins noen skoler som jobber bra, er positivt, men jeg er opptatt av de 50 pst. som ikke har fått det engang. Det at man ikke får yrkesveiledning, kommer til å føre til mange feilvalg. Det at man ikke får muligheten til å snakke om hvordan man skal bygge utdanninga si i forhold til framtida, er noe av grunnlaget for at vi har stort frafall. Frafall syns jeg at vi i denne salen skal komme i møte med så mange gode forslag vi bare kan om hvordan vi skal klare å komme i mål. Dette er et av de forslagene som Venstre har kommet med. Vi har kommet med mange andre også, men nå har vi lagt fram ett forslag her i dag.

Det å være rådgiver er en krevende jobb – en enormt krevende jobb. Man skal forholde seg til mange personligheter med mange drømmer og visjoner om hva livet deres skal bidra med, og hva slags evner de har, som de kan utvikle videre. Det å se det og klare å utvikle det, er faktisk en kjempekrevende jobb – men det må også være en veldig spennende jobb.

Vi har et arbeidsliv som er i ferd med å utvikle seg i helt eventyrlige endringer. Et yrke som noen begynner i i dag, kommer garantert til å være helt annerledes når vedkommende tar ut pensjon. Vi skal utdanne oss til et meget fleksibelt arbeidsliv – vi skal utdanne oss til et arbeidsliv vi kanskje ikke aner hvordan vi skal inn i engang. Så fort endrer det seg. Det betyr at den gamle yrkesveiledninga da jeg gikk på skolen, eller da statsråden gikk på skolen – eller kanskje da presidenten gikk på skolen – var rettet mot en ganske annerledes hverdag enn den ungdommer i dag skal inn i, for den er mye mer sammensatt. Da vi skulle velge, skulle vi velge om vi syntes det var morsomt å jobbe med samfunn, teknikk eller mekanikk – vi kunne velge en eller annen sånn gren. I dag vet vi at yrkeslivet er i så enorm endring at det ikke vil være mulig. Derfor må vi ha en utdanning som fokuserer mye mer på å finne ut hva som motiverer folk, hvilken drivkraft folk har i forhold til utdannelsen sin, og hvilken styrke de har som det kan bygges videre på. Dette er en helt annen og mye mer krevende jobb enn å finne ut hvilken rubrikk man skal fylle ut når man skal søke videre. Derfor mener vi at det å ha en profesjonsutdanning innenfor dette, kunne vært en styrke ikke bare for rådgivningstjenesten i skolen, det kunne også være en kompetanse som man kunne bruke til mange andre ting.

Vi ser jo i dag at det er i ferd med å vokse opp veldig mange bedrifter som lever av å gi den type coaching. Det å sørge for at det hadde blitt litt kvalitet over det, tror jeg kanskje heller ikke hadde vært noen svakhet for det norske samfunnet. Så derfor var det vi fremmet forslaget.

Vi er kjempeglad for at vi får støtte fra Høyre. Det er helt realt å være uenig i det. Men at dette er en utdanning som trengs i det norske samfunn – både for å bekjempe frafall og for å sørge for at vi får elever som får muligheten til å utvikle det potensialet de har i seg selv – at det er en kompetanse vi trenger i det norske samfunn generelt, er jeg helt overbevist om. Dette mener jeg hadde vært en god måte å gjøre det på. Vi kan gjerne diskutere andre måter

å gjøre det på for å nå det målet, men jeg tror det er en kompetanse vi bør bygge i norsk høyere utdanning.

Statsråd Kristin Halvorsen [12:46:42]: Det er en veldig krevende jobb å gi gode råd til ungdom om hva som er lure valg for dem for framtiden, både fordi vi ikke vet 100 pst. hvordan den framtiden kommer til å se ut – representanten Trine Skei Grande har helt rett i at hvis vi ser oss tilbake, ser vi at den så annerledes ut på 1960-tallet i Porsgrunn enn det den ser ut nå – og fordi det i ungdoms forventninger om hva man kan gjøre, ofte er et ganske stort sprik mellom på hvilket område det er muligheter for å få jobb, og hva slags drømmer man har.

Hvis presidenten tillater, tenkte jeg jeg skulle fortelle én liten historie. Det var en av disse utallige ungdomsskoleelevene jeg har diskutert skole med, som gjerne ville ha en begrunnelse for hvorfor man skulle ha sidemål. Han hadde jo fått én begrunnelse, og det var at hvis han jobbet i stat og kommune, skulle han svare på nynorsk hvis han fikk et brev på nynorsk. Så så han helt forskrekket på meg, og så sa han: Jammen jeg skal jo ikke bli byråkrat, jeg skal bli stylist i Hollywood.

Det finnes vel kanskje begrensede antall stylist i Hollywood, i hvert fall tror jeg ikke at alle ungdommer som går rundt og drømmer om å bli det i 14–15-årsalderen, får muligheten til det. Men da å finne noe som likevel kan treffe interessen, og som kan være en måte å realisere seg på, er jo ganske viktig. En rådgivers jobb er ofte å få de ønskene, forventningene, drømmene og håpene man har om framtiden, til å møte noe som har en realistisk framtid i norsk arbeidsliv, og å treffe de interessene.

Rådgivningstjenesten er veldig viktig. Heldigvis har den blitt bedre. Men det er fremdeles altfor mange ungdommer som får for dårlige råd, som får for lite råd, og som ikke enkelt finner svar på hva det er de lur på. Derfor er våre ambisjoner på dette området store. Så kan vi diskutere: Hvordan får vi de beste rådgiverne i norsk skole?

Vi har i 2010 gitt veiledende kompetansekriterier for rådgivere, og det er gjort kjent for skoleeiere sammen med anbefalte krav til utdanning for rådgivere. Det vi anbefaler, er utdanning minst på bachelornivå, og at minst 60 studiepoeng er «rådgiverrelevant». Det åpner for at det kan finnes flere veier for en rådgiver i skolen: lærerutdanninger, helseutdanninger, studier i samfunnsfag og utdanningsvitenskap osv. Yrkeserfaring og godt kjennskap til skolen nevnes også i de anbefalte kravene. Det er de veiledende kompetansekriteriene som er til hjelp for skoleeier i ansettelsesprosessen.

Det er viktig å profesjonalisere rådgivningstjenesten. Derfor er også dette et av de prioriterte områdene innenfor vår videreutdanningsstrategi. Men jeg er ikke overbevist om at det er riktig å lage en egen profesjon ut av en rådgiveroppgave. Jeg tror at ulike andre typer yrkesbakgrunn og erfaring sammen med 60 studiepoeng i rådgiving kan være det som treffer best i mange tilfeller. Det vil også ofte være sånn, som representanten Tinglestad Wøien var innom, at rådgivningstjenesten på mange skoler vil være en stilling som er i kombinasjon med andre typer oppgaver, f.eks.

undervisningsoppgaver. Derfor er det ulike kombinasjoner som kan treffe bedre.

Det er heller ikke sånn at de veiledningene og tilbakemeldingene vi har fått f.eks. når SINTEF har evaluert rådgivingen, sier at vi må tenke helt annerledes enn det vi gjør nå. Vi får tilbakemeldinger om at det er mye bra i det som nå gjøres, og at det kan forsterkes og utvikles videre.

Det er flere som har holdt opp eksemplene fra Sverige og «Studie och yrkesvägledarprogrammet», men der har man jo fått en tilbakemelding og evaluering som gjør at jeg ikke er overbevist om at det er riktig vei å gå.

Jeg mener at vi har en rimelig god modell. Jeg mener vi må ha mye større ambisjonsnivå i kommuner og fylker for å sørge for at rådgivere får del i videreutdanningsprogrammer på dette feltet, at de får tid nok på skolene til at elevene vet at de kan få hjelp til å diskutere seg igjennom hvilke alternativer som finnes, og at faget utdanningsprogram på ungdomstrinnet brukes aktivt til å introdusere ulike yrker for elevene. (Presidenten klubber.) Så kan jeg helt sikkert komme tilbake til mer i replikkordskiftet.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Tord Lien (FrP) [12:52:07]: Til tross for at statsråden redegjør for at det er åpning for at også andre utdanningsgrupper kan jobbe som rådgivere, er det vel i praksis veldig mange med bakgrunn innen pedagogikken som har denne typen roller. Da er vi tilbake til at det tilsynelatende ikke i nok grad er stimulert til at andre yrkesgrupper faktisk kommer inn og gjør denne jobben.

Representanten Bremer, representant for det største posisjonspartiet, sier at han vil la folk presumptivt med utdanning gå rett fra næringslivet til rådgiverjobb i skolen.

I går hadde vi en runde her i stortingssalen mellom meg selv og statsministeren om mangelen på ingeniører og andre med MNT-utdanning. Det var ikke på listen over statsrådens ønsker for kvalifikasjoner for rådgivertjeneste i skolen. Vil statsråden ta initiativ til at også den typen utdanningsgrupper kan jobbe som rådgivere i den norske skolen?

Statsråd Kristin Halvorsen [12:53:07]: Det jeg tror gjør at en del skoler tenker kombinasjon med lærerutdannende når det de rekrutterer rådgivere, er nettopp den fleksibiliteten det gir, for dette er også personer som kan undervise elever i andre settinger.

Jeg er ikke sikker på om vi først og fremst trenger å bruke våre hardt tiltrengte ingeniører i rådgiverstillinger. Men det jeg er helt sikker på, er at veldig mange elever og studenter kunne ha interesse av å snakke med, få møte og få veiledning om ingeniøryrket fra en ingeniør, framfor gjennom en rådgiver. Derfor vil veldig mye av det en rådgiver kan legge til rette for, være møter mellom elever og de yrkesutøverne som kan være interessante for dem, for da kan de få en realistisk introduksjon. For eksempel er det mange som tror at i realfagsyrker og tekniske yrker forholder en seg ikke til mennesker, en forholder seg til noe annet. Men i de fleste yrker i dag forholder en seg til mennesker, og kanskje en del jenter vil finne kvaliteter ved de yrkene som de ikke har sett før.

Tord Lien (FrP) [12:54:16]: Dette er veldig spennende, for det statsråden indirekte sier, er litt det samme som jeg har hevdet så lenge jeg har jobbet med dette, nemlig at det er et stort og instrumentelt behov i den norske skolen for å styrke samhandlingen mellom lokalt arbeidsliv og skoleverket. På et tidligere tidspunkt, i hvert fall på slutten av barneskolen, og i enda større grad i ungdomsskolen og i den videregående skole, må vi utvikle f.eks. de valgfagene som vi er blitt enige om innføringen av. Vi må inkludere næringslivet tungt og tydelig i skolen – ikke bare næringslivet, men også offentlig arbeidsliv må inkluderes i utviklingen av skolene lokalt.

Kan statsråden bekrefte at hun er enig med representanten Lien?

Statsråd Kristin Halvorsen [12:55:00]: Jeg er veldig opptatt av at lokalt næringsliv og andre deler av arbeidslivet skal være en veldig motiverende, relevant og viktig læringsarena for elever mens de går på skolen. De valgfagene som nå er i ferd med å bli innført for alle elever på ungdomstrinnet, kan nettopp brukes som en sånn arena. Faget utdanningsvalg er også en mulighet der lokalt næringsliv eller offentlige arbeidsplasser kan introduseres for elevene. Jeg er helt sikker på at man kan få en langt mer virkelighetsnær, relevant og motiverende skole hvis man forsterker samarbeidet mellom lokalt næringsliv og arbeidsplasser rundt skolen.

Svein Harberg (H) [12:55:55]: I salen i dag har det vært tydelig enighet om at det er viktig å øke kompetansen hos dem som driver med rådgiving og karriereveiledning og få inn mest mulig relevant bakgrunn med hensyn til det.

Så sier statsråden at en profesjonell karriereveileder ikke vil være den gode løsningen for alle skoler. Ja, det er vi helt enig i. Mange steder vil det ikke være volum nok til en slik stilling, og det skal kombineres med andre ting. Men derifra til å være imot at vi reiser en ny profesjon, en ny utdanning som karriereveileder i det norske samfunnet, må jeg si forundrer meg.

Jeg lurer på hvorfor statsråden da direkte er imot at det tas initiativ til å etablere dette som en profesjon i det norske samfunnet?

Statsråd Kristin Halvorsen [12:56:51]: Jeg tror bare ikke at jeg er overbevist om at det er riktig vei å gå. Det er veldig sjelden vi sender ut direktiver om å opprette nye profesjonsutdanninger til universitet og høyskoler. Tvert imot har vi anbefalt at det er kontakt mellom dem som trenger kompetansen, og dem som skal levere kompetansen, nemlig universiteter og høyskoler, for å finne ut av hvordan de kan samarbeide om å tilby de rette utdanningsveiene.

Så tror jeg kanskje at vi skal nyansere denne debatten litt mer, for man kan ha noe behov når det gjelder å veilede ungdom på ungdomsskolen. Det kan i veldig stor grad være ungdom som har et ganske fjernt forhold til både høyere utdanning og videregående utdanning og arbeidslivet som sådant. Så kan det være litt mer avansert – man kan trenge andre typer kvalifikasjoner – å veilede ungdom på videregående nivå, men også ganske mange på høyskole-

og universitetsnivå kan ha behov for veiledning. Det synes jeg er det interessante elementet med det forslaget som er til behandling her i dag.

Trine Skei Grande (V) [12:58:15]: Min bekymring er de to tallene jeg nevnte, nemlig at vi er på 22. plass av 25 når det gjelder gjennomføringsgrad, og at 50 pst. svarer at de ikke har fått rådgiving.

Så skjønner jeg at det pågår mange bra prosjekter, og det er mange bra forsøk på å gjøre ting bedre, men det er fortsatt en ganske stor glipp. Det som forundrer meg, er at statsråden sier at hun ikke er sikker på om dette er veien å gå. Hvorfor må vi gå én vei? Hvorfor kan vi ikke prøve ulike veier for å nå dette målet, for jeg antar at statsråden er enig med meg i at dette er en av de store utfordringene vi står overfor når det gjelder frafall og feilvalg?

Statsråd Kristin Halvorsen [12:58:58]: Hvis det er sånn at vi pålegger høyere utdanning og universiteter å opprette en profesjonsutdanning, bør vi ha en viss forestilling om at det er en profesjon som det vil bli etterspørsel etter. Hvis ikke risikerer vi å anbefale ungdom å utdanne seg til yrkesveiledere, og kanskje gjøre et feilvalg. Derfor er jeg opptatt av at vi tar den diskusjonen grundig. Jeg har så langt kommet til at jeg mener at det er andre veier til bedre rådgiving som er det beste.

Av de tallene som representanten Skei Grande viser til, er jeg mest overrasket over at 50 pst. av elevene i elevundersøkelsen sier at de ikke har fått noen veiledning, for vi har innført et fag som heter utdanningsvalg, og det skal være rådgivingstjeneste på alle skoler. Så jeg tror det er noe med kvaliteten, og jeg tror kanskje det er noe med bevisstgjøringen av elevene om hva det er de faktisk får i faget utdanningsvalg, som er en viktig del av denne diskusjonen.

Trine Skei Grande (V) [13:00:04]: Jeg har vært rundt på noen ungdomsskoler som er ganske gode på å dra linjene ned til ungdomsskolen og la folk få prøve ut f.eks. yrkesfag sammen med det lokale næringsliv, som statsråden snakket om. Men jeg besøker ganske mange skoler, og det er veldig få, nærmere bestemt én av dem som jeg har møtt, som har hatt et skikkelig system, og som hadde veldig mange elever inn i akkurat det systemet. Så jeg lurer på om statsråden forsikrer seg om at disse tingene som blir satt i gang, virkelig når ned, når hun da får beskjed om at 50 pst. av elevene i andre enden ikke en gang har snakket med en rådgiver før de har fylt ut skjemaet.

Statsråd Kristin Halvorsen [13:00:50]: Det er en av de store utfordringene, å følge de gode intensjonene som Stortinget og vi har, helt ut for å forsikre oss om at de faktisk når den siste elev – at de får de tilbudene som er vår intensjon. Dette er jo noe som jeg kontinuerlig har vært opptatt av å forsterke, på hvilken måte vi følger opp f.eks. ungdomstrinnsmeldingen. Veiledning og rådgiving var en viktig del av diskusjonen da, og jeg skal selvfølgelig sørge for at vi er enda mer på hugget for å få det til.

Så har jeg bare lyst til å si en ting til slutt, og det er at gjennomføring i høyere utdanning er en litt annen pro-

blemstilling enn gjennomføring i videregående opplæring. Det er fordi disse gjennomføringstallene for høyere utdanning nødvendigvis ikke tar tilstrekkelig høyde for studenter som skifter institusjon, eller som setter sammen fagene sine litt annerledes enn det de hadde tenkt seg.

Konsekvensene av å gå litt mer krøllete veier i høyere utdanning er ikke så store som ikke å gjennomføre videregående opplæring – det er to vidt forskjellige debatter.

Presidenten: Replikkordskiftet er dermed omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Svein Harberg (H) [13:02:14]: Denne debatten har ikke inneholdt noen store overraskelser, og en fortsettelse av debatten vil heller ikke gjøre det, er jeg helt sikker på. Men et par kommentarer.

Representanten Bremer sa at opposisjonen vil gripe inn og overstyre skoleeier. Det tror jeg vi trenger en forklaring på, hvordan det å ta initiativ til en profesjonsutdanning er å gripe inn og overstyre en skoleeier. Det greide jeg altså ikke å koble, det kan være min utfordring.

Det som vi ber om, er at statsråden skal ta et initiativ, gå i dialog med sektoren og se om vi kan bidra med noen nasjonale rammer for en slik utdanning. Kan vi gjennom styringsdialog finne ut hvem som skal gjøre det, og hvor stort behov vi har? Nettopp det siste er jo viktig, fordi i de svar vi har fått skriftlig i hvert fall, anmodes det om at dette kan en ta initiativ til i nærheten av en høyskole der en holder til, men da får en jo ikke bygd et kompetansemiljø for det. En slik utdanning ville nok i hvert fall i første omgang måtte konsentreres om et eller et par steder for å få god kompetanse.

Så vil jeg bare presisere igjen: Vi snakker ikke om dette bare som et tilbud til skolen, men som et tilbud til alle andre som også driver med – ordet «coaching» var brukt her – karriereveiledning i bedrifter, og som selvstendige aktører som godt kunne ha mer tyngde i ryggen. Det tror jeg hadde vært bra.

Ellers registrerer jeg at samtlige partier, tror jeg, har vært oppe og sagt at de vil ha iallfall videreutdanning innen dette. Da kan det jo bli spennende å se på avstemningen – eller kanskje ikke.

Så bare en liten kommentar til Tord Lien og Fremskrittspartiet som ville oppsummere forskjellene i forslagene fra opposisjonspartiene. Den store forskjellen er at Venstre og Høyre vil ha en profesjonsutdanning. Det er ingen forskjell, og det sa jeg også i mitt første innlegg, i at vi vil ha inn dem med annen yrkeserfaring. Derfor skriver vi:

«(...) inkludert et tilpasset løp for personer med annen yrkesutdanning som ønsker videreutdanning som karriereveiledning».

Altså andre som har annen relevant bakgrunn, ikke nødvendigvis en bachelor, men kanskje en fagutdanning, bør også få denne muligheten. Det har vi med begge to, men i tillegg vil altså Venstre og Høyre gjerne at dette skal være en profesjonsutdanning, slik at vi løfter det med karriereveiledning opp på et høyere nivå.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

Tor Bremer (A) [13:05:32]: Eg har lenge tatt representanten Tord Lien, som no ikkje er til stades, for å vera ein oppegåande kar med antydning til analytiske evner. Men eg må seia at etter innlegget hans i dag er eg faktisk litt i tvil. Han hadde nemleg problem med å sjå at det går godt i norsk skule på mange område i dag.

Eg skal difor gjera eit tappert lite forsøk på å hjelpa representanten, og skal synleggjera på kva område det no går veldig bra.

Me har i dag full barnehagedekning. Det var eit formidabelt løft som i neste omgang med stor sikkerheit vil gje gode resultat òg i skulen. Det er eit eksempel på god kunnskapspolitikk. Regjeringa har dei siste åra løyvd milliardar av kroner til auka kvalitet i skulen. Me har utvida timetallet i veka med 6 timar i norsk, engelsk og matte. Me har auka lærartettleiken. Eg vil minna om at sidan 2005 har me altså fått 8 000 fleire lærarar i norsk skule. Då høgresida styrte, var det ein nedgang på 1 000 lærarar i ei tid då faktisk elevtalet auka. Me har løyvd til omfattande tiltak mot fråfall og ein auke i etter- og vidareutdanninga av lærarar.

På PISA-undersøkinga ser me ein tydeleg framgang på alle område. Me har pussa opp 1 300 skular i denne perioden regjeringa har sete, og til representanten Tord Lien vil eg minna om at i Trondheim der Arbeidarpartiet styrer, er alle skular no godkjende. 17 skular er pussa opp og er godkjende av helsemyndighetene. I Bergen der høgresida styrer, er det framleis slik at ein av tre skular ikkje er godkjende av helsemyndighetene. Så dersom representanten og trønderen Tord Lien har problem med å sjå for seg framgang i norsk skule, trur eg kanskje det kjem av at han har vore for mykje i Bergen og for lite i heimbyen sin, Trondheim.

Representanten Harberg var ute og hadde ein liten visitt til forholdet mellom nasjonal styring og lokal styring. Eg vil minna om Kunnskapsløftet som me alle var einige i, og som me såg på som eit stort framsteg, og var tydelege på at staten ikkje lenger skulle detaljstyra og driva instruks av skuleeigaren. Staten skal ideelt sett styra gjennom nasjonale rammer, gjennom kvalitetsindikatorar, gjennom kompetansemål og definerte læringsutbytte. Eg har problem med å sjå for meg at viss denne salen skulle direkte seia kva slag bachelorutdanning dei ulike utdanningsinstitusjonane skulle driva med, er me litt på kollisjonskurs i forhold til korleis me styrer høgskulane, og me utfordrar lokalt eigarskap av skulen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [13:08:53]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Erna Solberg, Elisabeth Aspaker, Svein Harberg og Eivind Nævdal-Bolstad om en strategi for økt internasjonalisering i utdanning og arbeidsliv (Innst. 41 S (2012–2013), jf. Dokument 8:113 S (2011–2012))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hvert parti og 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre vil presidenten foreslå at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Første taler er representanten Truls Wickholm som får ordet i stedet for ordføreren for saken, Lotte Grepp Knutsen, som var inne som vararepresentant.

Truls Wickholm (A) [13:10:11]: Lotte Grepp Knutsen var inne for representanten Truls Wickholm, så da faller det på representanten Wickholm å ta over denne saken i salen.

Komiteen er enig om det viktigste, nemlig at internasjonalisering er viktig. Komiteen er også enig med forslagsstillerne og enig i departementets vurdering om at internasjonalisering av utdanningene er helt sentralt for å styrke Norges konkurranseevne i en stadig mer globalisert verdensøkonomi.

Vi i komiteen er også enig i at det som skjer gjennom SIU, er bra. Departementet har hatt en systematisk oppfølging av SIUs rapporter de siste to årene, og man legger særlig vekt på styringskultur, samarbeid med andre og SIUs rolle som kompetansesenter for myndighetene og sektoren.

Det er også positivt at departementet i sitt svar til komiteen trekker fram utdanningssamarbeidet med EU. Det er jo i hovedsak her utdanningssamarbeidet mellom Norge og andre land i verden foregår, og her har Norge full adgang til å delta på lik linje med de andre landene gjennom EØS-samarbeidet. EØS-avtalen har vært diskutert i Stortinget tidligere i dag, men her er altså nok et eksempel på at den fungerer godt for å gi norske studenter, elever og læringer viktig adgang.

Komiteen mener det er viktig at departementet og SIU har en aktiv rolle i samarbeidet som skjer i EU, og komiteen er samstemt i at det er veldig viktig at man fortsatt har fokus på det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket og på det samspillet som det skal ha sammen med det europeiske kvalifikasjonsrammeverket, at dette er nøkkelen til deltakelse og en god mobilitet for alle utdanningsgrupper og alle yrkesgrupper.

Så har opposisjonen en rekke forslag – noen står de alene om – men Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har i hvert fall noen forslag som de står sammen om. Disse handler om studiestøtte for førsteårsstudenter på bachelorprogrammer i ikke-vestlige land og i USA, godkjenningrutiner for at utenlandsskoleår skal gjøres mer forutsigbare, og sikre at rådgivere har kompetanse om utvekslingsmuligheter, og en bedre godkjenningrutine for utenlandsskoleår, slik at man er sikker på at den utdanningen man tar, er gyldig i Norge, og hvordan man sikrer at utdanningen som elever får i utlandet, blir godkjent i Norge.

Jeg registrerer at Fremskrittspartiet ikke er med på disse forslagene. Jeg vet ikke om det er fordi det er for dyrt for Fremskrittspartiet, eller fordi de er uenige. Jeg tror kanskje de ikke hadde rom i sine ekspansive budsjetter denne gangen. Men jeg kan bare registrere at dette er nok et område der velgerne ikke helt vet hva de vil få dersom det skulle bli en annen regjering. Men det er ikke hovedpoenget. Hovedpoenget er at Arbeiderpartiet mener at det er viktig å jobbe mer aktivt for fleksible utdanningsløp. Det må også gjelde studier i utlandet. Vi vil ha flere studenter ut. De får verdifull kompetanse gjennom sine studier, men også verdifull kunnskap om kultur og næringsliv i andre land.

Arbeidslivet er samstemt i at de ønsker mer internasjonalisering; ja, de er faktisk avhengig av det. Hvis Norge som land ikke har personer som kjenner de nye, store økonomiene innenfra, stiller vi langt bak land som har personer med denne kompetansen. LO er så sent som i dag ute og støtter ANSAs krav om støtte til utdanninger for førsteårs bachelorstudenter i ikke-vestlige land. ANSA har også tidligere vist komiteen at når vi ikke støtter bachelorstudentene, får det konsekvenser for hvor mange masterstudenter som studerer utenlands.

Jeg er veldig glad for at denne diskusjonen kommer opp, og jeg trekker også fram de forslagene fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, fordi vi i Arbeiderpartiet deler noe av analysen, at i denne retning vil det kunne være lurt å tenke dersom man skulle ønske å få flere studenter ut.

Regjeringen jobber godt med internasjonalisering, men Arbeiderpartiet er utålmodig. Vi imøteser at regjeringen kommer tilbake med hva man gjør med internasjonalisering i to meldinger som er varslet til Stortinget, nemlig forskningsmeldingen og meldingen om Kunnskapsløftet, som kommer til Stortinget til våren.

Bente Thorsen (FrP) [13:15:39]: Jeg vil først gi velfortjent ros til representantene bak forslaget for at de har tatt opp dette viktige temaet. Samtidig ser vi at det blir gjort veldig mye på feltet, som vil kunne gi flere mulighet til både å kunne ta utdanning i utlandet og få godkjent en slik utdanning.

Stortinget behandlet i 2009 St.meld. nr.14 for 2008–2009, Internasjonalisering av utdanning. Denne meldingen inneholder mye godt, og jeg vil rose regjeringen for å ha kommet med en så grundig og god melding. Mye er på gang, men det som nå er viktig, er å komme i gang med en praktisk, operativ satsing på området. Her er Fremskrittspartiet utålmodig.

Den dominerende verdiskapingen i Norge skjer innenfor områdene olje og gass, maritim og marin, biotek og finans. Alt dette er internasjonale og kompetanseavhengige områder. Globaliseringen og internasjonaliseringen gir enorme muligheter, men det er lenge siden vi trodde jorden var flat. I dag vet vi at jorden er rund, og at den også er svært kupert. Kultur- og språkforskjeller mellom regioner, land og verdensdeler er ofte store, men ikke uoverstigelige hindre. For å makte å komme seg over hindrene kreves internasjonal erfaring, kompetanse og kulturforståelse.

Norske utdanningsmyndigheter må legge til rette for og oppfordre norske elever, studenter og lærekrefter til å benytte seg av de mulighetene som finnes. Vi i Fremskrittspartiet vil understreke viktigheten av at internasjonalisering og elev- og studentutveksling skjer på alle utdanningsnivåer. Det kan være minst like nyttig for næringslivet at elever på yrkesfag får internasjonal erfaring som at kommende akademikere får det.

Satsingen på internasjonalisering må intensiveres. Vi har sett en økning i antall utenlandsstudenter, men denne har en klar sammenheng med den generelle økningen i studentmassen i Norge som vi har sett de siste årene. Så andelen som tar studier i utlandet, har egentlig ikke økt. Manglende støtte til førsteåret av bachelor-grader i ikke-vestlige land er noe av forklaringen på nedgangen i antall helgradsstudenter til disse landene. Mange studenter må velge bort disse landene dersom de ikke kan betale for førsteåret selv. Lånekassen gir verken lån eller stipend til førsteåret av bachelorgrader i ikke-vestlige land. Dette har Fremskrittspartiet ivaretatt i sitt alternative budsjett, og det satser vi på at representanten Wickholm registrerer.

Det er et framskritt at det nå er mulig for flere å studere i BRIK-landene, men vi må videre. Neste skritt vil være å gi støtte til førsteåret av studier også i andre land som er strategisk og økonomisk viktige for Norge, som Japan, Chile, Argentina, Malaysia og USA.

Utdanning må bidra til bred internasjonal kompetanse, dannelse, språkferdigheter og kulturforståelse. Dette er innsikt som etterspørres i alle deler av samfunns- og næringsliv. Den viktigste kunnskapsoverføring mellom land skjer fortsatt ved at folk flytter på seg. Derfor bør ambisjonen være å legge til rette for at flere norske elever, studenter og forskere kan reise til andre land, og at vi kan ta imot flere hos oss.

Det er viktig å få norske studenter ut, men globalisering går begge veier. Et lite land som Norge er avhengig av innovasjon og verdiskaping, og da må vi også tiltrekke oss kloke hoder fra utlandet.

Ofte synes jeg mange nordmenn utviser en ukledelig selvgodhet og arroganse i møte med folk fra andre land. Vi henviser til FN-kåringer om at Norge er verdens beste land å bo i, den norske modellen osv., og framstår som litt både overgitt og sjokkert over at ikke alle tyskere, amerikanere og indere synes Norge er et Utopia.

Vi må innse at det er behov for flere tiltak som mer målrettet vil tiltrekke spesiell kompetanse til Norge. Det er nemlig ingen selvfølge at den kompetente arbeidskraften søker seg til Norge. Dette er urovekkende, særlig i en tid da behovet for arbeidskraft i Norge er stort. Vi må derfor ha flere tanker i hodet samtidig. Våre skal ut, men vi vil og ha mange av de andre til Norge for å dra nytte av dem.

Avslutningsvis vil jeg peke på at det er greit at departementet jobber og har fokus på dette tema. Fremskrittspartiet vil likevel understreke at det er viktig med politisk forankring, og vil derfor fremdeles påpeke behovet for en egen melding om internasjonalisering i utdanning og arbeid – at det vil være nyttig. Det kan være greit med to

andre meldinger som er bebudet, men en egen melding på området er det virkelig behov for.

Presidenten: Presidenten antar at representanten Bente Thorsen skal fremme et forslag.

Bente Thorsen (FrP) [13:20:42]: Forslagene er fremmet allerede. Fremskrittspartiet støtter forslag nr. 1 og 2.

Henning Warloe (H) [13:21:10]: Norge er et lite land i verden, pleier man å si. Det var visstnok daværende statsminister Lars Korvald som sa det først. Analysen kan virke banal, men sier likevel noe vesentlig. Den slår fast at Norge er lite, og derfor kanskje sårbart, og i alle fall avhengig av resten av verden – et beskjedent norsk selvbilde altså, som passet godt til Korvald.

Det vanligste selvbilde i dag er nok betydelig mer oppblåst. Norge er et nyrikt land, og som de fleste nyrike får vi lett en overdreven tro på egne evner og ferdigheter. Det er ofte et uheldig utgangspunkt i møte med resten av verden. Enda verre blir det om et slikt selvbilde kombineres med manglende språkferdigheter og manglende forståelse for andre lands kultur og tradisjoner. Resultatet kan ofte bli pinlig og flaut, men det kan også bli forferdelig dyrt.

Fra min tid som student på Norges Handelshøyskole husker jeg boken *En liten, åpen økonomi* av Victor D. Norman – som han selv forleste over. Norge har en slik liten, åpen økonomi. Det er ikke bare slik at vi eksporterer og importerer mye. Vi er rett og slett helt avhengige av det. Når mange sier at det er oljen som har gjort Norge rikt, glemmer de noe vesentlig. Det er nemlig eksport av oljen som har gjort Norge rikt. Men også import kan bringe med seg slik velstand – ikke minst når varene som importeres, stadig blir billigere og bedre, slik som klær fra Kina og teknologi fra Korea. Internasjonal handel og varebytte er lønnsomt og bringer med seg velstand for alle som deltar. Det synes kanskje opplagt i dag, men var lenge omstridt – ikke minst på venstresiden i politikken. Først de senere årene har selv utviklingsministre fra SV erkjent at handel er viktigere enn bistand for å utvikle fattige land. Så da er det kanskje bare Senterpartiet igjen, som fortsatt ser på internasjonal handel som en trussel.

I denne saken er det viktig å få frem at internasjonalisering er en viktig strategi for Norge – ja, kanskje den aller viktigste for et land med en liten, åpen økonomi. Høyres representantforslag tar opp en rekke forslag om hvordan norsk skole og høyere utdanning kan bli mer internasjonalt rettet, og hvordan norske elever og studenter kan få bedre internasjonale ferdigheter og forståelse. I en globalisert verden vil dette styrke deres arbeidsmuligheter både hjemme og ute og gi norsk næringsliv bedre konkurransemuligheter. En mer internasjonalisert utdanningssektor gjør det også lettere for Norge å ta imot utenlandske elever og studenter som i mange tilfeller tilfører oss talent og kompetanse vi trenger. På samme måte som Norge i dag er avhengig av arbeidsinnvandring, vil vi trenge mer kunnskapsinnvandring til Norge i fremtiden. Derfor har Høyre tidligere fremmet eget forslag om tiltak for

å sikre vekstfremmende arbeidsinnvandring som kan sees i sammenheng med forslaget vi behandler i dag. Derfor vil vi senere fremme forslag om hvordan Norge kan få flere internasjonalt fremragende og attraktive kunnskapsmiljøer.

Jeg begynte med å sitere tidligere statsminister Lars Korvald fra Kristelig Folkeparti. Min kjennskap til humor i kristne miljøer er noe begrenset, men det var visstnok en bedehuspredikant som en gang sa: Det hjelper ikke bare å si halleluja, du må gjøre det også! Jeg kom på dette uttagnet da jeg leste igjennom svaret fra kunnskapsministeren i denne saken. Som det fremgår av komitemerknadene, er det et langt og fyldig svar som kommenterer alle deler av Høyres forslag på en svært positiv måte. Enigheten om hvor viktig internasjonalisering av skole og høyere utdanning er, er nesten rørende. Men det hjelper lite når kunnskapsministeren ikke mener det er nødvendig å iverksette noen av Høyres forslag. Og til de forslagene som vil kreve økte bevilgninger, skriver statsråden at dette må vurderes opp mot andre prioriteringer i budsjettet. Siden dette svaret ble skrevet i august, og vi i mellomtiden har fått statsbudsjettet, kjenner vi nå fasiten. Ingen av tiltakene er prioritert, og så langt vi kan se, er det heller ingen nye satsinger på internasjonalisering i statsbudsjettet. For oss i Høyre virker derfor kunnskapsministerens positive holdning mer som tomme ord. Hun sier halleluja til internasjonalisering, men hun gjør det ikke.

Internasjonalisering handler om strategier og konkrete tiltak, men minst like viktig er det at internasjonalisering handler om bevissthet. Når vi tvinger oss selv til å vurdere alt vi gjør, i et internasjonalt perspektiv, kan internasjonalisering bli gjennomgående og grunnleggende og ikke bare kakepynt. Det er dit Norge må komme, og da trengs det sannsynligvis både nye ideer, bedre løsninger og – ikke minst – vilje.

Jeg vil da, hvis det er nødvendig, ta opp de forslagene som Høyre har fremmet – enten alene eller sammen med andre.

Presidenten: Representanten Henning Warloe har tatt opp de forslagene han refererte til.

Presidenten vil understreke at det også gjelder forslagene nr. 1 og 2, siden representanten Thorsen egentlig ikke tok dem opp. Presidenten vil vise til at alle forslag i innstillingene skal tas opp fra talerstolen, selv om de står i innstillingen.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [13:26:29]: Først en takk til forslagsstillerne som gir oss en mulighet til å diskutere en viktig sak, nemlig hvordan Norge skal bli bedre i stand til å håndtere sterkere integrering og samhandling med andre land i verden. Det pekes på vårt sterke økonomiske forhold til Europa som eksport- og importland, men også på vårt forhold til andre land som det er naturlig å samarbeide med, spesielt relatert til olje- og gassnæringa, marin og maritim eksport og samhandling.

Sjøl om Senterpartiet er imot EU-medlemskap, er vi for samhandling med andre land. Som en sjølstendig nasjon med store naturressurser er vi spesielt opptatt av en

aktiv europapolitikk og aktivt samarbeid med andre nasjoner – dette for å være med på å ivareta norske interesser globalt. Det er som kjent svært viktig for vår nasjon på flere områder, slik det også er viktig for oss å legge til rette for at næringslivet skal ha levedyktige rammevilkår i Norge – også for bønder.

Forslagsstillerne peker på en rekke forhold som skal styrke Norges muligheter i en global verden.

Helt åpenbart er språkferdigheter helt grunnleggende for god samhandling med omverdenen. Det er flott at regjeringa har lagt til rette for forsøk med å utprøve et 2. fremmedspråk i barneskolene. Jeg vet at det også er skoler fra mitt eget distrikt som deltar i dette med gode resultater. I ungdomsskolen er det også lettere å legge til rette for fordypning i fremmedspråk både gjennom muligheten for å ta fag fra høyere trinn og også gjennom å benytte mulighetene som ligger i valgfagene.

Sjøl om erfaringene er gode fra forsøkene, mener Senterpartiet at 2. fremmedspråk ikke må gjøres obligatorisk for alle. Denne diskusjonen har vi hatt tidligere, og kompromisset den gangen ble et fag i ungdomsskolen som ble kalt for fordypning i norsk, engelsk eller samisk. Det var ikke akkurat noen suksess, mens erfaringa med innføring av praktisk arbeidslivsfag, derimot, er svært godt mottatt.

Senterpartiet er opptatt av individet og å bygge på det den enkelte eleven mestrer. Det betyr at vi må gi muligheter, men vi skal også ha respekt for at vi er forskjellige. Det betyr at ikke alle skal ha to fremmedspråk i tillegg til hovedmål og sidemål. Det handler om respekt for den enkelte. Så må de som skal ha to fremmedspråk, gis et godt tilbud som gjør dem til funksjonelle brukere av to språk.

Jeg har som sikkert mange av oss vært så heldig at jeg har fått erfare hva det vil si å være tett på en utvekslingsstudent, ikke i egen person, men et av mine barn. Det vil si: Hun var ute i videregående, bodde i egen familie i et av BRIK-landene og lærte et språk hun ikke kunne fra før. Våre erfaringer er gode, også når det gjelder oppfølginga fra lokal skole både under og etter oppholdet.

Erfaringen er at det er flere på studiespesialiserende linjer som søker seg til utveksling, enn det er fra yrkesfagene. I utgangspunktet mener jeg at alle elever hadde hatt godt av et år «utabygds», som vi sier på Hadeland, men det må sjølsagt være opp til den enkelte.

Forslagsstillerne ønsker at regjeringa skal vurdere hvordan vi skal stimulere til at flere reiser ut – og da spesielt fra yrkesfaglig studieretning.

Siden jeg har tro på at gjentakelser av gode eksempler kan smitte positivt til andre, vil jeg fortsette å bruke gode eksempler fra mitt eget distrikt.

I Oppland har det nemlig i mange år vært et eget servicekontor for internasjonal utveksling for yrkesfagelever. Kontoret drives nå av Oppland og Hedmark fylkeskommuner. Som mor ble jeg faktisk veldig overrasket over at de sender ut egne brev til yrkesfagelevene og oppfordrer dem til å søke om utveksling for en kortere eller lengre periode. Det betyr at det er store muligheter i den enkelte fylkeskommune dersom fylkeskommunen faktisk vil.

Så til høyere utdanning. Det er flott at utenlandske studenter kommer til Norge for å studere. Vi trenger denne kulturutvekslingen. Noen blir i landet, andre reiser hjem til sine land med erfaring fra Norge og norsk kultur og med de bånd som er knyttet. Det samme gjelder behovet vi har for at flere norske studenter velger utenlandsstudier. Mange av universitetene og høyskolene har utvekslingsordninger og tett samhandling med utdanningsinstitusjoner i andre land. Dette gjelder både på studentnivå og lærernivå. Men vi trenger også studenter som reiser til utlandet for å ta både hele bachelorgrader og mastergrader. Disse kommer gjerne tilbake til Norge og har en merverdi i form av kompetanse, med kjennskap til både andre kulturer og andre måter å tenke på. Det er verdifullt for Norge.

Jeg har til slutt lyst til å trekke fram et godt eksempel på hva som gjøres i deler av universitets- og høyskolemiljøet i dag. Høgskolen i Gjøvik, med 300 ansatte, har ansatte fra 25 ulike land. Det er rimelig internasjonalt, særlig med tanke på at de har en studentmasse på 3 000. En kan lett forestille seg hva det gir av muligheter for samarbeid med utenlandske miljøer. Det er derfor kanskje heller ikke helt tilfeldig at Høgskolen i Gjøvik, på tross av sin størrelse, også er en av få høyskoler som har koordineringsansvar for et av EUs forskningsprogrammer.

Statsråd Kristin Halvorsen [13:32:01]: La meg ta noen eksempler på hvordan internasjonalisering har styrket seg på høyere utdanningsområdet i løpet av de senere årene. For det første har antallet internasjonale fellesgrader steget fra 15 i 2009 til 31 i 2011. Flere nye utlysninger til slike fellesgrader i 2012 gjør at vi kan forvente en fortsatt stigning. For det andre: De siste årene har det også vært en jevn vekst i norske læresteders tilbud om engelskspråklige emner, fra i underkant av 3 200 i 2008 til nesten 4 300 i 2011. For det tredje: I undervisningsåret 2010–2011 var det til sammen drøyt 14 000 norske gradsstudenter på lånekassestipend i utlandet. Dette er en økning på over tusen fra studieåret før, og det høyeste antallet siden toppårene 2001–2002 og 2003–2004, da det var rundt 15 000. For det fjerde: Tall fra Statens lånekasse for utdanning viser at når det gjelder antall norske studenter som reiser til USA for å studere, har økningen vært på over 50 pst. i løpet av de siste fire årene. Det er en markant økning.

Oppfølgingen av den internasjonaliseringsmeldingen som det vises til i dette forslaget, har bidratt til å øke bevisstheten om betydningen av internasjonalt samarbeid i det norske utdanningssystemet, og løftet fram aktuelle problemstillinger. Dette gjelder bl.a. forholdet mellom nasjonale og internasjonale perspektiver på utdanningsfeltet. Slik jeg vurderer det, er tiden nå moden for at internasjonale spørsmål i større grad ses som en integrert del av en helhetlig politikk for økt kvalitet og relevans i norsk utdanning. Dersom vi skal lykkes med det, er jeg ikke overbevist om at særskilte meldinger om internasjonalisering er veien å gå, for det vil raskt ses på som et eget perspektiv på siden av det andre, og ikke nettopp integrert i en helhetlig tilnærming, som vi er ute etter. I stedet må vi hele veien insistere på at det internasjonale perspektivet er en del av det som vi i dag omtaler som nasjonal politikkutvikling.

I den forbindelse er regjeringen også opptatt av at internasjonalisering av kunnskapsfeltet skal ses i hele sin bredde. De senere årene har vi bl.a. gått aktivt inn for tydeligere koblinger mellom høyere utdannings- og forskningssamarbeid og hvordan vi kan styrke forholdet mellom utdanning, forskning og innovasjon. Dette er viktige temaer som vil bli grundig drøftet i den nye forskningsmeldingen, hvor vi nettopp legger opp til at internasjonalisering skal være et gjennomgripende perspektiv.

I komitéinnstillingen etterlyses tiltak for å stimulere til utveksling av elever på yrkesfaglige studieretninger. Her har det skjedd mye, og jeg vil bl.a. framheve arbeidet som gjøres av Senter for internasjonalisering av utdanning, SIU. Som et ledd i oppfølgingen av internasjonaliseringsmeldingen, har SIU som kjent fått en ny og utvidet rolle som kompetanse- og servicesenter også på grunnopplæringsområdet.

SIU jobber systematisk med å formidle hvilke utvekslingsmuligheter som finnes for elever innenfor yrkesfag. Her står særlig ordninger knyttet til europeisk utdannings-samarbeid stadig mer sentralt – ikke minst ulike mobilitetsordninger innenfor programmet for livslang læring. Leonardo da Vinci-programmet går direkte på samarbeid innenfor fagopplæring og yrkesutdanning, og er et særlig viktig virkemiddel for internasjonalisering av yrkesfagene. Siden 2008 har antallet norske deltakere økt fra 675 til 920, dvs. med 36 pst. og vel så det, og det betyr at her er det noe som er i ferd med å få en betydelig større interesse.

Når det gjelder tiltak for å fremme økt mobilitet innenfor yrkesfagene, vil jeg også framheve at regjeringen har gjennomgått regelverket for godkjenning av opplærings-tid i utlandet. Ny forskrift til opplæringsloven om fastsettelse av regler for godkjenning av hele utenlandske opplæringsår på Vg1- og Vg2-nivå, gjeldende fra 1. august 2012, imøtekommer eventuelle vansker elever og læringer innenfor yrkesfaglige utdanningsprogrammer kan ha opplevd tidligere når det gjelder godkjenning av opplæringstid i utlandet. Når det gjelder rådgivernes kompetanse og ansvar for å gjøre regelverk og annen relevant informasjon kjent, slår opplæringsloven fast at alle elever har rett til nødvendig utdannings- og yrkesrådgiving.

Regjeringens utgangspunkt har vært at det første året av de fireårige bachelorgradprogrammene ikke er å vurdere på nivå med høyere utdanning i Norge, og gir derfor heller ikke uttelling i form av studiepoeng. Jeg kan sikkert utdype dette i en replikk.

Presidenten: Det regner presidenten med at statsråden kan, for det blir nemlig replikkordskifte.

Bente Thorsen (FrP) [13:37:29]: I sitt fyldige svar på dette representantforslaget viste statsråden til at SIU siden 2010 har jobbet systematisk etter en intern plan i sitt arbeid med internasjonalisering i grunnopplæringen. Det vises og til at det har vært et samarbeid mellom SIU og Utdanningsdirektoratet om et utkast til plan for internasjonalisering i grunnopplæringen, som for tiden er til behandling i departementet.

Da er mitt spørsmål: Når kan vi forvente at denne planen blir ferdig og implementert i skolen?

Statsråd Kristin Halvorsen [13:38:08]: Jeg tror ikke jeg tør å si én fast dato for når dette vil være ferdig behandlet, og implementering og gjennomføring i skolen vil alltid ta lite grann tid. Men det er jo fyldig redegjort for i svaret som komiteen har fått på dette området, at det har vært et systematisk arbeid, og at det er god driv i det. Jeg håper at det kan komme med det nærmeste.

Henning Warloe (H) [13:38:42]: Jeg tror statsråden skulle til å si noe om det såkalte freshman-året i andre land og økonomisk støtte til norske studenter som tar det som start på studiene sine.

Så vidt jeg husker, la regjeringen i statsbudsjettet for 2012 inn midler til et visst antall studenter i de såkalte BRIK-landene. Det var vel nærmest å betrakte som en håndfull studenter som får økonomisk støtte til å gjennomføre studier i disse landene, som selvfølgelig er viktige for Norge fordi det er de store viktige økonomiene som vokser frem nå. Men jeg har heller ikke sett at det er fulgt opp med flere midler til flere studenter.

Er det slik at statsråden er stolt og fornøyd – eller i alle fall en av delene – når det gjelder de 17 studentene, eller hva det var, som det var bevilget penger til i inneværende års budsjett?

Statsråd Kristin Halvorsen [13:39:42]: De endringene vi har gjort, har vært godt begrunnet, også fordi det har vært snakk om land der betydelige deler av undervisningen foregår på et språk som norske studenter har vanskelig for å ha god kjennskap til på forhånd.

Dette er jo en stadig tilbakevendende utfordring for oss, for når det gjelder de landene som har fireårige bachelorgrader, har regjeringens utgangspunkt vært at det første av disse fire årene ikke vurderes å være på nivå med høyere utdanning i Norge og heller ikke gir uttelling i form av studiepoeng. Det er en nivåvurdering som det har vært enighet om i Bologna-prosessen, så Norge er ikke alene om det.

Men vi har likevel gjort enkelte unntak, som representanten Warloe har vært inne på, når det gjelder støtte til førsteårsstudenter. Det gjelder for studier ved enkelte læresteder i USA av høy kvalitet, som omfattes av ordningen med tilleggsstipend, og det dreier seg om støtte til BRIK-landene.

Jeg mener at de virkemidlene... (presidenten klubber).

Presidenten: Representanten Warloe har bedt om en replikk til, så da antar presidenten at statsråden kan ta resten i sitt neste svar.

Statsråd Kristin Halvorsen [13:40:55]: Det setter jeg pris på.

Henning Warloe (H) [13:40:58]: Jeg hadde egentlig et nytt tema, men jeg skal forsøke å kombinere dette, for det hadde vært interessant å høre statsråden si noe om hvil-

ke fremtidsperspektiver hun har når det gjelder norske studenter i utlandet, først og fremst da kanskje i disse BRIK-landene, som er en konkret øremerket bevilgning som allerede er satt i gang, og som vil kreve oppfølging dersom man virkelig ønsker at flere norske studenter skal velge utdanning der.

Så kort om det neste temaet: EUs nye program – «Erasmus for alle» vil sannsynligvis bli det norske navnet – har ganske ambisiøse fremtidsplaner når det nå debatteres og kanskje vedtas allerede i slutten av denne måneden. Budsjettet øker med 70 pst., og antall utvekslingsstudenter/-elever – ungdommer – blir sannsynligvis doblet, til hele 800 000. Vil Norge klare å henge med i den voldsomme veksten som det legges opp til i EU?

Statsråd Kristin Halvorsen [13:42:00]: La meg bare avslutte denne diskusjonen om freshman-året, for jeg mener at vi har gode argumenter for å si at det første av fire år i en bachelorutdanning egentlig tilsvarer et nivå på Vg3 i Norge. Likevel er det jo sånn at vi hele veien må vurdere de virkemidlene vi har fordi vi ønsker økt internasjonalisering når det gjelder høyere utdanning. Derfor mener regjeringen at det er viktig å se på de systemene vi har, for ønsket om å bidra til økt internasjonalisering vil være overordnet de vurderingene vi gjør av hvilke nivåer det skal være.

Så om Erasmus-programmet og fornyelse av det. Vi har jo et stort antall elever og studenter som har interesse av å ta deler eller hele studiet i utlandet. Jeg tror ikke vi kommer til å ha så store utfordringer med det. Utfordringen er kanskje mer å få spredt det på litt flere land enn det som ungdommens interesser retter seg mot nå.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Elisabeth Aspaker (H) [13:43:36]: Kunnskapsbygging er en forutsetning for at vi i Norge i fremtiden skal kunne være mer innovative, jobbe smartere og opprettholde vår konkurranseevne. Derfor er kunnskapsbygging også helt avgjørende for at Norge skal kunne opprettholde sin velferd.

Samtidig erfarer vi at Norge i stigende grad er avhengig av import av ulike typer arbeidskraft. Det er vanskelig å forestille seg hvor norsk byggenæring ville vært i dag uten polske bygningsarbeidere, eller hvor olje- og gassnæringen og leverandørindustrien ville vært uten utenlandske ingeniører.

Global kunnskapsdeling er et faktum, og kunnskap utmerker seg på den måten at jo mer vi deler, jo mer kunnskap kommer det ut av dette. For et lite land som Norge, og med en verdiskaping som i aller høyeste grad er kunnskapsdrevet, er det av største betydning at vi har en offensiv tilnærming til internasjonalisering – fordi vi har alt å tjene på det.

Det er bakgrunnen for at Høyre ønsker sak om status for de internasjonaliseringstiltakene som ble skissert i St.meld. nr.14 for 2008–2009, og det er også begrunnelsen

for at vi mener Norge trenger en oppdatert strategi for internasjonalisering av utdanning og arbeidsliv.

Et mer grenseløst arbeidsmarked har åpnet nye muligheter også for oss nordmenn. Det norske utdanningssystemet må legge til rette for at unge mennesker finner det attraktivt å søke jobb utenlands.

Det innebærer at vi må tilby relevant språkopplæring, og vi må stimulere til at enda flere norske elever og studenter deltar i utvekslingsprogrammer. Høyre er her opptatt av at elever på yrkesfag i større grad inkluderes i slik utveksling.

Høyre mener også at det er viktig med tiltak for mer forutsigbare godkjenningsordninger for utenlands skoleår og bedre støtteordninger fra Lånekassen for elever i videregående skole som ønsker å ta et semester ute.

Det er noe puslete over regjeringens ambisjoner for utenlandsstudenter. Høyre finner det helt uforståelig at regjeringen i 2013-budsjettet ikke følger opp og innfører studiestøtte for førsteårsstudenter på bachelorprogrammer i alle ikke-vestlige land og USA. Det ville vært en viktig investering for fremtiden, men Høyre konstaterer at her svikter regjeringen igjen – det til tross for avtaler med USA, der vi skal samarbeide mer om både forskning og utdanning.

Internasjonalisering av utdanning står høyt på EUs dagsorden, som det har vært sagt her, bl.a. i replikkordskiftet. Vi kjenner ikke det økonomiske omfanget av den europeiske satsingen – hva det til syvende og sist blir – men vi vet at EU har skyhøye ambisjoner for det foreslåtte programmet for utdanning, ungdom og sport. De norske ambisjonene kan ikke være dårligere. Vår økonomisk gunstige situasjon skulle tvert imot tilsi at vi satser enda mer på internasjonalisering på utdanningsområdet for å gjøre norsk ungdom enda mer attraktiv i møte med et arbeidsliv som etterspør høyt kvalifisert arbeidskraft.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [13:46:45]

Interpellasjon fra representanten Dagrun Eriksen til kunnskapsministeren:

«Norge har gode ordninger som gjør det mulig å kombinere arbeid med familieliv. Det har stor betydning for kvinners mulighet til å arbeide. Flere kvinner enn tidligere tar lange utdanningsløp, og det tilsier at samfunnet må ha økonomiske ordninger som gjør det mulig å få barn mens man studerer. Ifølge tall fra SSB fra 2010 bor 7 pst. av studentene i Norge sammen med egne eller partners barn. Få av disse har økonomi til å være heltidsstudenter, og situasjonen er særlig krevende for enslige forsørgere. Studenter som har barn etterlyser bl.a. mer fleksibilitet i studiene, bedre rådgiving og mulighet for gradert sykemelding.

Hva vil statsråden gjøre for å sikre at barn av studerende foreldre får en trygg og god oppvekst, samtidig som foreldrene kan fullføre studiene?»

Dagrun Eriksen (KrF) [13:48:00]: Dette er en interpellasjon som jeg er glad for at vi skal få diskutere i dag. Den berører flere viktige områder. Den berører familiepolitikk, likestillingspolitikk og sosialpolitikk i tillegg til utdanningspolitikk.

Det er ikke første gangen jeg reiser denne problemstillingen. Jeg har tidligere, både gjennom et eget representantforslag og i forbindelse med andre saker, løftet de utfordringene som studenter med barn møter. Det er heller ikke sånn at regjeringen har vært uvirksom på dette området. Tidligere statsråd for høyere utdanning og forskning, Tora Aasland, fulgte opp flere av våre forslag, og det fortjener regjeringen honnør for.

Likevel er vi ikke i mål. Det er fortsatt hindringer i veien for at vi skal nå målet om at studenter skal kunne kombinere rollen som student og forelder på en best mulig måte. Jeg håper at vi gjennom denne debatten skal kunne komme ett skritt nærmere. Mitt hovedmål er at studenter som blir gravide, må sikres praktisk og økonomisk støtte slik at de både får mulighet til å fullføre svangerskapet og ha en mest mulig normal progresjon i studiene.

Samfunnet gir motstridende signaler når det gjelder kvinner og graviditet. Det er en forventning om at kvinner skal kunne få barn tidlig, men samtidig legger ordningene opp til det stikk motsatte. Heldigvis er det nå mange flere kvinner som tar høyere utdanning. Flere kvinner tar lange utdanningsløp, noe som tilsier at de må kunne ha muligheten til å få barn mens de ennå studerer. Enslige mødre må ha en reell rett til å ta den utdanningen de selv ønsker.

Det trengs bedre tilrettelegging for studentfamilier for å få mer likestilling mellom mannlige og kvinnelige studenter. Derfor bør det også gis rett til pappapermisjon for studenter, for også studerende pappaer ønsker og har behov for nærvær med sitt barn.

I Soria Moria II har regjeringen stadfestet at de vil styrke finansieringen for studenter med barn. Foreløpig har ikke regjeringen gjort noen store grep for å bedre økonomien til studenter som har barn. Det er flere økonomiske forhold som gjør situasjonen vanskelig.

Arbeidstakere som får foreldrepenger fra Nav, har i dag krav på 47 uker permisjon med 100 pst. dekning. Foreldrestipend i Lånekassen gis derimot bare i 44 uker, noe som er tre uker mindre. Her burde det vært et likeverdig tilbud. Vi mener det er en selvfølge at barn av studentforeldre også skal ha rett på tid sammen med sine foreldre.

I dag er det ikke mulig for studenter med barn å motta foreldrestipend fra Lånekassen om ektefellen eller samboeren mottar foreldrepenger fra Nav. Dersom far skal få foreldrestipend, kan ikke mor ha mottatt foreldrepenger fra Nav samme semester, og omvendt.

Det er her viktig å presisere at foreldrestipendet kun er en fullstipendiering, og derfor ikke er noen reell endring eller bedring av økonomien til den enkelte i gjeldende periode. Det fullstipendieringen fører til, er at studenten ikke skal behøve å få økt lån for perioder i studietiden hvor hun eller han ikke har mulighet til å avlegge studiepoeng.

Jeg mener vi må innføre bedre studiefinansieringsordninger for studenter i foreldrepermisjon, bl.a. gjennom å gi

studenter som får barn, rett til en overgangsstønad uten at stipendet blir gjort om til lån.

En stor utfordring som mange av de studentene jeg har snakket med, påpeker, er den såkalte 6-månedersregelen. For å ha rett på foreldrestipend i Lånekassen må studenten ha rett til støtte fra Lånekassen i de siste seks månedene før fødsel. Grunnlaget for regelen er at en skal unngå muligheten for å melde seg opp som student bare for å få foreldrestipend fra Lånekassen.

Det krever en særskilt god familieplanlegging dersom man ikke skal risikere å bli rammet av denne regelen. Jeg mener det bør vurderes om regelen kan gjøres mildere gjennom å senke kravet til tre måneder i stedet for seks. På denne måten hindrer vi at ordningen misbrukes, samtidig som studentene i større grad vil sikres den nødvendige økonomiske støtten.

Personer som får barn etter endt studium og før de har opparbeidet seg seks måneders opptjening i arbeidslivet, får ikke støtte fra Lånekassen siden de ikke er studenter lenger, og de får heller ikke foreldrepenger fra Nav fordi de ikke har jobbet lenge nok. Disse mottar i dag kun engangsstønad, og kan søke om sosialstønad.

Foreldrestipend gis i dag i opp til 44 uker, og en student som har avsluttet sin utdanning, beholder sin studentstatus fram til neste semester begynner. Men studenter som får barn etter siste eksamen, men før studentstatusen opphører, får derfor i dag foreldrestipend bare fram til 14. august, men ikke lenger.

Det må sikres bedre ordninger i overgangen mellom studium og arbeid. Studenter bør ha rett på fullt foreldrestipend så lenge de hadde studentstatus da foreldrestipendet først ble innvilget. Studenter som får barn etter siste eksamen, men før 14. august, bør motta foreldrestipend i fulle 44 uker. Studenter som har termin etter 14. august, bør dekkes av Nav på lik linje med arbeidstakere med full opptjening.

Jeg mener også at det bør innføres andre og bedre studiefinansieringsordninger, som bl.a. å innføre tolv måneders studiestøtte for foreldre med barn. Et annet tiltak har Kristelig Folkeparti i sitt alternative budsjett. Et økt skattefradrag per barn som utbetales kontant til dem som ikke betaler skatt, ville også vært en hjelp til denne gruppen. Samtidig ville en økning av engangsstøtten, som Kristelig Folkeparti gjør i sitt alternative budsjett, en dobling, også ha vært med på å hjelpe denne gruppens økonomi. Det kan være vanskelig å skulle ha en deltidsjobb eller sommerjobb som gir nok inntekt i sommermånedene, da også mange barnehager er stengt. Også barn av studentforeldre har rett til å ha sommerferie sammen med foreldrene sine. Jeg vil også legge til at familiepolitisk begrunnede skattefradragsordninger bør vi vurdere å målrette i sterkere grad mot eninntektshusholdninger med svak økonomi.

Og dessuten: Ved barns sykdom eller egen sykdom er støtteordningene dårlig tilrettelagt for studenter. I dag må studenter enten være helt friske og motta stipend og låneordninger under normale forutsetninger, eller være sykemeldt på heltid og motta sykestipend.

Vi har i en periode hatt unntak fra denne regelen, men det er et unntak som burde vært gjort permanent. Mulighe-

ten for å få gradert sykemelding åpner for at en kan ta de studiepoengene som familie- og helsesituasjonen ville ha tillatt.

Det ligger også et stort ansvar på studiestedene for å få til gode ordninger. Studenter med barn som skal ut i obligatorisk praksis, vil i sterkere grad ha behov for særskilt tilrettelegging for å få praksisplass nær hjemstedet. Studenter med barn som skal ut i obligatorisk praksis, må prioriteres i køen for å få praksisplass nær hjemstedet. Krav til obligatorisk oppmøte samt at undervisningen skal foregå sent på ettermiddag eller kveldstid, gjør det vanskelig for studenter med barn å oppfylle kravene. Her kan studiestedene bli mye bedre til å tilrettelegge.

Det må også vises større fleksibilitet i overgangen mellom studier og foreldrepermisjon, både for studentmødre og studentfedre. Det er sånn at termindatoen sjelden følger studieåret og semesterinndelingene, og det er vanskelig for en studentforelder å komme tilbake til studiet midt i et semester. Dette krever igjen fleksibilitet og tilrettelegging fra studiestedets side.

Et hovedinntrykk i helse- og trivselsundersøkelsen blant studenter i Trondheim fra 2007 er at studenter skal være aktive. La meg få med det som et siste punkt: Studenter skal være med på studentkvelder, de skal gå på konserter og generelt delta i det kulturelle og sosiale som skjer i samfunnet. Dette er aktiviteter som krever bruk av penger, og man får inntrykk av hvilken betydning det å være sosialt aktiv student har, i og med at dette ser ut til å være noe studenter prioriterer.

Studenter sier at de i dag må ha en deltidsjobb for å ha råd til å være sosialt aktive. Studenter med barn har verken tid eller råd til å være med på viktige sosiale sammenkomster for studenter. Som KrF-er mener jeg også det at må være økonomisk mulig for foreldre med barn å være helsestudenter – å kunne være ordentlige studenter og delta i sosiale aktiviteter.

Statsråd Kristin Halvorsen [13:57:52]: Regjeringen mener det er viktig at alle foreldre og barn har mulighet til å være sammen. Det gjelder for dem som er i jobb, og det gjelder for dem som er studenter. Fremdeles er det kanskje sånn at studenttilværelsen er litt mer fleksibel enn arbeidslivet er. Jeg synes kanskje at interpellanten Dagrun Eriksen også kunne tatt med at det faktisk fins noen fordeler ved å ha barn mens man er student. I hvert fall når det tilrettelegges, er det mulig å gjøre ting fleksibelt og nettopp klare å tilpasse livet som student til også det å ha ansvar for barn. Det kan være vanskeligere å få et arbeidsliv med f.eks. striktere arbeidstider til å gå i hop.

Dette var bare en liten visitt innom de lyse sider av livet!

Regjeringen ønsker selvfølgelig å styrke det som er tilbudet til studenter med barn. Vi har gjort en del, men jeg er enig med interpellanten i at det er mer igjen, særlig når det gjelder å få ulike ordninger til å passe sammen og få fleksibilitet til å kunne fullføre studier, selv om kanskje ikke alt har gått akkurat sånn som en hadde planlagt det. Vi har nevnt gruppen studenter med barn spesielt i Soria Moria II, og vi har gjort en del endringer, men det gjenstår, som jeg har sagt, fremdeles arbeid på dette området.

Det fins flere særordninger for studenter med barn i dagens utdanningsstøtteordning. Studenter som får barn under utdanningen, får foreldrestipend, som har mange likheter med foreldrepengeordningen i arbeidslivet. Dette er en ordning der all utdanningsstøtte gis som stipend i ca. ett år etter fødselen. Studentforeldre har full frihet til å fordele denne perioden mellom seg. Studenter med barn har også rett til forsørgerstipend i tillegg til vanlig utdanningsstøtte.

Regjeringen har, som jeg har vært inne på, gjennomført noen forbedringer, og til nå har vi vært opptatt av å gjøre endringer for dem av studentforeldrene som har særskilte behov. Vi har bl.a. utvidet perioden med rett til foreldrestipend og hevet aldersgrensen for rett til sykestipend når barna blir syke. Det er også i statsbudsjettet for 2013 foreslått to mindre tiltak for studenter med barn. Disse forslagene er viktige for dem som er berørt, selv om det ikke omfatter så mange i antall.

Studenter med barn har i dag, på lik linje med alle studenter, muligheten til å få gradert sykestipend dersom de blir 50 pst. sykmeldt eller mer. Ordningen med gradert sykestipend ble innført som en midlertidig ordning høsten 2011, som følge av terrorangrepene 22. juli 2011, og den gjelder for alle studenter. Det er foreslått å videreføre ordningen ut kalenderåret 2013.

Studenter med barn er en stor gruppe med ulike behov for tilpasninger. Studentforeldre kan f.eks. ha behov for mer støtte fordi de har forsørgeransvar for flere enn seg selv. Et generelt løft som gir mer til alle, koster selvfølgelig mer over statsbudsjettet og er ikke alltid like treffsikkert. Det er viktig når nye tiltak diskuteres at man holder det – hva skal man si – generelle, universelle, opp mot det mer målrettede, slik at studenter med ulike behov og ulik økonomi kan bære det å få barn mens de studerer. Nettopp dette må være med i diskusjonen.

Jeg vil understreke at jeg selvfølgelig er opptatt av å lytte til det studentorganisasjonene og studentforeldrene kommer med av innspill, og jeg vil se nærmere på de sakene som representanten Dagrun Eriksen har understreket i denne interpellasjonen, og på andre eksempler jeg får, for å se hvordan vi kan gjøre dette bedre.

Utdanningsstøtten må også ses i sammenheng med andre velferdsgoder for studenter med barn – som billigere studentbarnehager, studentboliger og studentrabatter. Videre gjelder også andre støtteordninger som ikke ligger under Kunnskapsdepartementets ansvarsområde, men som også studentene har tilgang til, f.eks. engangsstønad i forbindelse med fødsel – som interpellanten var inne på – og barnetrygd, barnebidrag, kontantstøtte og overgangsstønad for enslige forsørgere.

Regjeringen er opptatt av å sikre studentene tydelige rettigheter og endret derfor i 2008 universitets- og høyskoleloven § 4 – 5 første ledd for å sikre like rettigheter for alle studenter som får barn i studietiden. Bestemmelsen gir alle studenter rett til permisjon fra studiene under svangerskapet og til omsorg for barn. Videre er det presisert i loven at studenten fortsatt har status som student ved institusjonen mens han er hjemme i permisjon, og han har også rett til å gjenoppta sine studier på tilsvarende nivå som før permisjon.

sjonen. Dette har vært veldig viktig når det gjelder hvordan institusjonene innretter seg. Bestemmelsen gir også departementet hjemmel til å gi en forskrift om regler for utsatt eksamen ved fødsel, og departementet er kjent med at enkelte institusjoner allerede har lokale regler for dette. Gjennom loven er universiteter og høyskoler pliktige til å legge til rette for at studenter som er i permisjon, kan gjennomføre sine studier så raskt som mulig etter fødselen. I 2008 ble det også gjort endringer i forskrift om studentsamskipnader, slik at studenter i fødselspermisjon kan velge å betale semesteravgift, noe som gir tilgang på studentsamskipnadens mange velferdstilbud også i permisjonstiden.

Fleksibilitet i studiene er viktig for studenter med barn som ikke har mulighet til å tilbringe full tid på et studiested. Mange norske høyere utdanningsinstitusjoner tilbyr allerede i dag fleksible studietilbud, f.eks. nettstøttede samlingsbaserte tilbud. I tillegg gjør den utbredte bruken av digitale læringsplattformer at studenter har tilgang på læringsressurser og kan bidra i diskusjoner på nett – uten å være til stede på studiestedet. For å gjøre en større del av det som tilbys av høyere utdanning i Norge mer tilgjengelig og fleksibelt, ble full utrulling av eCampus-programmet iverksatt fra 2012. Programmet er utviklet for å gjøre eksisterende utdanningstilbud og læringsressurser tilgjengelige i stor skala.

Representanten Dagrun Eriksen tar også opp problemstillinger når det gjelder de studiene der det er obligatorisk – en plikt – å delta i praksisperioder. Dette er av de henvendelsene jeg kan få når det gjelder studenter som har ansvar for barn, for både kan det være praksis ved ulike arbeidststeder, og det kan være ulike arbeidstider, så det kan være ganske krevende å få det til i kombinasjon med omsorg for mindre barn. Det er en problemstilling jeg mener at utdanningsinstitusjonene bør være mer oppmerksomme på enn man har vært til i dag, og vise fleksibilitet med hensyn til hvordan man tilrettelegger for at småbarnsforeldre – kanskje særlig enslige forsørgere blant studentene – kan få tilrettelagte tilbud som gjør at de kan fullføre en utdanning. Ofte er dette også utdanningsområder der det er veldig stort behov for arbeidskraft, så når det gjelder dette, vil dere være mange som tjener på en større grad av fleksibilitet.

Jeg tar med meg eksemplene – særlig der man ser at det er ulike støtteordninger som i en periode ikke treffer for studenter. Vi har flere eksempler på perioder da studenter kan være i et slags sårbart mellomfelt på dette området. Jeg skal se nærmere på hva vi kan gjøre med dette. Disse forholdene som her tas opp, er selvfølgelig også et budsjettspørsmål. I tillegg er jeg opptatt av et perspektiv som representanten Dagrun Eriksen har, nemlig at det er ikke alt i livet vi klarer å detaljstyre helt ned til siste dato. Vi må ha løsninger som gjør det mulig å håndtere gode nyheter på et litt uplanlagt tidspunkt. Det er mitt inntrykk at man er mye flinkere til det nå enn man var tidligere. Der man har vært flinke til å tilrettelegge for studenter som har barn, har de også noen fordeler i forhold til dem som er helt nyutdannet og skal jobbe seg inn i et nytt arbeidsmiljø, og som i tillegg har utsatt tanken på å få barn til da. Så for meg er det viktig at vi klarer å få dette til passe godt sammen, og at alle

gledelige nyheter skal være gledelige også i de praktiske detaljer.

Dagrun Eriksen (KrF) [14:07:18]: Jeg vil takke statsråden for svaret.

Jeg tror diskusjoner som dette – der vi får lov til å se de forskjellige ordningene, se hullene og diskutere oss litt sammen til hvor det er vi må sette inn støtet – kan føre til noe bra. Hvis denne statsråden tar utfordringen like godt som sin forgjenger Tora Aasland, har jeg også håp om at vi vil se resultater – ikke bare gode ønsker – når det gjelder dette.

La meg ta opp et poeng som jeg ikke tok opp i min innledning, og som heller ikke statsråden berørte, nemlig forholdet til barnehager. Barnehagene lå tidligere under Familiedepartementet, mens studentbarnehagene fikk et ekstra tilskudd fra Kunnskapsdepartementet. Etter at barnehageforliket kom og man senket foreldrebetalingen i de ordinære barnehagene, så Kunnskapsdepartementet ikke like stort behov for å beholde det ekstra tilskuddet man hadde til studentbarnehagene. Vi har i tillegg nå lagt barnehagene inn i kommunerammene. Da ser man at en del av de studentbarnehagene som har overlevd, og som samskipnadene har hatt ansvaret for, har fått økonomiske utfordringer med å kunne fortsette det spesielle tilbudet som studentbarnehagene har. SiO har f.eks. sett seg nødt til å legge ned 95 barnehageplasser. Dette er ganske alvorlig for de studentene som er avhengig av det tilbudet som studentbarnehagene gir, for studentbarnehagene er annerledes enn andre barnehager. De tar hensyn til studentforeldrenes særskilte situasjon, med tilbud om kvelds- og lørdagsbarnehage til alle studenter som har barn i barnehagealder, uavhengig av om barnet har sitt ordinære dagtilbud i en studentbarnehage. Tilbudet skal sikre at studenter kan delta i kollokviegrupper, studere i eksamensperioder og få praksis, som kan være forskjellig. Barnehagene gir også eksamensgaranti ved å gi tilbud om at syke barn blir ivarettatt i barnehagen eller i hjemmet i eksamensperioder og på eksamensdagene. Barnehagene legger også til rette for nettverksbygging mellom studentfamilier med små barn, noe som kan være avgjørende nettopp i den perioden. Det legges til rette for sosiale sammenkomster på ettermiddags- og kveldstid, der det er ansatte i barnehagene til stede som kan være sammen med barna.

Jeg tror det er ganske avgjørende at vi får til et fleksibelt barnehagetilbud. Derfor har jeg lyst til å utfordre statsråden på om det er tanker og refleksjoner i Kunnskapsdepartementet om å gjeninnføre et spesielt tilskudd til studentbarnehagene. Nå er jo barnehagene flyttet over til Kunnskapsdepartementet, så man har kanskje en større mulighet til å kunne se den sammenhengen. Det tror jeg hadde vært en god hjelp. Samskipnadene har ofte tatt dette opp med komiteen. Jeg tror det hadde gitt en ekstra hjelp til studentforeldrene.

Statsråd Kristin Halvorsen [14:10:43]: Nå skrev jeg så blekket sprutet. Det er fordi det er veldig lenge siden jeg har hørt en Kristelig Folkeparti-representant som har lovprikket kvelds åpne barnehager – og med den grad av fleks-

bilitet man kan kreve i litt ulike livsfaser. Det synes jeg er veldig interessant. I andre sammenhenger hvor jeg diskuterer barnehager med representanter fra Kristelig Folkeparti, ses det nærmest på som en vederstyggelighet at barn skal ha et tilbud i barnehagen på kvelden.

Det representanten Dagrun Eriksen nå tar opp, er nettopp at man i perioder kan ha noen behov hvor et tilbud fra barnehagen kan være den beste støtten for foreldrene, og ikke minst for barna som da er i et miljø hvor de er kjent.

De problemstillingene som representanten Dagrun Eriksen tar opp nå, har jeg selvfølgelig også hørt fra studentsamskipnadene. Det er riktig at siden det generelle barnehagetilbudet har blitt mye bedre og mye rimeligere, har noe av behovet for en egen støtteordning for studentbarnehager blitt mindre.

Jeg skal ta denne diskusjonen med samskipnadene også, for vi har jo dialog om mange utfordringer som dreier seg om velferdstilbud til studenter, og forhøre meg litt om hvordan utviklingen i studentbarnehagene er, og hva slags fleksibilitet de kan tilby innenfor de rammene de har. Så kan jeg heller på et senere tidspunkt komme tilbake til hvordan vi i tilfelle kan følge opp dette.

En av utfordringene vi da fort kommer i, er at også andre yrkesgrupper gjerne vil ha den typen tilrettelegging – man kan vel ikke kalle studentene en yrkesgruppe, men dog – og har gode begrunnelser for det. Da bør kanskje Kristelig Folkeparti i mellomtiden rydde litt opp i hva de egentlig mener om kvelds åpne barnehager. Det kan jo ikke være sånn at det er et fantastisk godt kvalitetstilbud til studenter, men et overgrep mot barn som f.eks. har foreldre som jobber på Gardermoen eller andre steder i skift.

Vi har vært innom mange viktige forslag, og hver for seg koster ikke de nødvendigvis all verden. Her dreier det seg om å se litt hvordan man kan gå igjennom de støtteordningene som finnes.

Jeg registrerer at med unntak av studentbarnehagene, ligger det heller ikke konkrete forslag inne i Kristelig Folkepartis alternative budsjett til dette. Her tror jeg faktisk at posisjonen og opposisjonen må samarbeide litt om å få dette tema på dagsordenen for å sørge for at vi hele veien kan gjøre forbedringer.

Karin Yrvin (A) [14:13:48]: Jeg skal snakke litt overordnet, for dette handler om en helhetlig familiepolitikk.

Først: Barn er en gave og noen små mirakler, og jeg mener at det er statens oppgave å legge til rette for at familiene får de barna de ønsker seg. Det er statens oppgave å legge til rette slik at dårlig økonomi og dårlige rammebetingelser i livet ikke er et hinder for å få barn. Dette gjøres med gode permisjonsordninger og full barnehagedekning, med ordninger som gjør at det går an å ha familie og samtidig ha andre oppgaver, som arbeid og studier. At denne politikken virker i Norge, er det ingen tvil om. Antall barnefødsler i Norge ligger godt over tall fra Sør-Europa, hvor særlig kvinner må velge mellom arbeid, studier og familie. Vi må være villige til å foreta endringer der det er behov for det. I dag sier veldig mange kvinner: Jeg vil først ha fast jobb, og så vil jeg gjerne ha barn. Derfor utsetter kan-

skje for noen det å stifte familie litt for lenge – lenger enn de ønsker.

Det er viktig å legge til rette for at man kan få barn i studietiden, først og fremst fordi barn og familie er et gode i seg selv, men også fordi samfunnet trenger hvert eneste barn. Det tilsier den demografiske utviklingen. Det blir flere og flere eldre i dette landet. Der det rundt 1970 var fire yrkesaktive bak hver pensjonist, vil det i 2030 være om lag to. Det påvirker generasjonsregnskapet. Det er samfunnets liv: Det går ut på at vi får fra staten når vi er unge, at vi betaler inn til fellesskapet når vi har sterk rygg og kan arbeide, og at vi får igjen når vi blir seniorer. Dette regnskapet må gå i hop. Skal vi finansiere velferdssamfunnet for våre barn i framtiden, bør vi ha flere barn samtidig som vi håndterer arbeidsinnvandring på en klok måte og har politikk som gir arbeid til alle.

Høyresiden har et annet syn på tilrettelegging for familien. De vrir midlene fra gode ordninger i fellesskapet til løsninger som ikke garanterer for familiens muligheter til å ha barn – eksempelvis ved dyrere barnehager, som var en del av den forrige regjeringens politikk.

Høyresiden kaller dette nye ideer og valgfrihet. Men det høyresiden ikke sier, er at det ligger ingen valgfrihet i det å ikke ha et fellesskap som sikrer familien. Har man for dyre barnehageplasser, har man ikke noe å velge mellom.

Det er synd at Kristelig Folkeparti har valgt å ikke støtte et regjeringalternativ som i det store sikrer familien, men støtter ideer om gamle løsninger. Jeg lurer på hva Kristelig Folkeparti kan garantere i familiepolitikken – herunder for studenter – i en løsning med en ny regjering.

Statsråden har på en fin måte redegjort for de løsninger som vil bidra til at flere kan få barn i studietiden. Jeg gjen- tar ikke dem. Løsningene er bra og sikrer valgfrihet for en gruppe mennesker som ønsker å velge en annen vei enn det vi ser på som den tradisjonelle, eller vanlige, når det gjelder det å stifte familie. Samtidig nevner hun at det gjenstår arbeid, og jeg synes det særlig er tiden med barna det gjenstår arbeid med – at familien skal få tid sammen.

Ved at vi har endret den generelle familiepolitikken, blir vi troverdige i det vi nå sier vi vil gjøre for studentene.

Mette Hanekamhaug (FrP) [14:17:27]: Først og fremst ønsker jeg å takke interpellanten for å ta opp denne problemstillingen. Dette er et tema som er utrolig viktig og som berører mange tusen studenter i dag. Studietilbøyeligheten i landet er stadig økende, og over halvparten av befolkningen tar høyere utdanning. Denne veksten i antall studenter kommer ikke bare på grunn av at det er flere som går ut av videregående, og som ønsker å studere. Stadig flere voksne, og andre grupper, ønsker å ta videre- og etterutdanning, fylle på utdanningen eller ta annen utdanning som de ikke har fått mulighet til tidligere.

Denne trenden gjør at den typiske studenten ikke lenger er 19-åringen som kommer rett fra skolebenken, men det er også veldig mange kvinner i alle aldre – kvinner og menn, selvfølgelig – også med barn, eller i en helt annen livssituasjon enn det man kanskje var vant til tradisjonelt sett. Det gjør også at man må se på regelverk og lovverket, på hvordan disse studentene blir ivarettatt, og hvordan man kan til-

passee utdanningsmulighetene og utdanningssituasjonen til også disse gruppene.

Vi ser at rundt 20 pst. av studentene i dag har barn, og enda flere får barn helt mot slutten eller rett etter endt studietid. Derfor er det viktig å se på hvordan man kan tilrettelegge for disse.

I regjeringserklæringen Soria Moria II tok regjeringa til orde for at de ønsket å bedre forholdene for denne gruppen. Men man ser at på disse tre årene har det ikke akkurat blitt gjort omfattende dugnadsarbeid for å nå denne målsettingen. For all del: Jeg er den første til å innrømme at jeg er veldig glad for at regjeringa ikke oppfyller alle sine løfter fra Soria Moria, men akkurat på dette området skulle man ønske at det var blitt gjort litt mer.

Debatten om frafall i videregående utdanning bør også gjelde frafall i høyere utdanning, som også representerer samfunnsøkonomiske utfordringer, og som man ved å tilrettelegge studiehverdagen for de 20 prosentene med barn, kunne hjulpet.

Som representanten Eriksen tar opp, er det veldig mye som blir sett på som litt for rigid og for lite fleksibelt i disse ordningene i dag. Man må se på hvordan man kan ordne det.

Samtidig vil jeg også si at jeg er veldig enig i det kunnskapsministeren sa om at studentene ofte har en like fleksibel, og kanskje i mange tilfeller også mer fleksibel, hverdag enn mange i andre arbeidssituasjoner. Så det er også et positivt perspektiv at det i dag er mulig å få barn under studietiden, og jeg synes det er viktig å formidle det til studentene, men selvfølgelig kan man se på hvordan man kan tilrettelegge bedre for disse. Et poeng som jeg synes er veldig viktig, er at man får en likebehandling når det gjelder antall uker man får være i permisjon, som representanten Eriksen er inne på, altså 47 uker. Og det er forunderlig å høre bl.a. representanten Yrvin legge så stor vekt på hvor utrolig viktig det er for samfunnet å legge til rette for at kvinner skal få barn, samtidig som man ønsker å opprettholde den forskjellsbehandlingen der studentene får mye mindre permisjon enn andre. Så jeg skulle gjerne likt å vite hva argumentasjonen for å opprettholde den forskjellsbehandlingen faktisk er.

Samtidig bør man kunne se på en ordning med økt studiestøtte i tolv måneder for studenter med småbarn, fordi de har mye mindre mulighet til f.eks. å jobbe i ferien slik andre studenter har, eller i første omgang se om man kan utvide til elleve måneders studiestøtte. Alle regjeringspartiene sier at de ønsker elleve måneders studiestøtte, men de har på forunderlig vis har klart å forhandle bort dette momentet seg i mellom i regjeringserklæringen. Kanskje kunne elleve måneders studiestøtte for alle vært et første skritt på veien i hvert fall – det kunne også hjulpet småbarnsfamiliene – før man eventuelt utvidet til tolv måneders studiestøtte.

Et siste moment som er veldig viktig, og som representanten Eriksen tar opp, er dette med seksmånedersregelen, nemlig de som blir gravide mot slutten av studiene, og som føder innen seks måneder før de eventuelt har klart å opparbeide rett til permisjonspenger fra Nav. Det er ikke alltid like lett å planlegge når man skal bli gravid. Jeg synes det

bare er positivt at en student faktisk velger å få barnet, men da må man også tilrettelegge for at det er økonomiske ordninger – enten gjennom Nav eller andre – som gjør at disse ikke ender opp med langt dårligere økonomi, eller mindre pengestøtte i den tiden. Jeg tror ikke det å utvide støttetiden fra Lånekassen er veien å gå. Er man ferdig som student, så er man det. Men man kan se på ordninger i Nav som kan ivareta denne yrkesgruppen spesifikt.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [14:22:35]: Jeg har først lyst til å takke interpellanten for muligheten til å diskutere en viktig problemstilling: jenter, lang utdanning, familie og unger. Interpellasjonen handler etter mitt syn ikke kun om det rent utdanningspolitiske, men tar også opp viktige problemstillinger knyttet til familiepolitikk og framtidig nærings- og arbeidslivspolitik.

En stadig større andel av norske ungdommer tar høyere utdanning. Jentene står ikke tilbake for guttene og utgjør i dag majoriteten blant studentene innen høyere utdanning. Det er også blitt langt vanligere å ta langvarige utdanninger, også for jenter.

En slik utvikling er ønsket og hilst velkommen. Norge trenger kompetanse og godt utdannet arbeidskraft. Velferdssamfunnet vårt er avhengig av at både kvinner og menn er med på å dra lasset med å skape verdier gjennom deltakelse i arbeidslivet. Ja, kvinners deltakelse i arbeidslivet er faktisk en av årsakene til at vi kan holde oss med et velferdssamfunn som det vi ser i dag.

Samtidig har dette gitt oss nye utfordringer. Dagens unge venter ofte med å få unger til utdanningen er helt ferdig, og de har etablert seg i yrkeslivet. For en del unge byr dette på problemer når man har tenkt å danne familie og få unger. Gjennomsnittlig alder for førstegangsfødsel i Oslo har vært på rundt 30 år. Til sammenligning er gjennomsnittlig alder for alle fødende omtrent det samme for hele landet sett under ett. Samtidig sier man at det er best, biologisk sett, å få unger når man er tidlig i tjueårene. Blant kvinner mener majoriteten at det er best å få barn i 25–29-årsalderen.

Utfordringen er at det ikke er alle som er ferdige med studiene sine da, og de har heller ikke klart å etablere seg i yrkeslivet. Det er avgjørende for landet vårt at ungdom velger å ta utdanning, og at de ikke bruker altfor mange år på å gjøre den ferdig. Norge er avhengig av en positiv folketallsutvikling for å holde velferdsstaten oppe.

Senterpartiet er opptatt av at familiepolitikken må legges til rette slik at det fødes unger her i landet. Jeg deler også interpellantens synspunkt på at vi må støtte bedre opp om dem som velger å få unger mens de er studenter, eller som velger å ta utdanning etter at de har etablert familie.

Sjøl om enkelte tiltak er gjort, mener jeg dette er et område der vi fortsatt har mye å gjøre for å gi en mer reell mulighet til å få barn selv om man studerer. Jeg tror det er viktig å se videre på hvordan stipendene fungerer, sjøl om foreldrestipendet ble utvidet i 2009, og det er gjort justeringer i innretningen. Vi må også se nærmere på behovet for å endre på forsørgerstipendet, og på hvordan vi kan få til en bedre harmonisering av ordningene slik at de utfyller hverandre. Jeg synes det kunnskaps-

ministeren har sagt i den sammenheng så langt, er veldig bra.

Så tar interpellanten også opp behovet for mer fleksibilitet i studiene. Sjøl om den digitale hverdagen gir mer fleksibilitet i utdanningen i dag, har vi fortsatt et stykke igjen å gå for å tilrettelegge for mer fleksibilitet i studiene. Her deler både sentrale myndigheter og universitets- og høyskolesektoren et ansvar for å legge forholdene bedre til rette.

Interpellanten tar opp viktige problemstillinger som altså berører både familiepolitikk, studentpolitikk og økonomisk politikk. Vi mener det ville være bra for landet vårt på mer enn én måte om flere så muligheten for å få barn i noe lavere alder enn i dag. Da må vi sammen finne gode løsninger som muliggjør dette.

Trine Skei Grande (V) [14:26:27]: Jeg vil begynne med å takke Kristelig Folkeparti for deres utrettelige innsats på dette feltet, og for at de aldri gir opp. Jeg tenker nesten at disse vil jeg være på lag med.

Det er et veldig viktig tema som Kristelig Folkeparti har tatt opp mange ganger. Jeg mener det er viktig ut fra to perspektiver: Det ene er at en baby ikke skal være i veien, og det andre er at når en baby er på vei, skal man ikke være bekymret.

Til det første: Vi må i dag ha et utdanningssystem som er så fleksibelt at folk kan gå inn og ut av det i løpet av en yrkeskarriere. Det betyr at mange som har kommet langt i sin familieetablering, må kunne innrømme at de har lyst til å begynne igjen på utdanninga si. Det er ett viktig perspektiv her.

Det andre er at man skal alltid kunne være glad for at en baby er på vei, sjøl om man ikke har planlagt det, eller om man bare har lyst til å få den veldig tidlig. Vi har kommet langt med likestilling på mange områder i Norge, men vi er ikke i mål. En av moralene fra omverdenen som vi ennå må nedkjempe, er at alt dette liksom skal skje i en bestemt rekkefølge. Hvis det ikke skjer i den bestemte rekkefølgen som vi tenkte da vi laget lovene, så passer ikke folk inn i firkantene. Jeg er liberaler, og jeg liker egentlig best folk som ikke passer inn i firkantene. Det er mange ting man må gjøre her, som interpellanten har dratt fram, både innenfor barnehagene og innenfor støtteordningene vi har. Så synes jeg vi skal huske at dette ikke bare gjelder mammaer som plutselig oppdager dette, men det gjelder også pappaer som plutselig blir pappaer midt i utdanningsløpet sitt.

Hvis jeg hadde vært interpellanten, hadde nok jeg vært litt frustrert over at statsråden stadig vekk når Kristelig Folkeparti tar opp dette, og når andre av oss har tatt opp dette, skal «se på det». Av og til blir man lei av å se på noe, men dette blir statsråden aldri lei av å se på. NSO har en rekke ganger tatt opp dette med å tette gapet mellom studieliv og yrkesliv. Det verste som kan skje en gruppe, er å falle mellom to stoler, eller å falle mellom to departementer, og her virker det som det ene departementet ikke helt klarer å snakke med det andre. Her burde man ha satt seg ned ved samme bord og sagt hvilke intensjoner man hadde for å skjære igjennom og lage ordninger som hjelper alle.

Det staten skal være glad for, det er alle babyer som ønskes velkommen, uansett når de kommer i livet. Da må vi legge støtteordningene sånn til rette at det faktisk blir lik behandling, og at man ikke får en følelse av at det er en underliggende moral om at man ikke har gjort tingene i riktig rekkefølge. Vi har kjempet mot mange slike underliggende moraler i likestillingskampen i det norske samfunnet fra tidens morgen. Dette er en av de underliggende moralene som er igjen å nedkjempe, nemlig at vi skal bestemme i hvilken rekkefølge ting skal skje i folks liv.

Dagfinn Høybråten hadde her overtatt presidentplassen.

Svein Harberg (H) [14:30:17]: Det kunne være fristende å bemerke at nå var det behov for likestilling andre veien. Det var på tide med en mann på talerstolen i denne debatten. Nå er det jo sånn at vi taler på vegne av våre partigrupper, så vi får trøste oss med det.

Også jeg har lyst til å takke interpellanten for at denne viktige saken igjen kommer opp, og at det følges opp, for det er riktig som det er sagt, at mye har blitt justert, men det gjenstår en del ting. Jeg synes det er underlig at studenter som gruppe, som er del av et velferdssystem, plutselig sakker bakut. Det forteller oss at vi ikke har gode nok ordninger for å ivareta dem som er inne i de systemene vi har. Her har det altså skjedd endringer i velferdsgodene, som studentene har vært en del av, men de har ikke fulgt med på endringene. Det bekymrer meg, for da blir det sånn at vi må ta det opp som sak hver gang for at det skal følges opp.

Representanten Eriksens mange og innviklede eksempler, men riktig oppsummert, tydeliggjør hva dette dreier seg om. Det er små, rigide, ofte bagatellmessige bestemmelser som skaper problemet, og jeg er helt sikker på at det er ingen av oss som har ønsket at den problematiseringen skal være der. Da er det viktig at vi griper fatt i det, og igjen, da er det viktig at vi har systemer som gjør at vi oppdager det, og gjør noe med det.

Det som kanskje er mest forunderlig, er at når vi nå etter hvert får på plass systemer som gjør det enklere å ha fleksible ordninger, greier vi ikke å henge med. Det å lage fleksible ordninger for folk i forskjellige situasjoner er i hvert fall teknisk svært mulig i dag. I dette tilfellet må en kunne si at alle de tingene som er påpekt, ville utløse en vann-vinn-situasjon, for dette dreier seg ja, om barna som trenger å ha trygghet for en tilstedeværelse av foreldre, og ja, det gjelder mødrene, og det gjelder fedrene, men det gjelder også samfunnet. Foreldre med små barn er en viktig gruppe for oss i samfunnet, de er en viktig gruppe også blant studentene, og alt tyder på at det vil være en økende gruppe. Når studietilbøyeligheten øker, og flere og flere går på etter- og videreutdanning etter å ha etablert seg, vil ikke denne problemstillingen bli mindre, men større. Da blir gjennomføring av studier viktige for den gruppen, og da må vi ha alle incentiver på plass for at det skal gå greit.

Jeg håper virkelig at statsråden vil gå nøye igjennom alle de eksemplene som Eriksen gikk igjennom, og se hvordan en kan gripe fatt i det. Jeg vil love at i hvert fall vi skal gjøre vårt for å støtte opp om at disse endringene

kan skje. Jeg oppfatter at det ofte er snakk om små justeringer. Forutsigbarhet i ordninger og justeringer i de samme ordningene i tråd med samfunnet for øvrig må være et mål for denne gruppen. Det er viktig at en god familiepolitikk ikke ekskluderer, men inkluderer familier med studerende foreldre.

Dagrun Eriksen (KrF) [14:34:17]: La meg takke for at vi har hatt denne debatten. Jeg har også lyst til å gi honnør til studentorganisasjonen NSO, Samskipnadsrådet og ikke minst til den jentegjengen som har samlet seg på Velferdstinget i Oslo og laget gruppe av studenter med barn. Jeg er ikke sikker på om de vil gi en så stor honnør til den muligheten for fleksibilitet som er blitt framhevet i salen her i dag fra flere av talerne, for det er ganske utfordrende.

Svein Harberg sa i sitt innlegg at jeg brukte «mange og innviklede eksempler». Ja, og vi skal bare prøve å sette oss inn i det, uten at vår økonomiske situasjon og studieprogresjon avhenger av det, så da kan en tenke seg hvor kavete dette kan være for studentforeldre i studietiden.

Jeg må vel si at jeg er litt sjokkert over statsrådens begrepsbruk i forbindelse med Kristelig Folkeparti og studentbarnehager. Hvis man ikke har fått med seg at Kristelig Folkeparti har hatt tilskudd inne til studentbarnehager i våre alternative budsjetter under hele denne regjeringens periode, tilsier det at man ikke har brukt tid på å lese andres alternative budsjetter. Diskusjonen som har vært oppe i det siste, har handlet om nattåpne barnehager. Det er en vesentlig forskjell i forhold til kveldsåpne, og der har man også snakket om en makstid. Men det jeg kanskje reagerte mest på hos statsråden, var at hun hevdet at Kristelig Folkeparti brukte et begrep som «overgrep» i denne sammenheng. Det mener jeg er et altfor alvorlig ord å bruke i en litt lettvinnet retorikk. Vi mener studentbarnehager er gode, det har vi vist i alle våre alternative budsjetter, så la meg komme med den refsen.

Så utfordret Trine Skei Grande, at en må bli lei av at folk skal «se på» ting. Sist resulterte dette i handling, og jeg har alltid et håp – et utrettelig håp – om at slike ting som dette skal resultere i handling. Hvis ikke vil jeg love at om ikke jeg blir i denne salen, kommer det til å være andre KrF-ere som kommer til å mase om denne saken.

Det jeg tror er det viktigste som er kommet fram av dette, er mulighetene for at en regjering nå ser på overgangene mellom regelverkene, noe jeg opplevde at statsråden var veldig positiv til. Det tror jeg hadde vært med og hjulpet for å få en trygghet inn i dette. Særlig det å se på seksmånedersregelen, noe som ble framhevet også av representanten Hanekamhaug, hadde vært veldig bra.

Så det er mye igjen å gjøre på dette området. Jeg kommer til å bli lei meg hvis dette bare blir en «se på»-sak. Det gir ikke «peeng» i kassa, heller ikke trygghet i det som skal være en god tid for studentforeldre.

Statsråd Kristin Halvorsen [14:37:35]: I min kommentar om studentbarnehager er det mulig at jeg ble revet noe med, og det er fordi jeg var på en debatt om barnehager bl.a. med en representant fra Kristelig Folkeparti på Høgskolen i Oslo og Akershus i går kveld, der nettopp spør-

målet om kveldsbarnehager og nattbarnehager var oppe. Jeg tror ikke jeg går noe videre på det nå, men bare oppfordrer til å sortere argumentene litt, for det som kan være gode velferdstilbud for småbarnsforeldre som er studenter, kan ha en lignende begrunnelse for andre yrkesgrupper også. Det er barns beste som skal gjelde over alt i forhold til barnehetilbudet.

Ja, det er riktig at Kristelig Folkeparti har et engasjement i dette, men jeg tror at noe av dette engasjementet også skyldes representanten Dagrun Eriksen og hennes eget personlige engasjement for studenter med barn. Det er også viktig å framheve, for enkeltindivider kan påvirke den profilen og det engasjementet som et parti har, og i denne saken har Dagrun Eriksen personlig vært viktig.

Så har jeg bare lyst til å si at det er ikke bare regjeringen som har sagt «se på» i denne saken. Når jeg ser igjennom de alternative statsbudsjettene, finner jeg økt tilskudd til studentbarnehager, mest hos Kristelig Folkeparti, litt hos Venstre, men jeg finner ikke de konkrete forslagene, som jo ikke bare er å se på regelverket, men som faktisk har bevilgningsmessig betydning også, over statsbudsjettet. Så det er en oppfordring til alle de partiene som i dag har vist engasjement og interesse rundt situasjonen for studenter med barn, at det må faktisk følges opp med helt konkrete forslag. Da handler det ikke bare om å se på noen regelverk opp mot hverandre, det handler også om å være villig til å bevilge de pengene som skal til for å justere det. Det er ikke de største kravene vi blir stilt overfor, men dette er en gruppe som ikke nødvendigvis har all verdens tid til å drive politisk påvirkningsarbeid i tillegg til å være studenter og småbarnsforeldre, selv om Norsk studentorganisasjon fører deres sak.

Jeg skal gå igjennom eksemplene som har kommet opp her, både det som dreier seg om de direkte økonomiske støtteordningene og studiestedenes evne og vilje til å legge til rette for praktiske løsninger. Det er kanskje særlig det rundt de studiene som krever en praksisperiode, som vi kan understreke er viktig.

Jeg vil gjerne takke representanten Dagrun Eriksen og de andre deltakerne for en viktig debatt.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [14:40:42]

Interpellasjon fra representanten Anne Tingelstad Wøien til kunnskapsministeren:

«Meld. St. 9 for 2011–2012 Velkommen til bords, forventer at matproduksjonen skal økes med 20 pst. de neste 20 åra. For å oppnå dette trenger produsentene bedre lønnsomhet både gjennom økt produktivitet og bedre betalt for maten de produserer. Forskning og økt kompetanse er en forutsetning for å få de beste agronomer og rådgivere. Klimaforandringer, krav til dyrevelferd, god avdrott osv. krever kunnskap. Dette gjelder også de som skal videreforedle råvarene. Selv om søkningen til landbruksfag innen høyere utdanning i år viser en gledelig økning, uteksamineres det årlig færre kandidater i de tradisjonelle landbruksfa-

gene enn næringen har behov for. Spesielt bekymringsfullt er søkningen til naturbruk i videregående skole, og at dette skoleslaget i svært liten grad rekrutterer til høyere utdanning.

Hvilke tiltak ser statsråden er nødvendig for at flere velger landbruksfaglig utdanninger i framtida?»

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [14:41:58]: Enkel forskning har vist at ingen overlever uten mat. Historien viser at knapphet på mat har bidratt til store politiske omveltninger. Det er nok å peke på den franske revolusjonen og den arabiske våren, som kom i kjølvannet av høye internasjonale priser på korn. Brød er viktig.

Norge er en liten nasjon, med marginal produksjon av mat. Likevel har det vært et politisk ønske om å produsere mat over hele landet, både av beredskapshensyn i betydning av bosetting og for å sikre tilgang på mat og matjord til egen befolkning så langt vi kan.

Norge produserer mat i et krevende klima, med kort vekstsesong og kalde vintre. Vi er ikke selvforsynte, vi produserer på om lag 2,8 pst. av landarealet vårt, og vi importerer over 50 pst. av det vi spiser. I tillegg produserer vi mat i et høykostland, der innsatsfaktorene er høye. Derfor er lønnsomhet i råvareproduksjonen svært viktig dersom vi fortsatt ønsker landbruk over hele landet. Dette er en av de viktigste forutsetningene for å øke rekrutteringa til landbruksutdanningene. Man kan ikke leve av trivsel alene. Likevel er det veldig viktig at gleden ved å være bonde formidles til den yngre generasjonen. Det er derfor godt å se i Aftenposten denne uken at det ser ut til å være flere som nå anbefaler sine barn å ta over gården, enn tidligere.

Landbruks- og matmeldinga, som Stortinget vedtok i vår, har som mål at vi skal øke den norske matproduksjonen med 20 pst. de nærmeste 20 åra. Det er flere svar på hvordan vi skal klare dette, men en av forutsetningene er å øke kompetansen i landbruket og i den totale verdikjeden i matproduksjonen. Det å være bonde er et svært mangfoldig yrke. Man skal være bedriftsleder, økonom, agronom, ha teknologisk og teknisk kunnskap, og man skal være en god håndverker – kort sagt: Å være bonde krever god kompetanse på mange felt.

I dag uteksamineres det færre studenter fra de tradisjonelle landbruksfagene, som plantevitenskap og husdyrvitenskap, fra universiteter og høyskoler enn næringa har behov for.

Bonden har behov for rådgiving, for både å være mer effektiv og kunne produsere mer og for å få bedre kvalitet på produktene sine.

Skal vi rekruttere godt til de landbruksfaglige utdanningene, må vi se på hele skoleløpet under ett. Løpet begynner faktisk i ungdomsskolen, før elevene skal bestemme seg for hva de skal velge i videregående. Videregående opplæring gir mulighet for å velge naturbruksskole eller studie-spesialiserende linjer, for deretter å kunne gå på fagskole, høyskole eller universitet.

Som vi har vært inne på tidligere i dag, er rådgiving veldig viktig for å rekruttere, også til landbruksfagene. Familien, særlig vi mødre, har stor påvirkningskraft, men det er også veldig viktig at rådgivningstjenesten i skolen har god

kjennskap til hva slags muligheter opplæring i landbruksfag gir.

Jeg er veldig glad for at mange ungdomsskoler prøver ut arbeidslivsfaget nå. Jeg håper også at faget blir obligatorisk fra høsten 2013. Erfaringene så langt viser at faget har blitt svært godt mottatt. Arbeidslivsfaget gir mulighet til å få en forsmak på hva naturbruk kan tilby. I tillegg gir de nye valgfagene mulighet for en forsmak på landbruksfag, både gjennom entreprenørskap og de nye læreplanene for faget, som kommer til høsten. I min nabokommune, Lunner, var det faktisk tre gutter som laget avløserring som elevbedrift. Dette er et godt eksempel på hvordan man kan trekke naturbruk inn i utdanninga.

Både arbeidslivsfaget, valgfaget og entreprenørskap er viktig for å vekke interessen og sikre rekruttering fra ungdomsskolene.

I likhet med mange andre, både i og utenfor skolen, er det nok mange rådgivere som ikke er oppmerksomme på hvilke muligheter som ligger i det å ta en landbruksfaglig utdanning. Ungdommen må bli gjort oppmerksom på at naturbruksutdanning gir mange muligheter, inklusiv muligheten til å ta de nødvendige realfagene for å gå videre til høyskole eller universitet. I dag gir naturbruksskolene mulighet for forskjellige utdanninger, der agronomen er grunnplanken. Men naturbruksutdanningene åpner også dører til tilstøtende utdanninger som anleggsgartner, hovslager, landbruksteknikk, energi og miljø, friluftsliv osv. I tillegg er det muligheter for kryssløp fra andre yrkesfaglige løp.

I landbruks- og matmeldinga ble det åpnet for igangsetting av forsøk med fagbrev i naturbruk etter hovedmodellen, 2 år i skole og 2 år i lærebedrift. Det er også verdt å merke seg at det etter behandlinga i Stortinget ble vedtatt at det skulle åpnes for muligheten til å utprøve en LAF-ordning, altså landbruk og allmenne fag, etter modell av den mer kjente TAF-modellen, tekniske og allmenne fag. Det vil gi naturbrukselevne en bredere plattform på veg mot universitets- eller høyskolestudier.

Etter en uformell høringsrunde jeg har foretatt hos fylkeskommunen, har jeg fått bekreftet at det praktiseres en rekke varianter i utdanninga. Noen tilbyr fordypning i realfag i programfagene, slik at elevene oppnår studiekompetanse underveis i det treårige agronomløpet. Andre fylkeskommuner har mer tro på fagbrev, etter 2+2-modellen. Noen fylkeskommuner kunne tenke seg å forsøke en landbruks- og allmennfaglig utdanning over fire år.

Jeg mener det er viktig å få prøvd ut både hovedløp, påbygging i etterkant, 2+2-modellen og fordypning i agronomutdanninga. Jeg vil derfor oppfordre kunnskapsministeren til å ta initiativ til å hente inn de erfaringene som nå gjøres i naturbruksskolene, slik at vi får det beste ut av dette spesielle skoleløpet, i tråd med næringas behov for kompetanse og elevenes mulighet for fleksible utdanningsløp.

I dag tar enkelte naturbruksutdanning rett etter ungdomsskolen, men mange velger annen utdanning og karriere først, for så å gå inn i næringa seinere, når de er 40 eller 50 år.

Som nevnt innledningsvis, skal skolene også rekrutte-

re dem som skal være rådgivere for næringa seinere. Disse elevene skal videre til universitet og høyskoler. Vi vet at det er ønskelig å rekruttere flere studenter til universitets- og høyskolestudier innenfor landbruksfagene, både innenfor landbruksteknikk og de tradisjonelle fagene jeg tidligere har nevnt. Jeg er derfor glad for at Universitetet for miljø- og biovitenskap på Ås nå gjeninnfører sivilagronomtittelen. Jeg tror det er positivt for rekrutteringa til en av de tre høyskolene som tilbyr høyere landbruksfaglig utdanning.

Jeg opptatt av at vi må rekruttere til universitets- og høyskolestudiene i større grad via naturbruksskolene enn vi gjør i dag, fordi jeg mener det er viktig å ha med den grunnleggende landbruksfaglige bakgrunnen for et høyskolestudium. Flere naturbruksskoler har lett etter flere bein å stå på for å styrke skolen sin. En stor gruppe som har utdanningsbehov, er dem som skal overta gård i voksen alder, som jeg har nevnt tidligere. Flere fylker, deriblant Oppland, har hatt svært godt hell med å tilby modulbasert voksenagronomkurs. Det har faktisk blitt mer populært enn forventet.

Jeg var akkurat på avslutningskonferansen for RULL-prosjektet, Rekruttering, utdanning og likestilling i landbruket, i Oppland, og jeg fikk høre vitnemål fra svært fornøyde vokselever som var stolte over snart å være ferdigutdannet som agronomer. Den eldste deltakeren var faktisk 66 år gammel.

Som jeg har sagt, er den gode bonden helt avhengig av god rådgiving. Det gjelder både på kommunenivå og i de ulike faglagene som melke- og kjøttsamvirkene, fjørfelagene, skogselskapene osv. De beste rådgiverne er ofte dem som har noe praktisk erfaring bak seg.

Skal vi øke matproduksjonen og gjøre bonden god, er vi avhengig av god forskning. Norge er veldig gode på flere områder med hensyn til landbruksforskning. Spannende forskning på poteter og planter skjer f.eks. hos Bioforsk Øst på Apelsvoll og hos Geno på Hedmarken, som driver med avlsforskning.

Jeg tror det er veldig få utenfor næringa som vet at det fins egne kataloger for hva slags okse du kan krysse kua di med for å få fram de egenskapene som vil øke kvaliteten hos neste kalv. Denne ligger også tilgjengelig på nett for dem som er interessert.

På grunn av de klimatiske endringene vi kjenner, med et våtere, villere og varmere vær, vil planteforskning være svært viktig framover. Hvilke gras-, korn- og potetsorter passer for de ulike typer jord? Hvordan påvirker maskiner jorda, og hvordan sikrer vi godt vekstskifte? Hvilke tiltak skal gjøres for å få mest energi i føret, best kvalitet på kornet og de beste potetavlingene?

Jeg ser fram til stortingsmeldingene som kunnskapsministeren skal fremme til våren – ikke fordi vi skal gjøre en revolusjon, men jeg tror vi har en sjanse til å rette oppmerksomheten mot en del av utdannings- og forskningspolitikken som sjelden skaper de store overskriftene i riksmidia.

Å diskutere rekruttering til naturbruksutdanningene gir en mulighet til å se nærmere på et fagområde som er et av de mest kritiske for oss. Skal vi få gode matprodusenter, må vi også ha god utdanning.

Statsråd Kristin Halvorsen [14:51:36]: Først vil jeg gjerne takke representanten Tingelstad Wøien for å ta opp et veldig viktig tema i utdanningspolitikken, nemlig fag- og yrkesopplæringen generelt, men naturbruk spesielt. Det er områder innenfor utdanningssystemet og -tilbudet vårt som absolutt fortjener mer oppmerksomhet enn det det får til daglig, og hvis det ikke fins noen sta kjerringer rundt omkring som til enhver tid understreker dette, kommer vi ingen vei. Så jeg setter veldig stor pris på anledningen vi har til å fordype oss litt i det. Det er et veldig sentralt satsingsområde i vår felles rød-grønne utdanningspolitikk, og jeg har selv også et sterkt engasjement på dette området.

Det er nødvendig at vi hele veien gjør en systematisk jobb for å øke statusen til yrkesfagene og legger til rette f.eks. for flere lærlingplasser, men også for å få opp forståelsen i det norske samfunnet for at vi faktisk trenger folk med gode fagbrev og praktiske, gode utdanningsløp med den kvaliteten som vi har tradisjon for i Norge, hvor et godt fagbrev betyr at man har kompetente arbeidsutøvere som kan ta selvstendige avgjørelser og har den fagbakgrunn som skal til, f.eks. i samarbeid med andre yrkesgrupper også, for hele veien å få bedre kvalitet i det arbeidet en driver med.

Fagarbeiderne er veldig viktige for den samlede verdiskapingen vi har i landet. Jeg møter altfor ofte folk som med en gang man sier kunnskapssamfunn, assosierer det med akademiske yrker og doktorgrader, og ikke ser at et kunnskapssamfunn handler om å ha kunnskap på alle områder, og at fagbrev, svennebrev, er viktig i denne sammenhengen.

Det er veldig viktig også i denne sammenhengen å snakke om den kvaliteten i utdanningene som vi ønsker oss, også fordi en del av disse utdanningene ofte er i lærlingsituasjoner, og lærlingplassene handler ikke bare om kvantitet, som det jo ofte gjør i diskusjonen, men også om kvalitet i innholdet i det tilbudet elevene får.

For å sikre kompetent arbeidskraft i landbrukssektoren er det viktig at utdanningstilbudet møter det behovet for kompetanse som fins i arbeidslivet. Med utgangspunkt i Meld. St. 9 for 2011–2012 Velkommen til bords har Landbruks- og matdepartementet og Kunnskapsdepartementet blitt enige om å arbeide for å øke rekrutteringen til landbruksfaglige utdanninger. Regjeringen vil evaluere innhold og struktur i landbruks- og gartnerutdanningen på videregående nivå, og kartlegge fagskoletilbudet og samfunnets behov for landbruks- og matfaglig utdanning i fagskolene.

Sektorens kunnskapssystem er omfattende og komplekst og består av mange offentlige og private aktører på ulike nivå. Landbruket omfatter bl.a. forskning og utvikling, råvare- og tjenesteproduksjon, prosessering og foredling av varer, og også salg ut til forbruker. Det er derfor nødvendig at de landbruksfaglige utdanningene er velorganiserte og effektive, samtidig som vi ser at økt fleksibilitet er nødvendig for å møte den enkeltes og arbeidslivets behov.

Utdanningsprogrammet Naturbruk omfatter per i dag syv fag med opplæring etter 2+2-modellen – altså to år der skolen har hovedansvaret, og to år der arbeidsgiver har

hovedansvaret – og to fag med treårig opplæring i skole. I 2011 var det totalt 1 861 elever som begynte på Vg1 i utdanningsprogrammet Naturbruk. Samme år gikk i overkant av 650 elever på Vg2 landbruk og gartnerfag. Det har generelt vært en svak tilbakegang i antall elever på dette utdanningsprogrammet de siste årene. Faglig råd for naturbruk har påpekt at det er en utfordring å balansere mellom å gi elevene relevant og målrettet opplæring, gjerne med en klar idé om hvilket yrke de ønsker å utdanne seg til, og samtidig at alle muligheter skal være åpne for elever etter Vg1.

For de to fagene som har full opplæring i skole, agronom- og gartnerfagene, planlegges nå en forsøksordning med læreplasser. Landbruks- og matdepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i dialog med fylkeskommunene åpne for forsøksordninger med yrkesutdanning for agronom og gartner som innebærer både skole- og arbeidslivsbasert opplæring.

Det har fra mange hold kommet forslag om en tettere kobling mellom skole og arbeidsliv. Jeg har i flere meldinger til Stortinget, bl.a. Meld. St. 22 for 2010–2011 Motivasjon–mestring–muligheter, om ungdomstrinnet, lagt til rette for et utdanningsløp som er mer praktisk og variert, slik at alle elever får mulighet til å utfolde seg og ivareta det de interesserer seg for. Dette er svært viktig for å motivere ungdom til å velge yrkesfag og høyere utdanning. Det kan i den forbindelse være klokt å vurdere hvordan vi skal legge til rette for mer fleksible løp gjennom videregående opplæring og et bedre samarbeid mellom skole og bedrift.

I Meld. St. 13 for 2011–2012 Utdanning for velferd har jeg tatt til orde for en forsøksordning med vekslingsmodeller og arbeidsplassbasert opplæring. Dette er et resultat av elevenes ønske om en mer praksisorientert opplæring og arbeidslivets behov for faglært arbeidskraft.

Jeg har varslet en stortingsmelding som kommer våren 2013. Den vil gjøre rede for status for Kunnskapsløftet. Meldingen vil vurdere utviklingen av grunnskolen og videregående opplæring i denne regjeringens to perioder, og på dette grunnlaget trekke opp de utdanningspolitiske perspektivene framover.

Videregående opplæring generelt og fag- og yrkesopplæringen spesielt vil være et hovedtema i meldingen. Vi vil se på faglige og strukturelle utfordringer i videregående opplæring. Derfor er samarbeidet mellom Landbruks- og matdepartementet og Kunnskapsdepartementet aktuelt og interessant som en viktig del av det.

For å kunne møte behovet for faglært arbeidskraft må vi øke gjennomføringen i fag- og yrkesopplæringen. Dette er et sentralt mål for regjeringen, og vi vil i budsjettet for 2013 bruke 30 mill. kr til tiltak i de yrkesfaglige programmene. Her er bl.a. samfunnskontrakten, som vi undertegnet i vår, der partene i arbeidslivet har forpliktet seg til å samarbeide om flere lærlingplasser, veldig viktig, fordi den forplikter oss – myndighetene – arbeidsgiverorganisasjonene og arbeidstakerorganisasjonene til å øke antall lærlingplasser med 20 pst. innen 2015, sammenlignet med 2011.

Det er viktig å presisere at økt rekruttering stiller krav

til arbeidslivet. Kunnskapsdepartementet legger til rette for gode faglige utdanninger, men det er arbeidslivet som må vise fram hva de har å by på for å stimulere til økt rekruttering. Rekruttering henger bl.a. sammen med bransjens status og omdømme, og vi trenger å promotere hvilke muligheter landbruksfaglige utdanninger gir. Vi trenger arbeidstakere som er stolte av yrket sitt, og som inspireres og oppfordres til å være kreative og utvikle faget sitt.

Landbruket er en kompetansekreverende næring. Det er derfor nødvendig å styrke kompetansen og rekrutteringen til landbruksyrkene. Et grep vi er opptatt av i denne sammenheng, er å styrke karrieremulighetene gjennom å åpne høyere utdanning for søkere med fagutdanning.

Flere rapporter og evalueringer har pekt på at det er mange små og sårbare fagmiljøer i Norge. Kunnskapsdepartementet har derfor siden 2010 årlig tildelt 50 mill. kr for å stimulere til samarbeid, arbeidsdeling og faglig konsentrasjon i universitets- og høyskolesektoren. Jeg ønsker at universitetene og høyskolene utvikler tettere samarbeid som bidrar til bedre utnyttelse av faglige og økonomiske ressurser.

Her er Y-veien et eksempel jeg ønsker å løfte fram. Y-veien innebærer at søkere med fagbrev kan begynne rett på en høyere utdanning som bygger på deres fag. En del UH-institusjoner tilbyr denne typen utdanninger i dag. Det eksisterer per i dag ingen Y-veier til høyere landbruksutdanninger. Jeg ønsker at flere tar i bruk Y-veier og oppfordrer partene til å styrke samarbeidet for å få til dette. De relevante institusjonene innen høyere utdanning må i forbindelse med utviklingen av Y-veiene være åpne for å ta inn og legge til rette for elever som ikke har generell studiekompetanse. Dette kan i tillegg være med på å gi yrkesfagene et bedre rekrutteringsgrunnlag.

Det er et viktig initiativ å øke rekrutteringen til landbruksfaglige utdanninger, både på videregående og høyere nivå. Vi må ha et tett samarbeid mellom landbrukssektoren og kunnskapssektoren for å få til dette. Arbeidslivsbygget på ungdomstrinnet har, der vi har prøvd det ut, fungert som en mulighet for elever til å gjøre seg bedre kjent med ulike yrkesfaglige utdanningsretninger. Det er veldig vellykket, og vil bli oppsummert i forbindelse med den stortingsmeldingen som vi har foran oss.

Jeg er også enig med interpellanten i at valgfagene allerede åpner for å tenke i den retning som et samarbeid mellom landbrukssektoren og skolen kan være, f.eks. gjennom entreprenørskap og produksjon av varer og tjenester, og vi utvider valgfagstilbudet. Det kan gi nye muligheter videre. På den bakgrunn håper jeg at vi kan øke ungdommens interesse og optimisme rundt å velge den typen yrkesvei.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [15:02:01]: Jeg er veldig glad for at kunnskapsministeren og vi i Senterpartiet deler et så brennende engasjement for yrkesfagene. Nå er kanskje det med naturbruksutdanningene et snevert område, men jeg mener at det er et utrolig viktig område, som jeg nevnte innledningsvis i min interpellasjon. Er det noe vi alle er avhengige av, er det jo faktisk maten. Jeg er veldig glad for det initiativet som regjeringa har tatt for å evaluere innholdet og strukturen i landbruks- og gartneriut-

danninga, og jeg ser fram til den meldinga som skal legges fram til våren.

Jeg har lyst til å si at jeg tror det er utrolig viktig at Kunnskapsdepartementet nå benytter seg av all den kunnskapen som er ute i sektoren, for det gjøres utrolig mye godt arbeid ute i skolen som kan være til hjelp for Kunnskapsdepartementet. Og som jeg også sa tidligere: Her prøves det ut forskjellige typer løp for å greie å treffe de ulike elevenes behov.

Jeg er veldig fornøyd med at statsråden vil vurdere mer fleksibilitet i den videregående opplæringa, og der vi også får et tettere samarbeid skole–bedrift. Jeg vil understreke det ministeren sa når det gjelder hovedløpet med 2+2 – to år i skolen, to år i lære – men også de mulighetene som nå prøves ut med hensyn til agronomutdanninga, som da er den treårige utdanninga, eventuelt med et fjerde påbyggingsår, som Stortinget også har åpnet for muligheten til å drive forsøk på.

Statsråden peker også på muligheter for SAK-midler, og på at vi skal benytte dem i større grad. Så vidt jeg vet, har de tre høyskolene som tilbyr høyere landbruksfaglig utdanning, en del av SAK-midlene allerede i dag. Men man kan jo absolutt understreke det, og oppfordre dem til mer samarbeid for å ta en enda større del av den potten.

Så nevnte statsråden ungdomsskolen, og hun nevnte spesielt valgfagene. Det er en god mulighet allerede i dag, men jeg vil også framheve arbeidslivsfagene. Når jeg har vært ute, har jeg oppfordret både Bondelaget og Småbrukarlaget til å bidra til å lage gode planer for ferdige opplegg som kan være en del av arbeidslivsfagene, som da altså er mini-yrkesfag der man kan få en smak på hva det vil si å gå naturbruksutdanningene.

Jeg har fått tilbakemelding på at det innen høyere utdanning er utfordringer når det gjelder finansiering av nye studier, for det er ganske marginale og smale miljøer, så det skal vi ha med oss i bakhodet. Vi skal også se på hvordan vi fordeler studieplasser, for hvis vi snakker om realfag, er dette absolutt realfag i praksis.

Statsråd Kristin Halvorsen [15:05:19]: Det var et par utfordringer representanten Tingelstad Wøien kom med, som jeg glemte å kvittere ut, og hvor jeg gjerne vil ta opp hansen igjen.

Det ene er å skaffe seg en oversikt over hvordan ulike naturbrukstilbud rundt omkring i fylkene har laget forskjellig innhold og ulike modeller for å få til dette. Det tror jeg kan være veldig interessant. Her tror jeg kanskje fylkene ikke helt vet om hverandre heller, og at de har litt å hente når det gjelder å bli inspirert. Så vil det jo også, når vi kommer tilbake til hvordan vi skal legge opp det generelle løpet for videregående opplæring og yrkesfagene videre, kanskje være større muligheter med hensyn til fleksibilitet her, som også naturbruk kan gjøre seg nytte av. Det er også helt opplagt at et nært samarbeid mellom skolen og næring og bedrifter er veldig viktig for å vekke ungdommens interesse og engasjement for å velge å gå i denne retningen. Så jeg er veldig glad for at representanten Tingelstad Wøien bruker de mulighetene hun har i kontakt med næringene, til nettopp å oppfordre til at de også kanskje kan

banke på døra. For her er det en læringsarena som er avgjørende viktig for å nå målsettingen, men også for å motivere ungdom.

Så er det en problemstilling til, og det dreier seg om voksne som kanskje har en annen utdanning, som kanskje ikke tidligere har tenkt at de skulle overta noen gård, og som plutselig står der med den kunnskapen de har hatt med seg fra barndom og ungdom ved å ha hjulpet til i alt det praktiske arbeidet, men som trenger en utdanning på toppen av den de har, for å kunne gjøre en god jobb f.eks. som bonde. Da tror jeg det også er viktig at vi ser på de tilbudene som voksne har til å kunne ta den typen utdanning på en fleksibel måte, og knyttet til nye yrkesplaner.

Marianne Aasen (A) [15:07:39]: Torger Reve er professor ved BI, og han reiser land og strand rundt og holder foredrag basert på boken «Et kunnskapsbasert Norge», som har mye interessant lesning. Han var for ikke så lenge siden på Forskerforbundets konferanse, og der ville han illustrere høyteknologi. Det gjorde han – kanskje overraskende for mange – ved å vise et bilde av gården til broren sin, på Jæren. Selv om det på utsiden ikke så så veldig høyteknologisk ut, var det absolutt det på innsiden. Én ting var kanskje bioteknologi, som i og for seg kuene til en viss grad er et resultat av, men en annen ting er jo det at melkingen foregår maskinelt og ved datateknologi.

Samfunnet vårt er langt mer komplisert enn før, det er langt mer teknologisk enn før. Det betyr at veldig mange av oss egentlig ikke vet hvordan dette har utviklet seg for mange yrker, kanskje særlig når det gjelder hvordan bonden jobber. Jeg tror mange henger fast ved forestillingen om de ti hønene, de fem grisene og de få kuene som man lærer om som barn, at det er den idylliserte bondegården, men sånn er det ikke. Mange flere spesialiserer seg, og bonden er også nødt til å gjøre det om han skal lykkes framover.

Kunnskapsrevolusjonen må inkludere landbruket på samme måte som resten av samfunnet. Vi trenger folk med fagutdanning, vi trenger folk med høyskole- og universitetsutdanning, og vi trenger mye forskning, som igjen tas tilbake til landbruket.

Det er en bra debatt som representanten Tingelstad Wøien tar opp, for noen ganger kan det bli litt sånn – om vi skal være litt selvkritiske som utdanningspolitikere – at vi bare snakker om ingeniører, sykepleiere og lærere. Vi trenger også andre yrkesgrupper i dette samfunnet. Vi trenger en veldig bred variasjon. Vi trenger folk som lager mat, og vi trenger – uten å nevne alt mulig annet – mange spesialiserte utdanninger. Det må vi ta med oss, og vi må passe på at vi ikke blir altfor ensporet også på det.

Jeg leste i går en artikkel om griser i Valdres som går løs oppå fjellet og ikke er inne i det hele tatt, og som det heller ikke er vanskelig å få solgt, selv om de er dyrere. Disse grisene beveger seg jo mye mer, og derfor tar det litt lengre tid før de blir like feite som dem som ligger og sover hele dagen. Det var en av de tingene jeg lærte. Men det mest interessante ved det var at det er et ektepar som driver denne gården, og kona på gården har en doktorgrad fra Landbrukshøyskolen. Hun bruker kunnskapen sin til å

gjøre dette kjøttet enda bedre og enda mørere, slik at det vil bli enda lettere å selge på et marked. Det synes jeg forteller en historie om hvordan framtidens landbruk kommer til å bli.

Jeg mener at det er mange grunner til at dette er viktig. Jeg synes at representanten Tingelstad Wøien hadde veldig mange gode resonnementer rundt dette – viktigheten av matproduksjon, endringer i miljøet, klima, dyrevelferd, at yrket er mye mer komplisert, at du må beherske mye mer. Det stilles absolutt større krav til resultatene.

Det jeg tror vi også skal ha med oss når det gjelder dette yrket, som veldig mange andre yrker, er at yrkesvalg blant ungdom preges av trender. Noe er pop, og noe er mindre pop. Det har vi vært inne på i debatter tidligere dag. Men det henger også mange myter ved en del yrker. Jeg tror bonden har et yrke som mange har noen myter om. Det kan i og for seg illustreres på følgende måte: Det å være bonde er ikke veldig populært, men bønder er veldig populære, hvis du ser på populærkulturen. Der er det «Farmen» og «Jakten på kjærligheten» – det ene med det andre. Det er mye romantikk rundt dette med bønder. Men det å utøve yrket er kanskje ikke så populært. Når vi vet at bare titelen på studiet påvirker hvor mange som søker – bygges det mer opp mot miljøvern osv., er det flere som søker på denne typen yrker enn andre – sier det hvor følsomt det er med trender.

Jeg tror man kan spille på at bønder er populære, og at «Farmen» osv. er spennende. Men dette må kobles opp mot et kunnskapsbasert samfunn, hvor ikke minst kunnskapskompetanse blir satt i høysetet, dvs. at også bønder blir i stand til å bruke kunnskapen til beste for dyra på gården og til beste for Norge som nasjon, slik at vi får produsert mer mat på en bedre måte, som smaker godt, slik at vi alle kan nyte gode måltider.

Presidenten: Da fortsetter vi jakten på kjærligheten. Det er representanten Per Olaf Lundteigen som har ordet.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [15:13:00]: Jeg takker for omsorgen for kunnskap og respekten for kunnskap. Som en av de få sivilagronomene her i salen er jeg veldig glad for det.

Naturbruk er bruk av natur. Jeg kom til å tenke på Kristian, tolv år, som fikk spørsmål fra læreren: Kristian, hva gjør du hvis du våkner opp en dag og plantene ikke lenger er grønne? Kristian svarte: Lærer, da må vi vel praktisere plan b. Enhver kan tenke over spørsmål og svar.

Det burde jo være sånn at den internasjonale matvarekrisa og klimakrisa skulle være bevis godt nok til at vi burde satse på biologisk utdanning, satse på innvinning av solenergi – altså fotosyntese – bruk av land, bruk av jord eller det som heter «utdanning i landbruk», altså bruk av land, for her er det som i alle yrker: Dess mer en lærer, dess mer forstår en at en ikke kan. Det er et spørsmål om biologi, det er spørsmål om teknikk og teknologi.

Når en snakker om teknologi når det gjelder bruk av land, landbruk, er det viktigste, grunnleggende sett, egentlig biologien og å forstå det skjøre samspillet i biologien. Det er det som er den store utfordringen dersom en vil

gjøre seg mer fri fra kjemiske midler i både produksjon og foredling – kjemiske midler som vi i deres sluttsats tar inn i oss som mennesker. Noe av det blir igjen der, med de effekter det har.

Vi har utdanning i landbruk på fagskolenivå og på universitets- og høyskolenivå. Interessen blant ungdom er stor, men utsiktene til verdsetting av arbeidet er lave. Dette merker sjølsagt interessert ungdom seg. Svært mange ungdommer som er interessert, tar ikke slik utdanning i dag.

Temaet i dag er utdanning. Vi må komme fra prat til virkelighet, det er to verdener i dag. Det prates om utdanning, det prates om kompetanse, men det som er et faktum, er at blant stadig flere av dem som nå overtar som eiere av et gårdsbruk, er det stadig færre som har utdanning i bruk av land, landbruksutdanning. Dette er et faktum. Det går den gale veien. Dette blir forsøkt kompensert med kortere kurs, ulike krav og detaljstyring. En går mer og mer vekk fra frihet under ansvar, som en kunne hatt dersom utøverne hadde hatt basiskunnskapen. Det er en svært trist utvikling for en som følger med på dette.

Jeg vil fokusere på to områder nå. Det er samspillet mellom videregående utdanning og fagskole, og det er universitetsutdanninga.

I den videregående utdanninga i naturbruk i dag er det slik at svært få tar denne utdanninga for å bli gårdbrukere. Stadig flere av dem som tar denne utdanninga, tar den fordi det er en tilrettelagt, spesiell utdanning, som har appell til ulike grupper. Det er bra, men det er ikke bra at stadig færre gaverike ungdommer tar utdanning innen denne biologiske kunnskapen. Det må endres.

Det som da kan gjøres, er at alle som har tatt videregående utdanning, får rett til ett års fagskoleutdanning i de grunnleggende biologiske ferdighetene jordkultur, plantekultur, husdyrfag, skogskjøtsel, driftsteknikk og økonomi- og organisasjonslære – altså ikke i norsk, matematikk og språk, men i det som er basis for å forstå hvordan biologiske mekanismer fungerer. Ett års utdanning på fagskolenivå etter fullført videregående utdanning er noe som de fleste har tid til og kan prioritere, sjøl i ei tid da den økonomiske verdsettinga er elendig.

Punkt nr. 2 er universitetsutdanninga. Det er flott at det nå er en universitetsutdanning som kalles sivilagronom, for da er vi tilbake til «basic».

Poenget er altså: Kombiner røtter og vinger, forankring og nyskaping! Lag en utdanning som er attraktiv for de mange! I dag er det ikke slik. Det trengs kraftsamling, det trengs en nyorientering, for vi er fullstendig galt ute og kjøre sånn som det er i dag.

Svein Harberg (H) [15:18:14]: Takk til interpellanten for å ha satt på dagsordenen en spennende debatt.

Det er riktig – som flere har vært inne på – i en debatt som henger sammen med den øvrige debatten om å verdsette yrkesfagene langt mer enn vi gjør, at vi på Stortinget i hvert fall passer på at vi har større oppmerksomhet på yrkesfagene, og ikke bare snakker om den høyere akademiske utdanningen.

Interpellanten endte opp med et spørsmål om hva vi kan gjøre. Jeg er ikke sikker på om jeg har fanget opp så vel-

dig mange konkrete svar på hva vi kan gjøre. Det er vel fordi det er et sammensatt bilde. Dem vi vil hjelpe, er en sammensatt gruppe.

Det er utfordrende å få folk til å velge utdanning til et yrke som de vet det kanskje er lenge til de skal utøve. De vet at de må gjøre noe annet fram til de skal utøve det. Det er vanskelig å finne de gode kombinasjonene når det gjelder hvilket tilleggsyrke eller alternativt yrke de skal ha. Heldigvis har det vært en stor vekst i yrker beslektet med landbruket og primærnæringene.

Jeg tror det helt avgjørende er kunnskap, som flere har vært inne på. Når vi får kunnskap om et område, får vi interesse og engasjement. Da skjer det videreutvikling.

Jeg er så heldig å ha vært ordfører i en aktiv landbrukskommune på Sørlandet, nemlig Grimstad. Der har vi opplevd at nettopp det å ha et kunnskaps- og kompetansemiljø har gjort at det vokser i landbruket – at man er innovativ og finner nye løsninger, og at de unge velger utdanning for å kunne overta. Ikke bare velger de utdanning for å kunne overta, men når de overtar, er det stadig utvikling av nye måter å utnytte arealene og driften på – og det er fantastisk gøy å se.

I vårt område springer nok mye av dette ut av det man fortsatt kaller for forsøksgården, der det er et kompetansemiljø som hele tiden har drevet med utvikling, som har fortsatt å drive med utvikling, og som på grunn av høy kompetanse ikke bare utvikler f.eks. gress og gressproduksjon til landbruket, men som også er en av de store på golfgress. Det er mange beslektede områder som kommer ut av sånne kunnskapsmiljøer, som gir synergier til landbruket og utviklingen der, men også til andre områder.

Jeg tror vi med tanke på utdanningen må være åpen for se på nye muligheter. Vi vet jo at det er folk som vil starte nye linjetilbud, og som vil ta dette inn i sine planer, men som ikke har fått godkjenning. Det er flere videregående skoler som har villet starte opp nye tilbud, som skal legge til rette for tilleggsbruk av landbrukseiendommer, men som så langt ikke har fått støtte til det.

Så la jeg merke til at interpellanten nevnte moduler, som man kan ta som påbygging for å kunne gå inn i landbruket etter å ha hatt et annet yrke, eller for å ta tilleggsutdanning. Kanskje kan det også være spennende å tenke moduler andre veien: Hvis man tar en landbruksutdanning, kunne det være moduler som man kunne bygge på for å ha et tilleggsyrke, som man enten kunne drive med inntil man skal gå inn i landbruket – eller ha ved siden av landbruket.

Forskningsmiljøer, fleksible løsninger, og det å være villig til å prøve nye utdanningstilbud som kan stimulere, og som kan gi en interesse slik at man kan velge landbruksutdanningene, må være gode løsninger å se på.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [15:22:55]: Jeg vil takke dem som har vært med i debatten, for at de prioriterte å være med i debatten. Jeg synes faktisk det er litt trist – jeg er litt lei meg for – at verken Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti eller Venstre ser på dette som en viktig debatt å delta i. Det synes jeg er leit.

Når det er sagt, har jeg lyst til å si til representanten Aasen, som sa at mange vet ikke hvordan bonden jobber:

Det har hun helt rett i. Vi vet lite om hva slags kunnskap bonden trenger – og flere bønder spesialisierer seg framover. Det var en av årsakene til at jeg ønsket å ta opp denne debatten, nettopp for at vi skulle ha mulighet til å grave litt dypere ned i hva en bonde faktisk må kunne. Hva slags type utdanning trenger vi å tilrettelegge for? Det påligger oss som utdanningspolitikere at vi faktisk må grave litt lenger ned i materien hvis vi skal greie å lage gode tilbud.

Hvis vi skal få til en høyere matproduksjon, som vi har sagt i andre måldokumenter – altså 20 pst. økning de neste 20 årene – må vi vite hva vi driver med. Vi skal ikke bare utnytte jorda, men vi skal gjøre dette på en bærekraftig måte. Da trenger vi både engasjement, vi trenger kunnskap, og vi trenger forskning på toppen. Vi trenger de beste rådgiverne som kan rådgi bøndene til hva slags type kornsorter de skal bruke, hva slags maskiner som passer, osv.

Så sier representanten Aasen noe om trender – og jeg tror det er et godt poeng. Det gjør at jeg faktisk har tro på naturbruksskolene framover. For – som representanten sier – det å være bonde er ikke veldig populært, men bønder er populære. Det er også en ting til: Mat er populært. Nå har vi hørt mye i aviser og medier i det siste om denne mathallen her i Oslo – det er oppsiktsvekkende med variasjonen av maten der. Men mat er populært. Det er populært å være en god matlager, og da skal man ha de beste råvarene. Skal man ha de beste råvarene, må man også ha de beste bøndene – som nettopp greier å produsere de beste råvarene.

Så sier representanten Harberg at man ikke helt vet hva man kan gjøre. Jo, vi vet en god del om hva vi kan gjøre. Vi har gjort en del allerede. Men årsaken til at jeg tok opp denne interpellasjonen nå, er at vi må komme med innspill til den stortingsmeldinga som skal legges fram. Vi har gjort en del. Vi har i hvert fall gjort to gode grep i ungdomsskolen, mener jeg, som ministeren også har vært inne på. Når det gjelder videregående, kan vi få til mye mer fleksibilitet. Så har vi dette året etterpå, altså påbyggingsåret etter agronomutdanninga, som er etterlyst. Til dette med fagskole: Når det gjelder det ene året med fagskole som man kan ta senere, er det allerede skoler som tilbyr det i dag. Og til dette med voksenagronomutdanning: Det er det ene året som man kan ta.

Statsråd Kristin Halvorsen [15:26:18]: Jeg takker for at Stortinget har diskutert disse viktige spørsmålene, at interpellanten, Tingelstad Wøien, har gitt oss anledning til det, for nå har det kommet fram interessante synspunkter og noen konkrete forslag og vurderinger som vi kan ta med oss videre når vi skal utarbeide den stortingsmeldingen som dreier seg om hele grunnopplæringen, der veldig mye av perspektivet vil være hvordan dette henger sammen med høyere utdanning. Nå snakker vi om et område, som f.eks. representanten Marianne Aasen var innom, som er i rivende utvikling. Vi vet vi trenger ny kunnskap, vi vet vi trenger oppdatert kunnskap, og vi vet vi trenger en vesentlig kombinasjon av teoretisk og praktisk kunnskap for å løse de utfordringene som landbruksnæringen – og produksjonen av mat – står overfor.

Jeg deler Anne Tingelstad Wøiens optimisme når det gjelder interessen rundt kortreist mat, kvalitet, og kvalitet når det gjelder dyrehelse. Mange flere er blitt opptatt av at man driver et landbruk som er etisk forsvarlig, der man kan være sikker på, hvis man spiser en god lammestek, at det har vært et lykkelig dyr. Den type kvalitetskrav er folk mer opptatt av nå enn før, og vi kommer til å bli enda mer opptatt av det jo mer kunnskap vi får om det. Så jeg tror at dette er et område som kommer til å ha økende interesse i årene framover, og kompetansen rundt dette er det veldig viktig å ta vare på og utvikle videre.

Jeg takker for den diskusjonen vi har hatt. Her finnes det mange muligheter både gjennom det videregående skoleløpet og overgangen til høyere utdanning, og det finnes muligheter til å se på ett år innenfor fagskoleutdanningen, som jo vil være aktuelt for mange som har tenkt seg et annet løp, eller som ønsker å kombinere produksjon av mat med et annet yrke.

Jeg tar med meg de forslagene og synspunktene som har kommet i debatten, i det videre arbeidet.

Presidenten: Sak nr. 6 er dermed ferdigbehandlet.

Sak nr. 7 [15:28:42]

Interpellasjon fra representanten Bent Høie til helse- og omsorgsministeren:

«Siden regjeringen kom til makten, har helsekøene økt med over 80 000, viste tall ved inngangen til 2012. Parallelt med at pasienter venter for lenge med både alvorlige og mindre alvorlige, men belastende, sykdommer og skader, ser vi at private klinikker har både kapasitet og kompetanse som står ubenyttet. Det offentlige kjøper kun en begrenset mengde av disse tjenestene, som rasjoneres ut til noen ventende pasienter. I økende grad tegnes private helseforsikringer, eller behandling/diagnostisering utenfor sykehus betales av egen lomme, og ikke sjelden er resultatet økt gjeld. Bedre samarbeid mellom det offentlige og private kunne redusert køene, dempet presset på offentlig helsevesen og stagget utviklingen mot en mer klassedelt helsetjeneste.

Deler statsråden bekymringen om at vi i 7 år har sett en glidning mot en mer klassedelt helsetjeneste, og ser han behov for å slutte rasjoneringen av privat behandling til ventende pasienter?»

Bent Høie (H) [15:29:54]: Høyre har alltid kjempet for pasientenes rettigheter i helsevesenet, fra Syse-regjeringens innføring av de første behandlingstidsfristene i 1990 til Bondevik II-regjeringens innføring av rett til individuell medisinsk fastsatt tidsfrist i 2003. Nå er tiden kommet for å gå videre og innføre rett til fritt behandlingsvalg for pasientene.

Innenfor dagens rett til fritt sykehusvalg er det de offentlige sykehusene som eier pasienten, og som setter grenser for pasientens valg. Høyre ønsker at det skal bli pasientenes helsevesen. Pasientenes valg er nå begrenset av offentlig rasjonering av behandlingstilbudet. Konsekven-

sene er et mer todelt helsevesen. I nyere tid har tykkelsen på lommeboken eller arbeidsgivers velvilje aldri vært viktigere for hvor raskt en får behandling.

Antall pasienter som venter på behandling, har økt med 70 000 under den rød-grønne regjeringen. Ventetiden er i gjennomsnitt rundt 70 dager, men mange pasienter venter betydelig lenger. I 2011 var det over 60 000 fristbrudd – dette er pasienter som har fått en medisinsk fastsatt tidsfrist. Det er verdt å trekke fram at av barn og unge med psykiske lidelser, var det i 2011 14 pst. som ikke fikk hjelp innen den medisinsk fastsatte tidsfristen. Omtrent en halv million pasienter årlig får rett til helsehjelp, men har ikke en så alvorlig lidelse at de får en individuell tidsfrist. Blant disse er det pasienter som venter i over et år på hjelp.

Det offentlige helsevesenet kjøper behandling hos private og inngår avtale med private. Men regjeringen Stoltenberg IIs innføring av kravet om at de først skal bruke egen ledig kapasitet, har vært grunnlag for en rasjonering av behandling som går ut over pasientene. Mange pasienter som er henvist til privat utredning og behandling, vil derfor oppleve at ventetiden er tilnærmet lik som i det offentlige. Det er ikke på grunn av at kapasiteten er brukt opp, men fordi behandlingskvoten er brukt opp. Som det står i brevet fra Aleris til en eldre mann i min hjemkommune som har behov for en brokkoperasjon:

«De kvotene Aleris sykehus har fått tildelt av Helse-regionene tilsier at vi ikke kan vurdere/operere mer enn et gitt antall pasienter pr. år, vi har derfor noe ventetid.»

Ventetiden for konsultasjon i dette tilfellet er på 25 uker – eller over et halvt år. Han kan ikke gå tur lenger. Nå er han over 70 år og blir dermed sittende inaktiv i et halvt år for å vente på et helt enkelt inngrep. I den tiden forfaller helsen og egenmestringen fort.

Han er pensjonist. Det betyr at han ikke har sykeforsikring hos arbeidsgiver eller en god privatøkonomi. Hvis så var tilfelle, kunne han ha kommet inn på dagen, for ledig kapasitet er det – for dem som har mulighet til å betale selv, eller som har helseforsikring. Derfor har også salget av helseforsikringer skutt i været. Omtrent 330 000 personer har slike forsikringer. Finansdepartementet regner med at dette vil øke til 350 000 til neste år. Men privat helseforsikring er ikke for alle. Helst bør du være i jobb, og skal du kjøpe den selv, må du være ung og frisk.

Den største gruppen som tyr til private helsetjenester, er imidlertid dem som betaler rett fra egen lomme. Der er også veksten størst, ifølge tall fra den største private aktøren, Aleris. I 2011 representerte denne gruppen alene en større omsetning enn summen av pasienter som fikk behandling betalt av forsikring eller av det offentlige. Det har nesten vært en dobling av denne typen pasienter siden 2007. Siden januar 2011 har over 500 pasienter selv betalt for å få avklart, på det eneste diagnosesenteret for kreft i Norge, om de har kreft.

Etter syv år med rød-grønn helsepolitikk har aldri tykkelsen på lommeboken betydd mer i det norske helsevesenet. Høyre ønsker å ta vare på den verdien at alle har rett til det samme helsetilbudet, uavhengig av økonomi. Det er en viktig del av den nordiske modellen. Da er vi nødt til å ta i bruk nye idéer og bedre løsninger. For hvorfor skal ikke

alle som er vurdert til å ha rett til nødvendig helsehjelp, ha den samme muligheten som dem som har helseforsikringer, til å velge også de private tilbudene? Medlemskap i folketrygden bør være nok – det offentlige bør betale. Vi må ta i bruk den ledige kapasiteten hos de private for å få ned helsekøene og redusere ventetiden. Da forsvinner behovet for helseforsikringer, og folk kan velge – uavhengig av tykkelsen på lommeboken.

Høyre mener selvsagt ikke at pasientene skal få definere sine egne behov for behandling, og at private dermed skal skape et behov gjennom å få pasienten til å føle seg syk. Fastlegen er, og skal være, den første portvakten til spesialisthelsetjenesten. Henvisningen må komme derfra. Vurderingen av henvisningen må skje innenfor de samme rammene som i dag, både når det gjelder prioriteringsforskriften, og hvem som kan vurdere. Men når pasienten er vurdert til å ha behov for nødvendig helsehjelp – gruppe 1 og 2 – må pasienten fritt kunne velge behandling på alle godkjente behandlingsinstitusjoner. Institusjonen må gjøre det innenfor den prisen som er fastsatt av det offentlige.

Hverken den enkelte eller samfunnet har noe å spare på at pasienter venter med å få innfridd en rett det offentlige har gitt dem. Den enkelte mister livskvalitet, samfunnet går glipp av den enkeltes arbeidsinnsats. En har kanskje behov for hjemmehjelp, og helsen svekkes på andre områder – sånn at en blir enda mer hjelpetrengende.

For noen måneder siden ringte en fortvilet bestemor meg. Hennes barnebarn på femten år hadde sannsynligvis Asperger – det trodde fastlegen, det trodde foreldrene. For å komme i gang med trening og få de redskapene han hadde behov for – for å håndtere denne diagnosen – måtte han få stilt diagnosen hos en spesialist. Ventetiden i Helse Sør-Øst var et og et halvt år. Når du er femten år og står på terskelen til voksenlivet, er ikke dette en ventetid – det er faktisk selve livet. I Stavanger kunne de få samme tilbudet i løpet av 14 dager – privat. Det kostet 20 000 kr. Det mangfoldet som fritt behandlingsvalg vil føre til, har kraft til å forandre denne guttens liv. Men jeg er også overbevist om at dette mangfoldet vil ha kraft til å forandre det offentlige helsevesenet. Hadde det vært fritt behandlingsvalg, er jeg helt overbevist om at Helse Sør-Øst ikke hadde hatt halvannet års ventetid for å stille denne typen diagnoser.

I hvor mange år lovet ikke de offentlige sykehusene at de skulle få ned køene til behandling av pasienter med hjerteflimmer? Gang på gang var helseministeren i Stortinget og gjentok lovnadene. Men ikke før regjeringen, etter press fra opposisjonen, åpnet opp for at Feiringklinikken kunne etablere et tilbud til disse pasientene, ble det fart på sakene.

Det offentlige helsevesenet vil uansett behandle de aller fleste pasientene, de vil ha de mest spennende fagmiljøene og den mest avanserte behandlingen. 80 pst. av pasientene er akutte – de kommer til de offentlige sykehusene. Men fritt behandlingsvalg vil være viktig for å få en rask diagnostisering og for å slippe å vente lenge på enkle inngrep, og vil føre til at de offentlige sykehusene også organiserer sin virksomhet smartere.

Men fritt behandlingsvalg vil være aller viktigst for de svakeste pasientene – de kronisk syke, de rusavhengige og

de psykisk syke. Det er ikke fritt valg innenfor rehabilitering i dag. Kronikerne må ta til takke med det tilbudet som deres helseforetak tilbyr. Dermed avskjæres pasienter fra å velge rehabiliteringsinstitusjoner som er spesialiserte på akkurat deres lidelse, sånn som MS-pasientene i Helse Nord som ikke får bruke MS-Senteret i Hakadal. Rusavhengige er motivert for behandling, og de har ofte en sterk mening om hvilken behandling de tror på. Mange går faktisk i dag til det skritt å si fra seg sine pasientrettigheter for å vente lenger på en plass på akkurat den institusjonen de tror på, eller de får venner og familie til å betale. I mange bygder samles det inn penger privat for å gi rusavhengige et behandlingstilbud på akkurat den institusjonen som de er motivert for å få behandling på. Med fritt behandlingsvalg hadde de kunnet få behandling der de ønsket, og det offentlige hadde tatt regningen. Jeg er overbevist om at Phoenix Haga hadde kunnet leve godt videre – selv uten avtale med Helse Sør-Øst – innenfor dette systemet. For behovet er der jo – med nærmere 3 000 som står i kø for behandling.

Høyre mener at det viktigste er et godt og velfungerende offentlig helsevesen. Vi ønsker ikke å privatisere sykehusene. Men vi tror på å styrke pasientens rettigheter og på å bruke de private til å løse fellesskapets oppgaver. Fritt behandlingsvalg vil sikre det jeg mener er en viktig verdi i den nordiske modellen: lik tilgang til helse – uavhengig av tykkelsen på lommeboken. Skal vi ta vare på den verdien, må vi være åpne for nye idéer og bedre løsninger.

Statsråd Jonas Gahr Støre [15:39:49]: Jeg vil takke interpellanten for å ta opp denne debatten. Ingen områder i helsepolitikken, tror jeg, viser større forskjell mellom regjeringen og Høyre og Fremskrittspartiet, noe deler av spørsmålet og argumentasjonen viser. Jeg vil være krystallklar innledningsvis – og jeg tror mange er enige om dette, men det er tolkningen som avgjør: Det er demokratiske organer som fortsatt skal styre sykehussektoren i Norge.

De siste par årene har vi sett at antall pasienter som behandles ved våre sykehus, har gått kraftig opp, samtidig som ventetiden har gått ned. Sykehusene gjennomfører om lag 1,7 millioner flere utredninger og behandlinger i 2012 enn i 2005. Det interessante for meg, som pasient, er hvor lenge jeg må vente på behandling.

Når antallet som venter på behandling går opp, er dette i hovedsak fordi vi er i stand til å hjelpe stadig flere, og flere blir henvist til sykehus. Da blir det en større gruppe som venter på hjelp – som befinner seg på veien mellom fastlegen og behandling.

Dette er en god nyhet – at vi kan hjelpe flere, og at flere får hjelp. Det er lengden på ventetiden vi jobber med å få ned – og den går stadig nedover.

Jeg vil imøtegå påstanden om at det offentlige i liten grad benytter private tilbud. Det er ikke riktig. Vi kjøper spesialisthelsetjenester for 11 mrd. kr av private, ideelle eller frivillige virksomheter. I spørsmålet til interpellanten etterlyses det samarbeid mellom privat og offentlig sektor. Det foregår i høy grad. Private avtalespesialister utfører over 2 millioner somatiske konsultasjoner. Om lag 95 pst. av fastlegene er privatpraktiserende. Det avgjørende er

at det offentlige har ansvaret for prioriteringene, og at det offentlige kan styre fellesskapets ressurser, for de vil alltid være begrensede.

Så vil jeg kort kommentere omfanget av private helseforsikringer som trekkes frem i spørsmålet. Cirka 7 pst. av den norske befolkningen har private helseforsikringer. 90 pst. av disse er betalt av arbeidsgiver. Antall nordmenn som på eget grunnlag tegner slike forsikringer, har faktisk gått ned.

Tall fra Finansnæringsens Hovedorganisasjon viser at erstatningsutbetalingene dekker 0,14 pst. av de totale kostnadene til helsetjenester i Norge. Høyre har tidligere gitt skattelettelse for private helseforsikringer. Det må jo bety at partiet ønsker denne utviklingen velkommen. Denne regjeringen opphevet skattelettelsen for private helseforsikringer.

Jeg mener at folketrygden er nordmenns beste helseforsikring. Gjennom folketrygden har alle i Norge en likeverdig tilgang til helsetjenester av god kvalitet, uavhengig av sosial bakgrunn og bosted. Det er helt grunnleggende, og her firer vi ikke!

De økonomiske forskjellene i Norge er små i internasjonal sammenheng, likevel er det klare sosiale ulikheter i helse. Levealderen i Oslo varierer med ti år mellom bydelene i vest og bydelene i øst. Denne regjeringen ønsker ikke å bidra til en ytterligere eskalering av disse forskjellene.

Sykehussektoren i vårt land er nå langt på vei i økonomisk balanse. Det er nesten historisk og gjør at vi kan styre på andre krav, som er nettopp kvalitet, redusert feilbehandling, riktig prioritering og enda kortere ventetider. Det er dette vi må jobbe for. Jeg vil i løpet av kort tid legge fram to stortingsmeldinger som har fokus på dette: kvalitet og pasientsikkerhet i den ene og IKT i helsetjenesten i den andre.

Det denne debatten dreier seg om, er hvordan vi kan ha høye ambisjoner og sikre et godt og trygt sykehus tilbud til alle i Norge. I et lite land som vårt må vi styre ressursene slik at det helhetlige helsetilbudet blir best mulig. Vi må ha beredskap, utdanning, forskning, spisskompetanse og, ikke minst, evne til å håndtere alvorlige, komplekse tilstander.

Vi har et utstrakt samarbeid med private, ideelle og frivillige, men til forskjell fra Høyre og Fremskrittspartiet mener vi at fellesskapet må kunne styre ressursbruken – enten det er Trondheim kommune, som utvikler sitt fastlegetilbud, eller Helse Nord, som planlegger nye sykehus.

Jeg ser ingen uvilje i regionene mot å bruke private når det er hensiktsmessig. Regionene gjør kortsiktige kjøp for å håndtere flaskehalser og langsiktige kjøp som en integrert del av tjenesten. Private tilbydere er sentrale innen laboratorie- og røntgentjenester, psykisk helsevern, rusbehandling og rehabilitering. Antall utredninger og behandlinger som staten kjøper hos ideelle virksomheter innen somatikk, har økt med 35 pst. fra 2005 til 2011. Kjøp hos private, kommersielle leverandører har økt med 30 pst. Det er bra, fordi kjøpene er gjort for å dekke et behandlingsbehov. Men jeg vil understreke at kjøp hos private ikke er et mål i seg selv. Det ligger en offentlig prioritering bak.

Forskjellen mellom Høyre og Fremskrittspartiet på den ene siden og regjeringen på den andre er om de private skal styre og underlegges de samme prioriteringene som de offentlige sykehusene. Høyres forslag, slik jeg leser det, bryter med grunnverdiene i den norske helsetjenestemodellen. Mens de offentlige sykehusene må prioritere hardt hver eneste dag, vil forslaget til Høyre bety nærmest et frislipp av kommersielle aktører som skal kunne sende regningen til det offentlige.

Vi snakker om en offentlig finansiert oppstart av en lang rekke private tilbud. Men det er ikke sånn at slike tilbud bare dukker opp med sine kapasiteter. Pengene og fagfolkene må komme fra et sted, i første omgang fra det offentlige budsjettet – fellesskapets penger. Jeg mener at dette er penger vi heller bør satse for å styrke og videreutvikle det offentlige sykehus tilbudet, ikke flytte pengene ut i et kommersielt marked.

Erfaringen viser at private, kommersielle sykehus gjennomfører enklere og lønnsomme behandlinger. Over tid vil resultatet være at det offentlige sitter igjen med de omfattende og kompliserte operasjonene og de sammensatte lidelsene – kronikerne.

De offentlige sykehusene tappes med et slikt system for ressurser, uten å kunne påvirke tilbudet som ytes. Omsatt i praksis vil forslaget føre til at allerede sårbare små fagmiljøer vil bli oppstykket og svekket. Hva da med akuttberedskapen og opplæringen av nye spesialister?

Vi vil se et voksende helsebyråkrati som skal godkjenne, kontrollere og betale ut offentlige penger etter stykkepris.

Ansvaret for å prioritere flyttes vekk fra demokratiske organer og fagmiljøer og over til såkalt ledig kapasitet i markedet. Forslaget vil også gjøre det langt vanskeligere å styre ressursene etter politiske prioriteringer fra denne sal.

Hvordan skal en slik ordning finansieres? Skal den finansieres innenfor en fastsatt ramme i ordinære budsjetter for spesialisthelsetjenesten, og således konkurrere om penger til prioriterte pasientgrupper innen psykiatri eller kreftbehandling? Eller skal ordningen finansieres særskilt på toppen av alminnelige budsjetter, slik som f.eks. Medicare i USA?

Jeg oppfatter at representantens forslag vil innebære fri bruk av private tjenester, uten at de sykeste får behandling først, og med påfølgende mangel på kontroll på økonomien. Utredning og behandling av ukompliserte lidelser vil ta en større del av ressursene på bekostning av pasienter med kompliserte problemstillinger.

Er ikke representanten Høie bekymret for en slik utvikling?

Alle regjeringer i Norge har, så langt, forholdt seg til at vi må ha fordelingskriterier for å sikre at ressursene blir riktig prioritert – innenfor budsjetttrammene som Stortinget har vedtatt. Det er vanskelig å se hvordan dette skal skje med Høyres forslag.

Jeg mener at forslaget vil øke risikoen for at pasienter utsettes for undersøkelser og behandlinger de egentlig ikke har behov for. En slutt på rasjonering, slik representanten sier, kan gjøre at noen fristes til å gjøre for mye. I en fullstendig urasjonert ordning må staten betale etter regning.

For at staten skal ha kontroll med pengene, må det etableres ordninger etter modell av forsikringsbaserte systemer i andre land. Kostnadsvurderinger og oppgjørsordninger øker behandlingskostnadene.

Tall fra OECD viser at land med skattebaserte helse-systemer bruker en lavere andel til administrasjon enn land med forsikringsbaserte ordninger.

En offentlig finansiert tjeneste skal være bærebjelken i helsetjenesten. De er betalt av oss alle, i en solidarisk ordning. Ressursene samfunnet stiller til rådighet, må til enhver tid styres etter pasientens behov. Vi må sikre at alle får ta del i den medisinsk-teknologiske utviklingen. Nye tilbud skaper ny etterspørsel, og vi må prioritere bruken av penger og personell. Vi må forbedre det faglige samarbeidet mellom offentlige og private virksomheter. Det bør kjøpes hele behandlingsforløp, og vi må unngå at pasienten må gjennom samme undersøkelse flere ganger.

Som helseminister har jeg besøkt en rekke sykehus – på linje med presidenten, for øvrig. Jeg har sett hvor hardt de må prioritere hver eneste dag. Jeg mener det sender et underlig signal hvis de må prioritere enda hardere for at private aktører skal kunne sende regning på lavere prioriterte utredninger og behandlinger – og det bare på grunnlag av et behov for helsehjelp.

For å oppsummere mener jeg dette forslaget vil føre til oppstykke fagmiljøer, sentralisering og byråkratisering. Det vil svekke fellesskapsløsningene og demokratiske organers og fagmiljøers innflytelse på helsetjenesten. Det betyr dårligere kvalitet, mindre igjen for skattepengene, mer penger til kommersielle tilbydere og unødvendig helsebyråkrati. Og med et utvidet privat marked med bedre betalte fagmiljøer på plass, da kommer det nye tilbud, da kommer det et nytt press, der det er lommeboka som avgjør.

Vi trenger sterke sykehus eid av fellesskapet, som sikrer et godt og likeverdig helsetilbud i dette landet. Tilhengere av et nytt helsemarked – hvor pengene følger pasienter og diagnoser, som i et forsikringsselskap – sier ofte at de vil sette pasienten i sentrum. Men når pengene følger pasienten, settes pengene i større grad i sentrum. Markedet fungerer til mye, men ikke til å styre sykehusene.

Jeg er uenig i den analysen som sier at vi styrer mot et klassesdelt helsevesen. Tvert imot, Norge har klart å opprettholde et likeverd i tilbud av helsetjenester. Vi behandler rekordmange pasienter, og vi opprettholder den demokratiske evnen til å prioritere på et område der det trolig alltid vil være større etterspørsel enn det vil være tilbud. Og det som undrer meg mest med Høyres forslag, det er som om man argumenterer med at bare man slipper private til, vil etterspørselen en gang bli møtt av et komplett tilbud. Jeg tror dessverre ikke den tilstanden inntreffer på dette området, og derfor er det så viktig å verne om de demokratiske institusjonene.

Bent Høie (H) [15:50:27]: Det er tydelig at de klare skillelinjene mellom Høyre og Arbeiderpartiet på dette området står ved lag. Der Høyre taler den enkelte pasients sak – forsvarer den enkelte pasients rettigheter – forsvarer Arbeiderpartiet det til enhver tid gjeldende system. Det

gjorde de også i 1999, da Høyre fikk gjennomslag for fritt sykehusvalg, og da Arbeiderpartiet påpekte, med nøyaktig de samme argumentene som Støre bruker i dag:

«Flertallet vil spesielt påpeke at en generell og landsdekkende rett til fritt valg av sykehus vil kunne føre til et redusert lokalt helsetjenestetilbud.»

Eller som Arbeiderpartiets talsperson Asmund Kristoffersen sa da Høyre kjempet for individuelle medisinske tidsfrister, som Arbeiderpartiet i dag forsvarer:

«Det vil over ganske kort tid utarme det helsevesenet som nettopp skal ivareta de pasientgruppene som ikke har så sterke rettigheter i dag.»

For hver gang Høyre har fått utvidet den enkelte pasients rettigheter i det norske helsevesen, har Arbeiderpartiet brukt nøyaktig det samme skremelsesbildet som de i dag bruker mot fritt sykehusvalg. De tok feil da, og de kommer til å ta feil denne gangen også. Den reduksjonen i ventetid som har vært siden ansvarsreformen i 2001, var fra 2001 til 2005, da Høyre satt i regjering. Så økte den igjen da det kom en rød-grønn regjering. Nå har den riktignok gått tilbake den siste tiden, og er tilbake på det nivået den var da denne regjeringen overtok.

Det er faktisk mulig å redusere ventetiden. Det er presidenten et godt eksempel på. På presidentens tid som helseminister ble helsekøene redusert med 70 000 pasienter. Men ingen tror at det ikke i den tiden også kom nye tilbud, så helseministerens tese om at årsaken til at så mange står i kø, er at det er kommet nye tilbud, er en tese som må forkastes hvis ikke helseministeren kan bevise at det er tilfellet. Det er i alle fall andre helseministre som har klart å få til det denne helseministeren og den forrige helseministeren fra Arbeiderpartiet ikke har fått til.

Jeg forstår også at helseministeren er nødt til å reise til fantasiens verden for å finne de beste argumentene mot vårt tilbud. Vi har aldri foreslått stykkprisfinansiering, og vi har ikke foreslått forsikringsbaserte løsninger. Tvert imot – jeg var i mitt innlegg veldig tydelig på at det offentlige skal prioritere mellom pasientene etter prioriteringsforskriften, på samme måte som i dag.

Det kan bare være én grunn til at helseministeren og Arbeiderpartiet mener at dette vil ha en dramatisk betydning for ressurs situasjonen for helsevesenet. Det må være at de mener at pasienter som det offentlige gir den rette behandlingen, skal måtte vente lenge på behandlingen fordi samfunnet vil spare penger på det. Det har jeg ingen tro på. I så fall gir denne regjeringen flere rett til behandling enn de har tenkt å innfri, og det er ganske alvorlig.

Presidenten: Da er taletiden ute. Selv om presidenten føler seg smigret av enkelte ting som ble sagt, må han holde taletiden.

Statsråd Jonas Gahr Støre [15:53:48]: Nå har kanskje representanten Høie lengre fartstid i politikken enn jeg, men så vidt jeg husker, var det Stoltenberg I-regjeringen som innførte fritt sykehusvalg, og som brakte det fram til vedtak i denne sal. Og det mener jeg har tjent landet godt.

Når det gjelder pasientrettigheter, har vi nå på høring et forslag som skal rydde opp og gi veldig klare rettighe-

ter til pasientene. Enten har pasientene en rettighet, eller så har de ikke en rettighet, og da har de heller ikke behov. Med Høyres forslag vil det bety at hvis man har fått fastlagt en rettighet, kan man gå rett ut i et fritt sykehusvalg på det nærmeste private stedet, få tjenesten og få utgifterne refundert av det offentlige. Vi har også foreslått at hvis det innen utgangen av fristen ser ut til at fristen ikke blir holdt, har Helfo et ansvar for å sikre at man får et tilbud, enten det er privat eller offentlig, innenfor rammen av fritt sykehusvalg. Så påstanden om at vi ikke legger vekt på pasientenes rettigheter, er ikke riktig. Det er det vi arbeider for hele tiden. Det er ikke systemet først, det er pasienten først. Men da må jo systemet virke slik at det kommer til pasientens interesse.

Det er også sånn at ventetidene går tilbake. Representanten Høie bruker konsekvent argumentet at det er 70 000 flere i kø siden 2005. Jeg sier ikke at det er et irrelevant argument, men det er et mangelfullt resonnement, for en er nødt til å se på hvor mange som blir behandlet, og hvor lenge de venter på behandlingen. Ser man på forholdet mellom dem som venter, og behandlingstiden, går den samlede behandlingstiden ned. Det er 1,7 millioner flere behandlinger i norsk helsevesen i dag enn i 2005. Det perspektivet må tas med.

Jeg har ikke behov for å kalle representanten Høies forslag for noe som tilhører fantasiens verden. Jeg beskriver et helsevesen som tilhører virkelighetens verden, og som leverer tjenester i verdensklasse.

Jeg mener også at i representantens spørsmål etterlyses det samarbeid mellom de private ideelle og det offentlige. Det er denne regjeringen veldig for. Jeg mener at med godt samarbeid får man vekk flaskehalser, man kan rydde opp, og man kan sikre langsiktige pasientforløp. Men det er grunn til på vegne av styring i denne sektoren å si følgende: Forslaget til representanten Høie etterlater, som jeg sa i mitt innlegg, det inntrykk at bare man bruker den såkalte ledige kapasiteten i privat kommersiell sektor, vil køene og ventetidene forsvinne. Det tror jeg er en illusjon i denne sektoren, med de behovene som ligger der. Og, som jeg sa: Dette er ikke en kapasitet som bare er der ubrukt, den kommer fra et sted.

I representantens egen region, Stavanger, møtte jeg plastikkirurgene på sykehuset. Det er to på sykehuset, det er flere ute i det private. Det viser hvor sårbart det offentlige helsevesenet er for private tilbud, som lokker viktig fagpersonell ut. Det er vi ikke tjent med.

Thomas Breen (A) [15:57:04]: Jeg har mange ganger de siste årene undret meg over hvorfor representanten Høie har et så sterkt behov for å krisemaksimere resultatene man faktisk har i helsevesenet. Langt de fleste riksmideoppslag på helsefeltet med representanten Høie de siste to årene har vært krass kritikk, enten i forbindelse med enkeltepisoder, omstillinger eller sågar hjemmebesøk hos dødssyk pasient, med tv på slep.

Man vil alltid finne enkeltepisoder som er svært alvorlige, dødssyke pasienter eller ansatte som er bekymret i forbindelse med omstilling. Men når fokuset bare blir det, blir bildet man tegner, veldig skjævt. Jeg mener formen og kri-

semaksimeringen Høyre nå bruker for å svartmale helsevesenet, er under enhver kritikk, men jeg skjønner nå hvorfor. Høyre må skape seg en politisk bunnplanke for å lansere sine egne radikale endringer, og Høyres nye helsepolitikk betyr definitivt store endringer hvis de blir gjennomført. Derfor gleder jeg meg også til valgkampen. Når man ser så tydelige forskjeller i politikken mellom oss og deler av opposisjonen, snakker vi om et tydelig retningsvalg man skal ta høsten 2013.

Høyre er stadig forarget på regjeringen for at flere bruker private helseforsikringer – grunnen er grannligelig folks misnøye. Men en undersøkelse som ble lagt fram på Spekter denne uken, slo fast at de aller fleste som har fått behandling i norsk helsevesen, er fornøyd.

At regjeringens politikk fører til et klassesdelt samfunn, er en annen Høyre-påstand. Vi setter pris på engasjementet fra Høyre om klassesdeling, men vi tror ikke på dem. Helseministeren sa i sitt innlegg at i Norge utgjør helse-tjenester betalt av forsikringer kun 0,14 pst. målt i kroner. Det kan neppe kalles klassesdeling. Folketrygden er, og skal være, den beste forsikringen folk i Norge trenger. Vi trenger ikke en helsetjeneste der innbyggerne kan supplere tilbudet med lommeboka si. Jeg er redd for at Høyre med sin retorikk bidrar til å skape et feilaktig inntrykk, at helsetjenesten ikke fungerer, til tross for at vi har en helsetjeneste som er trygg og leverer i verdenstoppen.

Høyre snakker om rasjonering av helsetjenester som om vi befinner oss på 1950-tallet. Jeg vil bare understreke at vi har en fri og gratis helsetjeneste til absolutt alle innbyggerne i dette landet, og de tjenestene er i stadig utvikling til beste for pasientene. Høyre vil gi fritt behandlingsvalg til alle, betalt av felleskassa, helt uten det de kaller rasjonering. Min konklusjon når det gjelder deres bruk av begrepet rasjonering må være at de skal ha et uprioritert helsevesen, hvor det offentlige ikke lenger foretar en avveining av hvilke pasienter som faktisk trenger hjelp først, og det i et system hvor det ikke eksisterer ubegrensede ressurser økonomisk, siden alle med en eller annen diagnose – farlig eller ufarlig – utløser en rett som staten bare må innfri. Dette er oppsiktsvekkende. Høyre ønsker altså, om de skulle komme i posisjon, med åpne øyne å gi fra seg muligheten til økonomisk kontroll over helsetjenestene. De ønsker å overdra prioriteringen til et privatkommer-sielt marked, der prinsippet er: Alle skal få som de ønsker. I tillegg gir Høyre med dette fra seg muligheten til å styrke fagutviklingen i den offentlige helsetjenesten. Konsekvensen vil være at ressurser – faglige og økonomiske – dras ut av det offentlige for å bygge opp de kommersielle. Det er pengene, ikke pasientene, som settes i høysetet. Slik skal vi ikke ha det. Vi skal styrke og videreutvikle fellesskaps sykehusstilbud ytterligere, ikke svekke det til fordel for privat og kommersielt marked.

Høyre har sagt at de vil legge ned de regionale helseforetakene. Sist mandag la Spekter fram resultater etter ti år med regional styring. Hovedkonklusjonen er at sykehuse-ne og regionene leverer svært gode resultater, både på behandling, økonomi og regional helhetlig planlegging, og at vi med dette har gått fra å være middels på overlevelse med alvorlig sykdom til å bli blant de beste i verden.

Høyre hevder retorisk at de har de nye og de beste løsningene, men mange av deres forslag er prøvd før i andre land – uten nevneverdig hell. Man kan si at det er gamle og dårlige løsninger man nå foreslår. Den eneste logiske forklaringen på forslagene fra Høyre og deres retorikk rundt disse spørsmålene er at de vil danne politisk grobunn for en storstilt privatisering av vår egen velfungerende helse-tjeneste. Sykehusene – med de ansatte – trenger ikke nye, store omorganiseringer nå. De skal fortsette å skape resultater for pasientene. Samfunnet trenger en helsetjeneste som er i stand til å prioritere de riktige pasientene til riktig tid. Det er det først og fremst en offentlig helsetjeneste som kan klare. Vi skal styrke og forbedre, ikke dele opp og svekke helsetjenesten. Jeg mener Høyre med dette forslaget er på ville veier, og jeg mener inderlig og sterkt at pasientene og nasjonen ikke trenger Høyres helsepolitikk.

Per Arne Olsen (FrP) [16:02:03]: Jeg skal begynne med å takke interpellanten for å ha tatt opp disse spørsmålene i sin interpellasjon og også gi uttrykk for at heller ikke jeg kjenner meg igjen i tolkningen til statsråden og enda mindre i tolkningen til representanten Breen, som akkurat var på talerstolen. Jeg skal ikke kalle det fantasi, men at deres tolkning av dette forslaget og vår politikk ikke stemmer overens med vår egen, tror jeg man må leve med.

Bakgrunnen for interpellasjonen – sett med Fremskrittspartiets øyne – har med det kraftige misforholdet mellom økte ventelister, lengre ventetider og et inntrykk av en motstand mot private løsninger å gjøre. Jeg vet at det offentlige bestiller private og ideelle tjenester for ca. 11 mrd. kr hvert år. Det er viktig at vi hver gang vi diskuterer dette, også slår fast at veldig, veldig mye er bra i norsk helsevesen, og at de som jobber i helsevesenet, gjør en kjempejobb hver eneste dag. Det ser ut som at ventelistene går noe ned, og det ser også ut som at ventetidene går ned på noen diagnoser. Det er riktig som statsråden sier, at vi behandler 1,7 millioner flere i norsk helsevesen, men vi er også flere mennesker, folk lever lenger, og det er flere diagnoser. Jeg tror det vi alle må gjøre, er å erkjenne at vi som er opptatt av å gjøre norsk helsevesen bedre, er ikke bare opptatt av å svartmale, men vi er nødt å se på det som ikke fungerer, for å gjøre noe av det bedre. Da må man se på kø og ventetider, og da kan dette med fritt behandlingsvalg være én løsning blant flere som kan bidra til dette.

Vi bør alle kunne være enige om at private løsninger i norsk helsevesen finansiert av det offentlige er et helt nødvendig supplement, og at uten dette hadde norsk helsevesen vært enda verre stilt. Jeg håper at vi i denne sal kan være enige om at det private supplementet også må bli benyttet om vi skal få helsekøer og ventetider ned.

Helsestatsråden skrev på sin Facebook-side i dag at han gledet seg til debatten. Der kommer han med noen typiske debatteknikker – som jeg også opplevde han gjorde her i dag – med påstander om at interpellanten, eller vi i opposisjonen, for den saks skyld, mener noe vi ikke mener, for deretter å argumentere mot det. For eksempel slår han fast at Arbeiderpartiet mener at det offentlige må ha ansvaret for å prioritere pengene til sykehus, og at det er det

beste for å sikre et likeverdig tilbud til pasienter i hele landet – som om opposisjonen skulle være uenig i dette. Det er og har alltid vært et ståsted for alle politiske partier i denne sal at det er et offentlig ansvar å finansiere et fullverdig helsetilbud i Norge, og at alle skal sikres et godt, likeverdig tilbud uansett hvor de bor, sosial status, osv.

Statsråden har også slått fast – på Facebook og fra talerstolen i dag – at i et lite land må vi ta godt vare på ressursene til de offentlige sykehusene og ikke svekke fagmiljøene. Vi må få til en bedre organisering av behandlingen for å kunne behandle flere bedre og sikrere. Vi er helt enige – jeg tror ingen i denne sal er uenig i det – og da bør man ikke fremstille det som at vi er uenig i det.

Det å utnytte supplementet – som de private og ideelle er – utarmer ikke helsevesenet, snarere tvert imot. Det bidrar til å få ned køer, det bidrar til å få ned ventetider og er også et faglig godt supplement. I noen tilfeller har de private og ideelle også faglig vært i forkant. Det er vel nok å nevne Feiringklinikken med sitt faglige miljø, som brakte ballongteknikken inn til Norge for behandling av tette blodårer, noe det offentlige i dag benytter i stor, stor grad.

Det er riktig at vi bruker det ideelle tilbudet i Norge og i en viss grad i utlandet – helseministeren har rett i det – men spørsmålet er om vi bruker det nok og godt nok. Ser vi f.eks. på ordningen med HELFO, som statsråden selv viste til, er de siste tallene jeg har, fra 2010, og da var det altså ca. 70 000 fristbrudd i norsk helsevesen. Det er altfor mange. Det er interessant å se hvor mange av dem som fikk hjelp via HELFO, og hvor mange av dem fikk hjelp i de private eller ideelle. Tallene viser faktisk at det var kun 1,4 pst. av disse som fikk hjelp i norsk helsevesen, og det var i Norge – ingen av dem i utlandet.

Per-Kristian Foss hadde her overtatt presidentplassen

Sonja Irene Sjøli (H) [16:07:17]: Til statsråd Gahr Støres opplysning: Jeg kan fortelle at det var Høyre og Fremskrittspartiet som i budsjettbehandlingen under Bondevik I i 1998 fremmet forslag om lovfestet rett til fritt sykehusvalg. Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet var svært skeptiske til den rettigheten, men de stemte motvillig for. Det var Stoltenberg-regjeringen som måtte gjennomføre det, men det var på bakgrunn av Stortingets vedtak – bare så det er på plass.

Jeg synes det er en real sak at Høyre og Arbeiderpartiet er uenig i sak, men da får vi diskutere hva vi er uenige om, og ikke at enkelte her oppkonstruerer et bilde av Høyres politikk som ikke er riktig. Det er faktisk uredelig.

I dag er det riktig, som representanten Høie sa, at regjeringen rasjonerer ut hjelp til pasienter som står på venteliste. Det offentlige kjøper bare et visst antall plasser av det private, og denne kvoten blir så delt ut til de heldige pasientene. I Dagens Medisin, f.eks., kan vi i dag lese om Feiringklinikken, at det er manglende kapasitet ved Oslo universitetssykehus, mens det er ledig kapasitet ved Feiringklinikken.

Høyre ønsker et system med fritt behandlingsvalg, som gir pasientene rett til å velge mellom å få behandling hos

offentlige eller private institusjoner når de er gitt retten til behandling. Det er ikke slik som Arbeiderpartiet sier, at prioriteringen av pasienter overlates fra demokratiet til markedet. Det er det samme filteret i vårt system som i dagens, at medisinsk henvisning og behov for behandling er på faglig grunnlag. Det må selvsagt være en grundig godkjenning av kvalitet og være underlagt forsvarlighetsgrad i de institusjonene som kommer med i en slik ordning. Det er altså ikke flere pasienter som trenger behandling, men de vil få behandling raskere. Å ha pasienter ventende i en lang behandlingsskø er ikke et godt prioriteringsmiddel. Det er dyrere for samfunnet, og det er ikke minst belastende for den enkelte.

Det er neppe riktig, slik representanten Breen var inne på, at dette vil tappe det offentlige for fagfolk. Det er av flere grunner, men ikke minst fordi mange av dem som jobber ved private sykehus i dag, allerede jobber ved offentlige sykehus. De kombinerer det – de jobber i sin avspaseringsperiode. Slik er det f.eks. ved Feiringklinikken i Eidsvoll, eller ved Tromsø Private Sykehus, som jeg besøkte i forrige uke. Mange dyktige leger hentes ofte fra utlandet, og leger går ikke bare etter lønn. De vil også ha faglige utfordringer, og det får de ved å jobbe på den måten.

Kapasiteten og kompetansen vil øke totalt på ventetiden og behandlingsskøene vil gå ned, og pasientene blir friske, og kommer seg tilbake til jobb, og det er, som jeg sa, bra for den enkelte og bra for samfunnet. Det handler jo først og fremst om pasientene. Vi vil gi dem valgfrihet, vi vil gi dem rettigheter, og vi vil la alle pasienter – uavhengig av økonomi – få rask tilgang til operasjon, både hos private, hos ideelle og selvfølgelig i det offentlige.

Vi mener at en slik ordning også må gjelde innen rus og psykiatri. Dette er jo et problem ikke minst innen rusbehandling. Mange ideelle og private, gode tilbud blir redusert eller lagt ned, til tross for at det er mange pasienter som ønsker seg plass hos dem, og de har også ledig kapasitet.

Å utnytte privat kapasitet og kompetanse og å samarbeide med private for behandling betalt av det offentlige, slik Høyre vil, er å ta i bruk alle gode krefter for å få ned ventetiden og redusere behandlingsskøene til det beste for pasientene. Det er dette Høyres forslag handler om. Vi vil ta i bruk nye ideer og bedre løsninger.

Audun Lysbakken (SV) [16:12:03]: Jeg har lyst til å takke interpellanten for at han tar opp en viktig debatt, men også for at han lar oss få en mulighet til å begynne det som jeg tror blir en av valgkampens viktigste diskusjoner.

La meg først si at bekymringen i interpellasjonen for veksten i private helseforsikringer, knyttet til at nærhet til et privat og kommersielt tilbud kan gi fortere og enklere tilgang for enkelte, er en bekymring som vi i SV deler. Men det er med stor undring vi ser at Høyres løsning på et sånt problem er mer av problemet, og det er med forundring jeg ser at Høyre i dag bekymrer seg for noe som de for få år siden ønsket seg, nemlig mer private helseforsikringer. Det synes jeg er vanskelig å få til å gå opp.

Jeg tror at forslaget om såkalt fritt behandlingsvalg vil bli en av de store diskusjonene i den valgkampen vi går

inn i, for ved siden av Høyres forslag om skoleprivatisering er dette i praksis et forslag om omfattende privatisering av det norske helsevesenet, og det vil være en av de mest dramatiske samfunnsendringene høyresiden ønsker å gjennomføre hvis det skulle bli et regjeringsskifte.

Jeg mener det er på sin plass å stille interpellanten en del spørsmål som kan klargjøre den videre debatten rundt alternativene i helsepolitikken. For det første: Hvem styrer egentlig pengene i Høyres modell med fritt behandlingsvalg? Det er ikke mulig både å si at det skal være en automatisk rett til å få en gitt behandling ved et hvilket som helst privat tilbud, og si at det offentlige skal styre prioriteringene etter andre kriterier.

For det andre: Hvem vil egentlig få hjelp – når vi vet det er slik at noen pasienter er lønnsomme, og andre ikke er det, at det er noen typer diagnoser som det er mer sannsynlig at private og kommersielle aktører vil ta, og andre som ikke er det, når vi vet det er slik i norsk helsevesen at de som kjenner sine rettigheter, får mer hjelp enn de som ikke gjør det? Jo mer vi legger opp til et system å la det Høyre ønsker seg, jo sterkere vil denne tendensen bli, og jo mer vil dermed klasseskillet i helsevesenet øke.

For det tredje: Hva blir igjen i det offentlige? Jeg hørte siste taler si at flere leger skal jobbe dobbelt, men det er jo en kjensgjerning at selv om du etablerer flere kommersielle tilbud, blir det ikke flere leger og sykepleiere i Norge, akkurat som helseministeren sa. Det betyr at en omfattende utbygging av et kommersielt tilbud må gå på bekostning av kapasiteten i det offentlige.

For det fjerde: Hvordan unngår vi at lommeboken betyr mer? Hvis målet er at lommeboken skal bety mindre, er det systemet Høyre foreslår, et ulogisk system. For når vi først etablerer stadig mer omfattende kommersielle tilbud, vil det selvfølgelig også medføre et større omfang av tilbud rettet mot dem som har lommebok til å betale for det – og dermed også en større klassesdeling i helsevesenet.

Og for det femte: Hvordan skal vi unngå at det systemet som Høyre nå ønsker seg, fører til mer byråkrati? Vi vet at med denne typen løsninger kreves det også et omfattende system for bestilling og rapportering – og dermed en ny omdreining på det vi ikke ønsker oss mer av, nemlig at vårt helsepersonell bruker for mye tid på papirer og dermed for lite på pasienter.

Jeg opplever at dette er et ideologistyrt forslag fra Høyre, der det er et mål i seg selv med flere kommersielle aktører og en overføring av viktig innflytelse og makt over prioriteringene til markedet. Det blir ikke flere leger og sykepleiere, det blir ikke flere helsekroner, og vi kan få en annen fordeling av ressursene.

Det viser at når det i de debattene vi stadig har her i Stortinget, gjentas fra høyresiden at valget handler om gjennomføringsevne, er det feil. Valget handler om et valg, ikke minst innenfor helsesektoren. Det handler om hva slags velferdsmodell vi skal ha i årene framover, og denne debatten viser at SV og Høyre vil i helt ulike retninger.

Borghild Tenden (V) [16:17:09]: Jeg vil takke representanten Bent Høie for å ta opp dette temaet.

Bakgrunnen for at jeg tar ordet i denne debatten, er at jeg senest for et par dager siden ble kontaktet av en mor som hadde en datter med store ryggsmarter. Datteren hadde problemer med å gå og må ta smertestillende for å klare skolehverdagen. Moren fortalte at datteren ble henvist til MR-undersøkelse, men ventelistene til de offentlige sykehusene var lange: Ahus 14 uker, Ullevål universitetssykehus 25 uker, Diakonhjemmet 10 uker, Lovisenberg 10 uker osv. Det var derfor nødvendig å oppsøke private som kunne tilby MR, men den tidligste timen der var i januar 2013.

Beskjeden fra mange av de private tilbyderne var den samme:

«For 2012 er den offentlige avtalen brukt opp på MR, CT og ultralydundersøkelser. Disse undersøkelsene utføres allikevel fortsatt, men kun ved at pasienten betaler for undersøkelsen selv.»

Moren kunne altså få time til sin datter dagen etter, men bare ved selv å betale denne behandlingen. MR av rygg koster over 4 000 kr, ifølge moren – jeg har ikke sjekket det. Dette er penger vi ikke kan forvente at alle kan bruke for å få nødvendig helseoppfølging. Dette er ett eksempel på at helsetjenester privatiseres, og at helsetilbudet klassesdeles. Mor står da med valget om å kjøpe tjenesten til datteren sin eller å la datteren gå med smerter i flere uker. I en slik situasjon, og kanskje spesielt når det gjelder barn, vil de fleste velge å betale selv – men bare dersom de har råd.

Jeg må innrømme at jeg ble litt overrasket over denne historien. Det offentliges rasjonering av timekjøp hos private fører til at mange kjøper nødvendige helsetjenester med egne midler. Det skaper en utvikling mot en klassesdeling av helsevesenet, som også interpellanten skriver i sin interpellasjon, en klassesdeling hvor de med mest midler kan få time på dagen, mens de uten slike muligheter må vente. For å sette det på spissen, så opphører det offentlige helsetilbudet i oktober–november, med mindre private helseinstitusjoner har rasjonert de offentlig tildelte timene jevnt utover året.

Avslutningsvis: Jeg er av den oppfatning at vi har et godt helsevesen i dette landet. Likevel må det være lov å ta opp ting som ikke fungerer, og som definitivt kan bli bedre.

Tove Karoline Knutsen (A) [16:20:24]: Dagens interpellasjon avleder følgende hovedspørsmål: Er det klassesforskjeller i Norge når det gjelder tilgang til helsetjenester? Mitt svar er: Nei, det er det ikke. Derimot er det helseulikhet i befolkninga knyttet til samfunnsforhold som i det vesentlige ligger utenfor helsevesenet; nemlig utdanning, arbeidstilknytning, etnisitet og geografi, for å nevne noen momenter. Men dét snakker Høyre sjelden om, naturlig nok, fordi de ikke har noen god politikk for å ta tak i slike forhold.

Så til et par påstander: Ifølge interpellanten er det to forhold som indikerer det han kaller klassesforskjeller i helsevesenet. Det ene er at stadig flere kjøper private helseforsikringer, og det andre er at stadig flere enkeltpersoner kjøper egenbetalte helsetjenester.

Når det gjelder Høyres syn på private helseforsikringer, er det i ferd med å utvikle seg til den rene farsen, med in-

terpellanten i en bærende rolle. For kort tid siden proklamerte nemlig representanten Bent Høie at det ikke skulle være nødvendig med private helseforsikringer i Norge.

Det han ikke sa, er at den borgerlige regjeringa, med en finansminister fra Høyre i spissen, i 2003 innførte skattefritak for bedriftskjøp av private helseforsikringer – altså en rein oppmuntring til en atferd som ifølge interpellanten ikke skulle være nødvendig. Til alt overmål var innretninga på denne skatteordninga slik at den har vist seg først og fremst å komme sjefer og andre høytlønte til gode; relativt unge, friske folk og selvfølgelig flest menn – ikke akkurat en strålende politikk for å motvirke klassesforskjeller.

Heldigvis fjernet den rød-grønne regjeringa denne tvers igjennom usosiale skattefritaksordninga i 2006. Og sjøl om det også i vårt land tegnes flere helseforsikringer, ligger vi et godt stykke unna våre nordiske naboer, og det er relativt få individuelt tegnede forsikringer i Norge. Det meste er i regi av bedrifter, og det er altså ingen signifikant forskjell i sykmeldingsgrad mellom bedrifter som har, og som ikke har, forsikringer.

Interpellanten påstår videre at det har vært en markant vekst når det gjelder kjøp av helsetjenester betalt av egen lomme. Det er en påstand som mangler grunnlag i forskningsbasert kunnskap. Vi har faktisk lite data på dette. Men SINTEF har gjort en undersøkelse som tyder på at mye av det økte private kjøpet vi kan se, dreier seg om en type helsetjenester som ikke er en del av sørge for-ansvaret i det offentlige helsevesenet. Det kan dreie seg om ulike behandlingsmetoder som ikke betales av det offentlige, som f.eks. kosmetiske operasjoner og tjenester, og en del andre tilbud som vi etter hvert har fått en del av i Norge. Økt bruk av egne penger til helse, mener forskerne, har ikke minst å gjøre med at vi som bor her i landet, etter hvert har fått god råd – vi bruker mer på eget velbefinnende, også helse.

En tredje påstand fra dagens interpellant er at den rød-grønne regjeringa «rasjonerer» bruk av private aktører innenfor helsevesenet. Du slette tid! Det er jo Høyre som står for rasjoneringa av de offentlige helsetjenestene. Høyre vil ta ressurser fra offentlig helsesektor og overføre til private. De regionale helseforetakene kjøper i dag helsetjenester fra både kommersielle og private ideelle. Disse aktørene leverer viktige tjenester som utgjør et svært godt supplement. Men det er det offentlige helsevesenet som må være hovedleverandør av helsetjenester til det norske folk.

Høyre tar nå til orde for ekstremvarianten av privatisering. Fritt etableringsvalg av sykehustjenester med rett til å sende regninga til felleskassa betyr rett og slett at det offentlige ikke kan legge inn noen form for bestillinger til de private aktørene som vil etablere seg. Med andre ord: Store internasjonale helsekonsern med adresse skatteparadis kan slå seg ned der de sjøl vil, behandle de pasientene de sjøl velger, uten avtale med det offentlige på forhånd, mens regninga går til fellesskapet. Da har vi en situasjon der forbindelsen mellom bruk av offentlige helseressurser og politisk vedtatte fordelinger mellom pasienter og regioner er brutt. Det er et helsevesen jeg ikke ønsker meg.

Til alt overmål viser all erfaring at dette systemet ikke fungerer i de land som har prøvd. I Danmark, hvor de bor-

gerlige satte dette i system, er man nå svært bekymret for at den utstrakte bruken av private sykehus har økt helsekostnadene drastisk. Behandlingskøene øker også i Danmark, og det går nå en debatt om at man ser en tapping av ressurser fra offentlige sykehus, og bruken av private helseforsikringer er rekordhøy.

Interpellantens bekymring for det klassesdelte helsevesen er dobbeltmoral av verste merke. Høyres beger for krokodilletårer var før denne interpellasjonen allerede fullt – nå skvalper det over i alle retninger, og det er ikke noe hyggelig syn.

Are Helseth (A) [16:25:37]: Jeg vil også takke interpellanten for en debatt om helsetjenester, likeverd og rettferdighet. Mange andre debatter i denne sal dreier seg om praktisk løsning på hverdagens utfordringer – viktig nok, men jeg møter veldig mange velgere som vil at vi skal tegne en horisont og så vise at vi trekker denne horisonten mot oss. Gode visjoner kan skape gode liv når vi har kraft og strekker oss. Gode mål har rot i sterke, bærende ideer, og vår suksess er avhengig av at vi kan nå alle mål som hører sammen. Politisk debatt om likeverd og rettferdighet i helse er mye en debatt om å nå flere mål samtidig, til forskjell fra å nå bare ett godt mål og samtidig volde skade på et annet.

Arbeiderpartiet har tydelige visjoner for helsetjenesten. De bærende ideer er høy kvalitet og likeverd for alle. Vi er ikke ved enden av den horisonten i dag, men vi er trygge på retningen, og vi vet det går fremover. Hvordan får vi det til? Svaret er først å tenke prinsipielt og så være praktisk i gjennomføringen. Derfor er vi ikke dogmatiske i synet på offentlige og private helsetjenester, men vi legger til grunn at fellesskapet må styre. Det er bare fellesskapet som kan styre helhet i et demokrati, men i gjennomføringen vil vi ha de beste praktiske løsninger med det krav at løsningene hver for seg ikke øver vold mot tilhørende bærende ideer.

Høyresidens ønskedebatt er Arbeiderpartiet og allergi mot private løsninger. Den debatten møtes av fakta. Fastlegetjenesten er for praktiske formål privatisert, avtalespesialister står for en stor del av poliklinikkjenestene, billediagnostikken leveres for en stor del av private. Private ideelle sykehus har store oppgaver som del av en organisert spesialisthelsetjeneste. Vi bruker, som det er sagt tidligere, 11 mrd. kr her. Dette er ikke et mål i seg selv, like lite som det er et mål i seg selv å la være.

Jeg mener Fremskrittspartiet over tid har hatt helt stabile synspunkter på verdivalg og organisering av helsetjenesten som jeg er klart uenig i. I mange valgkamper har tidligere partiformann, Carl I. Hagen, formulert at helsetjenester skal være som service på bilen, hvor *du* velger verksted, samtidig som regningen skal sendes til staten. Det er mulig Høyre lenge har vært enig i dette, i så fall uten å gjennomføre i den tid Bondevik var statsminister, og budsjett kunne forlikes med Fremskrittspartiet. Men mer sannsynlig har Høyre inntatt dette ståstedet nå.

Politikken kan velge å avgi sin styring. Et frislipp av private helsetjenester, brått eller gradvis, flytter makt fra Stortinget og over til økonomiske krefter, som innebærer sentralisering, mindre forebygging, mer spesialisert repa-

rering, mer byråkrati og mer marked. Det følges ikke av bedre kvalitet.

Interpellanten trekker fram at det er ledig kapasitet i det private helsemarkedet. Her er svaret både ja og nei. Ja, lokaler kan brukes en større del av døgnet, ja, det kan bygges nye lokaler, og ja, det finnes sikkert mye privat kapital som vil satse dersom politikken avgir sin styring. I Sverige betrakter investorer helse og omsorg som et område med usedvanlig god fortjenestemargin. Men svaret er entydig nei når vi kommer til den viktigste innsatsfaktoren, utdanning og kompetent helsepersonell. Det blir ikke mer helsepersonell av å privatisere, men sannsynligvis vil flere flytte fra Distrikts-Norge og til klinikker i byene. Det blir mindre prioritering av å privatisere, fordi profitt er raskere ved operasjon av moderate åreknuter enn ved å hjelpe pasienter som trenger krevende rehabilitering.

Avslutningsvis: Interpellanten sa i sitt innlegg at Arbeiderpartiet rasjonerer på helsetjenester. Rasjonering er for mange et negativt ladet uttrykk. Jeg mener i denne sammenheng at mye dekkes av ordet prioritering, og jeg tror interpellantens partikollega Inge Lønning er glad for at han ledet prioriteringsutvalgene og ikke rasjoneringsutvalgene.

Kjersti Toppe (Sp) [16:30:52]: Takk til interpellanten for å fremma ein interessant politisk debatt. Eg registrerer at Høyre er bekymra for utviklinga av eit klassesdelt helsetilbod og helsekøar.

Eg har først lyst til å seia at eg synest det er eit lite paradoks at Høyre er så opptatt av helsekøar og så lite opptatt av å førebygga helsekøar. I sitt alternative budsjett har dei òg kutta ut ordninga med frukt og grønt til alle skuleelevar. Tysdag denne veka gav dei i ein debatt beskjed i Stortinget om at dei ikkje vil arbeida for ein times fysisk aktivitet kvar dag i skulen. Dei har foreslått å endra alkohollova, slik at alle kommunar skal kunna skjenka alkohol døgnet rundt. For å seia det slik: Det er jo dette som er den største trusselen med omsyn til eit klassesdelt helsevesen, for fritt behandlingsval vil ikkje retta opp i skadane ved å ha ein fråverande helsepolitikk.

Det offentlege helsevesenet skal vera berebjelken i helsetenesta. Det er berre ei berekraftig og kraftfull offentlig helseteneste som vil kunna skapa eit likeverdig tilbod for alle.

Private tilbydarar skal vera eit supplement, og det skal vera styrt av det offentlege. Det blir brukt i stort omfang i dag, og det er bra. Vi har høyrte fleire eksempel på det i tidlegare innlegg.

Å innføra fritt behandlingsval vil vera eit brot på ein lang og god tradisjon i Noreg for å ha eit behovsstyrt helsevesen og vera ein garantist for ei meir rettferdig prioritering av helsetilbod. Å innføra fritt behandlingsval vil bety innføring av eit meir marknadsstyrt helsevesen, noko som er heilt malplassert i eit 100 pst. offentlig finansiert helsevesen, men som passar i eit forsikringsbasert helsevesen, noko som vi heldigvis ikkje har i Noreg.

Fritt behandlingsval vil ikkje bety at det er dei svakestepasientane som blir prioriterte, som representanten Høie sa i sitt innlegg. Det vil kunna føra til det motsette. Riks-

revisjonens rapport om fritt sjukehusval påpeikte nettopp disse svakheitene ved slike ordningar. Det er dei mest ressurssterke, dei med høgast inntekt og utdanning som brukar ordninga mest. Fritt behandlingsval vil altså kunna føra til eit meir klassesdelt helsevesen, og ikkje det motsette.

Det er òg eit paradoks at Høgre i veldig mange saker og debattar berre er oppteken av dei 30 pst. av døgnopphalda som gjeld planlagde innleggingar, og ikkje av dei 70 pst. av døgnopphalda som gjeld øyeblikkeleg hjelp.

Eg meiner at det er ein fare for pasientsikkerheita og kvaliteten på øyeblikkeleg hjelp-tilbodet dersom fritt behandlingsval, som Høgre foreslår, skal få tappa det offentlege sjukehusvesenet for kvalifisert personale, der sjukehusa skal jamstillast og konkurrera og vera tilbydarar i eit marknadsstyrt og pasientstyrt tilbod.

Så har eg lyst til å visa til eksempel frå kommunar. Mange høgrestyrte kommunar har innført det same. Det gjeld fritt val av heimesjukepleie. I Bergen kommune er dette innført. Der er det ingen gode erfaringar med det. Dei private, som er tilbydarar, får det ikkje til å bli lønnsamt. Etter det eg kjenner til, er det no berre ein privat tilbydar igjen. Denne tilbydaren har attpåtil fått fritak for å tilby teneste på natta. Kva betyr det? Jo, at det er dei svakaste, dei sjukaste eldre pasientane som likevel må bruka det offentlege.

Høgre burde jo lært av erfaringane med fritt val av heimesjukepleie. Det er ei ordning som kan trua det offentlege tilbodet og utfordra kvaliteten på tilbodet til dei svakaste.

Høgre seier at auka private tenester skal finansierast av det offentlege, og dei vil ha meir offentlege pengar til private sjukehus. Eg vil faktisk rosa Høgre, for det er ganske genialt – i mange budsjett har dei gjort stor suksess med å resirkulera offentlege sjukehuspengar ved å øymerka dei til private formål og framstilla det som ein vekst. Men det bidreg jo ikkje til vekst eller mindre klassesdelt helsevesen. Det bidreg til å svekka det offentlege helsevesenet, og det er ei farefull utvikling.

Heilt til slutt: Det er i media no reist veldig viktige prioriteringsdebattar. Eg har ingen tru på at sterkare konkurranse mellom private og offentlege tilbydarar, private og offentlege sjukehus, vil føra til ei rettare prioritering i helsetenesta, men heller til det motsette.

Bent Høie (H) [16:36:01]: Det er interessant at i en sak der det åpenbart er så ulikt syn på virkemiddelbruken hos Høyre og Arbeiderpartiet, klarer ikke Arbeiderpartiet å føre en saklig debatt om uenighet i virkemiddelbruken, men er nødt til å skape et skremmebilde av den politiske motstanderens alternativ for i det hele tatt å være i stand til å argumentere imot det.

Vi setter spørsmålsteget ved motivene. Jeg er ikke i tvil om at Arbeiderpartiet, på samme måte som Høyre, ønsker et helsevesen med lik tilgang for alle, uavhengig av økonomi, og ønsker at helsevesenet skal være finansiert av det offentlige Norge. Det er det tverrpolitisk enighet om i Norge. Det vi er uenige om, er med hvilke virkemidler en best når de målene.

Så mener jeg at det er ganske interessant at Arbeiderpartiet ikke i det hele tatt virker bekymret for at syv år med

deres virkemidler har beveget oss i en annen retning enn det som er det felles politiske målet, for de prøver å skape et inntrykk av at salget av private helseforsikringer ikke har noen betydning. Vel, 27 pst. av Storebrands kunder innen privat helseforsikring har siden 2011 brukt helseforsikringen for å få nødvendig helsehjelp – 27 pst. Den største private aktøren innen helse i Norge sier at innen nødvendig helsehjelp er det nå et større marked som betaler av egen lomme enn det de til sammen selger i forhold til de offentlige sykehusene og til forsikringsbransjen, og økningen har vært radikal de siste årene.

Hadde jeg vært politiker fra Arbeiderpartiet, hadde jeg vært veldig bekymret for den utviklingen, for dette er en utvikling som fører mot at de menneskene som har god økonomi – som også er dem som i all hovedsak finansierer velferden vår ved å betale skatter og avgifter – i større og større grad nå betaler for helsetjenesten privat. Da er det grunn til å stille seg spørsmålet: Hvor lenge er denne delen av befolkningen villig til å betale både for helsetjenesten over skatteseddelen og over lommeboken og forsikringen?

Jeg tror det er ekstremt viktig at vi som folkevalgte tar på alvor denne utviklingen, og sørger for at en beholder en solidarisk modell i Norge der en betaler skatt etter evne, men får helsetjenester etter behov, definert av det offentlige. Derfor ønsker Høyre at det er det offentlige som skal prioritere hvilke pasienter som skal få rett til behandling. Men når en er gitt rett til behandling, burde det være sånn at en kunne fått velge mellom de offentlige og de private tilbudene.

Representanten Tendens historie er en veldig god illustrasjon på hvordan dette gradvis undergraves gjennom at folk opplever dette i hverdagen. Når de fleste av oss etter hvert har en ganske god privatøkonomi, er veien veldig kort til å betale dette selv.

Høyre har nye løsninger. Vi har andre ideer om hvordan en skal ivareta disse viktige verdiene, som jeg mener det er tverrpolitisk enighet om. Men jeg registrerer at Arbeiderpartiet bruker tiden på å angripe våre løsninger istedenfor å presentere alternative løsninger.

Statsråd Jonas Gahr Støre [16:39:13]: La meg si tilbake til representanten Høie: Jeg tviler ikke på at Høyre vil vel for norsk helsevesen og norske pasienter. Men Høyre er veldig tydelig på rollen private, kommersielle aktører skal ha i det. Der er vi uenig. Det er feil at ikke Arbeiderpartiet fremmer nye forslag. Vi gjør det hele tiden. Blant annet vil 500 000 nå få rettigheter til behandling med de reformene vi har foreslått i pasientrettighetsloven. Det vil føre til at HELFO kommer til å bidra til å avskaffe fristbrudd fordi de innen fristen nå skal fremme et tilbud aktivt overfor pasientene, enten det er mot privat eller mot offentlig. Vi fremmer forslag til forbedringer hele tiden.

Jeg tror at flere kommer til å bruke mer penger – egne penger – på helse i tiden som kommer, enten det handler om trening, andre tilbud – ting som går på muligheten til å kjøpe det ute i et marked. Det er ikke ting samfunnet kan forby. Spørsmålet er hvordan samfunnet hegner om det å ha et sterkt offentlig helsevesen. Der er det altså en saklig uenighet mellom partiene i denne sal, så vidt jeg har hørt,

og Høyre og Fremskrittspartiet, hvor det nye er at Høyre har sluttet seg til Fremskrittspartiets tenkning om et fritt brukervalg i det øyeblikket behovet er identifisert. Jeg kan ikke se, hvis det er automatikk i det, at det skal kunne gjennomføres uten at det får konsekvenser for budsjettene, at de da nærmest går ut av kontroll. Representanten Høie sa at den ene institusjonen som ikke fikk anbud hos Helse Sør-Øst etter at Helse Sør-Øst bruker 100 mill. kr mer på å inngå avtaler med 19 institusjoner, kunne bare ha fortsatt under Høyres modell, og det offentlige ville betalt dersom noen ville bruke den tjenesten. Enten vil det få en stor økonomisk konsekvens, som vi ser det over hele fjøla når det gjelder etterspørsel etter helsetjenester, eller så må det bety at pengene må flyttes fra det offentlige over til det private.

Der ligger det en saklig uenighet om konsekvensene av dette tilbudet. Jeg er urolig for at et norsk fagmiljø med små miljøer som vi må hegne om, hvor det offentlige alltid vil ha utfordringer for å ivareta forskning, utredning, de tunge og kompliserte oppgavene, da vil bli lidende.

Representanten Olsen sa det ganske godt. Vi er enige om at det offentlige har ansvaret for å prioritere. Så trekker han slutningen ved å si at det ivaretar vi ved at det offentlige har ansvaret for å finansiere. Men der ligger forskjellen, for det er ikke bare det at det offentlige har ansvaret for å finansiere, det offentlige har også ansvaret for å prioritere bruken av ressursene, sørge for at fagmiljøer holdes på plass, sørge for at det er likeverdige tilbud over hele landet, og ikke det jeg vil kalle en subsidiert etablering av et privat marked, hvor det neste trinnet, som mine meddebattanter har pekt på, vil være at det kommer tilbud hvor lommeboka virkelig får den tellende rollen.

Jeg mistror ikke representanten Høies motiv for forslaget, som jeg er helt sikker på er motivert av ønsket om at det er bra for helsevesenet og pasientene. Jeg tror bare det er en dårlig løsning, og jeg tror det er et brudd med en tradisjon i norsk helsepolitikk.

Presidenten: Debatten i sak nr. 7 er dermed avsluttet.

Sak nr. 8 [16:42:26]

Innstilling frå transport- og kommunikasjonskomiteen om finansiering av fv. 545 i Fitjar og Stord kommunar i Hordaland (Innst. 50 S (2012–2013), jf. Prop. 149 S (2011–2012))

Presidenten: Etter ønske fra transport- og kommunikasjonskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver gruppe og 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til tre replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre vil presidenten foreslå at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Magne Rommetveit (A) [16:43:21] (ordfører for saka): Når Stortinget i dag er invitert til å debattere og ta stilling til finansiering av opprustinga av fv. 545 i Fitjar og Stord kommunar i Hordaland, er dette slett ikkje noko stor sak verken i kostnad eller teknisk omfang, samanlikna med dei fleste bompengeproposisjonane som vert handsama i denne salen. Kostnadane er rekna til om lag 70 mill. kr.

Likevel er det ei svært viktig sak for å betra trafikktryggleiken og for å gjera det betre framkomeleg for dei som ferdast på vestsida av Stord. Delar av vegen er i dag svingete og smal, og det er einaste omkøyringsvegen dersom E39 på austsida av øya må stengjast.

Seinast no på mandag var det eit uhell på E39 rett sør for Sandvikvåg, der ein semitrailer med 20 tonn frosenfisk fekk forskyving av lasta i ein sving, og to pallar deisa ut i vegbanen og skada to bilar og tre personar. E39 vart då stengt i ein lengre periode, og fv. 545 vart omkøyringsveg.

Det er eit mål å gjera vegen tryggare for gåande og syklande ved å etablera gang- og sykkelveg. Fv. 545 er tilkomst til E39 for dei fleste innbyggjarane i Fitjar kommune, og det er lokalveg mellom Sagvåg og Fitjar.

Det er fire delstrekningar i denne pakka:

- strekninga på 1,2 km frå Fitjar sentrum til Rimbareid får utbetring til tofelts veg og gang- og sykkelveg
- Sagvåg bru vert utvida med ny køyrebane og får utbetra gangbru
- ei strekning på 2 km ved kommunegrensa mellom Fitjar og Stord får breiddeutviding og fjerning av sidehinder
- som fjerde og siste tiltak vil strekninga på 2 km mellom Rimbareid og Vik få utbetring til tofelts veg og gang- og sykkelveg.

Bompengesøknaden for Bompengepakken Stord vestside er utarbeidd av Hordaland fylkeskommune i samarbeid med Statens vegvesen og kommunane Stord og Fitjar. Samferdselsdepartementet legg i denne proposisjonen fram forslag om finansiering av fv. 545 ved å forlenga eksisterande bompengeskjening på ferjesambandet E39 Halhjem–Sandvikvåg med to år. I tillegg til bompengar er det lagt til grunn fylkeskommunale midlar, der delar av desse er føresett forskottert frå lokalt næringsliv. Dette vil altså vera ei direkte vidareføring av dagens innkrevjing på ferjesambandet Halhjem–Sandvikvåg, og den skal vara i to år. Frå 2002 og ut dette året har innkrevjinga no i ti år, i kombinasjon med like mykje statlege midlar, finansiert ei svært omfattande og naudsynt opprusting av E39 på austsida av Stord.

I si tid, då denne finansieringa skulle vedtakast, var det innvendingar mot ordninga fordi 15 pst. av trafikken ikkje nytta E39 på austsida av Stord, men i staden køyrde på det som då var rv. 545 på vestsida. Same argument kan jo isolert sett nyttast omvendt no: Kvifor skal 85 pst. av ferjetrafikantane no vera med på å finansiera utbetring av ein veg dei ikkje køyrer så mykje på?

Svaret er ganske enkelt at no et det «payback time», eller sagt på nynorsk: tid for å betala attende. Gjennom ti år har folk frå Fitjar betalt bompengar på ferja for ein veg som dei ikkje nyttar. No får dei 85 pst. som køyrer på austsida, vera med på å betala, og på det viset vert spleiselaget også

temmeleg nøyaktig rettferdig når ein ser det heile samla over dei til saman tolv ára som ordninga gjeld for.

Kommunane Fitjar og Stord, samt Hordaland fylkeskommune stør finansieringopplegget, medan Os kommune ikkje gjer det.

Fleirtalet i komiteen, alle partia bortsett frå Framstegspartiet, vurderer det slik at det er tilstrekkeleg lokalpolitisk tilslutning, og dette fleirtalet står samla om å rå Stortinget til å samtykkja i delvis bompengefinansiering, som det framgår av proposisjonen.

Eg går ut frå at Framstegspartiet sjølv vil gjera nærare greie for mindretalet sitt forslag.

Arne Sortevik (FrP) [16:48:10]: Til foregående taler: Det vil vi, og det gjer vi nå.

Det er nødvendig med oppgradering av fv. 545 på Stord i Hordaland. De fire delprosjektene som beskrives i saken, gjer veien mer trafiksikker og lettere framkommelig. Begge deler er ekstra nødvendig, fordi fv. 545 som ligger på vestsiden av Stord, er eneste omkjøringsvei dersom E39 Kyststamveien på østsiden av Stord må stenge. Som saksordføreren nettopp nevnte, har vi hatt et ferskt eksempel på at det dessverre skjer, og det skjer dessverre også litt for hyppig. Derfor er Fremskrittspartiet for prosjektet, og stemmer for gjennomføring.

Men Fremskrittspartiet er – ikke uventet – imot finansiering med bompenger, akkurat som vi har vært imot å finansiere med bompenger den opprustingen av E39 som man er i ferd med å gjøre – som man altså finansierer med bompenger.

Særlig med bakgrunn i at dette prosjektet er en avlastningsvei og et sikkerhetsalternativ ved stenging av E39 Kyststamveien, er Fremskrittspartiet imot bompengefinansiering. E39 er en av Norges viktigste europaveier, og det er jo hovedveinettet i Norge. For Fremskrittspartiet blir det urimelig at et slikt tiltak skal finansieres med bompenger, til og med gjennom forlenget bompenginnkreving på ferjesambandet Halhjem–Sandvikvåg.

Fremskrittspartiet stemmer for finansiering i fellesskap mellom fylkeskommunen og staten, men Fremskrittspartiet vil at staten skal dekke hele regningen for statens andel, ikke at deler av statens ansvar og andel skal dekkes gjennom påtvunget kjøp av vei på avbetaling.

Jeg konstaterer at Fremskrittspartiet er alene om sitt syn på finansiering, og at finansiering med bompenger vedtas med stemmene fra regjeringspartiene Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV samt stemmene fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre.

Det er noe smålåtent over dette. Selv om det er en viktig sak for dem det gjelder, er det på mange måter en liten sak. Det er en slags politisk styrt fattigdom. I forbindelse med et prosjekt som totalt er kostnadsberegnet til 59 mill. kr, må bilistene altså bidra med 41 mill. kr, og en må til Stortinget for å få dette vedtatt og behandlet. 41 mill. kr er i veisammenheng – europaveisammenheng og fylkesveisammenheng – et lite beløp. Oljefondet var ved utgangen av oktober 3 723 mrd. kr.

Summen av bilrelaterte avgifter – engangsavgift, årsavgift, vektårsavgift, omregistreringsavgift, veibruksavgift

på bensin, veibruksavgift på autodiesel, avgift på smøreolje og CO₂-avgift – er i statsbudsjettet som vi nå skal til å behandle, statsbudsjettet for 2013, budsjettet til 55 609 mill. kr, altså mer enn 55 mrd. kr totalt.

Derfor har vi god råd – god råd som gjør det mulig for staten å finansiere sin del av dette prosjektet: hoveddelen av prosjektet på fv. 545 på Stord, og fordi det er et trafiksikringstiltak: den eneste omkjøringsveien for E39.

For å slutte med noe av det samme som saksordføreren sluttet med: Nå er det «pay-back time» – nå er det tid for å betale tilbake, og det er staten som etter Fremskrittspartiets mening skal betale.

Jeg tar opp Fremskrittspartiets forslag i innstillingen.

Presidenten: Representanten Arne Sortevik har tatt opp det forslaget han refererte til.

Knut Arild Hareide (KrF) [16:52:13]: (leiar for komiteen): Eg vil takke saksordføreren både for ei god utgreiing og for ein god jobb med denne saka i komiteen.

Representanten Arne Sortevik tar opp om denne typen saker bør behandlast i Stortinget. Det synest eg er eit godt spørsmål, for det er klart at kanskje bør vi modernisere òg den behandlingsforma vi har i Stortinget. Dette er jo ikkje av dei store sakene – kanskje bør vi få fleire saker samla i ein større plan – men i seg sjølv er dette ei svært god sak. Det er gjort greie for frå saksordføreren si sida at fv. 545 er ein veg som er i sterk bruk, som blir nytta mykje, men som i dag er i dårleg forfatning. Dei tiltaka som kjem her, er svært gode, og denne vegen er òg ein viktig omkøyringsveg for E39 når den ved enkelte tilfelle er stengt. Derfor er dette eit godt tiltak.

Så blir det òg sagt at bompengane vil her bli tatt inn via ferjesambandet Halhjem–Sandvikvåg. På mange måtar synest eg det er heilt riktig som saksordføreren seier, det er eigentleg rettferdas tid for dei mange som har brukt fv. 545 og som har betalt bompengar nå snart i ti år. Dei får nå glede av at ein tar inn bompengar som kan bli nytta til fv. 545.

Dette viser òg korleis lokale initiativ kan få sin gjennomføringskraft og føre til forbetringar. I si tid var det tidlegare ordførar Harald Rydland i Fitjar kommune som såg tydeleg dette behovet. Han fekk med seg kommunestyret i Fitjar, og òg Stord kommunestyre slutta seg til dette. Hordaland fylkeskommune har òg støtta opp om dette gode prosjektet.

Så er det sånn at ei bru som i dag forsvinner, er den lokale brua som ein kallar helsebrua. Det kan berre køyre ein bil av gangen, og derfor er det alltid tid til å helse når ein kjem til den brua. Men på mange måtar er det òg ei glede at den tida er forbi, og helsebrua tar vi altså farvel med med denne saka her i dag.

Statsråd Marit Arnstad [16:54:59]: Jeg var ikke kjent med helsebrua, men jeg er i likhet med representanten Hareide glad for at den blir avviklet i forbindelse med dette prosjektet. Jeg er også glad for at Stortinget i dag gir en bred tilslutning til forslaget om en delvis bompengefinan-

siering for utbygging av flere ulike prosjekt på fv. 545 i Fitjar og Stord kommuner.

Det går fram av komiteens innstilling at det er enighet om at prosjektene på fylkesveien er viktige, at det er en viktig oppgradering av veien, og som flere talere har pekt på, er fylkesveien den eneste omkjøringsveien for E39 på Stord.

Komiteen viser også til at deler av veien er svingete og smal – og det er den jo – og det er et mål å gjøre veien tryggere både for den som skal kjøre på veien, og også for gående og syklende ved at en etablerer gang- og sykkelveier i prosjektet. Forslaget fra regjeringen om delvis bompengefinansiering blir også støttet av alle partiene bortsett fra Fremskrittspartiet.

Som sagt, dette fører til at fylkesveien blir mer trafikk-sikker, lettere framkommelig og dermed også en mer brukbar omkjøringsvei for E39 i de tilfellene det er nødvendig, og jeg er veldig glad for at man kan utvide veldig smale delstrekninger til bredere vei. Samtidig synes jeg også det er veldig bra at det blir satset på gang- og sykkelveier og at fylkesveien dermed gjøres tryggere også for gående og syklende på strekningen.

Opprustningen av strekningen er viktig for lokalbefolkningen, men den er også viktig etter hvert for det lokale næringsliv. Utbyggingen av vindmølleparken på Midtfjellet i Fitjar som startet opp nå i 2012, har aktualisert behovet for å ruste opp fv. 545.

Jeg har registrert at Fremskrittspartiets medlemmer i komiteen mener at staten bør bidra med midler tilsvarende foreslått bidrag fra bompenger. Veien som nå blir opprustet, er jo en fylkeskommunal vei, og det er derfor Hordaland fylkeskommune som er ansvarlig veieier. Bompengesøknaden som får tilslutning i Stortinget, er utarbeidet av kommunene Fitjar og Stord samt Hordaland fylkeskommune. Jeg mener at Stortinget bør støtte den type lokale initiativ når det er snakk om fornuftige veiprojekt, som i dette tilfellet.

Derfor er jeg også glad for at hele komiteen inkludert Fremskrittspartiets medlemmer er enige om at det omtalte prosjekt bør gjennomføres som bompengeprojekt.

Jeg registrerer også at Fremskrittspartiet ønsker å omgjøre forvaltningsreformen og avvikle ordningen med fylkeskommunal veibygging. Det er en debatt som en fra regjeringens side ikke ser ønskelig å ta opp nå. Vi må forholde oss til at Stortingets flertall ga en støtte til forvaltningsreformen i 2010, og at en nettopp ut fra det har overført fylkeskommunal vei til fylkeskommunene, og at det må mange måter også har vitalisert fylkeskommunenes arbeid med transportpolitikk og samferdsel.

Presidenten: Saksordføreren, representanten Magne Rommetveit, får ordet én gang til i inntil 3 minutter.

Videre har de talere som heretter får ordet, en taletid på inntil 3 minutter.

Magne Rommetveit (A) [16:58:54]: Eg takkar for engasjementet og debatten og vil berre avslutningsvis presisera at i denne saka er det ikkje snakk om lånopp-tak – her er det sånn at dei innsamla midlane går direkte

og udelte til dei som er trengande, og til tiltaket for å betra vegen. Og viss nokon skulle vera redde for at ein med dette tyner bilistane voldsamt, har eg med meg ei kvittering frå den siste gangen eg reiste med denne ferja, Fjord1, Halhjem–Sandvikvåg, og her står det på kvitteringa at 14 kr av ferjebilletten gjekk til dette føremålet. Og det vil eg gjerne betala med glede i to år til.

Arne Sortevik (FrP) [17:00:10]: Jeg skal ikke bruke 3 minutter, jeg skal bare konstatere at fortsatt er det en bompengefinansiert løsning. Det er gledelig at man ikke skal ha låneopptak, men fortsatt er det slik at bilistene må betale dette, istedenfor at staten betaler regningen.

Så har jeg lyst til å minne om at fv. 545 ikke alltid har vært en fylkesvei; den har faktisk vært en riksvei. Det ligger jo inne i betraktningene rundt forvaltningsreformen hvem som bør ha det egentlige ansvaret for at en dårlig vei som tidligere var en riksvei, nå er blitt en fylkesvei, som bilistene tvinges til å betale opprustningen av.

Presidenten: Debatten i sak nr. 8 er dermed avsluttet.

Sak nr. 9 [17:00:56]

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Robert Eriksson, Laila Marie Reiertsen, Jan-Henrik Fredriksen og Arne Sortevik om å innføre en midlertidig opphevelse av kabotasjereglene innenfor veibasert godstransport (Innst. 58 S (2012–2013), jf. Dokument 8:135 S (2011–2012))

Presidenten: Etter ønske fra transport- og kommunikasjonskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver gruppe og 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Bård Hoksrud (FrP) [17:01:56] (ordfører for saken): Dette handler om å stoppe kabotasjekjøring i Norge.

For nøyaktig to timer siden fikk jeg en mail på Facebook-siden min fra en ansatt i et transportfirma i Norge: Ti ansatte går sannsynligvis til skifteretten i dag, nettopp på bakgrunn av at de ikke klarer å konkurrere med alle de utenlandske vogntogene med helt andre rammebetingelser enn de norske transportører må leve under. Det viser i hvert fall ganske tydelig at dette er en viktig sak for norsk transportbransje. Det har hatt konsekvenser for mange selskaper, som enten har gått over ende eller er i ferd med å gå over ende på grunn av denne regelen i – eller unn-taket fra – EU-direktivet som gjør at man også kan ha kabotasjekjøring i Norge.

Bakgrunnen er selvfølgelig at vi har sett at det har fått store konsekvenser for norsk transportbransje. Også i våre nordiske naboland er det stor bekymring over situasjonen, og alle arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene i Norden, Norge, Sverige og Danmark, har bedt sine regjeringer om midlertidig opphevelse av kabotasjereguleringene for å gå igjennom situasjonen og se hva man kan gjøre fremover.

Jeg regner med at de forskjellige partiene vil redegjøre for sine holdninger til forslaget, men jeg vil peke på at det er godt å se at det er bred enighet blant alle partiene som sitter i komiteen, om at man må følge utviklingen i kabotasjekjøringen nøye. Men det blir en stor brist når man skjønner at grunnlaget for at ikke flere vil være med på forslaget, er at man vil vente og se, fordi tallene fra 2010 viser at det kun var ca. 1 pst. kabotasjekjøring i Norge. Vi vet at det først i mai 2010 ble åpnet for at man kunne ha kabotasjekjøring. Man burde da kunne forvente at man hadde fått nye tall på bordet, i hvert fall for 2011, slik at man kunne sett hvordan den faktiske utviklingen har vært. Det som er sikkert, er at bransjen selv peker på at det bare det siste året har vært en eksplosiv økning i kabotasjekjøringen i Norge, og det har medført store konsekvenser for transportbransjen. Mange er nå svært bekymret for bransjens fremtid i Norge.

Det er viktig å ha med seg som bakteppe når vi diskuterer problemene med kabotasjekjøring, at det er langt ifra like konkurransevilkår mellom de norske og de utenlandske transportørene.

At vi skal kunne sikre alle samme lønns- og arbeidsbetingelser, vil nok være utfordrende i tiden fremover, men det er også andre ting som skaper utfordringer for norske transportører fremfor andre, og som ikke minst skaper store utfordringer fremover. Det er bl.a. slik at de utenlandske vogntogene som blir brukt, er i en helt annen stand enn de norske og de nordiske vogntogene. Det er også svært utfordrende når norske og utenlandske sjåfører blir behandlet forskjellig med hensyn til både kontroller og konsekvenser ved brudd på lover og forskrifter. Vi er også kjent med at utenlandske sjåfører som kjører i Norge, mottar ca. 1 000 euro i måneden for å kjøre maksimalt av det man kan i henhold til internasjonale kjøre- og hviletidsbestemmelser – og mange ganger kanskje mer enn det som er lov. Dette vil nok for mange i arbeidslivet sannsynligvis bli oppfattet som sosial dumping. I tillegg har vi også et langt høyere avgiftsnivå i Norge enn i de fleste andre land.

Bompenger er blitt en stor kostnad for norske transportører, og når mange utenlandske vogntog kjører rett igjennom uten å betale bompenger, bidrar også dette til konkurransevridning. Her har regjeringen i lang tid lovt å få på plass en ordning, men fortsatt er en slik ordning ikke på plass. Dette bidrar til stor forskjellsbehandling mellom norske og utenlandske transportører.

Det er faktisk ganske skuffende å registrere at regjeringen i denne saken ikke har et eneste forslag til hvordan vi kan få gjort noe med de problemene jeg her har tatt opp, og som en samlet norsk transportbransje på både arbeidstaker- og arbeidsgiversiden gir klare meldinger tilbake om, i hvert fall til storingsrepresentanter. Jeg forutsetter at også

statsråden har fått de samme bekymringsmeldingene fra transportbransjen.

Jeg ønsker å ta opp Fremskrittspartiets forslag i saken og håper at en statsråd fra Senterpartiet, som ikke er for EU og EØS-avtalen, faktisk nå følger opp og tør å utfordre EU-systemet på et lovverk som er i ferd med å ta knekken på norsk transportbransje.

Presidenten: Representanten Bård Hoksrud har tatt opp de forslagene han refererte til.

Hallgeir H. Langeland (SV) [17:06:51]: Det har vore eit veldig bra engasjement frå Framstegspartiet i denne saka over lang tid, inklusiv eit seminar her på Stortinget som eg deltok på. Det er bra at me får fram denne problemstillinga, for i motsetnad til samferdsleministeren og SV er Framstegspartiet for EØS-avtalen fordi dei meiner han er god. For SV er EØS-avtalen import av høgrepolitikk. Det er det me ser i denne saka òg. Det er nemleg denne konkurransen, som skal vera grenseoverskridande, som Framstegspartiet eigentleg ønskjer meir av òg i Noreg, som sjølv sagt vil føra til at nokon hamnar i skifteretten fordi dei skal konkurrera kvarandre i hel. Det er god framstegspartipolitikk. Denne gongen rammar det – eg hadde nær sagt – bl.a. Geir Mo og Lastebileigarforbundet, og tilsette som køyrer lastebil. Eg er heilt einig med Lastebileigarforbundet og lastebilsjåførane i at dette må me følgja nøye med på – og det gjer regjeringa.

Eg meiner at truverdet til Framstegspartiet i denne saka er veldig lite. At ein støttar opp om sjåførane i denne saka, er bra – det gjer SV òg – men politikken til Framstegspartiet er nettopp å få meir konkurranse, privatisera, få meir på anbod. Då må nokon tapa – det er jo det som er framstegspartipolitikk – slik me fekk illustrert då me var i Spania, der alle transportbransjar skal ha same vilkår, og så er det mange tomme flyplassar fordi det ikkje er mogleg å skapa konkurranse på alle område.

Når det gjeld dette med bompengar, er det sjølv sagt irriterande at ein ikkje har fått til eit system saman med EU for å sørgja for at alle betaler bompengar. Det vert det jobba med. Eg er einig med representanten Hoksrud i at dette må me få på plass. Problemet har vore at me må gjera dette i samarbeid med bl.a. Sverige og EU. Dermed kan me ikkje berre gjera det sjølve. På grunn av den EØS-avtalen som Bård Hoksrud synest er så god, har me ikkje den sjølvrådet retten som me i utgangspunktet eigentleg skulle hatt.

Det er bra at Framstegspartiet tek opp ei sak som eigentleg dreier seg bl.a. om arbeidstakaranes rettar og om sosial dumping. Eg håpar inderleg at det norske folk slepp å få ei Høgre–Framstegsparti-regjering, for då vil me verkeleg få sosial dumping på alle område i arbeidslivet i Noreg.

Freddy de Ruiter (A) [17:09:47]: La meg først takke saksordfører for jobben selv om jeg er uenig i de forslagene som ligger i denne saken. Jeg er glad for at vi får muligheten til å diskutere ulike sider ved kabotasje.

Komiteen er samstemt i at utviklingen av kabotasjekjøring må følges nøye. Tallene som vi har som faktagrunn-

lag, er tall fra SSB fra 2010. De viser at godstransportarbeidet som ble utført som kabotasje i 2010, var på 1 pst. Signalene som kommer fra både arbeidstaker- og arbeidsgiversiden i transportbransjen, tyder på at omfanget er mye større. De nye reglene for kabotasje trådte i kraft i mai 2010, så det er ikke urimelig å tro at omfanget er større nå enn i 2010. Vi trenger et nytt faktagrunnlag, og derfor er jeg glad for at samferdselsministeren i sitt svarbrev til komiteen skriver at departementet nå er i gang med å kartlegge omfanget og utviklingen i kabotasjekjøringen.

Budskapet fra bransjen er tydelig: Dette er mer utbredt enn tallene fra 2010 tilsier. Derfor er det viktig med et oppdatert faktagrunnlag når vi diskuterer disse problemstillingene videre.

Representanten Hoksrud redegjorde for Fremskrittspartiets syn. De står alene om å fremme de forslag som ligger i saken. Jeg kommer tilbake til dem. Jeg er likevel glad for at det er en samlet komité som uttrykker bekymring over utviklingen i norsk transportbransje og viktigheten av å unngå sosial dumping. Det er gledelig for en arbeiderpartimann å se at Høyre også er opptatt av sosial dumping. Som nei-mann er det ekstra gledelig å se at Høyre deler bekymringen over EU-kommisjonens mål om å liberalisere kabotasjetransporten ytterligere, skjønt jeg er noe usikker på hvor dypt bekymringen for liberaliseringen stikker i både Høyre og Fremskrittspartiet. Vi har ganske mange saker i denne salen hvor disse to partiene stiller seg i front for liberalisering. I denne saken er de altså imot.

Det er grunn til å ta signalene fra EU-kommisjonen på alvor. En full liberalisering av kabotasje ville være svært alvorlig for norsk transportbransje. Statsråden har allerede hatt samtaler med sin svenske kollega om felles nordiske holdninger til et framtidig kabotasjeregulering. Arbeiderpartiet mener vi må ha strengere regler for kabotasje, og jeg er glad for at et stort flertall i komiteen støtter det.

En ting er dagens regelverk. En annen ting er et eventuelt brudd på regelverket. Arbeiderpartiet mener det er viktig med økt og mer målrettet innsats for å avdekke brudd på dagens regelverk. Noen mener det er lite brudd, andre mener at omfanget er større. Den eneste måten å finne ut av det på er gjennom økt kontrollvirksomhet.

Kampen mot sosial dumping er viktig for Arbeiderpartiet og regjeringen. Regjeringen har gjennom ulike tiltak vist at den tar dette på ytterste alvor. Det er liten tvil om at transportbransjen møter økt konkurranse fra utenlandske aktører som kan tilby transporter til en lavere pris enn norske transportører kan. Arbeiderpartiet mener også at vi må se på tiltak som kan forhindre sosial dumping i transportbransjen. Det er en sammensatt næring med mange små operatører. I andre bransjer har vi innført solidaransvar. Arbeiderpartiet mener dette er veien å gå også for transportbransjen. Jeg vet at regjeringen jobber med tiltak som skal forhindre sosial dumping i transportbransjen, og jeg ser fram til regjeringens oppfølging av det.

På bakgrunn av det jeg har sagt – og det statsråden skrev i sitt svarbrev til komiteen – vil ikke Arbeiderpartiet gå for forslaget i saken, nemlig midlertidig å oppheve kabotasjereguleringene innenfor veibasert godstransport i Norge. Men vi vil følge saken nøye og forventer en rask oppfølging

fra regjeringen på de ting samferdselsministeren har varslet: et bedre faktagrunnlag og tiltak for å forhindre sosial dumping i transportbransjen.

Statsråd Marit Arnstad [17:13:51]: La meg innledningsvis vise til at Norge har deltatt i det indre markedet på transportområdet helt siden inngåelsen av EØS-avtalen i 1992–1993 – en avtale som undertegnede som representant for øvrig stemte imot og fortsatt ser at det er uheldige sider ved. Men det er klart at regjeringer etter den tid – også den regjering som jeg er en del av – legger den avtalen til grunn for Norges samarbeid med EU, også på områder som angår transportpolitikken.

Reglene om kabotasje innenfor godstransport har altså vært en del av norsk rett helt siden 1994 da forordning nr. 3118/93 om fastsettelse av transportørers adgang til å utføre innenlands godstransport på vei i en medlemsstat der de ikke er hjemmehørende, ble innlemmet i yrkestransportloven. Fram til 1998 var kabotasje utført etter et tilatelsessystem, men fra 1998 har utenlandske transportører hatt adgang til å utføre transportkabotasje midlertidig i Norge – uten at ordet midlertidig egentlig har vært nærmere definert i forordningen. De nye reglene i forordning nr. 1072/2009, som har vært gjeldende fra mai 2010 i EU, innebærer at transportører kan utføre tre oppdrag innenfor en syvdagersperiode i forbindelse med en innkommende internasjonal last. De nye reglene er en justering og presisering av kabotasjereguleringene som gir kontrollmyndighetene større mulighet til å kontrollere at lovlig kabotasje utføres i tråd med det regelverket som har eksistert i Norge siden 1994. De nye reglene om kabotasje er tatt inn i norsk rett ved forskrift 26. mars 2003 nr. 402.

Jeg har imidlertid forståelse for at næringen er bekymret over de ulike rammevilkårene som de opplever mellom norske og utenlandske transportører – kanskje særlig ulikheten mellom de norske og de utenlandske sjåførenes lønns- og arbeidsvilkår. Regjeringen er opptatt av at det i et framtidig regelverk for kabotasje skal tas hensyn til sosiale forskjeller, og regjeringen vil fortsatt jobbe for å få en felles nordisk holdning til et framtidig kabotasjeregulering – en holdning som kan kommuniseres til EU-kommisjonen. Det har vært kontakt fra norsk side over til svensk side for å prøve å ta initiativ til en felles nordisk holdning i så måte.

Jeg ønsker også å følge opp komiteens anmodning om å følge utviklingen når det gjelder kabotasjetransporten, nøye. Samferdselsdepartementet er i gang med å kartlegge utviklingen av kabotasjekjøringen. I tillegg må også alle land i EU – samt EFTA-landene – følge en statistikkforordning for godstransport på vei der innmelding og oppstilling av data gjøres likt i hele EØS-området. I Norge er det Statistisk sentralbyrå som følger opp den forordningen, og statistikk for kabotasjekjøring finnes for årene fra 2000 og fram til 2010. Kabotasjeandel i Norge, målt i antall tonn-kilometer, har ligget mellom 1 og 1,5 pst. i disse årene. Tallene for 2011 har akkurat kommet, og de viser en andel av kabotasje på 2,31 pst. Det er en økning fra 2010. Departementet vil likevel fortsette å utvide arbeidet når det gjelder kartlegging av utvikling av kabota-

sjekjøring – ikke minst pga. de signalene som kommer fra næringen om denne problematikken.

I representantforslaget vises det til at det er fullt mulig iht. Artikkel 10 i forordning 1072/2009 å be ESA suspendere gyldigheten av kabotasjereglene for en periode opp til seks måneder – som kan forlenges. Til det vil jeg si at det skal kunne påvises alvorlige forstyrrelser i transportmarkedet for at den adgangen til kabotasje skal stanses. Per i dag kan det ikke dokumenteres at kabotasje har ført til den type alvorlige forstyrrelser i markedet. Selv om det er en økning i kabotasjen fra 2010 til 2011, er den totale andelen kabotasje i markedet fortsatt lav. Og så vidt jeg er kjent med, har ikke ministrene i Danmark og Sverige gått inn for den typen midlertidig stans i kabotasje.

Det vises videre til at det i forbindelse med kjøring har oppstått kriminelle subkulturer som følge av utenlandske transportørers tilstedeværelse i markedet. Det er viktig å merke seg at de problemstillingene ikke knytter seg spesielt til kabotasjeproblematikken. Den største delen av utenlandske kjøretøyer i Norge utfører helt ordinær, internasjonal transport som er fullt ut liberalisert, og det er viktig å skille de generelle problemstillingene knyttet til kriminalitet fra rene kabotasjeproblemstillinger.

Departementet er opptatt av økt kontrollvirksomhet, og jeg kan komme litt tilbake til det. Men kontroll av kjøretøyer, kontroll av vinterutrustning og kontroll av kjøre- og hviletid for sjåfører følger det samme regelverket og vil bli prioritert på samme måte som for norske kjøretøyer.

Presidenten: Det blir replikkordskifte – også med statsrådens deltakelse.

Bård Hoksrud (FrP) [17:19:19]: Det var hyggelig at statsråden ville svare på spørsmål.

Jeg har bare lyst til å utfordre samferdselsministeren, for Freddy de Ruiter sier at regjeringen jobber med konkrete forslag. Da vil jeg gjerne vite fra samferdselsministeren: Hva er de konkrete forslagene regjeringen jobber med?

Og jeg har lyst til å utfordre statsråden på en ting til. Som statsråd fra et parti som ikke ønsker EØS-avtalen, og helst ville meldt Norge mest mulig ut av den, er det et stort paradoks at man her kjemper EUs sak og ikke ser på muligheten for å få stoppet kabotasjekjøringen på samme måte som man har stoppet muligheten for å liberalisere for brev under 50 gram. Jeg synes jo dette er en viktigere sak enn brev under 50 gram.

Statsråd Marit Arnstad [17:20:09]: Først ber jeg representantene om unnskyldning for at jeg er litt uvant med forholdene i Stortinget etter sju år borte. Jeg vil selvsagt gjerne svare på spørsmål fra representanten Hoksrud.

For det første: Jeg er en del av en regjering med tre partier. Dersom Hoksruks parti en gang kommer i regjering, vil også han være del av en regjering med forskjellige partier med forskjellig holdning til EØS-avtalen. Jeg tror nok at risikoen er stor, også for Hoksruks del, for at han må forholde seg til at EØS er grunnlaget for det arbeidet han gjør.

Så er det riktig at på noen områder innenfor transport

har vi klart å få unntak fra, eller tilpasning av, EU-regelverket basert på særegne norske forhold. Jeg kunne nevnt flere eksempler på det, og det er jo bra at Hoksrud har merket seg dem. På dette området tror jeg det er vanskeligere, men jeg tror at det å innta en felles nordisk holdning til et framtidig kabotasjeregulativ der en i større grad kan ta hensyn til bl.a. sosiale forhold for sjåførene, er en viktig vei å gå.

Jan-Henrik Fredriksen (FrP) [17:21:22]: All kabotasje i Norge er unntatt fra regelen og foregår i dag som dispensasjon.

Det vi opplever i dag, er at staten gjennom statsråden er aktiv eier av flere store transportselskaper. Dette innebærer at staten er regulator, kontrollør og står for alle lovutforminger, samtidig som staten er operatør og eier, hvor statsråden er generalforsamling for selskapene.

Er statsråden komfortabel med sin habilitet?

Statsråd Marit Arnstad [17:22:05]: På en rekke områder i en rekke departementer vil staten være både myndighet og regulator og samtidig være eier av statlig virksomhet. Det er ikke unormalt, og det er heller ikke isolert til Samferdselsdepartementet. Det skjer i svært mange departementer – i Olje- og energidepartementet og også i Næringsdepartementet.

Jeg forventer at statlig virksomhet, i den grad de bruker internasjonale transportører og i den grad de benytter seg av den adgangen til kabotasje som finnes i den siste forordningen fra 2010, gjør det på en sann måte at det er lovlig, og at det også innebærer at en har gode sosiale vilkår og lønns- og arbeidsvilkår for sjåførene. Jeg har sett at det har vært stilt spørsmål ved det, og det er selvsagt noe som en vil ta opp i eierdialogen med de selskapene. Men det er klart at hvis en skal overstyre selskapene på det, må det skje på vanlig måte, etter de prinsippene for eierstyring og selskapsledelse som Stortinget har vedtatt.

Presidenten: Replikordskiftet er avsluttet.

Skal representanten Hoksrud ha innlegg i replikkordskiftet eller saksordførerinlegg? Det hadde i og for seg vært enklest å ta det mens han sto her, men Hoksrud er hjertelig velkommen til å ta replikk nummer tre.

Bård Hoksrud (FrP) [17:23:26]: Grunnen til at jeg ikke ba om det da, er at jeg ikke visste hvor mange andre partier som ville be om replikk. Men når det er ledig, vil jeg veldig gjerne utfordre statsråden videre. Hun svarte ikke på mitt spørsmål, så jeg skal bare stille ett spørsmål, og jeg håper statsråden kan være konkret: Hvilke konkrete tiltak jobber regjeringen med, som vil gjøre noe med dette og avhjelpe den situasjonen norsk transportbransje er i?

Statsråd Marit Arnstad [17:23:51]: For å være konkret: Vi jobber altså for å få en felles nordisk holdning til et framtidig kabotasjeregulativ som kan kommuniseres til EU, og som i større grad kan ta hensyn til sosiale forskjeller og lønns- og arbeidsforhold for sjåførene. Vi jobber for at all kontrollvirksomhet skal være lik for norske og utenlandske transportører. Det gjelder teknisk tilstand på kjøre-

tøy, det gjelder kjøre- og hviletid for sjåfører, og det gjelder også vinterutrustning av kjøretøyene.

Vi jobber for en obligatorisk brikke for tunge kjøretøy sånn at også de skal være nødt til å betale bompenger på norske veier. Den forskriften er nå ute på høring fra Vegdirektoratet og vil ganske raskt kunne komme til behandling hos departementet og regjeringen – bare for å nevne noen av problemstillingene.

Presidenten: Replikskordskiftet er avsluttet.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Bård Hoksrud (FrP) [17:24:50]: Representanten Langeland var opptatt av EØS-avtalen. Selvfølgelig er EØS-avtalen bra for Norge, men det finnes faktisk av og til ting som ikke er bra. Da er litt av utfordringen at vi har en regjering som veldig sjelden utfordrer. Den eneste gangen – i hvert fall så lenge jeg har sittet på Stortinget – hvor man virkelig har tort å utfordre, gjaldt brev under 50 gram. Jeg tror det er andre ting som er mye viktigere å utfordre, og hvor det er viktig å si at her ønsker vi faktisk å styre mer i Norge.

At representanten Langeland velger å dra inn tidligere generalsekretær i Fremskrittspartiet, viser bare hvilket nivå han velger å legge seg på. Vi har vært opptatt av dette med kabotasjeproblematikken lenge før det var aktuelt at han skulle begynne å jobbe for Norges Lastebileier-Forbund. Dette er en viktig sak for både arbeidsgiverne og arbeidstakerne innenfor transportbransjen.

Når representanten Langeland også var innom Spania, er det kanskje greit å ha med seg hvem som har styrt Spania. Det er vel stort sett sosialister som har hatt ansvaret for at mange flyplasser nå står tomme og at fly ikke flyr der. Det er for så vidt Spanias problem. Vi får sørge for å rydde opp i de utfordringene vi har i Norge i stedet.

Jeg er veldig glad for at statsråden også sier at vi trenger nytt faktagrunnlag. Men jeg skjønner ikke at det skal være så vanskelig å få det på plass. Nå sier statsråden at det har kommet noen nye tall. Men bransjen er bekymret fordi de mener at det er grov underrapportering i statistikkene rundt dette med kabotasjekjøring i Norge, og at grunnlaget og tallmaterialet som vi får nå, er mangelfulle. Det ser man vel også litt på hvordan situasjonen er i bransjen.

Jeg er glad for at statsråden kom med noen tiltak man skal jobbe med, men det meste var egentlig mye prat. Man skal prate med våre nordiske kolleger, og det er sikkert bra. Det eneste jeg registrerte at statsråden i hvert fall nå er tydelig på, er dette rundt bompenger og brikke og å få på plass den ordningen. Men det har denne regjeringen lovet i mange år nå, og det skulle vært på plass for lenge siden. Nå sier man at det er ute på høring, og man skal snart få vite når det skal ryddes opp. Bransjen har egentlig ikke tid til å vente. De har ønsket at dette skulle vært på plass for lenge siden og har tatt det opp mange ganger med diverse samferdselsministre fra Senterpartiet. De forventer at det kommer på plass – egentlig at det var på plass i går – og det har jeg stor forståelse for.

Så håper jeg at det ikke bare fortsetter å være bred enig-

het om utfordringene, men lite konkret skjer. Vi har i hvert fall lagt fram et konkret forslag som kunne vært med og bidra positivt for en transportbransje som sliter veldig for tiden.

Jan-Henrik Fredriksen (FrP) [17:27:53]: Det er en selsom opplevelse at en statsråd fra Senterpartiet er den varmeste forkjemperen for å beskytte EU-forordninger. Ikke minst når vi vet at med dagens regelverk vil transportbransjen i Norge få store utfordringer i framtiden. Det er et tankekors at samtlige organisasjoner på både arbeidsgiver- og arbeidstakersiden innen transport av gods – ikke bare i Norge, men i Norden – i fellesskap krever at samferdselsministrene i alle de nordiske landene griper inn og ber om midlertidig opphevelse av kabotasjereguleringene.

Statsråden har helt rett i at Sverige, som EU-land, noe Norge for øvrig ikke er, ikke har gått inn for stans i utenlandske operatørs adgang til å drive kabotasje. Statsråden har også helt rett i at langt de fleste utenlandske aktører ikke utøver kriminalitet, men vi kan ikke tillate oss å bli handlingslammet når kriminalitet utøves, noe som dessverre er tilfelle. Norge har per dags dato ikke et like stort kriminalitetsproblem som Sverige hva angår organisert kriminalitet og smugling knyttet opp mot kabotasje, men spørsmålet blir om vi ønsker svenske tilstander eller ikke. Hvis vi ikke ønsker å lære av de dårlige erfaringene som våre naboer i øst har hatt, blir det nærmest som å ønske dette velkommen til Norge.

Mye er viktig i denne saken, og vi mangler mye statistikk på området. Og selv om det jeg nå sier ikke har en direkte kobling til denne saken, er det faktisk slik at det hører med i det større bildet. Jeg har en ulykkesstatistikk for tyngre kjøretøy som for januar 2012 viser at av 257 hendelser med tyngre kjøretøy var det 138 med utenlandske kjøretøy involvert. I februar var det 199 hendelser, og av disse var utenlandske kjøretøy involvert i 83. I vintermånedene er utenlandske tyngre kjøretøy involvert i over 50 pst. av hendelser eller ulykker, samtidig som de står for ca. 20 pst. av godsfrakten. Utenlandske tyngre kjøretøy er overrepresentert. En av årsakene er manglende kontroll. Hørte jeg ordet «nullvisjon», eller hørte jeg helt feil?

M a r i t N y b a c k hadde her overtatt presidentplassen.

Hallgeir H. Langeland (SV) [17:31:04]: Som eg sa i mitt første innlegg: Eg vil rosa Framstegspartiet for å ha trykk på denne saka, for å halda seminar og leggja fram eit Dokument nr. 8-forslag, og for å ta opp ei problemstilling som er viktig både for lastebileigarar og for dei som køyrer. Det er fint. Men det eg prøver å få fram, er at det er noko holt med dette, for det er jo eigentleg fri konkurranse Framstegspartiet vil ha på alle område. Og kva betyr fri konkurranse? Jo, det betyr òg at lønna og pensjonen og sånne ting kjem under press. Skal ein få ned utgiftene, må ein jo gå laus på det. Det vil ein ikkje snakke om. Eitt eksempel er at Framstegspartiet i statsbudsjettet kuttar 1,5 mrd. kr i sjukelønn. Det fortel noko om kven me eigentleg

har med å gjera. Engasjement for lastebil, lastebileigar og lastebilsjåfør er flott, men det er denne politikken det blir meir av i Noreg om Framstegspartiet nokon gong kjem i posisjon, og det må dei vera ærlege nok til å seia.

Så vil me ikkje ha svenske tilstandar i Noreg. No høyrde me jo frå Göteborg-politiet korleis kriminaliteten der utviklar seg på dette området. Han er ikkje komen til Noreg. Men som statsråden sa: Me følgjer nøye med på dette. Me har som sagt diskutert denne problemstillinga mange gonger i dei raud-grøne partia, og me kjem til å diskutera ho fleire gonger, men som statsråden seier: Me må ha meir fakta i Noreg om dette. Og me har førebels ikkje svenske tilstandar.

I Sverige har ein jo ei høgredominert regjering, så då følgjer det mykje ekstra med det òg, vil eg tru. Går ein på bar i Oslo, treffer ein berre svenskar, så det må jo vera selssettingspolitikken til Reinfeldt som slår ut i Noreg. Der ser me eitt eksempel på kva politikk me har i vente.

No skal me ikkje dra ut denne saka, men ei problemstilling som me òg vil måtta møta, er EUs 4. jernbanedirektiv, som bl.a. opnar for fri konkurranse på jernbanen. Det er jo framstegspartipolitikk, så det vil nok glesa Framstegspartiet. Men det vil òg føra til eit press på arbeidsfolks rettar og sannsynlegvis til sjuande og sist den sosiale dumpinga som ein frimarknadsliberalisme fører til.

Det er bra at Framstegspartiet engasjerer seg, men holt når ein høyrer kva det eigentleg dreier seg om.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [17:34:05]

Interpellasjon fra representanten Øyvind Halleraker til samferdselsministeren:

«I 1992 vedtok Stortinget at Ringeriksbanen skulle bygges ut med sikte på oppstart i 1994–1997. Konseptvalgutredningen for prosjektet var ferdig i 2008, og den estimerte at banestrekningen ville skaffe ca. 930 000 nye jernbanepassasjerer. Likevel har lite skjedd, og nå sier ryktene at banen vil falle ut av ny Nasjonal transportplan 2014–2023. Ringeriksbanen vil forkorte reisetiden mellom Bergen og Oslo med én liten time, og bli et viktig første byggesteg på en høyhastighetsbane mellom Norges to største byer. Prosjektet er også viktig som en fjerde intercitystrekning rundt Oslo.

Hvordan vil statsråden sikre at denne blir en prioritert del av ny Nasjonal transportplan 2014–2023, og slik forhindre at Jernbaneverket ikke fortsetter å levere konseptvalgutredninger som ikke holder god nok kvalitet?»

Øyvind Halleraker (H) [17:35:25]: Planlegging av Ringeriksbanen har en lang forhistorie. Allerede i 1858, for 154 år siden, ble det lansert planer for en jernbane mellom Hønefoss og Oslo. Hensikten – den gang som da – var først og fremst å skaffe den korteste og hurtigste forbindelse til daværende Kristiania og til store deler av Østlandet. I 1891 og 1892 la Samferdselsdepartementet fram to proposisjoner for Stortinget om en hovedtrasé for Bergensbanen,

som da var vedtatt bygd. Stortinget utsatte saken og vedtok senere tilknytning fra Hønefoss via Roa til Gjøvikbanen.

Den nyere historien til Ringeriksbanen er et resultat av et forseringsvedtak gjort av Stortinget i 1992, som del av et forlik i forbindelse med vedtaket om stamveien mellom Oslo og Bergen. I det vedtaket lå det også en lang veitunnel i Lærdal.

På bakgrunn av dette vedtaket la NSB fram konsekvensutredning og jernbaneutredning for Ringeriksbanen i 1993 og en tilleggsutredning i 1995. Stortingsflertallet var enig i Sandvika som utgangspunkt, men ønsket et bedre grunnlag før man valgte korridor.

I 1999 ble grunnlaget i form av konsekvensutredning fase 2 ferdigstilt, én for hver av de to aktuelle korridorene, Åsa og Kroksund. Så fattet Stortinget et vedtak i 2002, som lød slik:

«Stortinget samtykker i at den videre planlegging av Bergensbanens forkortelse – Ringeriksbanen – tar utgangspunkt i korridoren over Åsa.»

Så var vi så langt.

Ny konseptvalgutredning for Ringeriksbanen ble påbegynt i 2005 og ferdigstilt i 2008/2009. Siden har det vært helt stille, inntil noen fant KVVU-en i en skuff i høst og oppdaget at den ikke var god nok som beslutningsgrunnlag for videre planlegging.

Det tok altså tre år å oppdage at stortingsflertallets ambisjoner for nye jernbaner i Norge, vedtatt høsten 2008, ikke lenger var forenlig med plangrunnlaget for et av de mest lønnsomme jernbaneprosjektene i landet.

Bergensbanens forkortelse, med Ringeriksbanen, innebærer en ny jernbanetrasé mellom Sandvika og Hønefoss. Banen vil forkorte Bergensbanen med nesten en times reisetid mellom Oslo og Bergen, og reisetiden mellom Oslo og Hønefoss på hurtigste måte vil bli ned mot 27 minutter.

Prosjektidéen for Ringeriksbanen er altså transportbehovet knyttet til innkorting av langreisene på Bergensbanen, fra Vestlandet og Hallingdal, og en mer direkte jernbaneforbindelse mellom Oslo og Ringerike.

Hva er så situasjonen i dag? Lange persontransporter mellom Bergen og Østlandet domineres av flyreiser, 56 pst. Men også personreiser på Bergensbanen utgjør en relativt stor andel, 17 pst. Personbilreiser og bussreiser utgjør henholdsvis 22 pst. og 5 pst. Ekspressbusstrafikken er mer begrenset og betjener mest relasjoner uten tog- eller flytilbud.

Tog og buss brukes i første rekke av fritidsreisende som vektlegger pris, og flytransporten domineres av tjenestereiser der reisetid vektlegges høyt.

Dagens bane, Bergensbanen, er landets mest trafikkerte fjernstrekning og dessuten en viktig turistbane. Bergensbanen har tilknytning til Flåmsbanen, som rangeres blant de mest besøkte turistattraksjonene i landet.

I 2008 var det 700 000 fjerntogreiser med Bergensbanen. Med ny Ringeriksbane regner man med at antall fjerntogreisende vil øke til 1 033 000 per år.

Mellom Oslo og Hønefoss er ikke toget noe reelt transportalternativ i dag, idet både kjøring med buss og bil går vesentlig raskere enn med tog. På relasjoner mellom Oslo og stasjoner i Hallingdal konkurrerer toget ganske bra med

bil og buss med hensyn til reisetid, så her vil selvfølgelig en innkorting av reisetiden på én time gi langt større prosentvis reduksjon av reisetiden.

For at langdistansetrafikken på Bergensbanen skal ha en sikker framtid, bør reisetiden Oslo–Bergen reduseres med 1–2 timer i forhold til i dag, dvs. til ned mot 4 ½ time – på lengre sikt et høyhastighetstilbud på strekningen som tilsier en reisetid på under 2 ½ time.

Dette vil bidra til å opprettholde reisetidsforspranget i forhold til bil og buss og legge grunnlaget for fortsatt å betjene et betydelig underveismarked. Reisetidsforskjellen i forhold til fly vil imidlertid fortsatt være stor, men allerede ved innkorting til 4 ½ time gi vesentlig overført trafikk. Et høyhastighetstilbud – på lengre sikt – på 2 ½ time, vet vi av internasjonal erfaring vil ta 80 pst. av flytrafikken.

For å redusere reisetidene på Bergensbanen er utbygging av Ringeriksbanen en nøkkelfaktor. Det gjelder for både langdistansereisende og for reisende mellom Ringerike og Oslo-området. Når Ringeriksbanen realiseres, gir det et bedre grunnlag for langdistansetrafikk på kommersielt grunnlag, og det bidrar positivt til konkurranseforholdet mellom flytrafikk og bruk av bil, i togets favør. Også markedet underveis og turistmarkedet vil få et betydelig løft.

Interregionalt – som det heter – vil utbygging av Ringeriksbanen medføre positive ringvirkninger for Stor-Oslo-regionen og store muligheter for Hønefoss og Ringerike ved at regionen får en direkte og hurtig baneforbindelse til Oslo. Vi snakker jo om at nye baneforbindelser i Norge skal bygges med en hastighetsdimensjonering på minimum 250 km/t, og med betydelig kortere reisetider – som jeg nevnte – ned mot 27 minutter.

Transportkorridoren Ringerike–Oslo ligger innenfor det som i dag er definert som Vestregionen, en regional samarbeidskonstellasjon mellom de 13 kommunene vest for Oslo samt fylkeskommunene Akershus og Buskerud. Innenfor disse 13 kommunene bor det 375 000 personer. De har livskraftige sentra for sine omland og skal styrkes som avlastningssentra, og de vil dermed bidra til en helt nødvendig regionforstørring for Oslo og slik sett bli en viktig intercityforbindelse.

I forbindelse med trafikkberegningene for Ringeriksbanen er det gjennomført en spørreundersøkelse for å avdekke reisemiddelfordelingen i transportkorridoren Ringerike–Oslo. Togandelen i dag er så lav som 15 000 per år, som i denne sammenheng er tilnærmet lik null. Dette skyldes, som tidligere nevnt, at toget mellom Oslo og Ringerike ikke er noe reelt persontransportalternativ, idet reiser med buss og bil går vesentlig raskere enn toget, som går via Hokksund og Drammen. Med Ringeriksbanen på plass vil en forsiktig prognose for lokalreiser øke til 650 000 reiser per år. Til sammen vil fjernreiser og regionreiser øke med over 900 000 reisende per år, til sammen 1 700 000 reisende per år, eller det samme som Vestfoldbanen, som i dag er Norges mest trafikkerte regiontogstrekning.

La meg til slutt ta med noe fra Jernbaneverkets strategidokument, som de kalte «Mer på skinner fram mot 2040». Der står det:

«Bergensbanen bør utvikles videre som en betydelig godsbane mellom Oslo og Hordaland/Bergen.»

Godstransport mellom Oslo og Bergen domineres av stykkgod, men godstransport på Bergensbanen er likevel dominerende transportmåte, med 60 pst. av transportert volum. Dette økte mye fram mot 2006. Det står videre:

«Det er grunn til å forvente en fortsatt sterk vekst i godstransporten langs de tunge transportkorridorene innenlands i Norge. For å ivareta den sannsynlige etterspørselsveksten og bidra til avlastning av vegnettet, må kapasiteten i godstransporten med jernbane økes vesentlig.»

I målsettingen for utvikling av Bergensbanen er det lagt opp til at banen skal kunne avvike en tredobling av dagens godsvolum mellom Oslo og Bergen. Bygging av Ringeriksbanen vil også være til nytte for godstrafikken, selv om ikke en ny bane i samme grad vil være like avgjørende som utviklingen i persontrafikken.

På denne bakgrunn er det naturlig å spørre om statsråden vil rette opp det jeg vil kalle miseren med at KVVU-en ble liggende, og sørge for at behandlingen av Ringeriksbanen ikke forsinkes som følge av dette, og gi oss en forsikring om at prosjektet vil bli prioritert i NTP?

Statsråd Marit Arnstad [17:45:17]: Den rød-grønne regjeringen overtok i 2005 en jernbane som sto svært svakt. Det hadde over flere år vært lav satsing på jernbane i Norge. I tillegg har jernbanen vært gjennom en mislykket omorganisering i perioden 2001–2005, som førte til mangel på svært sentral jernbanekompetanse.

Det har skjedd svært mye positivt på jernbanen de siste årene. Bevilgningene er doblet, investeringene er tredoblet. Bevilgningene til drift og vedlikehold er økt med 40 pst. Regjeringen har åpnet, eller har til bygging eller i oppstart, 100 km med dobbeltsporet jernbane. Det betyr at antall kilometer dobbeltspor vil ha økt med over 40 pst. ved utgangen av 2013 sammenlignet med da den rød-grønne regjeringen tok over.

Men det er ingen tvil om at til tross for betydelige forbedringer, står vi overfor store utfordringer. La meg først få lov til å starte med å gi representanten Halleraker skryt. Det er ikke hver dag det kommer til å skje. Det kommer ikke til å skje ofte, men denne gangen synes jeg det er grunn til det, for politikk handler om prioriteringer, også innenfor samferdselsfeltet. Det er ikke mulig å løse alle transportutfordringer i en transportplan. Til våren, når Stortinget skal behandle en ny transportplan, vil det bli tøffe prioriteringer mellom mange prosjekter, som alle sammen er svært etterlenget. Mange vil bli skuffet. Sånn er det.

Representanten Halleraker er den første opposisjonspolitikeren jeg har sett på lenge, som på vegne av Høyre nå gjør en tøff prioritering. Det hadde vært behagelig å kunne prioritere Ringeriksbanen samtidig som han sier at han er for full utbygging av intercity. Men, som jeg ser av avisene, sier representanten Halleraker klart fra at han prioriterer Ringeriksbanen i stedet for full intercityutbygging. Det er prioriteringer som opposisjonen ofte overlater til regje-

ringen. Jeg mener at politikere som tør å prioritere, er langt mer troverdige enn motstykket.

La meg også få si litt om bakgrunnen for Ringeriksbanen de siste 20 årene. Jeg skal ikke gå så langt tilbake som representanten Halleraker gjorde, men i alle fall noen av de siste årene. Utgangspunktet for planleggingen av prosjektet Ringeriksbanen er jo Stortingets vedtak i 1992 i forbindelse med behandlingen av stamvei Oslo–Bergen. Der heter det:

«Stortinget ber regjeringen om å forsere arbeidet med innkorting av Bergensbanen (Hønefoss–Oslo), med sikte på oppstart i planperioden 1994–97.»

Med bakgrunn i dette ga Samferdselsdepartementet NSB i oppdrag å utrede mulige trasékorridorer for Ringeriksbanen, med tilhørende konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven. Departementet la saken fram for Stortinget, som ved behandling av St.prp. nr. 64 i 1996 vedtok følgende:

«Den videre planlegging av Ringeriksbanen tar utgangspunkt i alternativ 2 med avgrensning fra Drammensbanen i Sandvika og med traséføring videre mot Hønefoss over Krokstrand i Hole kommune, og alternativ 2/6 med avgrensning fra Drammensbanen med traséføring videre mot Hønefoss via Åsa, slik som det er gjort rede for i proposisjonen.»

Ved behandling av St.prp. nr. 66 i 2002 om valg av trasékorridor for Ringeriksbanen, vedtok Stortinget følgende:

«Stortinget samtykker i at den videre planleggingen av Bergensbanens forkortelse – Ringeriksbanen – tar utgangspunkt i korridoren over Åsa.»

Det kan jo være verd å merke seg at Samferdselsdepartementet i proposisjonen uttalte at NHO mente at beslutningsgrunnlaget ga grunnlag for å foreta et valg mellom de to utredede trasékorridorene, og at en i stedet for Krokstrand, som var Jernbaneverkets alternativ, valgte å lande ned på at planleggingen av Ringeriksbanen skulle skje med utgangspunkt i korridoren over Åsa. Videre skrev daværende samferdselsminister Torild Skogsholm i St.prp. nr. 66 for 2001–2002:

«Ut fra det foreliggende utredningsmateriale mener imidlertid Samferdselsdepartementet det ikke vil være samfunnsmessig riktig å realisere prosjektet slik det nå foreligger. En rekke andre jernbaneprosjekter vil måtte prioriteres før det er aktuelt å bygge Ringeriksbanen. Det vises i denne sammenheng til de prioriteringer som er gjort i forbindelse med behandlingen av Nasjonal transportplan 2002–2011. Samferdselsdepartementet vil vurdere om det kan være andre aktuelle infrastrukturprosjekter langs Bergensbanen med større relativ nytte for jernbanetrafikken i forhold til investeringskostnader, økt kapasitet, redusert reisetid og som samtidig har mindre negative konsekvenser for nasjonale, regionale og lokale miljø-, landbruks- og kulturminneinteresser. En slik vurdering vil inngå i arbeidet med Nasjonal transportplan 2006–15.»

I denne stortingsmeldingen fant altså Bondevik II-regjeringen ikke rom for å prioritere Ringeriksbanen. Den beslutningen ble overprøvd av det rød-grønne flertallet i

Stortinget, som økte vei- og jernbaneinvesteringene, og dermed kunne prioritere penger til Ringeriksbanen mot slutten av perioden.

I forbindelse med budsjettinnstilling S. nr. 13 for 2007–2008 uttalte komiteens medlemmer, medlemmene fra Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet, at en i St.prp. nr. 66 for 2001–2002 og Innst. S. nr. 67 for 2002–2003 hadde vedtatt å gå videre med Åsaalternativet. Flertallet ønsket å ta saken opp på ny i forbindelse med at det nå skulle gjennomføres en KS1 av dette prosjektet på grunnlag av Åsa-alternativet, fordi den kunne hemme utviklingen av Hønefoss by.

Flertallet mente at det var viktig å få avklart dette for å kunne videreføre prioriteringer av forkortingen av Bergensbanen i neste NTP, og flertallet ba også om at Krokstrandalternativet ble vurdert på nytt.

Det var litt om forhistorien omkring Ringeriksbanen. Det har vært en lang forhistorie, og det har vært en vanskelig forhistorie. Jeg tror at når det gjelder innstillinger og proposisjoner, har det vært en vanskelig sak for alle partier i denne sal.

Så til det som har vært mest fokusert på de siste årene, nemlig arbeidet med en KVVU på Ringeriksbanen. Tidligere i høst valgte Samferdselsdepartementet å stanse hele KVVU-arbeidet. Kvaliteten på KVVU-en tilfredstilte rett og slett ikke grunnlaget for KS1. Den viktigste årsaken til det er at foreliggende vedtak og føringer fra Stortinget i realiteten har begrensede muligheter for en åpen og fri tilnærming til å belyse alternative konseptuelle valg i tråd med det som skal gjøres i en KVVU/KS1-prosess.

Jeg ser i ettertid at departementet med fordel på et tidligere tidspunkt kunne ha stanset den KVVU-prosessen som følge av at regjeringens retningslinjer om ekstern kvalitets-sikring i en tidlig fase ikke lot seg forene med de relativt detaljerte vedtakene som tidligere var gjort politisk når det gjaldt trasévalget på Ringeriksbanen. Det kommer imidlertid ikke til å ha noen betydning for den videre framdrift og arbeid med prosjektet.

Ringeriksbanen er et veldig stort prosjekt, større enn noen andre prosjekter vi har bygget til nå og kostnadsmessig kanskje i størrelsesorden omtrent som Follobanen. Det krever både en god planprosess, og det krever noe ekstraordinære løsninger for gjennomføring. Banen er for så vidt allerede prioritert i inneværende Nasjonal transportplan for 2010–2019. Det er satt av et beløp på ca. 600 mill. kr helt i slutten av perioden, samtidig som det varsles at det bør vurderes dobbeltspor og moderne hastighetsstandard på banen.

Det har gått 20 år siden Stortingets første vedtak, og det har gått 10 år siden Stortingets valg av trasé faktisk ble gjort. I den perioden har også forutsetningen for hva som ville være en hensiktsmessig jernbaneløsning, endret seg. Det er ikke lenger en enkeltsporet bane med dimensjonerende hastighet på 160 km/t som framstår som den mest framtidsrettede løsningen for Ringeriksbanen. I en ny planprosess må en også vurdere en dobbeltsporet løsning med en dimensjonerende hastighetsstandard opp mot 250 km/t. Med nye forutsetninger vil antakelig heller ikke

gjeldende traséforslag som ligger til grunn for Stortingets vedtak, uten videre kunne legges til grunn.

I 2013 kommer denne regjeringen til å starte opp det største investeringsprosjektet som er gjennomført på Bergensbanen i moderne tid – etter at Finsetunellen ble bygd på 1990-tallet. Det vil bety et nytt dobbeltspor fra Arna til Bergen stasjon. Det prosjektet vil bli ferdigstilt i 2018, og kostnadsrammen for prosjektet er i overkant av 3 mrd. kr. Når prosjektet er ferdig, vil også frekvensen av reiser kunne dobles på den strekningen. I tillegg er det gjennomført fornyelsestiltak som gjør punktligheten vesentlig bedre i 2012 sammenlignet med tidligere.

Det hadde selvsagt vært veldig bra å kunne stå på Stortingets talerstol og være den samferdselsministeren som etter 20 års debatt sa at vi skal klare å realisere Ringeriksbanen. Prosjektet ville ha vært et kjempeløft for Bergensbanen. De totale forventningene om hva som skal gjennomføres på jernbanen de ti neste årene, er imidlertid langt over hva som er realistisk gjennomførbart. Det kommer til å bli svært tøffe prioriteringer – kanskje tøffere enn noen gang. Det kommer til å gjelde alle partier i denne sal. Jeg mener derfor at flere politikere burde gjøre som representanten Halleraker, og også utad være villig til å prioritere mellom gode prosjekter. Hva som til slutt blir regjeringens prioriteringer i denne sammenhengen, kommer regjeringen tilbake til i forbindelse med framleggelsen av Nasjonal transportplan til våren.

Øyvind Halleraker (H) [17:55:32]: Man skal vel til late seg å takke for skryt, også fra en talerstol. Hyggelig var det i alle fall. Jeg tror det også i politikken er greit å være oppriktig og ærlig med det man tror på. Jeg tror på Ringeriksbanen som et fjerde ben i en intercitysatsing for Stor-Oslo. Jeg er helt overbevist om at det potensialet som ligger i å utvikle Ringerike som et nærområde for Stor-Oslo, vil gi betydelig gevinst for denne byen og hele Østlandet. Det er jo den store og spennende dimensjonen for Ringeriksbanen.

Når det gjelder satsing på jernbane, tror jeg vi må dele noenlunde likt mellom oss hvordan vi har sett på jernbane oppigjennom. Jeg er helt enig med statsråden i at det i mange år var fokusert for lite på jernbane. Imidlertid har Høyre nå stemt for hvert eneste forslag som har kommet fra denne regjeringen, og vi har sett en dreining i det politiske landskapet i retning av også å satse mer på jernbane som den store personbefordreren i transportnettet i landet vårt. Vi har fått mange impulser fra andre steder i verden, og jeg tror det er et betydelig flertall. Det er hyggelig, for det er bærekraftig om vi også skulle få endringer i regjeringssituasjonen.

Jeg registrerer at statsråden ikke svarer konkret på spørsmålet mitt om hvorvidt hun vil ha prosjektet med i sitt forslag til NTP. Men jeg forstår at hun har sans for prosjektet, så jeg får nøye meg med det i denne omgang, og kanskje strekker hun seg lenger etter å ha hørt de andre talerne.

Men jeg vil gjerne få lov til å utfordre henne på ett område til. Jeg tror nemlig at både dette prosjektet og andre store prosjekter i intercitysatsingen må skje gjennom egne

prosjektorganisasjoner, egne prosjektselskaper, og en prosjektfinansieringsmodell som gjør det uavhengig av de årlige budsjetter som vi behandler her – slik vi finansierte Gardermo-utbyggingen. Vi vil ha lært av hvordan vi kanskje delvis har feilet på store jernbaneprosjekter tidligere, med referanse til dobbeltsporet fra Asker og inn, hvor Jernbaneløst selvsier at de gjerne ville ha fått organisert seg annerledes og kunne ha spart 1,5–2 mrd. kr på det.

Jeg tror kanskje det er et spørsmål det kunne vært spennende å få svar på fra en ny statsråd, for det kommer til å bli viktig i den NTP-en som vi skal vedta før Stortinget går fra hverandre til sommeren.

Statsråd Marit Arnstad [17:58:44]: La meg først få lov til å presisere at i NTP-en som legges fram til våren, vil Samferdselsdepartementet komme tilbake til Stortinget med en nærmere prioritering av jernbanesatsingen de nærmeste årene, og i den vurderingen vil også Ringeriksbanen ha sin plass. Den må da vurderes, avveies og prioriteres opp mot de andre prosjektene. Det vil for så vidt også gi Stortinget anledning til å gi føringer for videre arbeid når det gjelder konseptvalg og videre prioritering av en slik type prosjekter.

Det er klart det er store behov i jernbanen i årene framover. Behovene på jernbanen er mer avhengig av statsbudsjettet enn det man kanskje ser hos Avinor, på lufthavnene eller på veg. Det tror jeg vi skal erkjenne. Derfor er det fristende å si at her må man prosjektfinansiere. Da jeg kom inn i regjeringen, tenkte jeg også at jeg skulle gå igjennom litt av det som var blitt sagt omkring alternativ finansiering og prosjektfinansiering. Jeg ser at det kan være noen gevinster å hente ved jernbaneutbygging når det gjelder prosjektfinansiering, men ikke fordi det finnes noen ekstra penger noe sted. Det gjør det ikke for denne regjeringen, det gjør det heller ikke for Høyre, det gjør det ikke for noen av oss som er opptatt av å holde seg til en handlingsregel, og ha en ansvarlig budsjettpolitikk.

Men det finnes kanskje noen gevinster som man kan se nærmere på når det gjelder det faktum at jernbanen – i forhold til andre transportformer – er mer avhengig av å få sammenheng i utbyggingen for å få full nytte av utbyggingen. Jeg tror nok at Vestkorridoren fra Lysaker til Asker er et eksempel på det, fordi når du har brukt ti år på å bygge – fra 2001 til 2010 – er det klart at det er først når du er ferdig i 2010–2011, at du får den fulle nytten av den strekningen. Sånn er det nok mer for jernbanen enn for andre transportformer, og derfor er i alle fall spørsmålet om prosjektfinansiering eller prosjektorganisering interessant å vurdere.

Men den som tror at det å organisere og finansiere prosjekt på noen annen måte enn ved budsjett, at det skulle bety at du slipper unna tøffe prioriteringer i Nasjonal transportplan, tar feil. Enhver som er opptatt av en ansvarlig budsjettpolitikk, må faktisk forholde seg til at forventningene er langt over det som er realistisk og gjennomførbart for enhver regjering, og at det blir tøffe prioriteringer, kanskje tøffere enn noen gang. Jeg skal fra denne talerstol ikke foregripe de prioriteringene, men jeg kan si at det at man ikke gjennomfører KS1, betyr ikke at Ringeriksba-

nen ikke blir vurdert i NTP. Den blir vurdert på lik linje med alle andre prosjekter, men den samlede prioriteringen kommer til å bli tøff og vanskelig fordi forventningene langt overstiger det som er realistisk og økonomisk mulig å gjennomføre.

Magne Rommetveit (A) [18:02:05]: Ringeriksbanen er eit austlandsprosjekt, og det er eit buskerudprosjekt. Når me som kjem frå heilt andre kantar av landet, engasjerer oss i dette, er det sjølv sagt fordi me ynskjer at det skal vera gode transportløyningar på Austlandet, men eg må vedgå at interessa òg kjem av eiga vestlandsinteresse.

Bergensbanen er den mest trafikkerte fjernstrekninga for gods og personar i landet, og det er ein betydeleg turistbane. Han har tilknytning til Flåmsbanen, som er av dei mest besøkte turistattraksjonane i landet. Ei realisering av Ringeriksbanen vil redusere reisetida mellom Oslo og Bergen med om lag ein time, og vil saman med dobbeltspor Bergen–Arna, som vert påbegynt neste år, og ei vidare opprusting av Vossabanen, vera dei viktigaste bidraga for ein reduksjon av reisetida mellom Oslo og Bergen ned mot fire timar.

Transportøkonomisk institutt har berekna at ein modernisert Bergensbane, med utbygging av Ringeriksbanen, kan gje eit trafikkgrunnlag på 900 000 personar i året. Saman med potensialet for auka godstrafikk vil den nye Bergensbanen utgjera ei vesentleg styrkt og naudsynt transportåre mellom dei to største byane i landet.

Eg synest at når det gjeld Ringeriksbanen, har statsråden i sitt innlegg på ein god måte gjort greie for dei historiske forholda, noverande planstatus og vegen vidare i NTP-arbeidet.

Det har vore fokusert mykje på at Ringeriksbanen for 20 år sidan i denne salen vart vedteken bygd. Eg skal jo vakta meg vel for å seia at me i dag må vera glade for at dette vedtaket ikkje vart følgt opp slik planane førelåg. Likevel er det eit faktum at departementet si vektlegging av konseptutvalsutgreinga no opnar for at Ringeriksbanen kan planleggjast og byggjast med dobbeltspor, med høg fart – 250 km/t – og med moderne signalanlegg. Dersom ein skulle følgt dei gamle planane, ja, då trur eg ikkje at me ville fått ein Ringeriksbane med den standarden og med den attraktiviteten som me alle ynskjer. Enkeltspor, låg fart og gammaldags signalanlegg ville ikkje vore framtidsretta.

Det er brei semje om å få realisert intercitytriangelet. Det er store og veksande folkemengder som bur langs desse traseane, og me vil alle vera tente med å få eit radikalt forbetra togsystem der.

Hønefoss-området og Ringerike har vel ikkje så mykje folk – ikkje i dag – men det må jo vera eit fantastisk bu-område for å ta imot ytterlegare vekst og folketalsauke på det sentrale Austlandet. Så langt eg kan vurdere det, er det fint på Ringerike, og med raskt, dobbeltspora togsamband mot Oslo, må det jo vera heilt ypparleg å busetja seg her.

Hordaland Arbeidarparti, der eg forresten er medlem sjølv, hadde nyleg Bergensbanen og Ringeriksbanen oppe som sak på representantskapsmøtet sitt.

Her var det klare vedtak om at det vidare planarbeidet må føra til at bygginga startar opp seinast i 2018–2019. Så

får den vidare NTP-prosessen sjølv sagt visa om ein når fram.

Mitt eige fylkesparti gav også full tilslutning til NTP-utkastet sine formuleringar om at Bergensbanen vil kunna tilby eit sterkt forbetra tilbod ved å byggja Ringeriksbanen og oppgradera eller byggja nytt på strekninga Bergen–Voss, og at det mellom Hønefoss og Voss vert gjort naudsynte tilpassings- eller utbetringstiltak for å sikra eit godt totalkonsept.

Eg har høyrte at du gjer det heilt store viss du tek bukta og begge endane. Her trur eg det er meir snakk om at me no konsentrerer oss om begge endane, nemleg strekningane Voss–Bergen og Hønefoss–Oslo. Kjem me på rett spor her, og då for det meste på dobbeltspor og med høg fart, ja, då trur eg at sjølv bukta – strekket mellom Voss og Hønefoss – også vil fungera som eit godt bindeledd mellom to av landsdelane våre, som er svært avhengige av kvarandre når det gjeld utveksling av både folk og av gods.

Arne Sortevik (FrP) [18:06:56]: Det er fristende å starte med å si at det er viktig å legge planen, men at det er like viktig å huske hvor man har lagt planen.

Interpellasjonen om Ringeriksbanen er forstemmende nødvendig. Regjeringen har underfinansiert jernbanens utbyggingsbehov generelt. Regjeringen har vekkprioritert Bergensbanen, spesielt det store prosjektet for reisetidsreduksjon som Ringeriksbanen innebærer.

Regjeringen har i løpet av sine syv år ved makten utviklet «utredning og utsettelse» som strategi for å slippe beslutning, og for å spare penger. Regjeringen har faktisk blitt ganske god på det, men desto dårligere på fremdrift og oppstart. Ringeriksbanen er en ny jernbanetrasé direkte mellom Sandvika og Hønefoss som vil forkorte Bergensbanen med ca. 60 km, og gi over 50 minutter kortere reisetid mellom Oslo og Bergen. Den vil også bringe reisetiden mellom Oslo og Hønefoss for raskeste tog ned til mindre enn 30 minutter.

I slutten av september 2012 kom meldingen om at Samferdselsdepartementet dropper planen om Ringeriksbanen. Jernbaneverkets utredning var angivelig ikke god nok. Man fant altså igjen planen – etter at man hadde glemt den en stund – og konstaterte at den var ubrukelig.

Selv i norsk samferdselspolitisk sammenheng, preget av store prosjekter som tar lang tid, er Ringeriksbanen helt spesiell. Den ble første gang drøftet i 1858. I 1950-årene la direktør Fritz C. Rieber i Bergen frem planen om Bergensbanens forkortelse. Den stoppet ikke minst Arbeiderpartiet. I 1975 tok NSB prosjektet frem igjen. I 1991 oppjusterte NSB planen til 200 km – så vidt jeg har funnet ut. Ringeriksbanen ble, som interpellanten refererte, en del av Stortingets stamvegvedtak i 1992 – stor glede da, stor skuffelse i 2012, ti år etterpå.

Fremskrittspartiet vil bygge Ringeriksbanen. Prosjektet er en viktig del av moderniseringen av jernbanenettet i Norge og ikke minst moderniseringen av jernbanen mellom Bergen og Oslo. Bergensbanen er viktig. Moderniseringen vil ytterligere øke banens betydning innenfor gods-transport – det å flytte gods fra vei til bane. Ringeriksbanen vil også forsterke Bergensbanen i konkurransen med fly og

buss på persontransport mellom Bergen og Oslo og styrke kollektivtransporten mellom Hønefoss-regionen og Oslo.

Men regjeringen vil altså ikke bygge foreløpig. Utsettelsen, uthalingen og beslutningsvegringen fortsetter. Jeg minner om at oljefondet – med hensyn til statsrådets betraktninger om hva man har penger til eller ikke – per 31. oktober 2012 var på 3 723 mrd. kr – ikke millioner, men milliarder.

Fremskrittspartiet vil bygge Ringeriksbanen. Man kan gjerne se dette prosjektet som en ekstra del av intercity-triangelet, men for Fremskrittspartiet er modernisering av Bergensbanen viktig nok uten en slik kobling.

Vi har i vårt alternative forslag til gjeldende NTP en omfattende investeringsramme på jernbane. Vi har finansiell dekning for også å starte bygging av Ringeriksbanen.

Blant flere hovedgrep Fremskrittspartiet gjør for å få fart på modernisering av jernbane i Norge, er de to viktigste organisering i statlig jernbaneforetak og finansieringsverktøy – infrastrukturfond og statlige lån – som gjør det mulig for et slikt foretak å bygge mye og bygge fort.

Dette er velkjente forslag fra Fremskrittspartiet, som vi har fremmet en rekke ganger også utenom selve NTP-ruleringen. Partier som sier de vil bygge, men som ikke har andre finansieringsverktøy og organiseringsverktøy enn de dagens regjering har, har rett og slett ikke troverdighet. Da blir det ingen bygging av Ringeriksbanen, men fortsatt venting på at gode hensikter og god omtale skal føre til moderne tog med kortere reisetid – om 50 år.

Til oppstart av bygging av Ringeriksbanen har Fremskrittspartiet i alternativt statsbudsjett for 2013 satt av 200 mill. kr. Vi vil gjerne komme i gang med bygging før slutten av denne eller kanskje neste periode. Da skjer det noe. Nå er det på tide at noe skjer.

Så har jeg lyst til å minne om at de to foregående samferdselsministrene har flørtet med tanken om prosjektf finansiering. Det eneste det er blitt etter at den flørten ble skutt ned av statsminister og finansminister, er egne poster på statsbudsjettet. Det gir ingen sikkerhet. Det er penger som må til, og de pengene vil Fremskrittspartiet bevilge for oppstart i 2013.

Trond Helleland (H) [18:12:15]: Interpellanten, Øyvind Halleraker, har på en god måte redegjort for Ringeriksbanens historie. I dag bruker raskeste tog Oslo–Bergen 6 timer og 26 minutter. Fra 9. desember vil reisetiden øke til 6 timer og 52 minutter. I 2012 er altså reisetiden nesten en time lenger mellom Oslo og Bergen enn da jeg sto og ventet på toget på Ål stasjon for å reise til Oslo på 1970-tallet. Det var stor stas når lyntoget kom inn på stasjonen, for det var lyntoget vi kalte det på Ål. Det gikk jo fort mellom Oslo og Bergen. I dag tror jeg begrepet «lyntoget» er noe som gamle og pensjonister kanskje fortsatt bruker, av ren nostalgi, men det er veldig lite som minner om lyn når en ser toget komme nedover dalen.

Ringeriksbanen har som sagt en lang historie. Fordelen med en slik lang historie – en lang planhistorie – er at når det ikke skjer noe, kan en i hvert fall ta høyde for at verden går videre og utvikler seg. En av de tingene som har endret seg aller mest de siste årene, og også i veldig stor grad

etter 1992, er at befolkningsutviklingen i Norge har tatt av. SSB spår at i løpet av de neste 20 årene vil det komme ytterligere én million nordmenn. Da vil vi være oppe i seks millioner innbyggere. SSB sier også at 900 000 av disse vil bosette seg i og rundt de store byene, dvs. at Bergen, som landets nest største by, og Oslo, som landets største by, vil få et betydelig press på boligområder. Nå bygges gradvis Ulrikstunnelen ut. Det er bra. Strekningen Bergen–Arna er viktig, men det er ganske langt igjen til Oslo når en har kommet til Arna.

Ringeriksbanen vil forkorte distansen mellom Oslo og Hønefoss med en snau time. For oss som sitter på toget fra Drammen hver dag, øker ikke reisetiden, men fra Spikkestad og andre sidebaner øker reisetiden også nå fra 9. desember. Men fra Drammen til Oslo tar det en drøy halvtime. Det vil det også ta fra Hønefoss til Oslo med Ringeriksbanen. Det betyr at en vil kunne legge til rette for en kraftig både næringsutvikling og boligutvikling i Ringeriksregionen, en utvikling både statsråden, regjeringen og vi som storting burde hilse velkommen, fordi vi vet at presset blir så stort på Oslo og Akershus, på nedre delen av Buskerud, der du har en god jernbane i dag til Drammen og Østfold, Vestfold.

Det ble sagt om Vestfoldbanen at den var svært populær blant europeiske veteranotentusiaster. Nå har utviklingen der snudd. Det er en flott utvikling på gang, med intercity-triangelet. Den prioriteringsdebatten må vi naturligvis ta, men det viktigste må være å bygge seg ut av de store byene, bygge seg ut av hovedstaden og få et fungerende nett som gjør at du også får en fjernbane som er nærbane. Bergensbanen er i dag den mest trafikkerte fjernstrekningen for både gods og personer, og den er i tillegg en betydelig turistbane, noe som ikke minst gikk fram av programmet NRK2 viste om Bergensbanen. Det viste at den var veldig populær. Internasjonale reisemagasiner kårer Bergensbanen, Flåmsbanen – «Norway in a nutshell» – til å være blant de vakreste jernbanestrekningene i verden.

Jeg mener at synergieffekten ved å utvikle transporten mellom landets to største byer på en miljøvennlig måte, ved å få utvidet boligarealet for Oslo-regionen kraftig og ved å oppruste en av verdens vakreste jernbanestrekninger, vil være enorm. Så vet vi at dette vil koste mye penger, men jeg er også sikker på at dersom det er vilje i Stortinget til å gå videre med Ringeriksbanen, vil vi ha svært mye igjen for det. Vi vil oppnå store effekter, og de trafikk tallene som er lansert, tar utgangspunkt i dagens befolkning. Hvis en tenker seg at Ringerike, Hole og Jevnaker kan tilrettelegge for 20 000–30 000 innbyggere, vil reisetallene bli formidable på Ringeriksbanen. Så la oss komme i gang, og ikke legg dette prosjektet i en skuff nok en gang.

Hallgeir H. Langeland (SV) [18:17:32]: Eg takkar interpellanten for ein viktig interpellasjon og ein viktig debatt. Eg syntest òg det var greitt med historia bak saka, som både statsråden og interpellanten var inne på, ikkje minst det at Halleraker si eiga regjering hadde lagt saka i ein skuff. Det er òg viktig å minna om, synest eg, sjølv om det begynner å bli ei stund sidan, Halleraker, at då Venstre hadde statsråden, løyvde ein altså 1,3 mrd. kr – det

var forslaget til investeringar i jernbanen på budsjettet for 2006. At ein no kjekkar seg og klagar på at det er for lite pengar til toget, bør iallfall ikkje ta frå ein moglegheita for å hugsa si eiga historie. Det kan vera greitt.

Så vil eg òg minna Framstegspartiet om at toget før var eit sosialistisk, kollektivistisk prosjekt som truga bilismen, og som Framstegspartiet kutta i løyvingane til fram til 2008. Eg er veldig glad for at Framstegspartiet no er blitt for tog, men eg berre minner dei òg om historia.

Så lurar eg på om ikkje representanten Halleraker må forklara kva Høgre eigentleg meiner om IC og Ringeriksbanen og Bergensbanen. Eg luktar litt ugler i mosen her, for eg trur nemleg at det ikkje er slik at ein tar pengane frå IC. Det er nemleg sannsynlegvis slik at ein seier ja takk, begge delar, kjenner eg Høgre rett, iallfall i posisjon. Eg trur ikkje me veit kva Høgre meiner om dette før NTP er lagd fram, men då kan eg garantera deg, president, at ein absolutt ikkje er fornøgd med det som blir lagt fram. Det veit me, fordi me ikkje har gjort det som Høgre sa. Eg trur Halleraker, at du må klargjera om det er ein prosess på dette, eller om du faktisk har partiet bak deg når du flaggar den fana så høgt.

Eg er veldig einig med mange i at jernbane er for å byggja landet. Det kan løysa mange av bustadproblema me har i sentrale strøk, enten det er i Stavanger, Oslo eller andre plassar, fordi det blir lettare å bu på Hønefoss når ein får ein mykje kortare og meir miljøvenleg reiseveg. Men det vil òg gjelda andre delar av landet, viss ein satsar på tog.

For SV sin del vil eg seia at problemet i Noreg i dag – også med SV i regjering – er at me har ein jernbane som blir diskriminert, fordi han ikkje har ei finansiering som dei andre har. Me burde ikkje ha bygd motorvegen på det sentrale austlandsområdet først. Me burde bygd toget først, og då hadde me kanskje sloppe dyre motorveg-investeringar. Det er i alle fall det SV ønskjer seg i framtida. Men på grunn av at ein har den finansieringa ein har, rullar asfalten ut på motorvegar, mens jernbanen er avhengig av dei årlege budsjetta. Sånn kan det ikkje vera lenger. Dette må me få rydda opp i, og derfor er det gledelig – synest eg – at alle regjeringspartia er inne på dette temaet. Arbeidarpartiet har også eit vedtak frå sitt landsmøte om at ein ønskjer eit offentleg eigd prosjektutbyggingsselskap. Dette håpar eg me skal klara å få til noko på, i den prosessen me er inne i, når det gjeld behandlinga av NTP.

Til slutt vil eg minna om at stortingsfleirtalet – alle partia unntatt Framstegspartiet – har vore veldig tydelege på at når ein skal byggja nytt, skal ein byggja med dobbeltspor som standard og ein fart på 250 km/t eller høgare. Det fleirtalet har bestått sidan 2008, og Ringeriksbanen vil òg måtta ha ein slik kvalitet, når me veit at det vil bli ein del av eit framtidretta høgfallsnett i Noreg. Me byggjer det no i Vestfold, så me er på framtidslaget der.

Heilt til slutt: SV har i si gruppe samrøystes vedtatt at me skal bruka 25 mrd. kr på tog i året i Noreg og 250 mrd. kr i NTP-perioden. Det er veldig mykje pengar, men det er altså ikkje meir enn drygt det me brukar på olje- og gass-investeringar i året. Me brukar nemleg 200 mrd. kr på det

i året. Då er det ikkje mykje med 250 mrd. kr på ti år på jernbanen.

Presidenten: Presidenten vil i all vennskapelighet minne om at all tale skal rettes til presidenten.

Hallgeir H. Langeland (SV) [18:22:48]: Langeland skal prøva og følgja det i sitt vidare arbeid, men han har hatt problem med det før. (Munterhet i salen)

Presidenten: Det registrerer presidenten.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [18:23:10]: Jeg vil også takke representanten Halleraker for interpellasjonen og spesielt for hans prisverdige prioritering.

Dagens Bergensbanen går innom Drammen, Hønefoss, Hallingdal, Finse, Voss og Bergen. Dette er sjølsagt en viktig sak for Buskeruds innbyggere, og det er en viktig sak for Vestlandet.

Den ble innvia som en samferdselsrevolusjon for 103 år siden, og etter 15 års bygging åpnet Kong Haakon VII banen 27. november 1909, på Voss stasjon. Byggverket var ifølge kongen vår tids storverk og kostet mer enn ett statsbudsjett. Det var det linjer over.

Nå går Bergensbanen stadig saktere, tross alle lovnader. Min senterpartikollega fra Hordaland, Kjersti Toppe, sa det slik i Bergens Tidende i en overskrift 19. november i år: «Det er grunn til å kritisere oss alle.» Det er noe jeg kan slutte meg helt til. Vi må erkjenne ansvaret, og vi må gå sammen, og diskusjonen her hittil, borger for at det nå er en annen tone over det hele.

Vi står overfor en opprusting som gjør at en kan stole på at en kommer fram i tide, med folk og gods, og vi står overfor en forkorting. Fordelene er opplagte. Det er behov for et konkurransedyktig alternativ til fly. Det er behov for en bane som gjør at en kan arbeide på reisene. Det skal være positive opplevelser for dem som ønsker å se Norge, og det er et påtrengende behov for å styrke konkurranseevnen på godstransporten med bane, på bekostning av trailere over viddene.

Statsråd Arnstad presenterte saken på en svært solid måte, som inngir tillit, og uttrykte veldig tydelig behovet for å prioritere, og at det trengs et engasjement for banen, dersom banen skal prioriteres.

Det som trengs, er at det ved hvert års statsbudsjett bevilges midler til opprusting. Som kanskje en av de få som har sittet i lokførerhuset fra Hønefoss til Bergen, har jeg sjøl erfart behovet for opprusting. Den gangen opplevdes store deler av banen som å kjøre i en grønn tunnel. Det hadde ikke engang vært penger til å holde vegetasjonen nede. Det var det containerne som sto for. Heldigvis er kjerrene og buskene nå hugget ned, og det er litt bedre sikt, men sikkerheten er langt fra god.

Det trengs penger for å styrke stasjonene, verne mot snøstorm, kryssningsspor og planoverganger, og de fleste ser vel planovergangen rett før Geilo, som har stått slik i lang tid, som et eksempel på manglende prioritering av banen.

Spørsmålet om forkorting av Bergensbanen er – som

flere har sagt – ikke nytt. Allerede i 1890 ble det foreslått, fra Buskerudside, en direkte rute fra Hønefoss til Oslo. På grunn av den tidas teknologi ble ikke det valgt i 1898, og vi fikk Roa-traseen.

Jeg vil være tydelig på at det Buskerud Senterparti arbeider for, er at vi må gjøre ferdig planleggingen av forkortelse av Bergensbanen, det som kalles Ringeriksbanen, i første NTP-periode, altså i perioden 2014–2018. Så må vi få gjort byggingen i den påfølgende perioden, i 2019–2023. Det er vårt klare mål, og med den oppslutningen som er her nå, og med den lange historien som saken har, ser jeg realistiske muligheter for det.

Finansieringa av banen må skje på samme måten som intercityfinansieringa, slik at vi får helheten i jernbaneutbygginga på disse sentrale strekningene.

Til slutt: Jeg håper at vi nå kan gå sammen, slik at det som her nå blir sagt, kan bli realiteter, og at vi kan få engasjement for den helhetlige bygginga, noe som er helt nødvendig.

Knut Arild Hareide (KrF) [18:27:45]: Eg vil òg få takke interpellanten for på ein god og grundig måte å ta opp ein viktig debatt rundt utbygging av Ringeriksbanen.

Det er jo eit stort paradoks at eit samferdselsprosjekt som eigentleg greier å samle Vestlandet og Austlandet, ikkje har blitt realisert. Det er fordi nettopp utbygging av Ringeriksbanen vil kunne bety veldig mykje for Bergensbanen, men ikkje minst vil det kunne bety veldig mykje for Stor-Oslo-regionen, med det presset me veit me har rundt hovudstaden vår og regionane rundt. Det er ingen hovudstad i Europa som veks så sterkt og så mykje, relativt sett, som Oslo gjer. Kjøproblema i Oslo er blant dei mest krevjande i heile Europa. Oslo er nummer tre på lista over byar med store kjøproblem – uavhengig av storleik – i Europa. Det viser at skal me kunne løyse det, vil jernbanen vere ein viktig del av løysinga.

På same måte vil nettopp utbygging av Ringeriksbanen bety veldig mykje for Bergensbanen. Redusert reisetid vil kunne gjere den enda meir attraktiv. Det var ikkje utan grunn at då høgfarutgreinga kom i vinter, var det ei prioritering dei var veldig tydelege på, og det var Bergensbanen, og det var nettopp utbygginga av Ringeriksbanen.

Derfor synest eg at det er problematisk, når me har kjent til både engasjementet og ønsket om å få denne saka på dagsordenen, at me då veit at me har hatt eit KVVU-arbeid, ei konseptvalutgreiing, som ikkje har halde den kvaliteten som ei slik utbygging treng, og departementet har kjent til dette og visst om dette og ikkje gjort noko. Ein har altså brukt seks–sju år, og ein har visst at dette arbeidet ikkje er godt nok.

Eg vil seie at det ikkje er haldbart at ikkje departementet har gripe fatt i at me har hatt ein KVVU som ikkje har heldt den nødvendige standarden. Eg la òg merke til at statsråden sa at ho hadde sett det som ein fordel, det var vel slik ho ordla seg, og for å seie det slik: Det var ikkje å bruke for sterke ord.

Når det er sagt, er eg heilt einig i det statsråden sa om at me no må få ei utgreiing med dei måla og dei verkemidla

som er nødvendige, der ho peikte både på dobbeltspor og ei moderne hastigheit.

Representanten Lundteigen, som var før meg, sa vel at politisk skylddeling er eit eigna ord rundt dette. Eg er for så vidt einig i det. Det me no må vise, er politisk vilje.

Eg fyller 40 år i morgon, så eg prøver å sjå i litt lengre perspektiv enn eg normalt pleier. Det eg ser, er at på 1970- og 1980-talet var det knapt investeringar i norsk jernbane. Så kom det da investeringar på begynninga av 1990-talet, som låg relativt beskjedent, men stabilt, fram til finanskrisa i 2008–2009, og etter det har me hatt ein auke. Det var fordi 1970- og 1980-talet var bilens tiår. Nettopp det me no må sjå, er at skal me ha ein jernbane, treng me større investeringar.

Det som gjer at eg er positiv, er at ikkje minst rundt dei store byane våre vil jernbanen vere ein nøkkel til å få transporten til å fungere på ein god måte. Derfor meiner eg at det er mykje som vil trengje seg fram i ei positiv retning òg knytt til jernbaneinvesteringar. Eg trur derfor Ringeriksbanen er eit av dei prosjekta der me no må få tydelege utgreiingar på plass til det me treng for å få til ei moderne jernbaneløysing her. Dobbeltspor og moderne hastigheit, som statsråd Arnstad sa, er eg heilt einig i. Og så, meiner eg, må me ta prioriteringa rundt dette i samband med NTP. Dei fleste av partia her har òg forplikta seg knytt til intercity gjennom eit klimaforlik, som òg må liggje til grunn når me vedtek NTP.

Presidenten: I tilfelle presidenten ikke ser representanten i morgen, får hun gratulere i forkant!

Borghild Tenden (V) [18:33:01]: Mye er sagt allerede i denne interpellasjonsdebatten. Jeg ønsker ikke å bruke mitt innlegg på selektiv historiebeskrivelse, men å se fremover. Men jeg må si at jeg ble litt overrasket over akkurat representanten Hallgeir Langeland, som ønsker å komme inn på historien – et SV som ble rundlurt av Arbeiderpartiet i sin tid: Det ble tunnel på Opseth, men ikke Ringeriksbanen på SV.

Jeg vil også takke interpellanten, Halleraker, for å sette fokus på nettopp Ringeriksbanen, men som det har vært sagt av flere, skulle denne vært bygget for 20 år siden. Ringeriksbanen er etter min mening på mange måter et Kinderegg: Den vil, som mange har sagt, forkorte reisetiden på Bergensbanen med en time, som også representanten Øyvind Halleraker skriver i sin interpellasjon. Den vil utvikle det siste nærområdet til hovedstaden som har hatt liten eller ingen tilflytting de seneste årene. Og den vil avlaste tilflyttingen til Asker og Bærum og ikke minst prisgaloppen på boliger.

Paradokset er at Ringeriksregionen med byen Hønefoss venter på nye innbyggere, mens Oslo, Asker og Bærum diskuterer markagrensen, nedbygging av dyrket jord og fortetting, i tillegg til stadig høyere boligpriser, som gjør det vanskelig for unge å etablere seg i den regionen som bl.a. jeg bor i. Ringeriksregionen er faktisk den eneste regionen rundt Oslo som ikke har betydelig vekst i folketallet. Dette betyr også at regionen kan lokke med halve boligpriser av det som er tilfellet i Oslo, Asker og Bærum.

Årsaken til denne situasjonen er først og fremst det som oppfattes som – og er – for dårlige samferdselsløsninger, som gjør at reisen til hovedstaden tar unødvendig lang tid. Hovedveien mellom Østlandet og Vestlandet går gjennom Ringerike og holder langt fra 2012-standard, og jernbanen til Oslo går via Hokksund og Drammen.

Jeg har vært på mange åpne politiske møter på Ringerike om jernbanens bidrag i klima-, bosettings- og samferdselspolitikken. Hovedvekten blir alltid lagt på hvordan Ringeriksbanen kan bidra positivt til avlastning for Oslo og vestregionen og å utvikle Ringeriksregionen. Det er som sagt 20 år siden stortingsvedtaket om bygging av Ringeriksbanen ble fattet, men så langt har ikke én meter med ny skinnegang blitt bygget.

Noe av bakgrunnen er, som også flere har sagt, selvfølgelig manglende prioritering i NTP. Venstre ønsker at Ringeriksbanen etableres som en fjerde arm på intercity-prosjektet, med alternativ finansiering og organisering. Dette har Venstre foreslått i Stortinget, dessverre uten å få tilslutning så langt.

Martin Kolberg (A) [18:36:39]: Det er fra veldig mange talere og fra interpellanten, representanten Halleraker, gitt svært mange gode argumenter for bygging av Ringeriksbanen. Det er kjente argumenter som denne salen har behandlet i mange år. Dette er, som det blir sagt fra flere hold her, en av de sakene som det har vært stor nasjonal enighet om at det var nødvendig å få realisert.

Argumentene fra Buskerud-siden, for å si det sånn, om Ringeriksbanens betydning for Buskerud-regionen, dvs. Ringeriksregionen, er også godt dokumentert. Jeg slutter meg til alt som er sagt, og sier at det vil bli helt nødvendig, slik som representanten Helleland var inne på, å løse ut Ringeriksregionen som en del av Oslo-regionen. Det vil tvinge seg fram på et eller annet vis på grunn av befolkningsutvikling, men også på grunn av den økonomiske utviklingen. Det vil være bra for Ringerike, det vil være bra for Ringeriksregionen, og det vil være bra for Oslo at så skjer. Bare på det grunnlaget er det all mulig grunn til å sette strek under betydningen av Ringeriksbanen. Det er en selvstendig og en god begrunnelse for alt som er sagt.

Men det er neppe bare det som er saken. Som flere av mine kolleger her allerede har vært inne på, handler dette om et større perspektiv. Det handler om Bergensbanen. Og Bergensbanen handler om jernbanen mellom øst og vest i Norge, mellom de to største byene, mellom de økonomiske kraftsentrene i Norge: Vestlandet og Østlandet. Det som er perspektivet i det, er at Stortinget når vi snakker om jernbanedrift, vanskelig kan se rundt dette: Skal vi ha et Framtids-Norge uten en effektiv jernbane i de mest sentrale delene av landet vårt? Det er egentlig saken, slik jeg ser det. For på samme måte som vi kan snakke om at Ringerike ligger skyggen, snakker vi om Bergens behov helt opp til Voss. Disse tingene er det helt nødvendig å se i den store sammenheng.

Nå står vi altså i den situasjonen at til tross for at vi vedtar i denne sal at dette skal gjøres, er det ikke gjort. Da kan

man, som det er sagt, sikkert dele ansvaret på mange. Det får nå være så.

Men nå har vi også vedtatt dette intercitysamarbeidet. Det som sies i hvert fall – litt forsiktig, riktignok, men allikevel sånn at det er til å høre – fra noen av representantene også i denne interpellasjonsdebatten, er at vi skal putte Ringeriksbanen inn i det. Det er en måte å tenke på, og det vil bli nødvendig, synes jeg, at regjeringen når den kommer med transportplanen, har en mening om det er realistisk. Jeg setter spørsmålsteget ved det. Jeg tror egentlig ikke det går, for man har bundet seg til gjennomføringen av intercity slik det er, uten Ringeriksbanen. Det er det som er det politiske vedtaket. Og da er vi nødt til å stille oss spørsmålet: Hvordan skal vi da klare å realisere Ringeriksbanen/Bergensbanen? Det er det som er nerven i dette spørsmålet, det er det som er saken, og da vil jeg si at det selvfølgelig vil være nødvendig å respektere det som statsråden sier. Det er ingen her som ikke behøver å gjøre det, med unntak av Fremskrittspartiet.

Vi må respektere de økonomiske rammene. Men jeg vil likevel si, når statsråden sitter og følger nøye med, at hvis vi ikke skal si til hverandre at Ringeriksbanen ikke blir realisert på de neste 25 årene – hvis vi ikke skal si det – må vi ha en mening om hvordan vi skal komme i gang. Og da mener jeg at det som ligger som kjernen i denne interpellasjonen, og denne debatten, er at regjeringen gjennom denne diskusjonen må få en veldig tydelig og klar beskjed: Når det gjelder NTP, må de ha en konkret mening om hvordan de skal realisere Ringeriksbanen, hvordan de skal realisere Bergensbanen, og hvordan den skal finansieres. Hvis ikke må vi manne oss opp til å ha en mening om at det ikke går de nærmeste årene. Det er det som er situasjonen rundt denne banen.

Bård Hoksrud (FrP) [18:41:58]: Først kan jeg jo begynne å lure på om representanten Kolberg følger med på hele debatten, for i hvert fall jeg registrerte at representanten Langeland gjerne ville bruke 25 mrd. kr mer i året på å bygge ut jernbane. Så det er ikke bare Fremskrittspartiet som mener at det er fullt mulig å bygge ut både vei og jernbane med langt mer penger hvert eneste år.

Jeg er veldig enig i at Ringeriksbanen er viktig. Det å få bygd ut Ringeriksbanen handler om regionforsterkelse, det handler om at Ringerike/Hønefoss kan bli en del av Stor-Oslo med de positive tingene det medfører, og ikke minst innkorting i reisetid. Det er kjempeviktig.

Jeg har ikke vært i lokomotivet på Bergensbanen, som representanten Lundteigen har, men jeg har vært bak i sovekupeen på et tog fra Bergen til Oslo. Det er en opplevelse jeg helst ikke vil ha igjen, for der ble det ikke mye søvn. Det viser i hvert fall definitivt at Lundteigen og jeg er enige om at man trenger å gjøre noe med banelegemet. Han har kanskje sett litt mer på det, mens jeg har kjent litt mer på hvor dårlig det er å ligge bak i en sovekupe.

Og til representanten Rommetveit, som trodde at det kanskje var flott på Ringerike: Det er veldig flott på Ringerike, men stort sett har jeg kjørt bil dit, fordi det er såpass mye kjappere enn å ta toget. Derfor er vi vel enige

om at den interpellasjonen som representanten Halleraker har tatt opp i dag, er viktig, og det er viktig å gjøre noe med Ringeriksbanen. Men jeg blir bekymret når jeg hører at representanten Halleraker visstnok skal ha uttalt til bl.a. Hallingdølen at han vil ta deler av dette ved å redusere på utbyggingen av intercitytriangelet, som det er bred politisk enighet om. Så det kan bli spennende å høre om Høyre nå går bort fra løftene om en rask utbygging av intercitytriangelet også.

Det må kunne gå an å ha flere tanker i hodet på en gang, og når statsråden er så opptatt av de finansielle rammene man har til rådighet, at man må passe på, er jo det litt spesielt. Vi har altså en regjering som aldri har hatt mer penger, og som er veldig glad i å skryte av at vi aldri har brukt mer penger enn det denne regjeringen gjør. Men handlingsrommet har jo aldri vært bedre enn det er nå, med muligheter til å gjøre grep. Vi har altså 4 000 mrd. kr på bok snart – 4 000 milliarder oljepenger som står i aksjer i utenlandske handlegater eller andre utenlandske aksjer, så vi har kanskje mer fornuftige ting å bruke deler av overskuddet som vi hvert år tar inn, på. Vi mener i hvert fall at det er fornuftig å bruke noe av dette overskuddet på oljeinntektene og faktisk flytte det over fra olje til skinner og vei, og til andre viktige ting i samfunnet.

Infrastruktur er lønnsomt. Det er veldig, veldig lite annet som er mer lønnsomt enn det å investere i infrastruktur. Og da Fremskrittspartiet lagde sitt alternative forslag til Nasjonal transportplan, var vi opptatt av at vi skulle bygge vei, men – som representanten Langeland også burde ha fått med seg – vi gjorde også masse når det gjaldt jernbane, nettopp fordi den rikdommen vi nå har, har gitt oss nye muligheter med andre finansieringsverktøy, andre organisatoriske verktøy, som gjør at vi kan bygge ut både vei og jernbane. Vi er nødt til å ha begge tanker i hodet samtidig.

Jeg syntes det var interessant at representanten Langeland sa at det er fullt mulig å bruke mer penger. Han vil gjerne bruke 25 mrd. kr mer i året på jernbane. Spørsmålet blir om han skal få det til inne i denne salen, eller om han skal fortsette å stå på utsiden og demonstrere for å få noen av disse 25 milliardene for å bygge ut jernbane i Norge.

Men jeg er veldig glad for at interpellanten har tatt opp denne interpellasjonen. Jeg mener at det er viktig å få bygd ut Ringeriksbanen, og det mener også Fremskrittspartiet. Derfor foreslår vi at det faktisk skal settes av penger allerede i 2013, fordi det er et viktig jernbaneprojekt og et viktig samfunnsprosjekt. Det handler også om å regionforstørre mer, og at man også får med Ringeriksregionen inn som en del av Stor-Oslo – og for å møte befolkningsveksten er vi helt avhengige av det. I tillegg er dette altså en viktig bane mellom Bergen og Oslo. For Bergens del er det viktig å få på plass en løsning til Voss, og det er viktig å få helheten i dette. Det er det det handler om.

Derfor synes jeg at det er trist at man bare har sagt at det Jernbaneverket har gjort, er ikke godt nok: Vi begynner på ny. Men nå har jo samferdselsministeren lovet at man i NTP også skal ha med Ringeriksbanen, så jeg er spent på å

se hva som kommer når NTP-forslaget fra regjeringen blir lagt fram i februar neste år.

Kjersti Toppe (Sp) [18:47:10]: Bergensbanen treng opprusting. Forkorting av Bergensbanen må bli eit prioritert prosjekt i NTP. Det betyr at Ringeriksbanen må realiserast, og Vossebanen – eller intercity Bergen–Voss, som vi pleier kalla det – må moderniserast i same satsinga, og gjennomførast i løpet av neste NTP-periode. Dette vil vera Hadeland Senterparti sine krav inn mot NTP.

Etter at det no blei kjent at reisetida mellom Oslo og Bergen ville auka med ein halvtime, har reaksjonane vore sterke. Realiteten er at vi for 30 år sidan køyrde Bergen–Oslo ein halvtime fortare enn i dag. For 103 år sidan var Bergensbanen ein jernbanerevolusjon. No går det stadig saktare. Vossebanen, som er ei veldig viktig pendlarstrekning, slit med dårlege togsett, og ein får av og til assosiasjonar til svart-kvitt-filmar frå 1960-talet når vi sit i dei og veit at vi ikkje kan snakka i telefonen – det må vi gjera før vi reiser heimanfrå.

Eg føler at det no er stor vilje til å kjempa fram ei styrking og forkorting av Bergensbanen på Vestlandet. Jernbanesatsinga i Noreg kan ikkje berre gå føre seg på intercitystrekningar i Oslo-området, også langdistansetoga må få sin del av pakken.

Stadig fleire står opp for geografisk rettferdig fordeling av jernbanemidlane. Forum Nye Bergensbanen har foreslått at intercitysatsinga må komme etter at Bergensbanen er utbetra og Ringeriksbanen er bygd. Høgres Øyvind Halleraker uttalte til Bergens Tidende den 19. november at Høgre går inn for å halvera intercitysatsinga til fordel for Ringeriksbanen. Det positive med dette er at alle er med og snakkar opp Bergensbanen. Dette vil uansett styrkja prosjektet inn mot NTP.

Ringeriksbanen vil forkorta reisetida mellom Bergen og Oslo med ein time. Forkorting av Bergensbanen er òg viktig når det gjeld godstrafikk og reiseliv, men forkorting av Bergensbanen er jo òg viktig fordi det då kan bli eit meir reelt alternativ til fly med omsyn til persontrafikken. Ein times forkorting vil bety at reisetida vil komme ned mot 4 timar. Dersom ein samtidig innfører like få stopp på reisa som i lyntogplanlegginga, vil reisetida kunne komme ned til 3 timar og 40 minutt. Då meiner eg at ingen kan seia at Bergensbanen ikkje vil bli eit reelt alternativ til fly. Eg meiner at det svekkjer argumenta for ei stor satsing på lyntog mellom dei same plassane.

Bergen–Oslo er – har iallfall vore – den mest trafikkerte flystrekninga i Europa. Potensialet for å flytta arbeidsreiser frå fly til bane er derfor stort. Ei togreise på 3 timar og 40 minutt vil òg bety effektiv arbeidstid, og vil som regel vera eit attraktivt alternativ for dei mange arbeidspendlarane mellom dei største byane. Eg snakkar litt av erfaring. Eg trur eg må ha eit mykje betre sovehjarte enn Bård Hoksrud. Eg har altså sove to av dei tre siste nettene i denne veka på Bergensbanen, og eg sov utruleg godt. Eg tar det som eit teikn på at eg har stor tru på at vi vil bli samla politisk for ei forkorting av Bergensbanen – vi er ferdige med skyldfordelinga – at vi får eit forpliktande vedtak med omsyn til både finansiering og realisering, på

same måten som intercitysatsinga på Austlandet har fått det.

Øyvind Halleraker (H) [18:51:29]: Takk for debatten. Jeg syns det var mange gode og kloke innlegg.

Først gir dette meg anledning til å kommentere et sitat fra en avis som sier at jeg går inn for å halvere intercitysatsingen på Østlandet. Det har jeg aldri uttalt. Det jeg har sagt, er at vi må ha flere tanker i hodet samtidig. Innenfor det tiårsperspektivet som neste NTP skal omhandle, vil vi antakelig ha mer enn nok med å realisere det som Jernbaneverket og NSB definerer som det indre intercitytriangelet. De sier jo også – og det er interessant – at de får tilnærmet full uttelling for intercityideen ved å realisere det indre triangelet først.

Det har også Høyre hele tiden sagt. Vi har sagt at vi vil satse på intercitytriangelet og jernbanestrekningene inn til de store byene først. Det sa vi også da vi gikk inn for å bygge høyhastighetstog i Norge: Vi må først bygge intercitystrekningene rundt Oslo. Dette er et ledd i akkurat det samme. Men vi har aldri sagt – og det er der misforståelsen ligger – at vi ikke skal gjøre noe annet. Ringeriksbanen, Kongsvingerbanen, Meråkerbanen, Trønderbanen – mange banestrekninger i Norge vil selvfølgelig ha aktualitet framover i den NTP-perioden som vi går inn i.

Vi fra Høyres side skal bygge intercitytriangelet, la det være sagt. Men vi skal gjøre det på en måte som gjør det realistisk å bygge i alle fall det indre innenfor den perioden som vi nå går inn i. Det skal vi greie. Jeg hører statsråden er mer åpen med hensyn til organiseringen enn med hensyn til finansieringen, og det kan være greit nok. Jeg tror det er organiseringen som kanskje er det viktigste i denne sammenheng, at vi får et eget selskap, et eget mandat og med frihet til også å kunne ta i bruk nye låneformer. Kanskje kan vi også tenke oss – som vi har snakket om når det gjelder veisiden – en garantiordning, dvs. ordninger som var velkjente da vi bygde ut OSL, altså Gardermoen.

La meg avslutte, før statsråden får sine avsluttende kommentarer, med nok en gang å utfordre henne på at både dette prosjektet og andre store prosjekter som vi forhåpentligvis skal samle oss om i behandlingen av NTP, trenger nye organisasjonsmodeller og – jeg vil legge til – nye finansieringsmodeller. Det har vi forventninger om at statsråden kommer med.

Statsråd Marit Arnstad [18:54:46]: Jeg vil også takke interpellanten for en interessant debatt.

Jeg skjønner av innleggene at det er et stort engasjement for Ringeriksbanen. Det har jeg forståelse for. Jeg er også klar over at en fra en jernbanefaglig synsvinkel kan si at Ringeriksbanen er et mye bedre prosjekt enn mange andre jernbaneprosjekter fordi det forkorter reisetid så sterkt. Det er et viktig kriterium for et godt jernbaneprosjekt.

Så har det vært en del argumentasjon knyttet til både Ringeriksbanen som sådan og jernbanesatsing som sådan. Jeg kjenner meg vel ikke helt igjen i Sorteviks litt mørke måte å tegne situasjonen på når det gjelder jernbaneinves-

teringene. Det er mye å ta igjen når det gjelder jernbanen, men denne regjeringen har faktisk tredoblet investeringene, samtidig som vi har satsset stort på drift og vedlikehold. Det er prosjekter for 20 mrd. kr som nå er satt i gang rundt Oslo-området. Og det er ikke småprosjekter, det er ganske store satsinger som er på gang. Vi holder framdriften på dem, fullt ut.

Flere av innleggene illustrerer også ganske godt hvilke krevende prioriteringer vi kommer til å stå overfor, for prioriteringer må gjøres. Det kommer til å komme til oss alle i hop – alle partier i denne sal kommer til å være nødt til å smake på det å måtte prioritere mellom ulike prosjekter i ulike deler av landet. Halleraker nevnte en del av dem. Når det gjelder de samlede forventningene til hva som kan gjøres, er det ikke mulig å innfri alle. Det må gjøres noen prioriteringer. Den debatten vi har hatt nå, har jo vist og begrunnet på en god måte hvorfor en del ønsker å prioritere Ringeriksbanen.

Jeg har lyst til å si at jernbanen er en viktig løsning når det gjelder byproblematikk, det er ikke noen tvil om det. Men dette gjelder ikke bare rundt Oslo. Det kommer til å bli en sterk vekst også rundt Stavanger, rundt Bergen og rundt Trondheim. Også i den sammenheng kommer jernbanen til å spille en viktig rolle – for ikke å snakke om at byproblematikk og transportspørsmål knyttet til by også kommer til å måtte løses i byer som ikke har tilgang til jernbane. Det er også en del av de overordnede prioriteringene i Nasjonal transportplan, som vi må komme tilbake til.

Jeg har lyst til å understreke én ting. Det var ikke kvaliteten på KVVU som var for dårlig, men muligheten til å få en god nok KS1 er begrenset av at en har tatt trasévalget. Da kan en ikke, faglig sett, sammenligne traseer på den måten en vanligvis gjør i en KS1-prosess. Her er det altså ikke ulike traseer å sammenligne. Jeg tror nok Hoksrud må ha misforstått, for Ringeriksbanen vil på vanlig måte bli vurdert og prioritert opp mot andre prosjekter i NTP 2014–2023. Det er ingenting som forsinket det aspektet.

Presidenten: Sak nr. 10 er ferdigbehandlet. Det vil bli ringt til votering.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Stortinget skal votere over sakene på dagens kart.

I sakene nr. 1 og 2 foreligger det ikke noe voterings-tema.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det satt fram to forslag.

Det er

- forslag nr. 1, fra Tord Lien på vegne av Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti
- forslag nr. 2, fra Svein Harberg på vegne av Høyre og Venstre

Det votes først over forslag nr. 2, fra Høyre og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en treårig profesjonsutdanning innen karriereveiledning, inkludert et tilpasset løp for personer med annen yrkesutdanning som ønsker videreutdanning innen karriereveiledning.»

Votering:

Forslaget fra Høyre og Venstre ble med 79 mot 17 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 19.06.01)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide nasjonalt rammeverk for videreutdanning innen karriereveiledning, basert på bachelorgrad i pedagogikk eller andre utdanninger på samme nivå.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti ble med 70 mot 26 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 19.06.22)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:111 S (2011–2012) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Borghild Tenden og Trine Skei Grande om etablering av en treårig profesjonsutdanning i karriereveiledning – vedtas ikke.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 59 stemmer for og 30 stemmer mot komiteens innstilling.

(Voteringsutskrift kl. 19.07.17)

Presidenten: Det ut til at vi må ta voteringen en gang til.

Presidenten vil gjøre oppmerksom på – mens dataanlegget justeres – at innstillingen går ut på at forslaget «vedtas ikke». De som stemmer for at forslaget ikke skal vedtas, skal altså trykke på for-knappen.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 53 mot 43 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 19.07.57)

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt sju forslag. Det er

– forslagene nr. 1 og 2, fra Henning Warloe på vegne av Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre

– forslagene nr. 3–6, fra Henning Warloe på vegne av Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre

– forslag nr. 7, fra Henning Warloe på vegne av Høyre

Det votes først over forslag nr. 7, fra Høyre.

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å heve stipendandelen i skolepengestøtten for helgradsstudenter på bachelornivå til 70 pst.»

Votering:

Forslaget fra Høyre ble med 79 mot 17 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 19.08.46)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 3–6, fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen, i forbindelse med statsbudsjettet for 2013, fremme forslag om å innføre studiestøtte for førsteårs studenter på bachelorprogrammer i alle ikke-vestlige land og USA.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at godkjenningssrutinene for utenlands skoleår gjøres bedre og mer forutsigbare, og at man på egnet måte sikrer at rådgivere har oppdatert kunnskap om utvekslingsmuligheter.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at støtteordningen fra Statens lånekasse for utdanning utvides til å omfatte Vg1 og Vg3, og at det gis støtte til elever på videregående nivå som ønsker å studere et semester ute.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om hvordan en kan sikre at utdanningen som elever får gjennom elevutveksling, blir godkjent i Norge.»

Votering:

Forslagene fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ble med 74 mot 22 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 19.09.11)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:113 S (2011–2012) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Erna Solberg, Elisabeth Aspaker, Svein Harberg og Eivind Nævdal-Bolstad om en strategi for økt internasjonalisering i utdanning og arbeidsliv – vedlegges protokollen.

Presidenten: Det votes alternativt mellom komi-

teens innstilling og forslagene nr. 1 og 2, fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremlegge en sak med status og resultater for tiltak skissert i St.meld. nr. 14 (20082009) Internasjonalisering av utdanning, jf. Innst. S. nr. 202 (2008–2009), samt en oppdatert strategi for internasjonalisering av utdanning.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere på hvilken måte utveksling for elever på yrkesfaglige studieretninger kan stimuleres.»

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslagene fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ble innstillingen bifalt med 53 mot 43 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 19.10.05)

Presidenten: I sakene nr. 5, 6 og 7 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 8

Presidenten: Under debatten er det satt fram et forslag fra Arne Sortevik på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget samtykker i at prosjektene på fv. 545 i Fitjar og Stord kommune i Hordaland, slik de er beskrevet i Prop. 149 S (2011–2012), gjennomføres som et fellesprosjekt finansiert av Hordaland fylkeskommune med 18 mill. 2012-kroner og staten ved Statens vegvesen med 41 mill. 2012-kroner. Stortinget legger til grunn at staten forskotterer sitt eget bidrag, og at endelig finansiering for statens samlede bidrag til prosjektet legges inn i revidert nasjonalbudsjett for 2013.»

Det voteses alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt:

I

Stortinget samtykkjer i at bompengeselskapet får løyve til å krevja inn bompengar til delvis bompengefinansiering av fv. 545 i Fitjar og Stord kommunar i Hordaland. Vilkåra går fram av Prop. 149 S (2011–2012) og Innst. 50 S (2012–2013).

II

Samferdselsdepartementet får fullmakt til å inngå tilleggsavtale med bompengeselskapet og fastsetja nærare reglar for finansieringsordninga.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet ble innstillingen bifalt med 74 mot 21 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 19.10.52)

Votering i sak nr. 9

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt to forslag. Det er

– forslagene nr. 1 og 2, fra Bård Hoksrud på vegne av Fremskrittspartiet

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen med henvisning til artikkel 10 i EU-forordningen 1072/2009, ESA, om straks å innføre midlertidig opphevelse av kabotasjeregulene innenfor veibasert godstransport i Norge.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer før ordningen med kabotasje gjeninnføres.»

Det voteses alternativt mellom disse forslagene og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:135 S (2011–2012) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Robert Eriksson, Laila Marie Reiertsen, Jan-Henrik Fredriksen og Arne Sortevik om å innføre en midlertidig opphevelse av kabotasjeregulene innenfor veibasert godstransport – vedlegges protokollen.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslagene fra Fremskrittspartiet ble innstillingen bifalt med 75 mot 21 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 19.11.55)

Presidenten: I sak nr. 10 foreligger ikke noe voteringstema.

Sak nr. 11 [19:12:09]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat. Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.

Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.